This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

[redacted]

[redacted]

ZDS
Trail

Skrifter
Och
Handlingar,
Til
Uplysning i Swenska
Kyrko och Reformations Historien.

2279

Femte Delen.

UPSALA,
Tryckt hos Direct. J. Edmans Enka, 1791.

Μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὸ εὐτυχεῖν, δεύτερον δὲ, καὶ ἐκ ἔλαττον, τὸ εὖ βεβουλεύσθαι.

DEMOSTHEN.

Innehåll.

1. Laurentii Upſal. Förmaning om Bot och Bättring ꝛc. ſ ſ *pag.* 1.
2. Olaui Petri Afhandling om Werldens förſta förwandling. och ålder. *pag.* 19.
3. Laurentius Upſal. emot Dryckenſkap ꝛc. ſ ſ ſ *pag.* 27.
4. Ejusd. Förklaring öfwer Exoreismum wid Döpelſen. ſ ſ *pag.* 83.
5. Ejusd. Underwisning om förbuden Skylſkap ꝛc. ſ ſ *pag.* 129.
6. Ejusd. Circulaire til Upſala Stift, 1566. ſ ſ ſ *pag.* 202.
7. Ejusd. Bref til K. Eric XIV. *pag.* 231.
8. Ejusd. Circulaire til Upſala Stift, 1573. ſ ſ ſ *pag.* 243.
9. Confeſſio Fidei a Gallis, in Svecia degentibus, edita, 1564. *pag.* 251.
10. Laurentii Geſtricii Bref til K. Eric XIV. rörande ſamma Trosbekännelſe, 1564. ſ ſ ſ *pag.* 281.
11. Biſkop Svens i Skara Aflats-Bref för Ledaas Kyrka, 1442. *pag.* 288.
12. Biſk. Johans i Skara Aflats-Bref för Wersås Kyrk. 1465. *pag* 289.
13. Biſkop Brynolphs Aflats-Bref för Kaalsberga Kyrka, 1481. *pag.* 291.
14. Ärke-Biſk. Jacob Ulphſons och Biſk. Henrics Bref. ſ ſ *pag.* 292.
15. Erici Waſtonis Bref til Wadſtena, Rom, 1447. ſ ſ *pag.* 295.

Den förteckning på böcker til Swenſka Förſamlingens tjenſt, ſom uti tredje delen af deße handlingar blifwit införd, får utgifwaren öka med twänne ganſka rare lämningar ifrån reformations-tiden.

Den ena är funnen i Öſtra Fernebo kyrka och förwaras nu uti Upſala Academiſke Bibliothek, dit den blifwit lämnad af wår ſnälle fornforſkare, Herr Probſten Witting, ſom jämte boken afgifwit en beſkrifning däröfwer, hwarutaf följande meddelas Läſaren.

Titeln kan icke upgifwas, ty den ſaknas, men wid ſlutet ſtår: Impreſſum Upſalie per me Georgium Richolff anno domini MCCCCCXXV. Af innehållet ſer man at det är et Breviarium, ſom hwarken af Schefferus, von Stiernman, Alnander eller Warmholtz warit kändt.

Til utgifwaren har man ſwårt att gißa. Man kulle ſnart tilägna den Ärke-Biſkopen Johannes Magnus, och at den wore ämnad til Upſala Stifts tjenſt; men man hänwiſes

dår twånne gånger til Breviarium Strengenenſe, då han ſnarare ſkulle hånwiſt til Breviarium Upſalenſe, och ſåledes kan man med mera ſkål falla på den tankan, at detta Breviarii upläggande blifwit beſörgdt af Magnus Sommar, Electus i Strengnås, hwilken lika med Johannes Magnus iſrade för den Romerſka låran.

Boken år i kort octav format, utan paginerade folier eller cuſtodes, förſedd med fyra trådſnitt. Utom titelbladet ſaknas calendarium, men tabula ſignorum och minutionum år bibehållen, jåmte en tabell, ſom utſåtter Gyldene och Söndags bokſtafwen för hwarje år, til och med för år 1562. Widare ſaknas hela arket a, bladen 2, 3, 8, af arket f och hela arket o. Bibehållne åro 105 blad. Indelningen år icke lika med de wanliga Breviariers eller Misſalers, åfwen ſom den icke heller inſtämmer med Årke-Biſkop Jacob Ulphſons Pſalterium *). Man finner dår inga exorciſmer, inga benedictiones ſpeciales, ſåſom fontis, aquæ &c., inga föreſkrifter, huru präſten ſkulle förhålla ſig wid dop ꝛc. inga helgonens legender m. m.; utan beſtår hela boken af hymner, antiphoner, reſponſorier, collecter, böner, Litanien, Zachariæ, Mariæ, Simeons och de tre mäns loſſång, ſamt flere bibliſka ſpråk utur Pſaltaren och Hjobs bok, alt på latin. Utaf bönerne åro ånnu någre uti wåra wanliga hand-

*) 3 Del. af deßa Handlingar, Proleg. p. 26.

handböcker, såsom öfwersatte, bibehållne, åfwenså bland psalmerne.

Man finner wäl där i allmänhet icke en mängd af de widskeppelser, som upfylte de wanlige Breviarier; dock anropas där helgonen, och ser man där åfwen orationem, quam edidit Sixtus Papa IV, & concesit eam devote dicentibus, coram imagine beate Marie virginis in sole, XI millia annorum indulgentiarum.

Herr Probsten Witting har, wid gjord jämnförelse emellan denna och den beskrifning Bålter i sina Kyrko-ceremonier pag. 369 lämnar på VOR FRUWE TYDHER PAA SVENSKA, funnit så mycken öfwerensstämmelse dem emellan, at man med tämmelig wißhet kan anse denna, om icke som en öfwersättning därutaf, eller snarare et eftertryck af det latinska original, som torde hafwa warit urskriften för VOR FRUWE TYDHER, dock såsom därifrån tagen, ehuru med någon tilökning, då denna utgjör 15 ark, VOR FRUWE TYDHER däremot endast 4 ark. Bägge torde tjent mera til enskildt andagt, än den allmänna gudstjensten.

För öfrigit är intet wid innehållet at anmärka, om icke at, då uti Breviarierne och Misalerne wanligen bedes pro rege nostro, står här uti Litanien, ut regibus & principibus nostris pacem & veram concordiam atque victoriam donare digneris, och hwilket tyckes utmärka en författare, som,

Konung Guſtaf mindre tilgifwen, icke ſlagit alt hopp utur hågen, at få ſe Konung Chriſtian åter upſtiga på Swenſka thronen.

Den andra är een liten Songbook til at brukas i Kyrkionne, ſom finnes på flere ſtållen anförd, dock utan beſkrifning, och har utgifwaren anſedt den för en af wåra äldſta Swenſka Pſalmböcker; men ſedan man öfwerkommit et exemplar af denna rara bok, har man funnit den äfwen wara en Mäßebok, och hoppas man, at en beſkrifning på den ſamma icke mißhagar Läſaren.

Boken är i Folio-format, 30 blad. På bakſidan af titelbladet ſtår ſamma trädſnitt ſom finnes framför Laur. Andreæ uplaga af Nya Teſtamentet, och börjas ſedan ſjelfwa Mäßeboken, med hwad ſom ſkulle mäßas IN SUMMIS FESTIS och IN SIMPLICIBUS FESTIS, jämte tryckte rader at införa noterne. Mäßan in ſummis Feſtis är litet eller intet ſkild ifrån de öfriga, och får man, för at om denna Mäßebok gifwa begrep, införa den här: Herre förbarma tig öfwer oß. Chriſte förbarma tig öfwer oß. Herre förbarma tig öfwer oß. Herre förbarma tig öfwer oß. — Ära ware Gudh i högden. Och fridh på jordenne, menniſkomen en godh wilje. Wij lofue tigh. Wij welſigne tigh. Wi tilbedje tigh. Wij priſe och åhre tigh. Wij tacke tigh för tijn ſtora åhro. O Herre Gudh himmelſke Konung, Gudh fadher

alz-

alzmechtigh. O Herre then alrahögſtes eenfödde Son Jeſu Chriſte. O Herre Gudh, Gudz lamb och Fadherens Son. Tu ſom borttager werldennes ſynder, förbarma tigh öfwer oß. Ty tu eſt allena heligh. Tu eſt allena Herre. Tu eſt allena then högſte Jeſu Chriſte. Medh then helgha Anda i Gudz Fadhers herligheet. Amen. — Heligh. Helig. Heligh. Herre Gudh Zebaoth, fulle åre himlanar och jorden aff tina herligheet. Saligh gör oß i högdenne. Welſignat wari han ſom kommer i Herrans nampn. Saligh gör oß i högdenne. — O Gudz lamb ſom borttagher werldennes ſynder, förbarma tigh öfuer oß. O Gudz lamb ſom borttagher werldennes ſynder, förbarma tigh öfuer oß. O Gudz lamb ſom borttagher werldennes ſynder, giff oß tin fridh och welſignelſe. — Tackom och loffuom Herran. Gudhi wari tack och loff.

Däreſter förekommer Mäßan IN DOMINICIS, TEMPORE PASCHE, DE SANCTO SPIRITU. Här förekommer, efter O Gudz lamb, Pſ. 191 i wår Swenſka Pſalmbok: Tig ware loſ och pris o Chriſt, ſamt ſedan: tackom och lofwom Herran. Thereſter följer Pſ. 126 i Swenſka Pſalmboken: Alle Chriſtne frögda ſig. Widare N:o 164, Jeſus Chriſtus han är worden. Ther efter GENEALOGIA CHRISTI, för hwilken ſtår, Herren wari medh idher. Så ock medh

tinom anda. Begynnelſen på Evangelio, ſom Mattheus ſkriffuit hafwer. Herranom wari åhra och loff. Sedan följer Matthei 1. v. 1 — 16. Widare, O Gud wi lofue tig, ſamt O rene Guds lamb, Sw. Pſ. 150, och thäreſter: Discubuit Jeſus & diſcipuli ejus cum eo & ait: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiscum ante quam patiar. Et accepto pane gratias agens fregit & dedit illis dicens: hoc eſt corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit & ait illis: hic eſt ſanguis meus. Edite & bibite ex hoc omnes & facite quotiescunque feceritis in mei commemorationem. Gloria patri potentisſimo & filio ejus unigenito & ſpiritui ſanctisſimo paraclito ſicut erat in principio.

Hit intills finnes alt ſatt med linier til noter, utom O rene Guds lamb. Häreſter följer Dauids 114 och 115 Pſalm med ſlutmening: åra ware Fadhrenom och Sonenom och then helgha Anda, ſåſom thet warit hafwer af begynnelſen och nu och altid, af ewighet och i ewighet. Amen.

Däreſter: Följa nu några hymner, hwar och en med notlinier til förſta verſen. DE ADVENTU DOMINI, Werldennes Frälſare kom här, Sw. Pſ. 121. DE NATIVITATE CHRISTI, A SOLIS ORTU, Wi lofwom Chriſt en Konung bold, Sw. Pſ. 122. War glad tu helga Chriſtenhet, Sw.

Pſ.

Pſ. 123. IN QUADRAGESIMA, Chriſte ſom ljus och dagen är, Sw. Pſ. 364. TEMPORE PASCHE, Nu är kommen wår Påſka frögd, Sw. Pſ. 162. IN ASCENSIONE DOMINI, Jeſu tu äſt wår ſaligbet, Sw. Pſ. 175. DE SANCTO SPIRITU, Kom helge Ande Herre god, Sw. Pſ. 180. DE DOMINICIS, Herre Gud ſom all ting ſkop, himmel och ſtiernor med ſit lop. The LUCIS, Efter Guds ſtick går thet ſå til, Sw. Pſ. 363. DE BEATA VIRGINE, Gläd tig tu helga Chriſtenhet, Sw. Pſ. 124. DE OMNIBUS SANCTIS, Jeſu ſom är wår Strålſare. DE APOSTOLIS, Sigh frögde nu Himmel och jord. — S. ZACHARIE Loſſong, Luc. 1, v. 68-79. Jungfru MARIE Loſſong, Luc. 1. v. 46-55. — Nu följa Collecterna öfwer hela året. Deße äro med liten eller ingen ändring de ſamma, ſom ännu bibehållas för hwarje dag. För Påſkhelgen finnas 2 Collecter, men för de öfrige helger endaſt en, och ingen för Långfredagen, för Chriſti förklaring, för 26 och 27 Söndagen poſt Trinitatis. För alla Jungfru Mariæ feſter är endaſt en, äfwen ſå för alla Apoſteldagar. Däremot finnes här en för Feſtum corporis Chriſti, eller Helga Lekame dag, ſom firades uti wekan efter Heliga Trefaldighets Söndag, och är den efter communion ännu bruklige: O Herre Alsmägtige Gud, ſom hafwer låtit oß i titt Sacrament delagti-

agtige warda ꝛc.; deßutom en De Martyribus. Efter de nämnde collecterna kommer en AD COMPLETORIUM och 5 PRO PACE, hwarmed ſlutas.

Huruwida denna Mäßebok är äldre eller yngre, än Mäßan 1531, torde blifwa ſwårt at med wißhet upgifwa. Å ena ſidan talar för deß ålder, framför den andra, at denna tyckes wara mindre fullſtändig; men å andra ſidan, äro här flere collecter, ſom åter tyckes utmärka, at den är yngre. Sannolikaſt förefaller dock utgifwaren, at, då Preſterne woro wane at ſjunga den latinſka Mäſſan efter noter, beſörgde Olaus eller Laurentius Petri denna uplaga af flere til Mäſſan hörande ſtycken, med linier til at införa noter, på det Preſterne därutaf wid ſången måtte hafwa rättelſe. Hwilkendera ſom hälſt kan wara det rätta, är och blir dock altid denna Sångbok ſällſynt i en bokſamling.

Förmaning
til
Clerkerijt
samt medh menige man,
om
Boot och Bättring
och
almenneligha böner.

MDLVIII *).

*) Omtryckt uti Stockholm, år 1607, in 4:to, med denna titel: Een christeligh och alfwarsam förmaning til Clerkeriet, sampt menighe man öfwer alt Swerige, som then gamble Erchbiskop *Laurentius Nericius* låtit af trycket utgå på thet år 1558, och then Stormechtige, Högborne Furste och Herre, Herr *CARL* den Nionde, Sweriges, Göthes, Wendes ꝛc. Konung, hafwer befalt opå nytt låta tryckia, med hans Kongl. Maj:ts egen *præfation*, förmåning och befallning, at alle Biscoper, Predicanter och Lärare skola samma Erchebiskop *Larses* trogne förmaning efterfölja och sigh rätta.

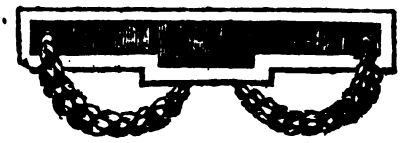

Dilectis in Chriſto fratribus, honorabilibus viris, D. Prepoſitis, Parochis, ac toti Clero totius Suetie, *Laurentius* Epiſcop. Vpſalenſ. æternam in eodem Domino noſtro Jeſu Chriſto ſalutem.

Kåre godhe mån och brödher, åndoch thet wel altijd görs behoff, at wij ſom vthi kyrkioembeten ſtådde åre, förſt hålle oß ſielffua wakna, och ſedhan then menigha man, ſom wij haffue j befalning, til gudzfruchtan och itt chriſteligit wandel vpwecke och förmane, thet år, at wij (ſåſom S. Paulus rådher) j tijdh och otijdh hålle vppå at ſtraffa, trugha och förmana, medh all ſachtmodigheet och lårdom; likwel år ſådana ſlijt tå enkannerligha aff nödhenne, når någhor ſynnerligh lägenheet ther til giffuer orſaak, ſåſom hon ock nu vthi thenna tijdhen och farligha werldennes loop ſigh hår hoos oß, ſå wel ſom vthi all annor land, begiffuer och tildragher; icke ſå, at ſedhan thet, genom Gudz nådh, år kommet til fördrag och friduſtånd med the Rytzar, man nu aff någhot ytterligharе ſådant obeſtånd (Gudh ſkee loff) ſåya weet; vthan effter thet werlden nu alleſtådz

ſtädz full är medh argha liſt och otroo, then dieffuulen altijd hoos onda menniſkior meer och meer vptender och vpblås, kan ingen någon tijdh ther före fultrygg och retzligha säker wara. Ther til haffuer thet sigh ock nu så med almanz sedher och leffuerne, at wij ock vthi then mätton icke haffue oß mykit gott aff Gudhi til at förmodha; ja, ther man så fritt och öffuerdådeligha, vthan all Gudzfruchtan j synd och laſt, nemligha, swalg och dryckenſkap, hoor och moord, affwund och ilwilia, liſt och ſkalkheet, högferd, girugheet, haat, kijff, trättor, och ſnaraſt ſagdt, vthi allahanda ondſko leffuer, såſom nu alment (Gudh bättret) tilgår j werldenne, ther haffuer man ey heller annat dagliga wenta, än wißa och förſärliga Gudz plåghor, then ena öffuer then andra, såſom Gudh thet ſamma vthi ſcrifftenne alleſtädz hotar.

Wij haffue j thenna tijdhen, aff een ſynnerligh Gudz nådh, bekommit hans helga och helſoſamma ord och euangelium, genom hwilket wij ifrå thet gräſeligha mörker och wilfareſſe, ther wij alle vthi tilfödrenne, liika ſom blinde, wandradhe, freiſte och vthholpne wordne äre, och haffue aff ſamma nådeligha och gudhdomligha gåffuo förſtåndet, hwad Gudz godhe och behagelighe wilie är, och hwareſt wij wår ſaligheet ſökia och finna ſkole; men thet är för öghonen, huru ſamma Gudz helga ord ibland oß vndſån-

get, åhrat och achtat warder. En ſtoor part förachtar thet ſlett, och wördar ſigh icke eens gå til och hörat; monge finnas ock ibland, ſom thet bitterligha hata och förfölia, kunna the icke göra oppenbarligha, eller så groſſliga ſom the gerna wille, så göra the thet lönligha, med baakdantan, förtaal och förſmådelſe, leggiandes thet in på ordet (aff hwilko wij doch intet annat höre eller lära än gott), ſom werlden med ſitt onda wåſende daghliga förtienar och dragha moſte. Monge åro ock, ſom låtas wål haffuat kårt, the ther gå til predican, höra, och (effter ſom thet ſynes) achta; men gerninganar och fruchten ſom fölier, bewiſa alt för mykit, at här med är intet alffuar; ty här ſynes platt ingen bättring, vthan the halla alt ſitt gambla traff, och leffua i ſyndenne ſå nu ſedhan ſom förr; ja, thet än ſå mykit förtretzlighare är, the göra nu gröffre ther med än någhon tijdh förr, lika wiſt ſom Gudh hadhe ther til genom euangelium låtit förkunna ſin wilia, at man ther aff ſå mykit driſtigare til at ſynda och emoot honom bryta warda ſkulle, ändoch wår Herre Chriſtus här emoot ſå clarligha betyghar, Luc. 12. ſåyandes: then tienaren, ſom wiſte ſins Herres wilia, och icke giorde ther effter, han ſkal lijdha mykin hugg; item, Jac. 1: görer ordet, och icke allenaſt hörer thet, bedragandes idher ſielffua ꝛc. Och åro the in ſumma ganſka fåå och faſt ſkröplige, ſom Gudz ord rett fatta,

och

och ther efter leffua; ty behöffue wij ock intet vndra, om så skeer medh oß, som Christus sägher, at wij mykin hugg lidha moste, thet är, at wij med allahanda plägor, slika som Gudh på thenna onda och olydigha werldena leggia plägher, nemligha, hunger, pestilentier, krijgh och örligh ꝛc. hemsökte warde; ty thet achtar Gudh intet at wij haffue hans ord, och låte kalla oß christna eller euangeliska, hwar wij intet skicke oß ther efter, vthan heller straffar oß teste meer, medhan wij så storligha aff honom begäffuadhe äre, och itt så herligit nampn aff Christo och hans helgha euangelio bekommit haffue och före j werldenne, och likwel så illa och förargeliga leffue. Therföre, medhan sådana lägenheet på ferde är, ligger ock nu så mykit större macht vppå, at wij oß medh troligha och flitigha förmaningar til meniga man ingalund försume, på thet wij mäge j tijdh förekomma och blidka Gudz wrede, som genom sådana olideligh mißhandel öffuer oß syndigha menniskior vptend är. Och efter thenna stora säkerheet och fördristelse til at synda, mestadeels ther aff kommer, at man icke förstå eller fulkomligha troo kan, at Gudh så swärligha wredgas öffuer syndena, och henne med så gräseligha plägher straffa wil, som affsagdt warder; moste wij thet vthi wär predican aff then helgha scrifft, bädhe gambla och nyia testamentet, med clara sententier och exempel betygha, effter som thetta

Gudh alztinges öffuergaff them, theras land och städher vthi theras fiendars hender, hwilke them för fångar och trälar vthi frem-mande land bortförde; doch haffuer then ye-terſta Hieruſalems förſtöring vthur måtton gräſeligh warit, ſå at hoo ſom helſt läås el-ler hörer then iemmer, ſom thet Judeſka fol-ket tå öffuergick, och icke förſkreckes och giffs widh, hans hierta moſte hårdare wara än ſtål. Mong ſlijk exempel haffue wij ock vthi andra welbekenda och berömda hiſtorier, ſom til ſakena tienligha åro, och wäl brukas kunna, på thet menige man jw någhorledes måtte warda vpweckt och tögd til Gudz fruch-tan, j thet han lärde förſtå, huruledhes lij-ka misgerningar, ſom ſigh j thenna närwa-randes tijdhen tildragha, ock lijka pläghor förtiena, medh hwilko Gudh, ſom altijdh rettwijs är, icke heller nu än tilförenne, ſigh kan förſuma, hwar wij oß icke beſinna och bättra wilie, ſåſom wår Herre Chriſtus ock betyghar, Luc. 13, ſåyandes: medh mindre j bättren idher, ſkolen j ſammalunda förgåås.

Ther man nu ſåledhes haffuer vnderwijſt folcket om Gudz wredhe och grymheet öffuer ſyndena, och ther medh hoos them någho förſåreliſe kommet til wägha, ſkole wij ock t thet andra tala om hans mildheet, låtande thet förſtå, at ändoch Gudh hatar ſynden och öffuer henne ſå ſwårliga wredgas, lik-efter thet han är aff naturen godh och r wil han likwel ingen ſyndare, ſom ſigh

trar, förderffua, vthan wil taghan til nådh och bewijſa honom got; ja, han haffuer ock plat intet annat j ſinnet, når han wredgas och ſtraffar ſom meſt, än at menniſkian ſigh beſinna och bättra ſkal, hwilket om hon gör, låter han ſtraffet alſtinges falla, eller jw ſå fierran midhlar thet, at thet warder lått och dråghelighit.

Om thenna ſtora Gudz nådh och mildheet talar ſcrifften intet mindre, ja, ock endeels meer, än om hans wredhe, och äro the ordhen vthur måtton tröſtelig, ſom then helge Moſes brukar j ſinne bön til Gudh Exod. 34: Herre Gudh (ſägher han) barmhertig, nådelig, longmodig och troſaſt, tu förlåter misgerningar, ſynder och öffuertrådelſe; teſlikes thet Johel Propheten ſägher, Cap. 2: Herren är nådeligh, barmhertigh, roligh och aff ſtoor mildheet, och låter ſigh ſnart ångra ſtraffet; han förbarmar ſigh än nu efter ſitt ſtraff, och bewijſar nådh; och hwar thet icke kan göra oß fylleſt, at han medh blott ordh tilſägher oß nådh, om wij oß bättre, ſå haffuer han ock ſworet ther vppå, ſom wij läſe Ezechiel Cap. 33, ſäpandes: ſå ſant ſom iagh leffuer, wil iagh icke, at menniſkian döö ſkal, vthan at hon ſigh omwender och bliffuer widh lijff. Här på fattas icke heller exempel j ſcrifftenne, ibland hwilken thet är faſt tröſtelighit, ſom ſcriffuas om the Niniuiter, til hwilka Jona Propheten aff Gudhi ſend wardt, och predi-

cade ther icke ſyndaboot, vthan ſynda ſtraff; och wardt them ſkonat, medan the ſigh bätradhe. Thet nu ſcrifften kåledhes bepriſar Gudz ſtora nådh och barmhertigheet, haffuer icke heller then meningen, at någhor ſigh ther widh driſta ſkal, och medh ſå mykit friyare modh ſynda, ſåſom doch alt för monge (ty werr) nu göra; vthan at når en för Gudz wrede ſkul öffuer ſijn ſynd är förſkreckt, icke ytermera ſkal förſkreckias, ſå at han faller j wanhopp, vthan ſkal ſå therigenom tilfelle til bättring, når han förnimmer at Gudh wil låta falla ſina wredhe och bewiſa nådh; och ſkal then grunden altijd j predican haffuas för hender, på thet man må låra ſigh här vthi rett ſkicka.

Til thet tridie ſkole wij ock förmana folket til bönen, ty Gudh haffuer ſielffuer befalt, at wij vthi alla wåra nödh tilflycht til honom haffua, honom åkalla och bidia ſkole, och haffuer vthloffuat at han bönhöra wil, ſåſom vthi then 50 Pſ. clarligha betyghat warder, medh thenna ordh: åkalla migh j nödhennes tijdh, ſå wil iagh vthielpa tigh, och tu ſkalt prijſa migh; item, Johel 2: hwar och en ſom åkallar Herrans nampn, han ſkal warda ſaligh. Men når wij tale om bönen ſkole wij giffua folkena vnderwiſning, huru och wid hwad grund the bidia ſkola, nemligha, at man jw förewender Gudz prijs och åhro, ſåſom vthi then 79 Pſalmen låres: hielp oß Gudh wår Frelſare, för tijns nampns

åhro

åhro ſkul; frels oß och förlåt oß wåra ſynder, för titt nampn ſkul. Ty åndoch wij ock behöffue thetta timligha, ſom är, fridh och roligheet, klådhe och födho, hws och heman, för oß och wåra wårdnadher, så ligger doch störſta machten på Gudz ord, rättan lärdom, rett och chriſteligh brukning j ſacramenten, at thetta oß icke warder förkrenckt eller ifrå taghet, på thet then retta och ſanſkylluga Gudz åhran icke ſkal warda nederlagd; icke är heller någhot annat, thet för Gudhi gella kan, än hans eghet nampns prijs och helghelſe; ty giffuer ock Gudh ſielffuer thenna orſaken före, ther han hielp vthloffuar, Eſaie 48: för mina ſkul wil iagh görat, på thet iagh icke ſkal förſmådd warda, ty iagh wil icke giffua mina åhro androm. Widh ſamma ſettet bedher ock Hieremias cap. 14, ſåyandes: ah Herre, wåra gerningar haffua thet jw förtient; men hielp doch för titt nampn ſkul, ty tu åſt jw ibland oß Herre, och wij nempnes efter titt nampn, öffuergiff oß icke. Een ſådana bön, ſom på Gudz befalning och nådeligha löffte grundat är, och går vthaff itt ödmiukt och troghet hiertа, kan aldrigh ſkee fåfengt, vthan hon trenger ſigh genom ſkyen, ſåſom Syrach ſägher, och wender icke igen, til thes hon framkommer, och wijker icke aff, til thes then Högſte ſeer ther til.

Här til mågha och ſå någhor exempel aff ſcriffterne indraghen warda, at man ther medh ſtyrcker ſijn troo, och bedher teſte trö-

ſtell-

ſteligare; ſåſom ther man ſeer, huru Patriarchen Jacob badh och ropade til Gudh j ſinne nödh, och wardt bönhörd och reddat ifrå ſins broders Eſau hand. Sammalund badh ock Moſes, och öpnades ther medh rödahaffuet, honom och hela Iſraels almogha til vnſettning; Joſue badh til Gudh, och ſkeedde thet vnderligha ärendet, at ſolen emoot ſin natur ſtadnade på himmelen; Propheten Samuel förſkaffadhe genom bönen, at tordön och liungeeld haſteligha widh klaran himmel vppå kom, ſyndarom til ſtekn; Helias war een menniſkia ſåſom wij, ſägher S. Jacob; han badh, och intet regn kom på jordena j tre åår och ſex månader; åter badh han, och ſtrax kom regn. Så haffua och otalighe monge andre bidhit Gudh j theras nödh, ſåſom Joſaphat, Ezechias, ja, och then gruffueligha ſtoore ſyndaren Manaſſes, och haffua alle fått vndſetning aff honom; ſammalund mäge ock wij, åhuru ſtore, förſt at wij boorferdighe ſyndare äre, bidhia Gudh vthi wår nödh och allahanda farligheet, och förwenta aff honom hielp och vnſetning.

Och på thet wåra chriſteligha förſamblingar mäga teſte bätter kunna leggia allmans nödh och wedhertorfft på hiertat, och teſte troligare ther om bidia, är för gott och nytzligbit anſeedt, at man nu på thenna tijdhen, ſåſom ock här hoos oß offta tilföreene, icke vtan frucht (Gudh ware loff) ſkeedt är, affſyndra ſkal nägbra daghar til Böne-

da-

daghar, hwilke wäl måtte alle vthi åt slag, såsom ellies skee plåghar, håldne warda; men efter menighe man skal nepligha haffua tidh således gå til kyrkio, tyckes för then skul likast wara, at man tagher Söndagarna til samma Bönedaghar, nemligha, alle the som falla hedhan ifrå alt in til Påscha. Ther om skola så Presterna vnderwisa och förmana folket, at the sigh til almenneligha böner, med nychterheet, almoso gifft, och andra gudeligha åthåffuor skicka weta, och teste flitigare komma til kyrkio. Men så lenge teße Bönedaghar wara, skola Predicarenar vthi theras predican altijdh inmengia sådana förmaningar, som här vthi berördt warder, och strax predicanen vthe är, siunger man eller låds Litanien, samt medh sijn Collecta; doch vthi städherna, ther man flere daghar j weconne håller predican, må samma settet ock så hållet warda, så at för predican siunges en psalm eller twå, the ther til sakena tiena, och efter predicanen Litanien ꝛc. såsom sagdt är; man må ock vndertijdhen bruka thenna efterföliande bön för Collecten:

O Alzmechtige ewighe Gudh, wårs Herres Jesu Christi Fadher, himmelens och iordennes skapare, samt medh tinom eenfödda Son och then helgha Ånda, wij bekenne, at wij (ty werr) ganska mykit syndat och ther medh tina wredhe och rettwijsa straff wel förtient haffue; doch tycker oß thet illa wa-

wara aff alt hierta, och bidie tigh ödmiuke-ligha, at tu werdigas för tins sons Jesu Christi skul, hwilken tu til en ewig midlare sielff satt hafwer, nådeligha förlåta oß alla wåra synder, och medh tin helga Anda så regera wår hierta, at wij wthi een reen och rett troo, rett åkallan och lydhno leffua mäge. Och efter thet wij ingen annor tilflycht wthi alla wåra nödh och farligheet, än tigh, barmhertighe Fadher, haffua kunne; therföre bidie wij tigh aff alt hierta, genom wår Herra Jesum Christum, at tu för tins helgha nampns åhro skul wil wara oß nådeligh, och nu och altijdh beskerma wår Öffuerheet, land, folk och församblingar, för alla wåra hätzska fiendar, och alla theras macht och rådh emoot oß krafftteligha förstöra och om intet göra, at wij wthi titt helgha ordh, christeligho regemente, och stadughom fridh mägbe behållne bliffua. Tu haffuer sagdt: ropa til migh j nödhennes tiidh, så wil iagh hielpa tigh, och tu skalt prijsa migh; thenna tijn ordh äro förwißo san, therföre bidie wij tigh trösteliga, at tu oß wthi alla wåra nödh nådeligha höra och hielpa wil, för tins elskeligha sons wårs Herras Jesu Christi skul, Amen.

Til thet fierde, skole wij ock medh all flijt förmana folket til retta bätterings frucht, at man öffuergiffuer syndena, och tagher sigh före itt christelighit leffuerne, haffuer Gudh för ögon, och handlar skäligha och rettwijs-

ligha

ligha hwar medh then andra; och ſynnerligha, at man håller ſigh iſrå ſwalg och dryckenſkap, och öffuergiffuer the förfärligha eeder, bannor och Gudz förſmådelſe, ſom nu ſå alment äro j brukning; ty medh mindre thet ſkeer, haffue wii än tå icke mykit gott til at förmodha aff Gudhi, åhuru faſt wij ock rope och bidie. Ther före ligger ock ſtoor macht vppå, at hwar man thet wel betencker, ſom Dauid råder j then 34 Pſalmen, ſåyandes: kommer barn och hörer migh, jagh wil lära idher Herrans fruchtan; hwilken är then ſom wil må wel, och gerna haffua godha daghar? bewara tina tungo för thet ondt är, och tina leppar, at the icke tala bedrägerij; låt aff thet onda, och gör thet gott är; ſöök freden och faar efter honom; item, Eſ. cap. 1: wender igen aff thet onda, och lärer göra thet gott är; faar efter thet ſom rett är ꝛc. Thet är jw faſt och beſluter när Gudh, at ſå framt wij wilie haffua honom til wen, moſte wij hata och öffuergiffua ſynderna, och leggia oß ther win om, ſå mykit mögeligit kan wara j thenna ſkröpligha werldenne, at wij warde honom lijke? Warer helighe (ſåger han), ty iagh är heligh; ſammalunds ſägher ock Chriſtus, Luc. 6: warer barmhertighe, ſåſom idhar himmelſke Fader barmhertig är. Sådana förwandling på wåra ſeder, tyckes wel j förſtonne wara ſwår vppå gå; men ther man tagher thet alſſuarſamligha före, hielper Gudh til, at thet warder

det lått och luſtugt, ſåſom Chriſtus ſägher: mitt ook år luſtugt, och min börda år lått.

På thet ſidzſta ſkal ock then förmaningen icke heller förgåten warda, ſom år om hörſamheet och lydno emoot Öffuerheten, hwilket j thenna farliga och oroliga tijdhen ganſka mykit år aff nödhenne. Ther til kunne wij tå intet bättre ſätt finna, ån thet Apoſtelen S. Paulus ſå fliteligha oß föreſcriffuit haffuer, Rom. 13, ſåyandes: hwar och en ware Öffuerhetenne, ſom weldet haffuer, vnderdånigh, ty thet år ingen Öffuerheet vthan aff Gudhi, then Öffuerheet ſom år, hon år ſkickat aff Gudh; therföre hoo ſigh ſetter emoot Öffuerhetenne, han ſetter ſigh emoot Gudz ſkickelſe; men the ſom ſättia ſigh ther emoot, the ſkola få en doom öffuer ſigh ꝛc.; item: man moſte wara vnderdånigh, icke allenaſt för ſtraffet ſkul, vthan ock för ſamwetet ſkul; therföre moſten j ock giffua ſkatt ꝛc. Widh ſamma grunden talar ock S. Petrus, 1 Pet. 2: warer vnderdånighe all menniſkligh ordhning för Herrans ſkul, åhuad thet år Konungenom, ſåſom them öffuerſta, eller befalningsmännerna, ſåſom the ther ſende åro aff honom, the onda til ſtraff, och the godha til prijs ꝛc.; item: elſker brödherna, fruchter Gudh, åhrer Konungen; item, Prov. 24: min ſon, fruchta Herran och Konungen, och blanda tigh icke medh the vproreſka; therföre ſägher ock Gudz wijsheet, Prov. 8: genom migh regera Konungarna, och rådher-

tars

rarna ſtadga rett; genom migh rådha Förſtarna, och alle regenter på iordenne. Theße och andra ſådana ſcriffter och ſkål ſkal man vthi predican, ther ſå är belägit, hålla menigha man före, på thet the ſåledhes mågha beſinna, hwad Gudz wilie är i ſakenne, ſigh ther effter retta, och vthi then huldſkap, trooſkap och manſkap, ſom wij alle wår regerande Öffuerheet, Herra och Konung ſworet haffue, och för Gudh plichtughe äre, bliffua beſtåndighe.

Theße äro tå the förnemligaſta artiklar, ſom i edhart ſoknafolk tijdt och offta, ſynnerligha på förberörda Bönedaghar, förehålla ſkolen, them ther vthinnan rett vnderwijſa och troligha förmana, haffuandes een godh förhopning til wår kåra Gudh och himmelſke Fadher, at ſådana flijt icke ſkal vthan fruct, tröſt och hugſwalelſe affgå, ty Gudh haffuer vthloffuat, at han hoos ſitt folk, ſom hans helgha rena ordh gerna höra, lära och ther effter göra, altijdh boo och bliffua wil, och icke lata them bliffua förderffuadhe, ſåſom Chriſtus ſägher, Johannis 14: then migh elſkar, han warder hållandes mitt taal, och min Fadher ſkal elſka honom, och wij ſkole komma til honom, och bliffua boendes när honom; och ſägher ytterligare, at hwad ſom helſt the warda bidhiandes i hans nampn, thet ſkal them giffuit warda; item, bedher och i ſkolen få; ſöker och i ſkolen finna; klapper och idher ſkal vpplåtet warda. Then

alzmechtighe, ewighe och barmhertige Gudh wende ſit fadherliga anſichte til oß och ware oß nådelig, beware oß för alt ondt, och giffue oß fridh här på iordenne och ewinnerliga j himmelen, genom then retta Fridhsförſtan och Midlaren, Jeſum Chriſtum, ſin elſkeligha Son, wår Herra, Frelſare och Återlöſare, Amen.

Datum Upſaliæ XX. Januarij,
Anno Domini 1558.

Om

Werldennes förſta Förwandlingar och Ålder.

O. P.

Stocholm

MDCVIII.

Sedan Adam och Heua, som skapte woro, at the skulle haffua leffuat til ewig tijdh, trådde ifrå Gudz ewigha, stadigha och osförgengeligha ord, wordo the dödhenom vndergiffne, förgengelighe och ostadige, drijffuos ock så vtaff sitt fädernesland, Paradijs, j thenna elenda och bedröffuadha werldena, ther ingen stadhigheet är, vthan all ting förgengeligh; och såsom menniskian förwandlas j sin liffztijdh, ifrå barndomen til moghen ålder, och så til gammal ålder, ther liffuet jw moste endas medh; så förwandlas ock werlden ifrå vngdomen til ålderdomen, nmed hwilkom hon ock endas moste; therföre haffua monge förståndighe män ransakat ther effter, huru long werldennes ålder warda skulle, och haffua vpreknat hennes merkeligha förwandlingar, til thes hon nu på thet sidzsta år kommen til en gammal ålder, ther enden moste snart effterfölia. Och haffua monga meningar warit om werldennes ålder, hwilka icke kunna här så korteligha föregiffuas; men een mening är, then ock best kommer öffuer eens

medh

medh ſcrifftenne, at werldennes ålder, iſrå begynnelſen til endan, ſkal wara ſex tuſend åår eller någhot mindre, och ſå ſkola all ting komma til roligheet; och thet ſynes Gudh haffua giffuit ther medh tilkenna, at han ſkickadhe ſex arbetes daghar j wekonne, och then ſiunde ſkulle wara hwilodaghen, och j ſex åår ſkulle Judarna bruka theras åker, thet ſiunde ſkulle wara hwiloåår; ſå ſkulle ock werlden haffua ſex tuſende arbetes och bedröffuelſe åår, och ſedhan ſkulle hwila och een ewigh roligheet komma. Thenna meningen om werldennes ålder är kommen iſrå then nampnkunnogha Gudz Propheten Elia, hwilken (j thet näſta) leffde initt j werldennes ålder. Han gaff ſina läriungar thet före, at werlden ſkulle ſtå j ſex tuſend åår, och ſå ſkulle hon få enda; hans ord haffua Judarna når sigh in til thenna tijdh behållet, och j theras böker vpteknat, och äro ſå lydhandes:

Sex tuſende åår ſkal werlden ſtå, och ther efter ſkal hon förgåtz; tw tuſend ödhe; tw tuſend laghen; tw tuſend Chriſti tijdh.

Thet är, the förſta tw tuſend åår ſkulle wara vthan lagh och ſkickelighit regement, in til thes Gudh begynte handla medh Abraham, och gaff honom omſkärelſen. Tw tuſend åår lydde laghen til, ther lagh och regemente vpkom, och thet waradhe in til Chriſtum. Tw tuſend åår ſkulle lydha Chriſto och hans euangelio til. Men thet är een faſt mening, at thet ſiette tuſendet ſkal icke fulbor-

das, effter thet en deel aff siette daghen i wekonne kom in til siunde daghen, som war hwilodaghen, och skulle tå effter laghen, Exod. 16, beredas, thet Sabbathen eller hwilodaghen tilkom. Widh endan på fierde tusendet bleff Christus korsfest, dödhat, vpstodh aff dödha, och lät evangelium vthgå i hela werldena; hwilket så vthransakas kan effter åratalet.

1656. Frå werldennes begynnelse til Noah flodh.
292. Frå flodhenne til Abraham föddes.
425. Frå Abrahams födhelse til Mose födhelse.
80. Frå Mosi födhelse til vthgången aff Egypten.
480. Ther ifrå til Salomons tempel.
138. Frå templet bygdes til Konung Joas.
291. Ther effter fördes Jeconias til Babel.
11. Ther effter förstördes Jerusalem.
70. Wahrade thet Babiloniska fengelset.
191. Wahrade the Persiers Monarchia.
7. Then store Alexander regeradhe.
146. Til Judam Machabeum.
127. The Machabeers regemente til Herodem.
30. Ther effter föddes Christus vnder Herode.

Och så bleff Christus dödhat i sitt fierde och tretiyonde åår, någhot för än thet fierde tusendet endades; och skal man thet icke

icke vndra, at Christus kom förra än thet fierde tusendet war vthe, ty Gudh hastar alltijdh åt endan, för werldennes synd och ondsko skuld.

På thet eenfaldigt folk må thes bättre behålla werldennes förwandlingar och ålder, må hwart tusendet för sigh warda nempt aff then nampnkunnoghasta persone eller ärende, som ther vthi warit haffuer. Så må thet första tusendet kallas Adams tusend; ther vthi vpkom synden och döddhen, och thet första mandråpet. Thet andra tusendet, Noah tusende; ther vthi förgicks then förra werlden genom flodena för syndennes skuld, och effter flodhena, medhan Noah än leffde, kom werlden sigh före igen, och trädde strax ifrå Gudh til affgudhar. Thet tridie tusend år Abrahams tusend; tå vthwalde Gudh Abraham och hans affödho sigh til folk, gaff them lagh och retter, och stichtadhe bådhe andelighit och werldzlighit regemente ibland them. Thet fierde tusendet må kallas the fyra Monarchiers tusende, ty tå skeedde förwandling ibland them; först gick weldet eller regementet ifrå the Babilonier til the Persier; så til the Greker, sedhan til the Romare. Theße fyra Monarchier woro the första och nampnkunnogasta Förstadöme, som werlden hafft haffuer, och vnder all theßa Förstadömen haffuer Gudz folk iemmerliga wordet plåghat. Thet femte tusendet, år Christi tusende; tå kom han här til werldena, bleff

plijt och plåghat, och låt sitt euangelium vth
ropat warda öfwer hela werlden. Thet siett
tusendet, ther werlden skal endas medh, å
Antichristi tusende; ty tå skulle Antichristu
vpkomma aff Gudz tilstådhelse, effter the
werlden icke hadhe sådana kärleek til sannin
gen och Christi euangelium, som henne boor
de, ty war hon werd så lögn och bedrägh
rij. Thetta ytersta tusendet skal icke fult war
da, ty Gudh hastar åt endan, för menni
skionnes synd och ondsko skuld, som tå ska
wara på thet högsta, therföre moste thet bri
sta medh werldenne; och thet synes Christu
ock mena ther medh, at han sade, Matth. 24
om the daghar icke wordo förstreckte, tå wor
de intet kött saligt ꝛc. Effter thet nu aff th
ytersta werldennes tw tusend år meer år
femtonhundrat framlidhen, och thet ytersti
tusendet skal icke bliffua fult, så moste nu
werlden wara j sina ytersta daghar, och the
skal oß christna wara til een tröst och hugh
nat, ther wij (effter Christi befalning) skol
vplyffta wår hoffuud och wara glade, ty wå
förlosning är hardt når, och wij skole kom
ma vtaff thetta elendet til wårt fädernes lan
igen. Och än tå oß icke bör ransaka effte
dagh och stund, når domen skal komma, s
hörer thet doch een christen menniskia til, a
hon skal ransaka ther effter, huru werlden
lijdher; therföre satte ock Christus oß (vthan
twiffuel icke förgeffues) någhor tekn före, Luc
21, them han wil wij achta skole; och straf
sad

ſade han Judarna, ſom kunde achta himmelens tekn, och tijdzens tekn, Matth. 16; ſå äre wij ock ſtraff werde, om wij ſå förſumelige wara wille, at wij intet wille ſee oß om, och achta uppå, huru tijdhen lijdher. Chriſtus och Apoſtlanar kalladhe then tijdh the predicade uthi, the yterſta daghanar, och thet är femtonhundrat åår ſedhan; är nogh merkiandes, at tijdhen moſte nu icke wara long, beſynnerligha effter man ſeer för öghonen fulboordat wara, thet ſkee ſkulle för werldennes enda; och ſathan, ſom ſkulle effter Chriſti tilkommelſe wara bunden j tuſend åår, Apoc. 20, haffuer nu meer än femhundrade åår ſå löös warit, och ſå regerat, at troon är uthſleckt och kerleken är förkolnat, ſom Chriſtus ſadhe ſkola ſkee; och werlden ſynes nu j all ſtycke på thet högſta nu kommen wara, ſå at hon för ondſko och argheet ſkul, ſom man ſeer bådhe när unga och gambla, icke ſkal kunna lenge ſtåndande bliffua, uthan hon moſte nu ſnart genom eeld förgången warda, ſåſom then förra werlden j Noah tijdh förgecks genom watn. Och ſåſom Noah predicadhe j ſin tijdh om thet förderff, ſom tå tilſtundadhe, och förmanadhe folket ther medh til boot och bättring; ſå bör thet ock nu ſkee, än tå at ſådana intet warder achtat; ty, ſom S. Petrus ſägher, 2 Pet. 3: j yterſta daghanar ſkola komma beſpottare, ſom wandra effter ſin eghen luſta, och ſäya: hwar är nu thet löffte om hans tilkommelſe? Som the wille ſäya: här haffuer

ſå lenge warit omtalat, at werlden ſkulle ſå en enda, doch bliffuer hon altijdh ſtåndandes; thet år icke annat ån itt löös taal, ther bliffuer intet aff; och ſkola ſlå ſigh til all welluſt och ſäkerheet, och ingen ting fruchta, ſåſom thet ſkeedde i Noah tijdh; men når the mena, thet ſtår ſom beſt, och ſåya: nu år fridh och tryggheet på ferde; ſå ſkal them itt haſtigt förderff på komma, ſom S. Paulus ſägher, 1 Theß. 5; och tå ſkeer Gudz dags tilkommelſe, j hwilkom himlanar aff eeld förgåås ſkola, och elementen förſmälta aff hetа. Men nyia himlar och een nyy iord wentom wij effter hans löffte, ther rettferdigheet wthi boor; ty thenne himmelen och thenna iorden, medh alt thet på henne år, år beſmittat aff ſyndenne, therföre moſte the ock opbrännas; men effter opſtåndelſen kommer itt nyytt och heligt folk, thy höffues them ock en nyy himmel och een nyy iord, ther ingen ſynd, wthan all rettferdigheet wthi boor. Och ſå bliffua thå the ogudhachtige kaſtadhe wthi thet ytterſta mörkret, ther the ingen hugnat eller tröſt haffua ſkola aff någhot Gudz creatur, wthan ena ewiga plågho; ther theras matk (ſom Eſaias ſägher cap. 66) ſkal aldrigh döö; thet är, theras onda ſammwet och ånger ſkal til ewigh tijdh agga och gnaga them; och theras eeld ſkal aldrig wthſlokna, ther the ſkola pinas och plågas medh, och the ſkola wara för alla Gudz weners öghon en ewigh ſtyggelſe, ther ingen ſkal ömka eller warkunna ſigh öffuer, wthan alle ſkola gilla then doom och ſtraff, ſom them öffuergåår. Men Gudh giffue oß ſina nådh til at beſinna, thet rett är, Amen. 1558.

Emoot

Emoot Dryckenſkap.

Några wigtiga orſaker, hwarföre alla menniſkior ſigh wachta ſkola för dryckenſkap.

Item,

Några Jnſagor, ſom Drinckare plägha förebära, och ſwar ther vppå.

Aff Tydzkon vthſatt på Swenſko.

L. Up.

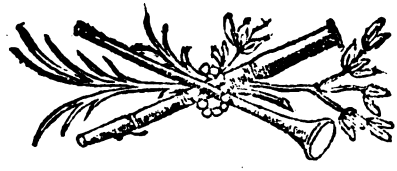

Thenna ſiw orſaker til at fly dryckenſkap, hwilka boken innehåller, korteliga författadha i rijm.

1.

Förſta orſaak, hwij man ſkal vndfly
Swalg och dryck vthi hwariom by,
Är Gudz bodh, then ſpeghel rene,
Som oß wil dryckenſkap platt förmena.
Til the Epheſer är Pauli taal,
At man ſigh drucken ey dricka ſkal.

2.

Then andra orſaken är hemden ſwåra,
Som Gudh wil föra öffuer druckna dåra;
Timligha och ewigha plågor både,
Skola the lijdha vthan alla nåde.
Thet wil Propheten Eſaia betee,
Ther han ropar öffuer wee och wee.

3.

Then tridie orſaak är wår dödz ſtund,
Som oß är owiß ſå margelund;
Ändoch oß dödhen intet owiß är,
Som huar och een menniſkia witne ombär.
Så rådher ock Chriſtus alt för then ſaka,
At wij ſkole troligha bidia och waka.

4.

Emoot Dryckenſkap.

Några wigtiga orſaker, hwarföre alla menniſkior ſigh wachta ſkola för dryckenſkap.

Item,

Några Inſagor, ſom Drinckare plägha förebära, och ſwar ther vppå.

Aff Tydzkon vthſatt på Swenſko.

L. Up.

Thenna ſiw orſaker til at fly dryckenſkap, hwilka boken innehåller, korteliga författadha j rijm.

1.

Förſta orſaak, hwij man ſkal vndfly
Swalg och dryck vthi hwariom by,
Ar Gudz bodh, then ſpeghel rene,
Som oß wil dryckenſkap platt förmena.
Til the Epheſer år Pauli taal,
At man ſigh drucken ey dricka ſkal.

2.

Then andra orſaken år hemden ſwåra,
Som Gudh wil föra öffuer druckna dåra;
Timligha och ewigha plågor både,
Skola the lijdha vthan alla nåde.
Thet wil Propheten Eſaia betee,
Ther han ropar öffuer wee och wee.

3.

Then tridie orſaak år wår dödz ſtund,
Som oß år owiß ſå margelund;
Ändoch oß döden intet owiß år,
Som huar och een menniſkia witne ombår
Så rådher ock Chriſtus alt för then ſaka,
At wij ſkole troligha bidia och waka.

4.

Then fierde orſaken är thenna ock ſå,
Som huar och en ſkal wara wiß uppå,
At ſnarliga, effter wårs Herres taal,
Then yterſta daghen komma ſkal.
Thes haffue wij tekn både mong och ſtor;
Wee then menniſkio, ſom thet icke troor.

5.

Then femte orſaken lärer för ty,
Swalg och dryckenſkap altijd fly,
At thet tagher bort både wett och ſkädl,
Thet mon ock ingom bekomma wäl.
Om drinckare talar ock Salomon ſå,
At the ſkola aldrigh godh wijsdom ſå.

6.

Siette orſaken, ſom tu wäl kan pröffua,
At ingen ſig j dryckenſkap ſkal öffua,
Är thenna, thet kan iagh ey heller dölia,
Alzköns laſter plägha ther medh fölia;
Thet haffuer ock S. Paulus beteedt,
Med dryckenſkap är altijd oſkickelighеet.

7.

Siunde orſaken, thet merck vthan liſt,
Dryckenſkap är tigh ſkädeligh wiſt,
Bädhe til lekamen godz och ähre,
Aff förſarenheet må tu thet läre;
Han bliffuer fattigh och aldrig wid macht,
Så haffuer ſcrifften om en drinkare ſagt.

Några

Några wigtiga Orſaker, hwarföre alla menniſkior ſigh wachta ſkola för Dryckenſkap.

Förſta Orſaken.

Then förſta orſaken, hwarföre man ſigh för dryckenſkap wachta ſkal, är thenna, at han är aff Gudhi ythi hans helga ord förbudhen.

Men dryckenſkap, eller drinckerij, kallas thet (ſåſom allom nogh är kunnogt), når en meer dricker, än nödhtorfften kräffuer; och kan thet wäl ſkee ythi margahanda måtto eller för margahanda orſaker ſkul; doch åhuru ſom helſt thet tilkommer, antingen aff eghen luſta och ſielffswilia, eller ſkeer thet för ſelſkap ſkul, androm til wilia, eller aff en ond wana, eller och huru thet ellies kan, at en dricker meer, än til måtto, ſå kan man thet inter annat kalla, än ſwalg, dryckenſkap eller drinkerij, liſka wiſt ſom och thet kallas frätzerij, når en meer äter, än behooff giörs; ty ther til alleena haffuer Gudh oß giffuit bådhe maat och dryck, at wij ther medh fördriffua ſkole bådhe hunger och torſt, wedherqweckia och yppehålla wår lekamen. Ther man nw med ätande och drickande thetta målet öffuergår, tå kan thet för intet annat hållet war-

warda, eller annat kallas än frätzerij och dryckenſkap; ty man misbrukar ſå fierran Gudz creatur och ſyndar, han orſake ſigh och ther före ſå faſt, ſom han någhon tijdh wil eller kan.

Men, at Gudh ſådant uthi ſit ord förbudet haffuer, är uppenbart och allom kunnogt, ty Epheſ. 5, ſäger Gudh then helige Ande genom Paulum: dricker idher icke drucknа aff wijn, ther aff itt oſkickeligit wäſende kommer.

Item, j Salomons Ordſpråk, 23 cap.: war icke ibland drinckare och ſlöſare; item, Luc. 21. ſägher Chriſtus: wachter idher, at idhor hierta icke warda förtungat medh ſwalg och dryckenſkap.

Här aff kan jw hwar och en klarliga förnimma, at dryckenſkap och ſwelgerij är aff Gudhi förbudhet allom menniſkiom; therföre medhan wij alle äre Gudhi hörſamheet och lydhno ſkyllige, ſkulle thet allena wara oß orſaak noogh, til at haffua dryckenſkap fördragh, at thet aff Gudhi ſtrengeligha noogh är förbudhet.

Ty betenck doch theße ſtycker: hoo är Gudh? item, hoo äre wij? Är icke Gudh then ſamme, ſom all ting haffuer ſkapat, och rädher öffuer himmel och iord; för huilken all creatwr nijgha och bugha, ja, ock dieſlanar aff helwete bäffua och ſigh fruchta moſte; then all creatwr ſå wijdt uthöffuer går, at thet icke ſtår til ranſakande, och haffuer alt j ſinne hand? Men

Men hoo åre ock tå wij? Åre icke wij hans arma och ålenda creatwr, aff honom ſkapadhe, och aff honom medh timligh föde alt in til thenna dagen förſorgde och vppehåldne; huilka han genom ſin eenda ſon ſå dyrt köpt och återlöſt haffuer? Och ſnaraſt ſagdt: åre wij icke the ſamme, ſom honom förvthan intet ögnableck leffua och wår anda behålla kunne?

Huadh wore tå någhon tijdh rettwiſare, ån at wij oß emoot honom, lika ſom emoot wår Skapare, Återlöſare, Herra och Fadher, altijdh hörſamma och lydoga befinna låte vthi all hans gudhdomliga bodh, och ſynnerligha j thet wij nu omtale, ther han biudher och ſägher: dricker idher icke drukna ꝛc. Annat kan ingen menniſkia ſäya eller tenckia, ån at thetta jw borde ſå wara.

Wij arme ålende menniſkior, ja, dödelighe och förgengelighe mulſecker, ſom emoot Gudhi til lijknandes faſt ringare åre, ån emoot oß kan wara een flogha, myggia eller någhot annat ſådant ringa ting, willom likwel, at alt thet wij ſäye och föregiffue, ſkal ſtrax aff hwar man gillat, anammat, troodt, fruchtat och hållet warda; wi wilie ock, at hwadh ſom helſt wij vppå biudhe och tilſäye wårom vnderdånom, hwsfolke och barnom, at thet om eens, j ſamma ſtund platt vthan all genſegn, ſkal hållet och fulfolgdt warda; men ther ock annars ſkeer, taghe wij thet ganſka illa widh oß, kunnom ock ſå här

til

til dragha Gudz ordh, såsom wål medh bådhe är rett och mögelighit.

Huru mykit meer skulle tå Gudz bodh aff oß arma menniskior strax gillat, åhrat, fruchtat och hållet warda; eller wore thet icke fast tilbörligare, når wij höre hwadh Gudh wil aff oß haffua giordt och låtit, at wij strax låte oß finna welwiliade och redhobogna, bidiandes, at han oß igenom sin helga Anda ther til hielpa wille? ty theße skulle tå wara wåra tanckar: thet är rett, Herre, at jagh så gör, medhan tu äst min skapare, och iagh titt arma creatur; tu äst min Herre, och iagh owerdigh tin tienare; tu äst min Fader, och iagh titt fattiga barn; war migh allenast nådeligh för tin kåra sons Jesu Christi skul, Amen.

Effter thetta sigh nw så haffuer j sanningenne, huru wilia tå på yterſta domen bliffua beståndande alle herrar, föråldrar, hwsbönder och maatmöder, som aff theras vnderdåner, barn och gårdzfolk så strengeligh all plichtigh lydhno haffua vthkrafft, och haffua doch sielffue så olydighe waret emoot theras Gudh och Herra j himmelen, hwilkens bodh the så alztinges litet achtat, ja, så skendeligha förachtat och vnder fötterna trampat haffua, lijkawist som Gudh wore en geck, och hans bodh ganterij, then man förachta eller jw icke så mykit achta skulle, som theras; ja, (säger iagh), huru wilia theße för Gudhi någhon tijdh bliffua beståndande?

Therföre warnar iagh ock nw, beder och förmanar alla och hwar och een chriſten menniſkio, thet troligaſta och flijteligaſta ſom iagh förmå, effter Gudh ſwalg och drinckerij ſå högeligha förbudhit haffuer, at the thet aff ſtella och honom til åhro och wilia haffua fördragh.

Then andra Orſaken.

Then andra orſaken, hwarföre man ſigh för drinckerij wachta ſkal, är, at Gudh ſå förfärligha hotar allom drinckarom, at han them bådhe medh timligha och ewigha pläghor ſtraffa wil.

Såſom Eſaie 5: wee them, ſom om morgonen bittidha vppe åro, til at befliita ſigh om drinckerij, och ſittia alt in til nattena, at the aff wijn hete warda ſkola, och haffua harpor, pſaltare, trummor, pipor och wijn j theras collatz.

Hör nu ſtraffet:

Therföre moſte mitt folck oförwarandes bortfördt warda, och theras herligha hunger, och theras menigha folck torſt lijdha; thet är: Gudh wil ſtraffa drinckerij och ſwalg medh krijgh, hunger och torſt. Thetta merck til thet förſta om then timeligha pläghon; ſedhan följer ock widhare om then ewigha, ther Propheten ſå ſägher: therföre haffuer ock helueret vthwijdgat ſina ſiel, och vpgapat medh ſina kefftar, öffuer alla mått, at nedher-

dherfara ſkola bådhe theras herlighe och menighe man, bådhe theras rijke och glade; thet är: Gudh wil ſtraffa ſwalg och dryckenſkap medh heluete och ewigh eeld; thetta merck ock, och förgåt thet ingalund.

Wthi thetta ſamma femte capitlet ſäghes han än nu ytterligare: wee them ſom hieltar åro til at dricka, och kempar til at ſwelgha. Thenna ordhen rima ſigh öffuermåttan wäl medh thenna wår närwarandes tijdh, ther nåſtan hwar man ſin manndom medh drinckerii bewijſa, ſtoor åhro inleggia, och lika ſom frelſe ther medh förwerffua wil; ty ſå håller man nu thet före meſtadeels (thet Gudh bättre), at then ſom meſt orckar dricka, och ſtörſte ölkempen är, han är ock tå then beſte och wärd ſtörſta åhrona.

Men huru behageligh är ock tå thenna handelen Gudhi? Aldeles ſåſom här nw tilförenne omtalat är, ther han wee och wee öffuer theßa dryckeskempar ropa och förkunna låter. Men thetta ſkalt tu här merckia, å hwar ſom helſt Gudh then helighe Ande ropar j ſcrifftenne wee öffuer ſynder och ſyndare, at han tå icke menar allenaſt någhot timlighit wee, eller lekamligh plågho, uthan han förkunnar ther medh bådhe timligh och ewigh iemmer, ther theras matk icke döör, och theras eeld icke uthlocknar; ſåſom Chriſtus aff Jeſaie Prophetens ord talar om then ewigha fördömelſen, för huilken oß Gudh alla beware, Amen.

Wthi then förſta Epiſtlen til the Corinther cap. 6, ſägher Gudh genom ſin Apoſtel S. Päuel: farer icke wille, huarken bolare, eller affgudhadyrckare eller hoorkarlar, eller weeklingar eller drengieſkendare, eller tiuffuar, eller girughe, eller drinckare, eller hådare, eller röffuare ſkola erffua Gudz rijke. Thet är jw klart nogh, ſom han här ibland annat ſägher, at ingen drinckare ſkal erffua Gudz rijke? thet är: han ſkal icke inkomma wthi himmelrijket, icke beſittia then ewigha glådhena.

Jtem, til the Galather j thet 5 cap.: kötzens gerningar äro uppenbara, ſom är hoor, bolerij, oreenligheet, löösachtigheet, affgudherij, truldom, owenſkap, kijff, nijt, wredhe, trättor, twedregt, partij, affwund, mord, dryckenſkap, frådzerij och ſådant meer, ther aff iagh idher tilförenne ſagdt haffuer, och ſägher än nw tilförenne, at the ſom ſådant göra, icke ſkola erffua Gudz rijke.

Här aff kan tu tå klarligha förnimma, huruledes Gudh icke allenaſt förbiudher dryckenſkap, uthan, at han ock förfärligha hootar, ſigh ther öffuer bådhe medh timligha och ewigha plågor ſtraffa och döma wilia.

Och är then helgha ſcrifft medh ſådana förſkreckeligheit och gråſeligheit hoot, emoot thenna ſyndenna och andra, all full, ſåſom hwariom och enom, then henne läås, är för öghonen; ty är ock ganſka rådheligit och ſtoorligha aff nödhenne, at hwar man legger thet flijteligha på hiertat, och ſerdeles kommer thet

i hogh,

i hogh, som står j then andra Mosi book, cap. 20, ther Gudh, lijka som medh dunders röst, talar och sägher: jagh, Herren tin Gudh, är en starck hempnare, then som söker fädhernars misgerningar in på barnen, alt in til tridie och fierde ledh.

Thetta achta synnerliga wål, ty här aff kan tu tå förnimma huruledes Gudh hotar, sigh wilia straffa dryckenskap och andra synder, icke allenast på tigh eller tijn eghen person, vthan at han ock teslikes wil straffat in vppå tijn barn och efterkommande. Hwar tu tå icke wil warkunna tigh öffuer tigh sielff, så war doch aldrigh så hård j titt sinne, at tu icke skulle j så måtto förbarma tigh öffuer tijn fattigha barn och barnabarn, haffuandes titt ochristeligha drinckerij fördragh. Hwar tu thet ingalunda göra wilt, så må tu ther wara fullwiß vppå, at hwad som helst thet är för iemmer, som Gudh för thenna och andra synder hotat haffuer, thet warder intet bliffuandes tilbaka; ty han achtar icke bliffua någhor liughare för tina skul, ther om behöffuer tu intet twifla.

Och är så thetta beslutningen här vppå, at alla menniskior sigh för drinckerij och swalg wachta moste, så framt the bådhe timligha och ewigha plågor vndwika wilia, och icke föra liff och siel, ja, barn och barnabarn medh sigh vthi ewinnerligit förderff.

Then tridie Orſaken.

Then tridie orſaken är, at wij alzingen hwarken ſtund eller tima, ja, intet ögnableck, wete oß frij för döden.

Ty thet är jw ſå j ſanningenne, at ingen aff oß kan retzligha weta, när, uthi hurudana mätto, och hwareſt han döö ſkal; om thet ſkal ſkee i dagh eller morghon, på thenna ſtunden eller ock ſtrax j ſamma ögnableck; jngen kan thet ſåya för fulla ſanning: jagh ſkal än nw j dagh, j natt, eller öffuer thenna ſtundena leffua; ty döödhen följer oß, lijkawiſt ſom ſkuggen, uthi hwart rum, ſåſom ock thet almenneliga ordet betyghar: jngen ting är oß wißare än döödhen; men twert emoot är oß ock ingen ting owißare än döödzſtunden; ther medh giffuer oß ock wår Herre Chriſtus meer än en tijdh, ſåſom wij haffue uthi euangelio, thenna troligha förwarningen, at wij waka ſkole, ſåyandes: waker och bedher, ty j weten huarken tijdh eller ſtund ꝛc.

Hwar nw ſå kunde ſkee medh tigh, ſom wäl mögelighit är, och offta ſkeer (ty werr) medh mongom ſom altijdh wilia wara druckna och fulle, at tu haſteliga öffuerfallen och förraſkat worde aff döödhen, uthi titt ölzmål och ſwelgerij; huru kant tu tenckia tigh wille tå warda gåendes? och hwart mände tu tå ſkola tagha wäghen? ty thet haffuer tu hördt aff S. Päuels ord, at ingen drinckare ſkal inkomma uthi himmelriket. Hwart

wilia

wilia the tå komma? Ja, ther ar tå intet annat vppå, intet annat til wahls, ån at the moſte vthi then ewigha helwetes eeld; ty ther hörer ock icke annat til, ån at thenna fulla och ſlemma ſwijnen moſte haffua itt ſådant ſwettebadh; rett ar thet (ſåger iagh), effter the vthi ſå måtto haffua warit dieffuulens trogne tienare, och medh ſitt hoofflöſa och endalöſa ſwalg ſå flijteligha folgdt hans wilia effter, at han tå på endalychtenne giffuer och them betalar medh en ſådana löön.

Men tu måtte wäl här til ewentyrs tenkia, at tu ån tå, nemliga, når tu ſå drucken och full wore, wille bidia Gudh om nådh och ſyndennes förlåtelſe. Swar: ja, thet wore wel ſå, hwar tu thet ock retteligha, och aff hiertat medh en ſtadigh troo och godh förhopning göra kunde; men hwar tigh ock therta (ſåſom meer wån ar til, och ſåſom medh ſlijka döllſecker offtaſt pläghar ſkee) råkadhe fehla, ſå at tu tigh ock icke rett beſinna, ån ſidher någhot bidia, til Gudz ordh gripa och tigh ther medh emoot dieffuulen, ſom ſigh medh ſin glödande ſkott tå intet förſumar, wäria och beſkerma ſkulle; hwadh annat wille ther ån tå aff bliffua, ån ſom tilförenne ſagdt ar? Een nychter menniſkia, ſom ar widh ſin fulla ſkål, haffuer tå nogh til at ſkaffa; ån heller then, ſom drucken och full ar, och ther medh retzligha hwarken wett eller ſkål haffuer.

Ja, hör ån meer: om ſå råkadhe henda,

at tu komme j brådhdödh, och Gudh, hwilkens bodh tu så skendeligha förachtat haffuer, tigh öffuergåffue, och tilstadde dieflenom, hwilkom tu medh itt syllerij så flijteligha tient haffuer, at han dråpe tigh j sömpnen, strypte tigh, eller brute tigh halsen synder, eller skyndadhe til, at tu hasteligha vthi ödlzmål bleffue j hiälslaghen, huggen eller stungen, eller ock sielff fölle tigh til dödz, effter som monga sådana fahrligha och förskreckeligha åtkommor suloffta sigh plägha begiffua medh them, som altijdh äro fulle; huru monne thet ock tå wilia wara medh tigh?

Ty är thet ock tå en ewentyrs och fahrligh ting medh theßa tanckar, ther man förtröstar sigh skola kunna bidhia Gudh om syndernes förlåtilse, then tijdh han mitt vthi syndenne stadd är, hwarföre ock S. Petrus oß en så troligh förmaning giffuit haffuer, 1 Pet. 5, tå han sägher: warer nychter och waker, ty idhar fiende dieffuulen går omkring såsom itt rytande leyon, och söker hwem han vpsluka må.

Ther medh fölier nw ock här aff, at alla menniskior, anseendes så marghahanda gråseligha fahrligheet, sigh för drinckerij wachta skola, effter wij ingen stund eller ögnableck wete oß frij för dödhen, och så ganska mykit haffue för nödhena, at wij altijdh wakande och nöchter funone warde; och wore thet oß mykit nyttigt, at wij altijdh omgingе medh theßa tanckar, och taladhe så medh

oß

oß ſielffua: om ſå ſatt wore, at tin tijdh åwen nw wore kommen, ſå at tu j dagh eller j natt, eller ock ſtrax j ſama timan död moſte, thoorde tu ock tå ſlijkt haffua för hender, ſå ſwelga, fråtza, ſweria, bannatz, och vthi ſå margahanda förfårligha måtto handla emoot Gudz bodh?

Then fierde Orſaken.

Then fierde orſaken, hwarföre alla menniſkior ſigh för dryckenſkap wachta ſkola, år, at wij altijdh och vthi hwar ſtund wenta ſkole then yterſta daghen.

Ty når Chriſtus talar om then yterſta daghſens tekn, ſågher han: når j ſån ſee, at alt ſådant begynnar ſkee, ſå weter, at idhor förloſning, thet år, then yterſte daghen nalkas.

Men nu haffua ſådana tekn icke allenaſt begynt til at ſkee, vthan åro nw meſtadeels framfaren, och år man them, nw beſynnerligha någhor åår bort ååt, faſt offta och vthi margahanda motto waar worden.

Aff hwilko man tå må förnimma, at then yterſte daghen ganſka når och hardt för dörenne wara moſte, ſå at wij nu icke lenger ſettia kunne på någhon fördröyelſe, vthan wij moſte nu ſå hållat före, lijka ſom then ſamma daghen warder ſnarligha, oförtröffuat, til åwentyrs nu j åår, j thenne månaden, thenna wekona eller ock j dagh kommandes. Wij chriſtne åre ther på genom Gudz ordh wiſſe, at then daghen år hardt når, och war-

der hasteligha, tå menniskionar thet minst förmodha, kommandes.

Ty warnar ock wår Herre oß christna, Luc. 21, såyandes: wachter idher, at idhor hierta icke warda förtungat medh swalgh och dryckenskap, och medh thetta lijffz omsorgher, så at then daghen kommer idher för hastigt yppå, ty han warder kommandes såsom en snara öffuer alla them, som boendes åro på jordenne.

Och år achtandes huruledhes Christus tagher thenna lijknelsen aff foghlom, såsom thet plägher medh them tilgå, ther the fångas medh nåt och snaror, nemligha, at the tå åro så alztinges säkre och orädde ellies nepligha någon tijdh; the gå och hoppa ther på stelleplatzen hijt och tijt, wicka stierten och quittra, och göra sigh mykit lustigha, och låtas såsom thet aldrigh hadhe så wel tilstådt medh them, som åwen nu; men som minst wårdar, slår foghlanåren löst garnet, och år giordt medh en huy, at the alle åro arma fångna foglar; widh samma settet (sägher Christus) warder thenna daghen hasteligha kommandes öffuer alla them, som boo på jordenne.

Thetta skulle alla menniskior ock så medh retto berenckia, leffua j fruchtan och hålla sigh ifrå swalgh och dryckio; ja, om man sådana tanckar och eental, som hår strax tilförenne sagdt år, widh sigh sielff offta haffua wille eller kunde, tå skulle han besinna j sanninn-

ningenne, at then luſt han til ſådana oleſſnat, nemligha til ſwalgh och dryck, hafft haffuer, ſkulle wel warda mindre, ja, han ſkulle gerna låta ſlijkt til baka, och wara ſåghen ther åt, at han finge leſſua nychter i måteligheet.

Then femte Orſaken.

Then femte orſaken til at fly dryckenſkap, är, at en menniſkia ther igenom tappar wett och ſkål, ſå at hon bliffuer tå ſögho wildre, än oförnufftigt ſåå.

Såſom man eneſtedz vthi S. Auguſtini ſcriffuelſe läs, ther hans ordh på latin ſå lydha: ebrietas aufert memoriam, diſſipat ſenſus, confundit intellectum &c.; thet är: druckenheet borttagher minnet, förſkingrar ſinnen, förwillar förſtåndet.

Sammaledhes ſägher ock then läraren Origenes: ebrietas facit de homine beſtiam, de robuſto infirmum, de prudente fatuum &c.; druckenheet gör aff en menniſkio itt oförnufftigt diwr, aff en ſtarck man en ſwagan, aff enom wijſom en dåra.

Slijkt ſtadhfeſter ock then helgha ſcrifft, ſåſom ther Salomon ſägher i Ordſpråken, vthi 20 cap.: wijn gör lössachtigt folck, och ſtarka drycker komma buller åſtadh; then ther til luſt haffuer, han bliffuer aldrigh wijs.

Item, Hoſee 4: bolerij, wijn och moſt göra menniſkiorna galna; item, Jeſus Syrach, 19 cap.: wijn och quinnor göra wijſa män gal-

galna; och 31: drinckerij gör en galen dåra ån nu galnare.

Thetta samma haffue wij ock j handom röön aff förfarenheterne, ty monger, som ellies är skickeligh och förståndig, kommer så fierran medh sit swalg, at han intet bättre är, ån en rett gieck och skratte; monger som haffuer warit begåffuat aff Gudhi medh itt ganska skarpt och herligbit minne, gåår så lenge om medh thenna swelgalasten, at han tappar thet slett bort, så at han nu hwarken sielffuom sigh, eller androm kan wara til någhon nytto.

Efter nu ock thetta sigh så haffuer j sanningen, skulle alla menisbior teslikes hår aff tagha sigh wårdnaghel, at the theste heller thenna slemma och skadeliga lasten, nemligha swelgherij och öffuerdryckio, fly måtte.

Then siette Orsaken.

Then siette orsaken må thenna wara, at dryckenskap giffuer orsaak och tilfelle til allahanda synd.

Såsom förberörde Origenes sägher: ebrietas est mater omnium uitiorum; thet är: druckenheet är en modher til allahanda laster; thet är, hon födher allahanda laster aff sigh.

Thet betyghar ock S. Paulus til the Ephesser, vthi 5 cap. ther han sägher: dricker idher icke druckna aff wijn, aff hwilko itt oskickeligbit wesende kommer.

Thet-

Thetta haffuer man ock så aff förfarenhetenne, ty then som drucken och full är, han paßar hwarcken på Gudh eller menniskior; tå bannatz man och swär, och haffuer the oläte bådhe medh ord och åthäffuor, at hwar och en som närstadder är, må sigh ther öffuer gruffua; och skeer slijkt offta medh the personer, som thes emillan, när the äro odruckne, äro tyslåtughe och spake som lamb. Så hörer man ock offta huruledhes thenna swelgebukar och öölswijn förachteligha tala och bespotta predican och Gudz helgha ordh; ty om någhor råkadhe få til ordz, och säya til någhon aff them: kåre brodher, låt icke så, ty man haffuer hördt j predican, at thet är stoor synd; strax upläter han sin småligha mun, rasar ther emoot och sägher: hwadh haffuer iagh bestella medh predican? hwadh paßar iagh på presten? han må ropa j kyrkionne, hwadh han wil; iagh gör likwel här, hwadh iagh wil; hwadh macht haffuer han öffuer migh? iagh skal görat, och giffuer honom then och then.

Sammalunda förachtas ock tå fadher och modher, hwsbonde och maatmodher, forman och fogde. Om någhor ock så råkadhe säya til then drukna: kåre, haff tigh icke så, ty see tin fadher, husbonde, eller see befalningsmannen kommer; äro tå strax thenna öffuerdådugha swaren redhe: hwadh paßar iagh på fadher, hwsbonda, fogda? han komme annars når han wil; hwad geller, han fåtz intet

widh

widh migh; gör han thet ock, tå skal han thet förnimma, at iagh icke är bunden om henderna; och annor sådana säfeng ord får man nogh höra; ja, man finner mongan så will och galen, at han j ödsmål thor slå bådhe fadher och modher, hwar the honom någhot straffa eller emoot säya. Och hwadh wil man mykit här om tala? medh sådana menniskior är hwarken sedh eller sinne, hwarken dygd eller ähra, än sidher några gudzfruchtan.

Item, för en drucken menniskio bliffuer ingen godh nogh reknat, ingen oförtalat; han weet medh allom lyte, ändoch han haffuer thet werſta hema hoos sigh; han seer grand j hwars mans ögha, men bielken, som är j hans eghet ögha, warder han intet warse, såsom Christus sadhe. Honom geller ock alt lijka; så godher är för honom owen, som wen, så mykit haller han aff en skalk och skendeman, som aff någhon then ärligh och from är, ja fast meer.

Men hwadh ther ock som tijdaſt wankar för taal och skemt ibland them, som til ödis sittia, är icke allenaſt förtretzligit, vthan ock så skendelighit vppå höra, och lijkwel tycker them sielffuom, at thet står them öffuermåton wel; the wilia ther och hwar medh androm haffua frit språk, ty kallar och then ene then andra, vthan all förſyyn, hwadh han wil, prackare, ſtympare, ſkiffting, liuſakiſto, och annat sådant, som är faſt ſlemmare. Rå-

kar

kar och noghor warda wreed ther wid (som icke offta är annars), så bliffuer ther aff thet bannande, swäriande och smädhande, at iorden må giffuas widh. Then ene bidher then och then hielpa; then andre bidher samma mannen bådhe tagha och haffua, til thes the tå omsidher komma samman j håret, eller til knijffz, och lychtas så offta glädhen ther medh, at antingen annar, eller bådhe, eller och flere (hwar selskapet är någhot stoort) bliffua ther liggiandes quarre dödhe; och är thetta raserijt offta så förfärlighit, at monger dräper ther sin eghen sworna brodher, sin wthkorligha godha wen, then honom ellies så kär war, at han måtte haffua burit honom på sina hender.

Teslikes är ther icke heller ibland sådana selskap stoort mera tucht och höffuiskheet j gerningar än j ordhen, wthan såsom alt theras taal och snack dragher til synd och skam, så warda och ther aff förorsakadha mongahanda skamligha gerningar; monger warder ther aff dieffuulen så bedraghen, at han kommer j bolerij, hoordom, eller någhor annor sådana last, then han ellies aldrigh bedriffuit hadhe.

Offta kommer man ther och på stöld, på lögn, bedrägherij, baakdantan och förtaal; summarum, thet är ingen last, antingen större eller mindre, then en drucken menniskia icke thor wägha; ja, then lasten löste migh höra, som wthaff swalgh och drinckerij icke komma plägher, endoch slijkt icke kan

kan så eenkanneligha altsammans skee på en tijdh.

Huru kommer thet tå til, at aff dryckenskap skal sigh så mykit förorsaka? Thet wil iagh säya tigh medh itt ord: ty druckenheet förkrencker och borttagher ifrå menniskionne (såsom tilförenne sagdt är) wett och sinne; men når thet är borto, hwadh skulle tå dieffuulen icke kunna vthretta medh en sådana menniskio? eller huru skulle hon tå kunna göra honom mootstånd och weria sigh för honom? och är thet ån tå icke en blott ensam dieffuul, som then druckne haffuer skafsa medh, vthan the äro monge om honom, såsom wij förnimme vthi euangelio, at en heel legio, thet är, öffuer 6000 dieflar, hadhe besatt ena menniskio, effter som ock Christus klarligha giffuer tilkenna, at the troligha nogh stå hwar medh then andra, och syndra sigh ingalund; såsom ock wij sielffue kunne merkia, huru thet tilgå plägher, når dieffuulen haffuer kommet en menniskio på någhor last, at thet tå icke kan bliffua widh then samma ena lastena, vthan ther fölia strax flere effter; hwilkit så mykit är sagdt, thet är icke en eensam dieffuul, som then menniskiona bedraghet haffuer, vthan the äro monge.

Och skal man här thenna sakena så förstå, liika som hwar och en last haffuer sin eghen dieffuul, then henne vpwecker och driffuer, så at swalgh och dryckenskap haffuer sin, högferden sin, girugheten sin ꝛc. Nw effter

ter druckenheet tagher menniſkionne ifrå, ſom ſagdt är, wett och ſinne, är ingen dieffuul, ſom the andre äro heller hoos och j ſelſkap medh, ſtyrckia och biſtånd göra, än äwen thenne, ſom ſamma druckenheetz laſt kommer til wägha; ty når han haffuer förſt kommet ſitt werck på gång, och fördt ena menniſkio in j thenna laſtena, ſå haffua alle the andre laſters dieflar thes bätter medh göra.

Ther medh går thet tå ſå til, at ſå ſnart thenne drinckerijs dieffuulen haffuer fått macht medh menniſkionne ſtrax äro ock alle the andre widh handena och göra ſit til j ſakena, opweckiandes hwar thera ſina laſt, nemligha, högferd, wredhe, bannor, nijt, haat, moord, håån, ſmåleek, ſkam, hoor, girugheet, ſtöld, ocker, frätzerij, dobbel, trättor, lögn och annat ſådant. Alla thenna och andra ſådana laſters dieflar haffua ſigh ther framme hoos en drucken menniſkio, och wenda ſigh intet ifrå henne, förr än the ther haffua fremdt ſin wilia, och fördt ſamma menniſkio j obeſtånd och allahanda iemmer; ty ther lyckas them ſom offtaſt theras opſåt, medh hwilko the ellies icke haffua kunnet framkomma.

Här om wilie wij nw höra någhor exempel. Man läs om then helgha Patriarchen Noah, huruledes han wardt genom wijndryckio förraſkat; thet ſamma kom (uthan twiffuel) thenne onde drinckerijs anden til wägha, och hadhe icke liten frögd ther aff, at han thenna helgha Guds mannen och rette-

ferdigheetz predicaren så ſierran winna kunde; ty woro ock wel the andre orene andar tå tilſtädhes medh, och förſökte ſit beſta, ändoch the intet meer haffua kunnet vthretta, vndantaghandes theße tree, ſom ſkam, håån och ſmåleek opweckia; ty ther Noah så bygligha bleff liggiandes oholo, thet war then orena ſkam-andans werck; men the andre twå (effter them icke meer war efterlåtit) åggiadhe fram then yngſte ſonen Cham, at han ſin fadher, förbemeldta Noah, beſporta och ſmåleka ſkulle; ther giorde han ſigh ock ſtoor gammen aff ther froma barnet, ja, then arghe ſkalcken, at hans fadher ock så en gång hadhe förſeedt ſigh.

Och kan man wel tenckia, at han någhor ſådana ord haffuer hafft til ſina brödher, Sem och Japhet: ſkodher, vthi hwilka måtto wår fadher, ſom altijdh pläghar ſtraffa oß, nu här ligger; hadhe thet hendt enom wåra, hwilken ord hadhe han moſt lijdha aff honom? huru offta ſkulle han haffua fått hördt thet igen?

Sammalunda gick thet ſedhan til medh then froma mannen Loth, ty ſtrax then ena dieffuulen hadhe genom hans döttrar kommet honom på fall medh druckenheet, hadhe ſigh och genſtan framme then andre, ſom honom kom på horerij, hwilket honom ellies hadhe omögelighit waret åſtadhkomma.

Sådana exempel åro ſcriffuin oß til en förwarning; ther före lär aff thenna helgha

mån-

männenar tagha tigh til wara; ty är sådant skeedt medh them, hwadh skulle icke kunna wedherfaras tigh, om tu således medh titt swelgerij giffuer dieffuulen rum? Och thet tu än fast en gång och annan kommer ther medh osnappat jgenom, skalt tu icke för then skul tenckia, at thet ock altijdh så warder gåendes; thet är itt gammalt ord: hoo lenge dragher foot, han nimmer j root om sidher.

Konung Alexander war en öffuermåtton herligh man, så at Gudh genom honom giorde ganska mong vnderligh ting, såsom han ock longt tilförenne genom Propheten Daniel sådant om honom hadhe förkunna låtit. Han wan vnder sigh och intoogh nästan hela werldena på en kort tijdh, nemligha j tolff åår; jngen, åhuru mechtig han war, förmåtte stå honom emoot, vthan alle moste för honom fruchta och bäffua; och hadhe han fulmonga sköna dygder och gåffuor vndfåt aff Gudhi fram för andre.

Här aff må tu nw höra itt exempel.

Tå samme Alexander, medan han än war en yngling, hadhe taghit sigh feide före emoot then mechtigha Konungen aff Persen Dario, och samma Dario ther storligha försmådde, sende han Alexandro triggiahanda spotzligh skenck, itt rijs, en boll, och itt stycke gull. Rijset skulle thet haffua betydha, at han än nu war itt barn, hwilkom bäter höffdes rijset til tuchtan, än swärdet til at

föra örligh emoot en så wellig Konung. Medh bollen wille han thet betekna, at ſpel och leek ſkulle wara bätter hans höffua, än krigh och örligh; men medh gulſkencken wille han förbrå honom, at han war fattigh, och wel behöffde hielp til ſådana ſin anſlagh.

Nw ändoch Alexander wäl förnam, at ſlijkt war giordt honom til förachtelſe, togh han likwel thenna ſkeckningen til tacka, och ſende Konung Dario breff igen widh thetta ſinnet: må tu weta, at iagh fulgierna annammadhe tina ſkencker; riiſet, til itt tekn, at iagh tigh ſtraffa, och tigh ſampt medh alt titt folck vnderkuffua ſkal; bollen, ſom rund är, anammadhe iagh ock til itt teckn, lika ſom heela titt rijke rundt omkring ſkal migh ther medh wara öffuerantwardat, at iagh thet intagha ſkal; men gullet gaff migh then wånen, at iagh ſkal bliffua en herre öffuer alla tina häffuor och rijkedomar. Och wardt thetta alt ſå ſannat; ty Alexander wart Dario öffuermechtigh, och fick vnder ſigh honom, hans land, folck, gull och alt thet han ätte.

Tå nw thenne herlighe mannen Alexander wardt annorlunda til ſinnes, ſå at han flogh ſigh j ſwalgh och drinckerij, och ſåledes gaff thenne drinckerijs dieffuulen rum, wardt thet honom ſtrax förlorat; ty alle the andre orene andar ſinge tå ock hwadh framgång the wille, och kommo tå hoos honom til wägha allahanda laſter, högferd, horerij,

wre-

wredhe, nijt, haat ꝛc., så at thet bleff på sidzstonne medh honom itt platt wilt och förderffuat wåsende.

Han gaff sigh vth för en Gudh, och wille om eens ther före aff allom hållen wara, endoch han sidhan sielffuer sådana sin gallenskap bekende och begabbadhe; ty tå han en gång för en stadh wardt skutin medh en pijl, så at honom ther effter fast sweedh och blödde, säges han haffua frågat några sina wener til, om ock Gudharna plägade blöda?

Item, han drap en aff sina bästa wener vthi dryckensmål, för ingen annan saak skul, än han prisade hans fadher, Konung Philippum, ty han war tå så til sinnes worden, at han allena wille haffua prijs och ähro; men Gudh straffadhe honom ock tå, så at honom aldrigh sedhan någhon tijdh wel gick, och lyckadhes hans wåsende ther medh, at han ganska skröpligha vndkom. Sådana exempel finner man ock wel flere vthi historierna, them man här icke kan förtälia, och äro dock allom til merckiandes.

Itt will man likwel här insettia. Man läs, at en tijdh war en man, som kommen war för dieffuulen, och leedh aff honom stoort qwal, så at han hwarken natt eller dagh kunde wara för honom til fredz; effter någhon tijdh skal mannen haffua fråghat sin plägghemestare dieffuulen til, hwadh han doch begärade aff honom, at han måtte lätan til fridz? och fått ther på aff honom thenna

ſwaren: hwar han wille fulkompna en aff tree ſynder, ſom han honom förelåya wille, tå ſkulle han få tredh för honom. Tå ſkal mannen åter haffua fråghat, hwadh thet ſkulle wara för ſynder? dieffuulen ſwarade, ſåyandes: antingen ſkalt tu bedriffua hoor medh tin grannes huſtru, eller ſlå ſamma tin granna ihiel, eller, hwar tu ingalunda wil någhra aff theßa twå ſynder fulkompna, ſå ſkalt tu tå göra migh thet til wilia, at tu en gång dricker tigh drucken. Men ändoch mannen medh thet förſta ſkal ingen aff theßa laſter welet ſamtyckia; lijkwel efter thet dieffuulen icke wende igen medh ſit qwälande, uthan giordet ſwårare och ſwårare, ſamtyckte han omſidher, at han wille dricka ſigh drucken, ty hans mening war, at efter illa ſkulle wara, måtte thenna ſynden gå medh, ſom honom tycktes wara låttaſt.

När tå ther til kommet war, at han hade drucker ſigh drucken, och ther medh miſt (ſåſom tå ſkee pläghar) wett och ſkåål, woro ther ock tå ſtrax framme the andre twå orene andarna, nemligha, hoordoms och mords, och inbläſte honom theßa tanckar: ſee, iagh haffuer drucket migh drucken, och j ſå måtto ſyndat, och kan för then ſkul icke vndwijka ſtraffet; ſå gerna må iagh tå bedriffua hooret medh, ty ther kan jagh jw haffua någhor luſt aff, och geller migh thet doch ett lijka mykit.

I thet ſamma kom honom ock j ſinnet, huru

huru ſmock och liwſligh hans grannas huſtru war; ther medh ſtodh han tå ſtrax vp, gick til henne, fick hennes wilia, och fulkompnadhe ſyndena; men tå ock bonden råkadhe komma til mårto, och wille wedhergårat, togh hoorkarlen til wern, och ſlogh ſå bondan ihiel; ſå woro tå the ſynderna alla tree fulkompnadhe.

Thetta år nw tå itt klart exempel ther aff, at ther någhor ſigh bedragha låter aff ſwalgh och thes dieffuul, år han ſtrax i then fahran, at alle the andre onda andar warda ock honom öffuermechtige. Hwar thenne arme mannen icke hadhe waret drucken, ſå hadhe han wål kunnet tagha ſigh wara för then andra mishandelen, ſom han bedreff, nemligha, hoor och moord.

Men thenna dieffuulen gick hår faſt liſteligha til wercka medh, ty i thet han gaff them vſla mannenom förſt thet in, at thet icke ſkulle wara ſå ſtoor ſynd, dricka ſigh drucken, giorde han honom ſåker, ther aff han tå ſå mykit ſnarare föll vthi flere laſter; och brukar dieffuulen ſamma konſten ån nu i daagh medh alt för monga menniſkior, hwilka icke heller mena, at thet ſkal wara ſå ſtoor ſynd dricka ſigh drucken, vthan hållat heller för en ſtoor dygd, ty ſkeer ther ock medh ſå mykit ondt, ſom (Gudh bettret) meer ån nogh år för öghonen.

Hwadh ſkulle tå thenne arme mannen retzligha kaffua taghit til rådha, når han för

dieffuulen ingen fridh niuta måtte? Thetta skulle han haffua giordt: först buret emoot honom Gudz ord, och sagdt: så står scriffuit, tu skalt icke göra hoor; item: tu skalt icke dråpa; item: dricker idher icke druckna; och sidhan ther bredho widh haffua ropat til Gudh om hielp; och hwar ther medh än hadhe wordet fördrögt, så skulle han thet korset för Gudz skul tolsamligha lidhet, och thes ijdhkelighare j bönenne waret haffua.

Then stunde Orsaken.

Then stunde orsaken, hwarföre alla menniskior sigh för drinckerij wachta skola, är, at thet är itt skadeligbit ting bådhe til åhro, lijff och godz.

Til åhro, ey man får ther aff itt ondt röchte, bliffuer wanwyrd och kommer j föracchtelse för hwar och en ärligh man, the ther säpa om honom: hwadh skal then dölsecken; huru skulle han lära och regera andra, efftet han icke kan lära eller regera sigh sielff?

Och går thet retzligha ther aff, at prester och predicare nw åro kompne vthi så stoor förachtelse hoos then menigha man, icke allenast på theras persons, vthan ock så på theras embetes och lärdoms wäghna, medhan monge ibland them föra itt skröpelighit leffuerne medh swalgh och dryckenskap, medh edher, bannor, gieckerij, och sedhan allahanda lättferdigheet.

Ja,

Ja, thenna äro nu dieffuulens anſlagh och liſt, medh hwilka han ſå hätzligha går oß efter; ty medhan han ſeer huruledhes Gudz ord haffuer fått (Gudh thes loff) ibland oß någhon framgång, ſå at han thet ingalund förhindra kan; bijdha (tencker han), kan iagh icke förhindrat, at thet icke ſkal warda predicat, ſå wil iagh biudha til hindrat, at thet icke ſkal warda anammat. Och kunde han ock aldrig bätter komma här til medh, än tå han ſåledhes förer preſterna i thet ſinnet, at the annorlunda leffua, än lära; ty nåſtan hwar man förarghar ſigh ther öffuer, når the ſee lärarenar thet göra, ſom ochriſteligbit är, och thet the ſielffue ſtraffa; eller hoo wil tå troo them? och om the än faſt troo, at the rätt lära; hoo låter ſigh mykit wårda ther om? ty man dricker icke gerna aff itt oreent kärille, åhuru gott thet ock wara kan, ſom inſkenckes.

Hwadh ſkal iagh göra? (tenker man). Iagh ſeer at preſten gör ſielffuer, thet han dock ſtraffar på predicoſtolen. Efter han tå ſielff icke meer achtar hwadh han lärer; hwadh kan iagh mykit halla ther aff? wore thet hans alffuar, ſå låte han thet på ſkina medh gerningarna. Kunde tå ock dieſlenom någhon tijdh bätter lyckas hans anſlagh, än ſå? Ty hwadh the medh ord och predican opbygge, thet ſlå the ſielffue om kull igen medh theras onda leffuerne; om thet ock icke är dobbelt meer, ſom the nedherſlå, än thet the opbyggia.

Men, wee ſådana preſtom och predicarom; ja, wee them vthi ewigheterne; ty the maſte doch hår före göra Gudhi en ſwår rekenſkap på yterſta daghen, och thet icke allenaſt för theras eghen perſon, vthan ock ſå för allom them, hwilka the medh theras ſwalg och onda leffuerne förarghat, och til ſynd orſaak giffuit haffua. Eller huru wilia the bliffua hår före beſtåndandes, medhan Chriſtus ſågher: om then tienaren ſade j ſitt hierta, min herre dröyer taſt at komma igen, och begynte ſlå tienarenar och tienarinnonar, och åta och dricka, och warda drucken; ſå kommer thens tienarens herre, på then daghen, tå han ſigh thet icke förmodhar, och på then ſtundena, han icke weet, och ſkal hugga honom i ſtycker, och ſkal ſettia hans lott medh the otroogna?

Sammaledhes haffuer thet ſigh ock medh Hårſkapet och Regenterna, medh hwehönder och alla menniſkior, at the ſå mykit mindre wardha achtade, hwar the ſigh ijdka vthi ſwalg och dryckenſkap; och ther medh finnes thet tå j ſanningenne, at dryckenſkap är eenne menniſkio ſkadeligh til hennes hedher och åhro.

Men til hennes lekamen gör han ock ſå ſkadha, ty ther igenom warder hele lekamenen, all ledhamoot och ådror förſwagade, ſåſom man aff daghligh förfarenheet wel förnimma kan.

En drinckare haffuer ſiellan nattaroo, han ligger och glöyer, raklar, kaſtar ſigh och

är

är illa til paß; kommer han sigh ock til sömns, så haffuer han stygga drömer, och är än tå icke stoor roligheet medh. Om morghonen tå han skal stå vp (om han ellies orkar vp), så finner han sigh wara aldeles oskickeligh; ondt haffuer han i hoffuudet, ther til är tå hans lekamen så ömer och lamer, som han wore aller sönderslaghen; han haffuer ock tå retzligha til ingen ting lust, hwarken til arberes, äta eller dricka, vthan sitter och henger hoffuudet. Sådhan sölier tå mongahanda kranckheter, såsom hirtzla, rödh ögon, mörck öghon, ninneslösa, döffheet, margahanda flytande, näsaquaff, näsadrop, halzbrenna, bröstbrenne, lungo soot, leffuerböld, ond maghe, bukriff, kalpijß, steen, lämma vthi alla lemmar, handaskalff, podagher, slagh, brottfall, senodrigh, watusoot, golasoot, skabb, och hoo kan ther altsammans vptekna? På sidzstonne kommer ther aff itt stackot liiff, så at man sör, än naturligh tijdh tilsäger, död moste; alle förståndighe och förfarne läkiare giffua hår medh rätt, at thet så haffuer sigh i sanningenne.

Altså läs man ock, Plutarcho aff förberörda Alexandro Magno, at han en gång vpsat hadhe en gyllene crono, hwilken honom til löön skulle giffuin och påsatt warda, som mest förmåtte dricka. Man läs ock om en benempd Promachus, son medh kempodryckis sigh en sådana crono förwerffde; men hon kostade honom sedhan mykit meer, ty han

hår-

härde icke lenger widh leffua ther effter, än på tridie daghen.

Teslikes hender ock thet offta, som tilförene är omrördt, at monger drinckare warder för sit swalg skul slaghen, huggen eller stungen til dödz; monger faller sigh ihiäl. Om då drinckerij icke skal hetas wara menniskionne til hennes lekamen skadelighit, så kan iagh icke weta, hwadh thet skal wara, som skadelighit är.

Här på haffuer man ock så margahanda witnesbyrd aff scriffenne, såsom Prov. 23 cap.: hwar är wee? hwar är sorgh? hwar är kijff? hwar är klaghan? hwar äro sår uthan saak? hwar äro ödh ögon? nemligha, ther man öffuar dryckenskap, och söker til at uthdricka, hwadh inskenckt warder. See icke til wijnet, at thet så rödt är och står så skönt j glaset, och går letteligha in; men på sidzstonne bijter thet såsom en orm, och stinger såsom en hugzorm.

Item, Jesus Syrach 31 cap.: war icke en wijndrinckare, ty wijnet förderffuar monga menniskio; item wijn drucket til nödhtorfft frögdar lijff och siel; men dricker man för mykit ther aff, så haffuer thet alt ondt medh sigh; item: tryckenskap gör en galen dåra än nw galnare, så at han trätzar och puckar, til thes han stött, slaghen och sarghat warder.

Til godz och äzhodelar är dryckenskap ock skadeligh; ty then igenom går thet enom

ifrå,

ifrå, ſom Gudh honom til godho och welferd förlänt haffuer.

Gudh giffuer mongom ſin empne, ſå at han ther medh ſigh ſielff huſtru och barn ganſka wäl nära, ja, och ſå mongom fattighom medh ſigh hielpa måtte; men han ſtår thet illa före, går til och förſlöſar thet medh dryck och dobbel, och lycktas ſå ther medh, at hans fattigha huſtru och barn, ſom heema ſittia, moſte lijdha hunger, torſt och allahanda nödh. Thetta låter Gudh wel ſå gå en tijdh longt, men han wil lijkwel på thet ſidſta her om̃ halla en reffſt, tå han och wißerligha warder ſåyandes til the ſlöſare: gör rekenſkap aff titt ſögderij; och ſkal tå ſå nogha reknat warda, at och then minſta penningen icke warder förgåten, hwart han är kommen och hwar vthi lagd; ty iagh haffuer icke (warder Gudh tå ſåyandes) giffuit tigh thetta ther til, at tu thet fördricka, fördobbla och onyttigha förtåra ſkulle; eller menar tu, at tu hadhe macht til at handla ther medh, ſåſom tigh ſielffuom löſte?

Men the menniſkior äro ſåå, ſom thetta troo, nemligha, at the ſkola någhon tijdh ſå tiltaal om en ſådana rekenſkap, ändoch Chriſtus ſielffuer thet ſå klarligha betyghar. Ja, hwar Gudh ingen räkenſkap aff oß vthi ſå måtto haffua wille; hwi befaller han tå, at wij hans åghodelar rätt bruka ſkole? therföre kommer thetta wißerligha ther til, och warder tå theße ſlöſare ångrandes ſin dårſkap;

skap; men thet är tå en dagh förseent, såsom man säya pläghar.

Thet hender ock så medh ibland, at monger j sit ödsmål haffuer penningar hoos sigh; men effter thet han tå icke kan haffua så godha acht på sin ting, som behooff giordes, warda the honom bortstolna, eller ock thet ena, at han tappar them bort.

Thet spör man ock vnder tijdhen, ther sådana fyllerij wanckar på manßens sijdho, och wil ingen enda haffua, at hustrun tå om sijdher warder ther öffuer så gott som förtwiflat, så at hon tå begynnar haffua theßa tanckar: got, got, kan han så låta, så kan ock iagh göra thet samma; thet är migh icke meer förbudet än honom; tagher ther medh ock så hon til at dricka och slösa på sin sijdho, så wel som han på sina, så lenge intet meer quart är j huset.

Öffuer alt thetta pläghar ock så ganska offta thet henda, när en haffuer waret drucken, at han daghen näst effter, ja, stundom twå eller tree daghar, går så heemsk och oskickeligh, at han intet kan komma sigh til arbetes igen, och bliffuer så hans arbete liggiandes, ther aff hans näring warder än så mykit mindre, så at när man alt reknar tilhopa, penningarna som bortdruckna äro, dryckes tijdhen, och sidhan then tijdh han går ödlsiuk, gör thet tå en stoor summo, at icke kan vnder wara, om han ther öffuer warder

der arm, så at han intet haffuer igen, annat än en osund lekamen och itt ondt samwett.

Wij haffue ock så monga sententier j scrifftenne, som thetta betyga. Prouerb. 10: then rettferdighe arbetar til lijffs; men then ogudhachtige brukar sina tildregt til synd; item, 21 cap.: then som gerna leffuer i wellust, han skal bliffua fattigh, och then ther wijn och olio elskar, han warder icke rijk; item, 23 cap.: war icke ibland drinckare och slösare, ty drinckare och slösare warda fattighe, och en soffuare moste bära rijffuen klädher.

Item, Jesus Syrach j thet 18 cap.: war icke en slösare, och wän tigh icke til at slösa, at tu icke skal warda en tiggiare, och när tu icke haffuer mera penningar j pungen, moste tu tagha på ocker; item, 19 cap.: en arbetare then sigh dricker full, han warder icke rijk.

Medhan tå nw så är, at dryckenskap gör menniskionne skadha bådhe til hennes ähro, lijff och godz; fölier här ock så aff, vthan all gensegn, at alla menniskior, som skääl wilia pröffua och sitt betsta weta, sigh therföre wachta skola.

Beslutningen.

Effter thet tå så finnes j sanningenne, som wij nu hördt haffue, at dryckenskap är en så gräseligh, farligh och skadeligh, ja, så omennisklig, sleem och oteerigh dieffuuls last, aff Gudhi widh så swårt bådhe timlighit och ewigt straff tilgörande förbudhen; then ock men-

menniſkionne til åhro, lijff och godz en ofördrwinnerlig ſkada tilfoghar; ſå förmanar iagh här medh til thet ytterſta, och bedher på Gudz wegna ganſka trooligha hwar och en menniſkio, ehoo then är, ſom helſoſam rådh fölia, ſit eghit beſta och longligha beſtånd weta och ſökia wil, at han ſådana laſt, lijkawiſt ſom then ſkadeligaſta förgifft och eeter, ja, ſom ſielffua bittra döödhen och dieffuulen aff heluete, Gudhi til åhro och ſigh ſielffuom til nytto, altijdh ſkyy och flyy wil.

Ther ock någhor är (ſåſom Gudh bettret, the åro alt för monge), then ſådana laſt här til dags begånget, och j ſå mått gudhdomligh bodh, medh ſå ſtoor både lijffs och ſiels fahrligheet, döfuerdådeligha förachtat haffuer, then ſamme tenckeån nw til, at han ſigh oförſumligha och medh thet aldra förſta beſinnar, ſin ſynd och laſt bekenner och ångrar, om nådh och förlåtelſe bedher Gudh, och ſigh genom troona på Herran Jeſum Chriſtum vprettar och tröſter, latandes ſlermer ſigh tyckia ingen laſt leedare, hårtlighare och ſtyggeligare wara, ån åwen then ſamma, och ther medh ſigh för henne flijteligha wachtar, teſlikes ock ſå andra (hwar han kan) och ſynnerligha ſina eeghna ther ifrå håller och affwender.

Ther til hielpe oß allom wår elſkelige Fadher j himmelen, genom ſin heligha Anda, för Jeſu Chriſti ſin kåra ſons wår eenda Frelſares ſkul, Amen.

Nå-

Någhra Inſaghor, ſom Drinckare plägha förebära, och ſwar ther vppå.

Huru kommer thet til, at nu ſå offta och ſkarpeliga warder predicat emoot dryckenſkap?

Swar:

Thet predicarenar tala och predica emoot dryckenſkap, ther til haffua the godh rett, efter ſwalg och drinckerij är (ſåſom här tilförenne nooghſamliga bewijſat är) ſynd, och emoot Gudz bodh; men thet här emoot nw ſå offta och ſkarpeligha predicat warder, thet är ock ſå rett; ty ändoch drinckerij är en ſå ſtoor och ſkadeligh laſt, ſå wil man thet likwel nw för ingen laſt eller ſynd haffua räknat, vthan man biuder ock til förſwarat, likawiſt ſom thet wore rätt, och än tå en ganſka ſtoor dygd, ſåſom thet är för ögonen, at the warda prijſade och mykit affholdne, ſom wel gita ſwolghet och drucket, och twert emoot the andre, ſom icke ſå orka eller willia dricka, warda ther öffuer förachtadhe; therföre är ſådana alffuarſamheet j thenna ſakenne ſtorligha aff nödhenne; ja, ther til äro ock alle predicare på theras embetes wägna ſynnerligha plichtuge, at the emoot thenna, och alla andra laſter, hwilka man icke ſtort achtar eller för ſynd bekenner, ſå mykit tij-

dhare och flijtelighare predica skola, på thet at jw någhre måtte warda ther ifrå draghne, och at ingen skal på then yterstа daghen kunna haffua någhor orsaak förebåra, lijka som han icke nooghsamligha hadhe bliffuit widherwarat.

Må man tå icke åta och dricka?

Åta och dricka warder ingom förbudet, vthan fråtza och swelga är emoot Gudz bodh, ty warder thet ock medh retto straffat.

Medhan man icke skal må bruka Gudz creatur, hwar til åro the tå skapat?

Hoo sågher thet, at man them icke skal må bruka? Wij tale här nw icke om thet retta bruket, som altijdh är lofflighit, vthan om misbruket, och såye, at thet är förbudhet.

Så wilt tu tå til åwentyrs göra munckar aff oß, medhan wij icke skole må åta och dricka?

Huru så? eller hwarföre? Är thet icke nw sagdt, at man icke förbiudher bruka creaturen, såsom the vthi papisterijt haffua warit munkomen, ja, ock så allom androm förbudhen?

Thet är wel sant, at menniskian altijdh haffuer then wanarten medh sigh, at hon icke wil eller kan bliffua på rätta midhwåghen, vthan dragher sigh iw affwåghes, antingen på then höghra sidon, eller then wenstra; såsom ther man förbiudher öffuerflödeligh smuck

och

och prydhning, strax åro några, som thet så tagha, at man icke skal må hålla sigh någhot höffueligha och reenligha medh sin klädhen, vthan man möste gå slaskogh, skiten och rijffuen; twert emoot, hwar man ock them straffar och lårer, at hwar och en sigh reenligha och höffueligha, effter som hans stadge tilsägher, halla skal, tå warder icke heller thet aff allom rett taghit, vthan monge förstå thet så, lijka som man sigh medh gull och silff, slogheeld och silke all vthöffuer spängia och vthstoffera skulle.

Icke thes mindre är och bliffuer altijdh thenne rette grunden, at hwar och en sigh medh klädhnat och alt annat eenfaldeligha, såsom enom christnom höffues, 1 Pet. 3, och lijkwel icke ondskeligha eller oteerligha halla skal; och ther man sigh endeligha något wäl och stådtligha hålla wille eller skulle, at han thet tå gör, såsom hans stånd kräffuer och hans förmågha tilsägher, och icke ther vthöffuer, såsom doch (ty wer) nw mykit sker i werldenne.

Sammalunda når Gudz ord warder förkunnat, som sägher: dricker idher icke drukna aff wijn, haffua somlighe, nemligha, munckar och andre, som sagdt är, fattat then meningen ther vth, at man intet wijn eller öll, å jw på några bestemda tijdher och daghar, dricka skal; twert om, effter Dauid sägher, at wijner är skapat aff Gudhi til at frögda menniskonnes hierta, förstå thet en

part ſå, at man ſigh medh wijn och öll öffuerfylla ſkal.

Men Gudz ord och alle troogne predicare göra icke ſå; ty at the hwarken ogilla wijns, öls eller någhot Gudz creaturs ſkäligha bruk, eller gilla misbruket, vthan the låra oß wandra midhwåghes, nemligha, at man wijn, öll, och annor ſådana creatur, ſom Gudh beſkärdt haffuer, icke ſkal förachta, vthan vndſå medh tackſåpelſe, och bruka at Gudhi til åro; men ther ock ſådana Gudz gåffua någhrom icke är beſkärd, ſå ſkal then ſamme haffua tolamodh ochån tå låta ſigh nöya, och then fattigdom, ſom på ferde är, thes förinnan ock ſå medh tackſåpelſe bruka.

Ty kan ock ingen för then ſkul ſåyas haffua taghet muncka leffuerne vppå, at han vthi måtteligheet förer itt chriſteligh it leffuerne; ja, hwar thet ſkulle then grunden haffua, ſå moſte ther aff fölia, at ingen menniſkia kunde eller behöffde chriſteligha och gudheligha leffua, eller halla ſigh efter Gudz bodh, och wachta för ſynd, medh mindre han ther bredho widh moſte tagha kappo vppå, och warda munck.

Ney, min brodher, icke ſå, ty tu haffuer wel (på Gudz wegna) rådh til at tagha tigh wara för ſwalg och andra laſter, ſåſom tu ock ther til plichtig äſt, och behöffuer för then ſkul ingen munck warda.

Thet

Thet kan doch icke wara ſynd, at man dricker itt rws?

Hwi ſå? eller hwadh är dricka itt rws? är thet icke dricka öffuerflödeligha? ty then itt rws haffuer, han är jw icke nöchter? är han ock icke nöchter, ſå kan han icke bidia, ändoch wij ſkole altijdh bidia, effter ſom wij altijdh äre ſtadde j farligheet; ty låter oß ock Gudh, at wij altijdh ſkole hålla oß nöchter, hwar wij bidia willie, 1 Pet. 4; ther aff ſölier tå, at thet är ſynd ſådana rws dricka, och moſte för then ſkul haffuas fördragh.

Migh tyckes doch, at iagh aldrig gudheligare kan bidia, än äwen tå, når iagh haffuer itt rws.

Så hörer iagh wäl, at Gudh moſte haffua orett, och låra och biudha thet, ſom ſåſengt är, når han ſägher, at man ſkal wara nöchter til bönen, effter ſlijkt intet görs behooff (ſåſom tijn mening är), och man beder gudheligare, når han haffuer itt rws; men ſe lijkwel til, at dieffuulen tigh icke vthi ſå måtto bedragher, ſå at når ſom tigh meſt trengher til at bidia, är titt hierta (ſåſom Chriſtus ſägher) betungat, och förſwinner ſå tigh bådhe bönen och gudhelighet. Tigh tyckes nw wara lett bidia, medhan tu äſt vthan freſtelſe, och dieffuulen låter tigh bliffua medh fridh; men når han ſeer tijdh, och retzligha begynnar gå til wercka medh tigh, ſå får tu wel finna, huru wel tu ruſar och bedher.

Tu kant icke förtagha migh dricka en ſläpendrunck, ty hwar iagh honom icke haffuer, kan iagh icke ſoffua?

Kan ſachta wara, at tigh ſå tyckes; dock är tigh rådeligit, at tu fulwel betencker, hwadhan thet retzligha går, at tu icke kan ſoffua, uthan ſådana ſläpendrunck; ty wilt tu troot, ſå må iagh thet ſäya tigh för ſanning, at ſlijkt icke annat är, än en dieffuuls freſtelſe, at han medh ſådana qwal ſkal komma tigh til at bryta Gudz bodh och ſynda; ty thet är jw uppenbart, ſåſom tilförenne nogh bewijſt är, at man icke uthan ſynd kan dricka ſigh drucken?

Ther före ſkalt tu och tå ſå taghat, at dieffuulen tigh i thenna måtton, efter Gudz tilſtådelſe förſöker, at kunnogt må warda, hwadh heller tu wilt fruchta Gudh, och dragha thetta korßet i tolamodh, eller för tin ſömpn ſkul, efterfölia dieffuulens rådh och wilia, och ther medh må lära ſtå ſiendanom emoot, bärandes honom före Gudz ord, och ſäya: ney, thet gör iagh ingalund, ty ſå är ſcriffuit: dricker idher icke druckna; item: warer nöchter til at bidia; tu ſkalt ock ther bredho widh ſlijteligha kalla på Gudh om hielp och tolamodh, til thes honom teckes medh ſådana titt qwaal göra en förwandling, och thet borttagha.

S. Pl-

S. Pdvel ſägher wel: dricker idher icke druckna aff wijn; men han rörer ther intet om ööl ꝛc.

Thet ſtår iagh til; men thet är lijkwel och noogh kunnogt aff then helgha ſcrifft, at medh wijn offta förſtås allahanda ſtarcka drycker, ſåſom medh bröödh allahanda maat; ther til finnes och ſå mong rum j ſamma then helgha ſcrifft, ther andra ſtarcka drycker vthtryckeligha warda förbudna ſå wel ſom wijnet, ſåſom Prov. 31. Thet ſkal tu och ſå här achta, at the Epheſer, til hwilka S. Paulus thetta talar: dricker idher icke druckna ꝛc., haffua intet wiſt ſäya aff ööl, hwarföre icke heller war aff nödhenne, ther om för them någhot röra; teſſlikes är klart, at alt ſwalgh och drinckerij är förbudhet, thet ſkee medh hwariohanda dryck thet kan.

Än ther man är ibland ſelſkap, och dricker enom til, eller ſwarar, antingen medh en halffpart, eller heel, tagher ſigh lijkwel til wara, at han icke warder drucken?

Thetta orſakar tigh intet, ty faſt tu än genom någhrahanda ſett eller practicke ſå kunde tagha tigh til wara, at tu ſielff icke meer, än til måtto drucke (thet doch tigh ſkal wara ſwårt nogh), ſå giffuer tu lijkwel ther medh androm, ſom icke weta tijn anſlagh, ey heller ſå kunne tagha ſigh til wara, tilfelle til förarghelſe.

Thet är iw en allmenneligh ſedh i landet, at hwar dricker annan til vthi ſådana ſamqwemd, ſtundom en halffpart, och ſtundom en heel; hwi ſkulle tå thet tå icke må ſkee?

Thet än hela werlden thet giorde, ſom dock icke är rett, ſkalt tu thes heller icke ſå göra; ty vthi then andra Moſi book, 23 cap., haffuer Gudh ſagdt: tu ſkalt icke fölia then ſtora hopen til thet, ſom ondt är.

Om iagh worde twingat til at göra någhrom rätt?

Hoo ſkulle wilia ſå eenkannerligha twingha tigh ther til? och om än någhor ther til bude, vthi ſå måtto, at tu moſte göra honom rätt, ſå framt tu wille haffua hans wenſkap, eller icke wenta tigh ondt aff honom; ſkulle tu tå ock ſåledes låta twinga tigh, at handla emoot Gudh och hans ord, tinom näſta til förargheſſe, och warda ther medh deelachtigh aff margahanda ſynd? Ja, ſkulle tu ſom eſt en chriſten, för Gudz bodh ſkul icke mykit heller alt låta fara och lijdha, än ther emoot wetterligha handla? eller huru ſkulle tu någhot, thet ſom meer wille koſta, medh frijt modh vndergå för Gudz ſkul, medhan tu en ſå förachteligh och ringa ting, ſom är en ödlwenſkap, eller wredhe, icke förachta kan? Thet moſte jw wara en ſtoor krå-ſtligheet och blödugheet, dåårheet och gelniſka aff en chriſten, ther han heller wil bryta

emoot

emoot Gudh och vmbära hans wenſkap vthi ewighetenne, än ſåledhes förtörna en vſel menniſkio vthi hennes ſwalg och dryckenſkap.

Swadh, ſägher tu tå ther til: om min herre drucke migh til, ſkulle iagh icke heller göra honom rett, och ſtå lydhnon?

Tin herra och hwsbonda ſkalt tu hedra och lydigh wara; doch ſkalt tu icke thes heller för hans ſkul j thenna eller någhra andra måtto göra emoot Gudz bodh, ty thet är ſcriffuit, Act. 5: man moſte mera lydha Gudhi, än menniſkiom.

Så wil tå thet almenneligha ordet intet gella, ſom ſå lydher: man moſte ſå göra, ſom brödet biudher?

Annorſtedz och vthi ſin tijdh är thet gott och wel ſagdt, men här wil thet intet gella; ty åndoch wij haffue wår födho och kläde, förmedels herra och hwsbonda, then wij tiene, ſå är lijkwel Gudh wår Herre och retta hwsbonde, hwilkom thet brödhet, ſom wij äte, förnemligha tilhörer, ſåſom wij ock bekenne vthi wår daghligh bön, ſåyandes: giff oß i dagh wårt daghligha brödh; ty wil ock här följa, at wij för alt annat, ſkole thet göra, ſom thetta brödhet, thet är, thenne brödhgiffuaren, nemligha, Gudh wår kåre himmelſke Fadher haffua wil och vppå biudher.

Om iagh allenaſt gör rätt för tildrucket, och twingar doch ingen til dricka?

Thet hielper heller intet, ty här talas nw intet ther om, hwadh man någhon må twingha til dricka, eller ey, vthan allenaſt, at man vthi inga måtto ſkal dricka ſigh drucken.

Än om iagh dricker, och brukar thes förinnan läkedomar, at iagh icke warder drucken?

Tu ſyndar lijkwel, ty tigh är icke allenaſt förbudhet wara drucken, vthan tigh är ock förbudhet ſå mykit dricka, at tu ther aff kan wardа drucken; ther til förarghar tu ock j ſå måtto tin näſta.

Lijkwel ſtår j then 104 Pſalmen, at wijn frögdar menniſkionnes hierta?

Thet är ſant, ſå ſtår ther; men ther medh bewiſas icke thes heller, at man må dricka ſigh drucken; vthan propheten Dauid håller oß ther före Gudz ſtora vnder och godheet, och priſar honom, ſom wijnet haffuer ſkapat, och giffuit thet then krafft, at thet aff naturen förmår frögda menniſkionnes hierta.

Ty then krafft och art haffuer Gudh giffuit wijnena, at thet löper menniſkionne vthi alla hennes ådhror, vpfriſkar henne och gör henne luſtigha, icke för then ſkul, at man ther aff mykit och öffuerflödeligha dricker, vthan aff thes inplantade natur, når thet måtteligha brukat warder.

Här

Här om talar ock Jeſus Syrach ythi thet 31 cap., ther han ſägher: wijn wedherquecker menniſkionnes ljff, om man thet dricker mätteligha; och hwadh är thet för itt leffuande, ther intet wijn är? Wijnet är ther til ſkapat, at thet menniſkjona gladhe göra ſkal; wijn drucket til nödhtorfft frögdar bådhe krop och ſiel; men om man dricker ther för mykit aff, haffuer thet alt ondt medh ſigh. Merck doch huru beſkedeligha Jeſus Syrach talar här om.

Skal man tå aldrigh komma ibland ſelſkap?

Ibland ſelkap må man wäl komma och wara, ty thet är intet förbudet, vthan thet ochriſteliga wäſendet, ſom ther meſtadeels plägher haffuas för hender, thet är förbudet; ty ändoch chriſtet folck ſåledes må wara tilhopa, ſå ſkola the thes heller icke förgäta, hwadh the äro, nemligha, chriſtne, hwilkom aldrigh någhon tijdh är lofligit medh ſwalg och öffuerflödigheet tiena dieffuulen, vthan man moſte altijdh och alſtädhes haffua Gudh för öghon, honom fruchta, och bruka hans häffuor medh mätteligheet och tackſäyelſe; icke dobbla, icke haffua ohöffuiſkt taal eller åthäffuor, vthan man ſkal j then ſtaden någhot, thet chriſtelighit är och förbättring aff ſölier, ſiunga eller läſa; thet höffues ock ſå wel, at man thes förinnan talar om Gudz ord och thet ſom haffuer waret talat j pre-

dican; item, at man betencker och talar hwar medh androm om Gudz vnderligha werck vthi all hans creatur, såsom Propheten Esaias vthi thet 5 cap. lårer, at man vthi förſamblingar ſkal betracha Gudz werck och vnderligha gerningar.

Om ſådana förſamblingar och ſällſkap lårer ock S. Paulus, Epheſ. 5: dricker idher icke fulla aff wijn, vthan vpfyllens, thet är, wilien j om ens wara fulle, så vpfyllens medh then heligha Anda, och taler medh hwar androm vthi pſalmer, loffſonger och andeligha wijſor, ſpelandes Herranom vthi idhor hierta, altijdh tackſägyandes Gudhi och Fadhrenom för hwar man, vthi wårs Herras Jeſu Chriſti nampn. Sij, ſådana ſelſkap ſkulle wij chriſtne inbördes hålla, så ginge ther medh rett och chriſteligha til.

Men hwar tu ock råkadhe komma ibland ſelſkap, ther annorlunda tilginge, så at man icke ſåledes tiente Gudhi, vthan dieffuulen medh ſwalgh och andra laſter, och wore lijkwel til förmodhandes, at jw någhre ſkulle wara ibland, ſom vthaff titt taal och exempel kunde warda förbättradhe, så måtte tu wål bliffua quarr når them; icke så, at tu hadhe ſamma låte ſom the, gårandes tigh deelachtigh aff theras ſynder, vthan tu ſkulle thet medh them haffua förordat, at tu wille bliffua hoos them så medh ſkåål, at the tigh efter chriſtelighit omgengelſe hoos ſigh lijdha wille. Men hwar tu ock förnumme, at the

thet

thet icke göra, vthan heller twert om, tigh til ſit ogudhachtiga wäſende nödga wille, ſå moſte tu tigh ther effter retta, ſom Salomon ſägher, Prov. 23: war icke ibland drinckare och ſlöſare; item, Epheſ. 5: warer icke theras ſtalbröder; och ſtrax medh thet förſta ſkilia tigh widh them, at tu icke warder inweeffuat j ſtraffet medh them, hwilket Gudh til äwentyrs ſtrax på ſamma tijdh öffuer them komma låter.

Vthi Bröllop motte thet ſachta ſkee (ſom iagh troor); ty man gör thet tå echteſkapena til åhro?

Ehwadh ſom helſt thet är, ſom faller emoot Gudz bodh, kan ingalund wara til någhor åhro, antingen echteſkapena eller någhor annor Gudz ordhning, vthan är heller til ſtörre ſkam; icke heller tagher Gudh någhot rum vndan, när han förbiudher drinckerij, vthan han ſägher ſlätt och welkoralöſt: dricker idher icke druckna; men han legger icke thet til, medh mindre thet ſkeedde j bröllop.

Liſtwel war drucket bröllops folk j Cana vthi Galileen, och war ther Chriſtus ſielffuer perſonligha tilſtädhes?

Thet kan wel ſå wara; men ther aff följer icke thes heller, at tu ock må dricka tigh drucken, ty medh exempel kan man ingen ſaak hardt bewijſa. Thet är icke ſkäl nooghom

om någhor wille säya: then eller then haffwer så, eller så giordt, ther före må iagh och så göra; uthan thet är fullkomligh och fast skäl: Gudh haffuer förbudhet dryckenskap, therföre må tu icke dricka tigh drucken; ther til sölier icke heller thet, at hwadh som helst uthi thetta bröllopet uthi Cana skedde, moste alt sammans wara rett.

Ja (sägher tu), liskwel haffuer Christus waret medh i samma bröllopet? Thet är sant; men thet kan hwar man wäl tenckia, at han icke war ther för drinckerij eller drinckare skul, såsom han icke heller ther drack sigh drucken.

Han måtte tå åt minsto haffua straffat the druckna, hwar ther hädhe waret honom emoot? Swar: hoo weet, hwadh han giorde? ty han haffuer uthan twiffuel wel mera talat i ther bröllopet, än Euangelisten scriffuar, som allenäst korteligha författar teeknet, som ther skedde; och hwar han än intet så hördt hadhe straffat them, uthan seedt på then tijdh genom fingher medh them, såsom han ock offta giorde medh lärjungarna, gilladhe han thet icke för then skul, at the druckne woro.

Hwi skaffadhe han them tå än mera wijn? Thet giorde han ingalund för the drinckares skul, uthan han giorde thet echteskapena til ähro, och brudh och brudhgumma och allo echta folcke til tröst.

Thet

Thet kan doch aldrigh så strengdt wara, at man jw en gång om weckona, skullet ån skee om söndaghen, må dricka sigh drucken?

Ja, så strenge året alt; ty når han sägher: dricker idher icke druckna, tagher han platt ingen gång eller dagh vndan, hwarken söndagh eller annan; therföre wil han ock, at wij oß altijdh och alla daghar, och jw helst om söndagharna och andra helghedaghar, når predican och allmenneligha böner skee, haffua drinckerij fördragh.

Tu må wel säya här om, hwadh tu wilt, jagh kan thes heller icke låtat?

Jagh kan tenckiat, tu må tå göra huru tu wilt; thet skalt tu likwel weta, at så lenge tu haller ther vppå, så åstu ingen rett christen, ty then migh elskar (sägher Christus), han warder hållandes mitt taal; item: then ther aff Gudhi är, han hörer Gudz ord.

Hwarföre ock titt blodh må wara öffuer titt eghet hoffuud; iagh wil här medh för Gudhi och alla werldenne wara orsaka.

Dricka doch så wel Presterna sigh druckna, som andre?

Om ån någhre ibland presterna så göra, så bör tigh likwel intet ther til see, eller ther öffuer förarghas, ty the skola therföre göra Gudhi en swår rekenskap; men tu skalt tigh retta icke effter alt ther presten gör, vthan

efter thet, som Gudz ord lärer, såsom och Christus på then yterſta daghen icke ther efter warder frågande, om tu thet alt haffuer giordt, som preſterna giorde, vthan om tu så haffuer giordt, som the tigh aff Gudz ord haffua lärdt i theras predican.

Läs man doch, at *Noah* och *Loth* haffua drucket sigh druckna?

Thet är sant; men see ock tu til hwadh ther efter folgde, och tagh tigh til wara; ty scrifften häller oß helga manna synd och briſter före, icke j then acht, at wij them ther vthi skole eller mäghe efterfölia, ellies wore allom loflighit göra hoor, medhan Dauid thet giorde; vthan slijkt warder oß förehället, förſt til en förwarning, sedhan ock til tröſt. Til förwarning, at wij oß teſte slijteligare för dieffuulen wachta och emoot honom bidia skole, efter thet han ock så helga Gudz menniſkior och vthkorligha wener haffuer kommet på fall; til tröſt, at när wij haffue aff kröpeligheet räkat falla, icke ock skole förtwiſla, vthan hoppas til honom, som är all barmhertigheetz Fadher, at han warder ock medh oß öffuerſeende, såsom han medh them öffuerſedt haffuer, och warder förgiffuande oß alla wåra synder, för sin elſkeligha sons Jeſu Christi skul, Amen.

Hwadh

Hwadh j åten eller dricken, eller hwadh j gören, så gören thet alt Gudhi til åhro.

Thenna orden ſkulle medh retto ſcriffuas öffuer all boord, at man them altijdh kunde haffua för ögonen.

Haffuer iagh här orett talat, så bewijſa at thet orett är; haffuer iagh och rett talat, hwi wilt tu thet tå icke anamma?

Beſlutningen.

Här äro tå the orſaker alla,
Som oß thenna ſcrifft mon förehalla,
At hwar och en menniſkia ther aff ſkal lära
Flyy dryckenſkaps laſt, haffua Gudh i åhro.
Saligh är then thet ock göra kan.
En drinckare bliffuer en vſel man;
Ther tagher medh honom en ſkadelig enda.
Gudh låte ſlijkt ingen chriſten man henda;
Vthan giffue oß allom ſin helgha Anda,
Som tagher bort ſynden och allan wånda;
Han göme oß wel för fiendans liſt,
Genom wår frelſare Jeſum Chriſt.
Gudh Fadher, Son och then helige And,
Skee åhra och prijs vthi all land.
Amen.

Tryckt i Stocholm
aff Amund Laurentzſon, Anno MDLX.

At thet är
Rett och Christelighit,
bruka
Exorcismum widh Döpelsen,
såsom alment och aff ålder
j Christenheterne haffuer waret,
och vthi wåra Församblingar
än nw är plägsed.

Iusti Menij Förklaring.

Förswenskat
aff
Lau. Vp.

Allom trooghnom Kyrkeheerdom vnſkar och tilbindher iagh, Iuſtus Menius,

Gudz nådh och fridh j Herranom Jeſu Chriſto. Kåre godhe mån och elſkelige brödher j Chriſto! Efter thet någhor ſtycker vthi thet ſett och ceremonier, ſom plägha vthi wåra förſamblingar brukas widh Döpelſen, nu warda aff någhra orooligha och förwetna menniſkior anfechtat, och aff them liſta ſom orett och ochriſteligh hållen och vthropat, ſynnerligha thet nampnkunnogha ſtycket, ſom man pläghar kalla Exorciſmum; ſyntes migh ſå gott wara, och til at ſtyra och förtagha allahanda ſkadheligh förarghelſe tienlighit, at iagh vthi thenna ſakenne något tala och ſcrifftheligha föregiffua ſkulle, til en liten förklaring, huruledhes ſamme Exorciſmus icke är (ſåſom förbemelta wrongwiſſa menniſkior mena, och föruthan all grundeligh ſkäl föregiffua) orett och ochriſteligh; vthan är itt ſådana ting, ſom chriſteligha och medh itt gott ſamwett widh Döpelſen må hållet och brukat warda.

Och

Och är thetta här til förſt merkiandes, at ther en menniſkia döpas ſkal, äro tilſtädhes fyrahanda åtſkilieligha perſoner.

Then förſta perſonen är barnet, eller menniſkian, ſom tå ſkal warda döpt, hwilken effter hon är uthan Chriſti rike, och under dieffuulens wold fången, warder, henne til förloſning, döpelſen medh henne företaghen.

Then andra perſonen är förſamblingen, genom någhra trooghna menniſkior hennes lemmar, nemligha, gudfadher, gudmodher och andra, hwilka ſigh om then arma menniſkiona, ſom döpas ſkal, låta wårda, at hon genom Döpelſen må uthaff dieffuulens wold förloßat warda.

Then tridie perſonen är then onde anden, ſom then arma hedningan haffuer under ſit wold fången, emoot hwilkom ock Döpelſen är ſtelt och ſkal ther warda fulkompnat.

Then fierde perſonen är uthi Gudz ſtadh döparen, genom hwilken then arme fången ſkal friiat och in uthi Chriſti ſaligha rike annammat warda.

Genom theßa förbemelta fyra perſoner warder Döpelſen effter thet ſett, ſom hoos oß nw är j brukning, och här effter ſkal omtalat warda, utrettat.

När nu tå förſamblingen genom förberörda ſina lemmar haffuer latet menniſkiona, ſom döpas ſkal, framkomma til dopet, warder ther tå ſtrax med tw ordh korteligha be-

beteedt, hwadh ther ſkal warda vthrettat, nemligha, at ſamma menniſkia ſkal genom Döpelſen vthaff dieffuulens wold och fengelſe förloßat, och in vthi Chriſti ſaligha rike och nådhigha beſkerm anammat warda.

Thet förſta ſkeer genom the orden, ſom ſagd warda til then onda andan: faar vth, tu orene ande ꝛc.

Thet andra ſkeer medh the orden, ſom ſtrax efter warda ſagd til honom, ſom ſkal döpas, nemligha thenna: tagh thet helgha kors tekn bådhe j titt anſichte och bröſt; ſå at ſamma ord åro lijka ſom en förkunnelſe til Gudz doom, ſom han tå hålla wil emoot then onda andan, förloßandes then arma menniſkiona vthaff hans band och hechtelſe, och annammandes henne vthi ſins ſons Jeſu Chriſti gudhdomligha beſkerm.

Sedhan bedher förſamblingen för honom, ſom döpas ſkal, at Gudh wil lata honom genom Döpelſen wedherfaras ſin nådh och welſignelſe, ſåſom henne ock aff Gudhi befalat, och at hon ſkal bönhörd warda, vthloffuat är.

Och efter thet man Gudz nådh och welſignelſe icke annars, än genom troona bekomma kan, ther före bedher förſamblingen än ytterligare, at Gudh then arma menniſkiona genom then helgha Anda och troones gåffuo vplyſa, och vthu mörkerſens och otroones rike werdighas förloßa, på thet Döpelſen må wara vthi henne krafftig, och

thet

thet werka, til hwilket hon aff Gudhi förordinerat är.

Efftер ock så förſamblingen alt thetta gör för honom, ſom döpas ſkal, icke vthi någhot owiſſa mening, vthan vthi en fulwiſſa troo och förtröſtning på Gudz befalning och löffte; så är ock thet faſt- och fullwiſt, at alt thet hon således haffuer för hender på hans wägna, ſom til döpande är, för Gudhi är ganſka teckt och behaghelighit; thet är, efftер thet förſamblingen är ther på fullwiß, och weet j ſanning, at thet är Gudz alffuarligha wilie och mening, at ſamma menniſkia ſkal vthaff dieffuulens wold förloßat, och in vthi Chriſti rike til en ewigh ſaligheet anammat warda, hwilket doch then onde anden icke gerna ſeer, later ſigh icke heller ther til genom någhot creatur, ware ſigh menniſkia eller engel, trugha eller twinga; ther före hootar och trughar tå förſamblingen honom wedh hans nampn, ſom alzmechtigh är, nemligha, then helgha Trefalligheet, Gudh Fadhers och Sons och then helgha Andas; beſwär och biuder honom widh ſamma Gudh then helgha Trefalligheetz ſtrenga doom och ſtraff, at han menniſkiona, för hwilka vthi för berörda måtto bidhit är, vthaff ſina hender ſleppa och ifrå henne wijka ſkal, efftер ſom ock orden vthi Exorciſmo lydha, nemligha ſå:

Jagh beſwär tigh, tu orene ande, widh Gudh Fadhers och Sons och thens helgha Andas nampn, at tu vthfaar aff thenna Gudz tienare ꝛc.

Thenna alffuarligha bönen och trughet, ſom ſåledhes vthaff Gudz befalning, vthi hans namn och på hans nådhafulla löffte ſkeer, kan then onde anden ingalund förachta, vthan moſte wißerligha ther före fruchta, förſkreckias och wijka aff; ſåſom icke allenaſt then evangeliſka hiſtorien betyghar, vthan man förſaar thet ock ſå daghliga alleſtädz i chriſtenheterne.

Sedhan läs man thet helgha euangelium, Marc. 10. ſom S. Marcus beſcriffuar om them, ſom bäro barn til Jeſum; vthi hwilko euangelio, alt thet, man efter ſidwenian pläghar haffua för hender widh Döpelſen, ganſka weldeligha warder ſtadfeſt och confirmerat.

Förſt ther medh, at wår Herre Chriſtus hårdeligha neffſte them, ſom barnen, för theras naturligha ſwagheet ſkul, höllo obequemligh til at vndfå himmelriket, och för then ſkul wille driffua them bort.

Ther näſt, j thet han befalte, at man them ſkulle lata beremma, och ingalund förmena komma til ſigh.

Til thet tridie, j thet han loffuade them, at himmelriket ſkulle höra them til.

Til thet fierde, ther medh, at han them ſå alztinges nådeligha och kärligha vndfick, togh them vp j fampnen, ladhe hender på them, och welſignade them; vthan twiffuel til itt wiſt tekn och en ſtarck förſäkring, at han them vthi ſitt ewigha rike anamma, och för allahanda iemmer, ſynd, dödh, dieffuul

och

och heluete, genom ſina alzmechtigha gudhdomligha hand, nådheligha beſkerma och welſigna wille.

Så warder hår ock bredho widh en almenneligh lårdom och vnderwijsning giffuin allom them, ſom genom Döpelſen til Herrans Jeſu Chriſti ſaligha rike komma wilia, huruledhes the ſigh hålla och ther til ſkicka ſkola, nemligha, at the ſigh teſlikes vthaff then chriſteligha förſamblingen, genom Gudz ord och ſacrament, ock ſå ther til hielpa och fordra låta, effter thet the ſamme (åhuru gamble, wijſe och lårde the ock wara kunna) intet mindre vthi dieffuulens rike fångne åro, ån the vnga barn; ja, ſå mykit theße för werldenne och effter naturligha kraffter tyckes wara förmeer och bättre, ån the vnga barn, ſå mykit weldighare och ſtarckare regerar vthi och öffuer them ſathans rike, genom ſyndena och döddhen; ther före år thet ock ſå them omögheligit, komma til nådennes rike, medh mindre the ſigh omwenda och then helgha Anda vthi ſigh, aldeles ſåſom vthi barnen, genom ordet och ſacramenten werka låta, effter ſom wår Herre Chriſtus ther ſamme ſtadz ock ſägher: hwilken icke ſå vndfår Gudz rike, ſom itt barn, han kommer ther intet in ꝛc.

Effter nu förſamblingen thenna ſanna kundſkapen vthi euangelio fått haffuer, at hon weet, huruledhes platt ingen genom ſin eghen krafft, förſtånd, wijsheet, förtienſt el-

ler werdigheet, til ſalighetennes rike komma kan, vthan at alle the, ſom ther til komma wilia, moſte jw lijka ſå the, ſom the vnga barn, aff Gudh then helgha Anda, genom Gudz ord och ſacramenten, och ſynnerliga
Epheſ. 5. genom watnſens badh vthi ordena (ſåſom S. Paulus ſägher), thet är, genom Döpelſen, ther til haffde och på nytt födde warda.

Therföre åkallar ock förſamblingen Gudh medh bönen, ſom hon aff Herranom Jeſu Chriſto ſielff lärdt haffuer, bidiandes, at han ſit nampn til åhro och helghelſe werdughas föröka ſit rike, och vthi honom, ſom tå döpas ſkal, förſkaffa ſin helgha wilia, på thet han må warda hans retta och ſanſkylligha barn, hwilken alt gott bådhe timlighit och ewigt, och förloſning ifrå alt ondt, aff honom allena vthi en rett troo altijdh bedher och förwenter.

Thetta alt, ſom här nu förtaldt är, gör förſamblingen på hans wegna, ſom döpas ſkal, j then acht och mening, at han vthaff dieffuulens wold reddat, och til Chriſti ſaligha rike genom dopet förfordrat och inholpen warda ſkal.

När nw förſamblingen then deel, ſom henne bör, efter Gudz befalning och löffte hoos Döpelſen ſåledhes giordt och fulkompnat haffuer; ſå gör ock tå han, ſom döpas ſkal, ſit ther til, nemligha, at han förſt affſägs dieffuulen, vnder hwilkens wold och wilia han tilförenna ſtadder war, men nw ther vthu

uthu endeels är worden förloßat; och sedhan bekenner han uppenbarligha genom gudfadher och gudmodher sin troo til Gudh Fadher, Son och then helgha Anda, och bedher så om Döpelsens sacramente til en wedherkendning och wist tekn, at han uthaff alzwoldighan Gudh ifrå dieffuulens fördömda rike förloßat, och in uthi nådhennes saligha rike annammat och intaghen är.

Så warder tå på fiöstonne honom dopet (om hwilket han bidhet haffuer) genom kyrkiotienaren, efter Christi befalning och insettielse, j nampn Fadhers och Sons och then helgha Andas, efterlatet och giffuit; och warder så ther medh thenne handelen aldeles fulkompnat och beſluten.

Ty alt thet som förſamblingen på hans wägna, som döpes, samt medh honom sielffuom bidhet haffuer, nemligha, at Gudh honom uthaff dieffuulens rike, ifrå synd, dödh och then ewigha fördömelsen förloßa, och uthi Christi saligha rike intagha, förlåta honom alla synder, uthu otroonnes mörker til thet retta och sanſkyllugha troonnes liws hielpa, honom rettferdigheet, ewinnerlighit liiff och saligheet giffua wille ꝛc.; alt sådant (sägher iagh) later Gudh honom, som döpes, genom dopet uthi sit nampn nådheliga tilsäya; ty thet döparen til honom, som döpes, så sägher: iagh döper tigh j nampn Fadhers och Sons och thens helgha Andas, haffuer ingen annor mening, än äwen thenna: iagh

bety-

betyghar tigh medh thetta dopet, vthaff Gudh thens alzmechtighas, Fadhers, Sons och thens helgha Andas befalning, ja, vthi hans ſtadh och på hans wegna, at tu nu och hädhan aff ifrå alla ſyndennes, dödzens och dieffuulens macht ewinnerligha förloßat, och til nådhennes ſaligha rike intaghen och thes rette och ſanfkyllige arffuinge wara ſkalt.

Ty är thet ock tå vthaff theßo allo klart nogh, at alt thet ſom efter wår chriſteligha ordning för hender haffs widh Döpelſen, kommer aldeles och vthi alla mätto wel öffuer eens medh ſamma Döpelſes ſacramente, ſå at ock icke thet minſta ordet ther ibland ſkal kunna befunnet warda, ſom ſigh medh Döpelſens inſettielſe, krafft, werkan och retta bruk icke ſämmer och förlijkar; ty förſamblingen bedher jw, eller gör här för honom ſom döpes, och emoot dieffuulen platt intet annat, än äwen thet ſamma, för hwilkes ſkul Döpelſen aff Gudhi är inſatt, och thet han haffuer loffuat ſigh genom Döpelſen giffua wilia, hwilket ock förſamblingen ſielff genom Döpelſen tilförenna fått haffuer?

Jn ſumma, alt thet ſom widh dopet vthi förberörda mätto brukat och förhandlat warder, ware ſigh medh böner eller annat, är thy ſå alztinges lijkt och enlighit, at hwar och en, ſom här om rett döma kan och wil, bekenna moſte, at här medh platt intet annat ſökt warder, än äwen thet ſamma, ſom Döpelſen werkar och giffuer; likawiſt ſom

ock

och twert om, Döpelſen werkar och giffuer platt intet annat, än thet ſamma, ſom vthi then hela handelen ſökt och ombidhet warder; ſå at hoo ſom helſt någhon then deel, ſom ther haffs för hender, ſtraffa eller bortkaſta wil, then ſamme moſte ock hetas medh thet ſamma och ſå fierran ſtraffa och bortkaſta wilia ſielffua Döpelſen, effter thet hint jw icke annat är, än itt rett ſett och form ther til, huru man Döpelſen ſaligliga nyttia och bruka må.

Här vthaff må nw hwar och en förſtändigh chriſten menniſkia förnimma och om döma, hwad thet moſte wara för andar, ſom ſlijk chriſteligh och gudhdomligh handel anfechtar; ja, ther moſte wißerligha ingen annar ande wara, än äwen then ſamme, ſom ſielffua Döpelſen anfechtar, thet är, then ſom boor vthi och regerar the Anabaptiſter och dops ſkendare; ty effter ſamme handel är på intet annat ſtelt, medh intet annat omgår eller haffuer til at ſkaffa, än ther medh allena, ſom retta orſaken är, hwarföre Döpelſen är ſtichtat och giffuin, och vthi förſamblingenne brukat warder; ſå kan ock ther aldrigh fehla, at thet jw moſte wara en och ſamme ande, ſom bådhe ſielffua Döpelſen och handelen, ſom ther medh fölier, anfechtar och förſmådher.

Men om ſå wore, at the ſtycker, ſom widh Döpelſen brukas, antingen böner eller annat, icke droghe ther medh öffuer eens, vthan

vthan förde Döpelſen vthi nägrahanda misbruk emoot wårs Herras Jeſu Chriſti inſettielſe och befalning, ſå måtte the wel och medh retto warda ſtraffat, och kunde tå ingen ſäya, hoo ſådana misbruk straffadhe, at han medh thet ſamma ſielffua Döpelſen straffat och förſmädhat hadhe; likawäſt ſom ock ingen medh ſanning ſäya kan, at wij tå ſtraffe och förſmädhe altarens ſacrament, når wij genom Gudz ord straffe och förddöme the gruffueligha misbruk, ſom the Päueſke medh ſamma ſacrament öffuat och driffuit haffua, effter thet ſådana misbruk äro wårs Herras Jeſu Chriſti inſettielſe och ſacramentzens natur och retta bruk twert emoot. Men effter thet ſaken ſigh här faſt annars begiffuer, nemligha, at thet ſettet, ſom wij hälle hoos Döpelſen, ingalunda är Chriſti inſettielſe och Döpelſens retta bruk emoot, vthan vthi alla måtto är thy ſamſe och eenlighit, är thet icke mögheligit, at thet kan wara nägher godh ande, ſom ſådana ſett straffar och förſmädher.

Migh är thenna ſwermare anden nogh kunnogh worden, effter thet iagh nw wel try och tiughu åår longt medh honom haffuer hafft til at ſkaffa; och är nu thetta then andre gången, ther han vthi minne befalning och ibland mina medhtienare twedregt, vthi wår kyrkeordning ſplijt och oredho, och ibland then eenfalligha menigha man en ſkadeligh förargelſe haffuer förſökt och tilbu-

det

det komma til wägha, ändoch han j förstonne togh thet näghot gröffre före, än nu.

Ty på then tijdhen angreep han thenna tw stycker: först gaff han före, at spädh barn, ändoch the wel vthaff modherlijffuet och theras lekamligha födhelse insörde medh sigh j thetta lijffuet arffsynden, så hadhe the doch sielffue ingen werkligh synd, efter thet the på naturens wegna icke mechtighe wore til at näghot göra, antinghen ondt eller gott.

Sedhan wille han icke heller tillata, at spädh barn skulle wara stadd vnder dieffuulens wold; therföre gaff han ock före, at man thenna orden (faar vth, tu orene ande ꝛc., samt medh Exorciſmo, som strax efterföljer) skulle platt bortkasta och ingalund bruka widh Döpelsen; item, at man på barnzens wäghna icke bidia skulle om syndernes förlåtelse, hwilka the skulle hetas haffua sielffue giordt.

Men sedhan thenna orena andanom på samma tijdh genom Gudz ord munnen wardt tilstoppat, och honom öffuertyghat, först, at alle the som icke stadde äro vthi Christi rike, moste wißerligha wara dieffuulens fångar och honom alztinges vndergeffne.

Sedhan, at arffsynden vthi menniſkionnes natur icke är itt sådant ting, som kan ther liggia stillo och sigh intet röra, vthan är aldeles quikt och rörlighit, jw så fast som naturen sielff; ty thet är icke allenast en fremman-

manda och tilreknat skul, vthan är en sådana förgifft, som hela naturen medh alla hans krafftes wesentligha genomgånget och platt intaghet haffuer, then samt medh och vthi naturen vpwexer och förkoffras, warandes aldrigh stillo, vthan altijdh äggiar, skyndar och driffuer naturen emoot Gudh och hans helgha bodh; så at lijka som ingen werkligh synd nägon tijdh wara, eller skee kan, then vthaff arffsyndenne icke komma, och sit vrsprung haffua skulle; så kan ock arffsynden vthi ingen leffuande menniskios natur wara, medh mindre hon ther ock wercktigha synder förorsakar, såsom S. Augustinus merkeligha wel ther om mongestädz scriffuit haffuer; är ock så vthaff wåra, j thenna tijdhen, noghsambligh vnderwijsning här om vthgiffuin.

Men thenne orene anden later nw alt thetta bestå, och steller sigh aldeles så, som han thet platt förglömt hadhe, eller lijka som han icke wore then samme, som sådana swermerij tå kom til wägha; slår alt nw på en annan streng, ther han medh en synnerligh ny konst menar sigh skola kunna vphielpa sin onda saak igen, nemligha medh Grammaticam, och begynnar til at flux trätta om thetta ordet (Exorcismus, beswärielse), och giffuer före, at man icke skal må bruka samma ord widh Döpelsen, vthan synd. Item, at thet icke heller skal wara rett, vthan thet skal wara skrymterij och itt stycke aff then phariſaiska swrdeghen, at man ther ock bru-

kar

kar korsteckn. Och kommer likwel thenne ſtemme orene anden en ganſka ſtoor oredho, förargheſſe, ſplijt och twedregt åſtadh, ſå at ock ibland kyrkiotienarenar tagha ſigh före, then ene leggia Exorciſmum platt nedh, then andre förwandla ther wthi hwadh honom ſynes, then tridie at ropa och ſkrija ther emoot aff predikeſtolen, ſtraffa och förſmådha, thet doch ingalund borde tilſtadt warda.

Doch må man här om wel pröffua och ranſaka, ther til iagh ock ſteller ſakena, och ſägher altſå, at om nägghot ſkulle finnas wara orett och til ſtraffande, antinghen wthi Exorciſmo eller thet andra, ſom til Döpelſen brukas; ſå moſte thet jw ſå wara, annat hwart för werket ſkul, eller ock för orden. Men medh hwilket thera kan tå ſlijkt warda befunnet? ja, wißerligha medh intet thera; ty lijka ſom ibland all the werck, ſom her warda förhandlat, platt intet är, ſom Döpelſens retta bruk ſkulle wara emoot och thy oenlighit; ſå finnes här ock wißerligha intet ord, ſom ſigh medh werkan och ſacramentzens retta grund icke ſämia, eller ther medh alzeinges öffuer eens komma ſkulle; efter ſom tilförenna nogh, ändoch ſlett och eenfalleligha, kungiordt är, och här efter wijdhare och ſynnerligha, ſå mykit ſom Exorciſmum (medh hwilkom thenne orene anden nu är till werka) tilkommer ꝛc., ſkal (medh Gudz hielp) grundeligha bewijſat warda.

Nw aff them ſom Exorciſmum anfech-

ta, warda wel mongahanda, doch ſynnerligha twå orſaker, hwilka tyckias haffua någhot ſken, och (efter ſom them ſynes) ſkola någhot gella, föregiffna.

Then ena är thenna, at (ſåſom the ſäya) thetta ordet (beſwäria) ſkal ſå mykit merkia, ſom tagha eedh aff enom androm, eller mana en annan på en eedh; här vthaff göra the itt ſådant argument:

Hoo ſom helſt beſwär dieffuulen, han kräffuer och tagher aff honom en eedh, eller manar honom på hans eedh, liſka ſom han ſkulle wara ſå from, at han jw wille hålla hwadh han ſwär, ändoch Chriſtus kallar honom en liugare. Joh. 8.

Men efter thet dieffuulen ingalund ſå from är til hållandes, at han achta ſkulle någhon eedh, eller wilia thet hålla, ſom han ſwore; ther före ſkal man honom icke heller beſwäria.

Then andra orſaken är thenna, at the ſäya: man finner ingenſtädz j ſcrifftenne, at antinghen Propheterna, Chriſtus ſielff, eller Apoſtlanar, när the vthdriffuo dieflar, haffua någhon tijdh brukat thetta ordet (beſwäria), eller befalat, at man thet bruka ſkulle; ther före kunna the thet icke heller bruka widh Döpelſen.

Och på thet man må weta, och ther på wara (ſåſom them tyckes) wiß, at ſamma ord (beſwäria) ſkal finnas j ſcrifftenne thet merckia, ſom the föregiffua, nemligha, tagha eedh aff någhrom, dragha the här til någhra ſcrifftet.

Förſt

Förſt thenna, vthaff then andra Konunga bokenne, ther ſå ſtår ſcriffuit: vthi ſiunde årena ſende preſten Joiada bort, och togh til ſigh the öffuerſta öffuer hundradhe, medh höffuitzmännenar och drawantarna, och lät komma them til ſigh vthi Herrans hws, och giorde itt förbund medh them, och togh en eedh aff them j Herrans hws, och wijſte them Konungens ſon ꝛc. 2 Reg. 11.

Til thet andra, ſtåår ock ſå thetta efterföliande vthi Nehemia book: jagh ſägh och på then tijdhen, at Judarna togho ſigh huſtrur aff Asdod, Ammon och Moab; och theras barn taladhe halff Asdodiſko, och kunde icke tala Judeſko, vthan effter hwars folks mål; och iagh ſtraffadhe them, och bannadhe them, och ſlogh någhra mån och hårdroogh them, och togh en eedh aff them widh Gudh ꝛc. Neh. 13.

Hår til wilie wij tå nw ſwara, och ſåye alt ſå: thet år wel ſant, at itt ordh j then helgha ſcrifft, ſynnerligha vthi thet Ebreiſka ſpråket, nemligha (Hisbia) befunnet warder, hwilket vthi någhor rum j ſcrifftenne thenna vthtydhelſen och förſtånder haffuer, ſom the förtälia, nemligha, at thet merker tagha eedh aff någhrom, ſåſom man må ſee vthi förbemelta rum, och ån flere ſtådz theslikes. 2 Reg. 11. Neh. 13.

Men hår emoot moſte the, ſom Exorcismum anfechta, och ſigh medh thenna vthtydhelſen hielpa wilia, ock ſå thetta bekenna, at ſamma ord vthi någhor annor rum j

ſcrifftenne ſådana merkelſe icke haffuer, nemligha, tagha eedh ꝛc., vthan mercker, biudha enom någhot medh trugh och hoot, widh Gudz ſtrenga doom och ſtraff, ſåſom:

Förſt, vthi then förſta Samuels book, ther ſå ſtår om Konung Saul: tå Iſraels
1 Sam. 14. mån förſmechtade på then daghen, beſwor Saul alt folcket och ſade: förbannat ware hwar och en, ſom bröödh åter alt in til afftonen, at iagh må hempnas på mina fiendar; och ſtrax effter: tå folcket kom in j ſkogen, ſee, tå flödt ther honigh; men ingen lät honom medh handena komma in til ſin mun.

Til thet andra, ſtår ock vthi then fierde
Num. 5. Moſe book altſå: och preſten ſkal haffua j ſinne hand bittert förbannat watn, och ſkal beſwårja quinnona, och ſåya til henne: haffuer ingen belågrat tigh, och tu icke haffuer förlopet tin man, ſå at tu haffuer orenat tigh; ſå ſkal thetta bittra förbannade watnet intet ſkadha tigh; men haffuer tu förlopet tin man ꝛc.; ſå ſkal preſten beſwårja quinnona medh ſådana förbannelſe, och ſkal ſåya til henne: Herren ſettie tigh til en förbannelſe, och til eedh ibland titt folck, ſå at Herren later förfalla tina lender och tin bwk ſwella.

Här vthaff merck tweggiahanda: förſt, at itt och ſamma ordh (hwilket vthi Ebraiſkon Hisbia kallas) haffuer tueggiahanda vthtydhelſe. Then förſta är, tagha en eedh aff någhrom, ſåſom tilförenna ſagdt war; ſe-

dhan

dhan ock, at thet mercker beſwåria, ſåſom vthi the rum, ſom nw ſtrax war omtalat. 1 Sam. 14. Num. 5.

Hår til ſkal man ock ſå thetta merckia (thet ock ellies nogh år kunnogt), at beſwåria år faſt annat, ån tagha eedh aff någhrom; ty hoo ſom enom androm en eedh ſwår, han förplichtar ſigh ther medh, at han alt thet, ſom tå vthloffuat eller ſamtyckt warder, trooligha, redheligha, och förwißo halla wil; men then en annan beſwår, kräffuer aff honom ingen eedh, eller eedz förplichtelſe, vthan biuder widh hårdt wijte, at han någhot göra eller låta ſkal.

För then ſkuld haffuer ock (ſaligh) D. Martinus Luther thetta ordet (Hiſbia) icke vthi all rum eens vthtolkat, på thet han medh vthtolkningenne ſkulle göra hår på en klar åtſkildnad, ſådana ſom omſtendigheterna vthi hwart rumet kräffia. Thet ſom preſten Jo- 2 Reg. 11. iada, item, Nehemia giorde, vthtolkar han Neh. 13. ſå: the togho eedh aff them, ty lägenheterna ſåya ſå til vthi the rumen; men vthi Sauls 1 Sam. 14. handel medh krijgsfolckena, item, preſtens Num. 5. medh then miſtenckta quinnone, vthtolkar han thetta ordet (Hiſbia) ſå: han, nemligha Saul, beſwoor folcket; item, preſten ſkal beſwåria quinnona ꝛc.; ty vthi theßa rum wil thet icke heller annars ſticka ſigh, medhan läghenheterna jw kräffia thenna vthtolkningen; ſåſom ock ther Ahab beſwor Propheten Micha, 1 Reg. 22. och ellies flere ſtädz.

Theslikes betygher ock Nicolaus Lyra,

at (beſwäria) är faſt een annor ting, än tagha eedh aff enom androm, ſåſom ock preſten Eli tå beſwoor Samuel, når han ſa-
1 Sam. 3. dhe til honom: Gudh göre tigh thet och thet ꝛc.

Widh ſamma grunden haffuer ock S.
1 Theſſ. 5. Paulus brukat thetta ordet (beſwäria), ther han ſå ſcriffuar: iagh beſwäär idher widh Herran, at j thenna Epiſtlen läſa laten för alla bröthernar ꝛc.; hwilket ingalund kan ſå förſtåndet warda, lijka ſom han hadhe krafft eedh aff them, eller manat them på nägghon ſworen eedh; vthan allenaſt, at han alffuarligha bödh them widh Herran Chriſtum, at the ſå göra ſkulle, ſom han them föreladhe.

Effter tå här aff noogh klart är, förſt, at ſamma ord, ſom nägghorſtädz j ſcrifftenne mercker, tagha eedh aff enom androm, vthi annor ſcrifftennes rum och annat merker, nemligha, beſwäria; ther näſt, at thet är faſt annat tagha eedh aff nägghrom, och annat nägghon beſwäria.

Therföre ſäye wij och tå nu ytterligare, at förſamblingen vthi Exorciſmo, ſom brukas widh dopet, ingalund nägghon eedh kräffuer aff dieffuulen, icke heller på nägghon eedh honom förmanar, effter han är henne intet okend, ty hon haffuer thet wel vthaff ſinom Herra Jeſu Chriſto noghſamt lärdt, ja, och wel ſielff vthi mongahanda mätto förfaret, at dieffuulen är en liughare, och ingen eedh achtar.

Men hwadh mening haffuer tå förſamb-

lin-

lingen, når hon så sägher til then orena andan: jagh beswär tigh ꝛc.; eller hwadh gör hon tå? Swar: hon biudher honom medh alffuarlighit och förskreckelighit trwgh och hotande widh Gudz strenga doom och straff, at han ifrå menniskionne, som döpas skal, wijker, och thens helgha Andas werck, hwilket uthi henne genom dopet uthrettas skal, icke förhindrar. Allenast thetta, och platt intet annat menar församblingen och hennes tienare, når han säger: iagh beswär tigh, tu orene ande, j nampn Fadhers ꝛc.

Och på thet man må wara thes wißare, at thetta sigh så haffuer j sanning, nemligha, at församblingen medh the ord uthi Exorcismo aff diefflenom ingen eedh kräffuer, uthan medh trwgh och hotande widh Gudz strenga doom biudher, at han ifrå honom, som döpas skal, wijker, och them helgha anda rum giffuer; så må man ock wel see på thet som kyrkionnes förnemliga lärare både gamble och nyie här om scriffuit haffua; ty the wilia alle thenna wägen uth, och ingen annan; såsom (först til sägandes) S. Cyprianus (hwilken leffuat haffuer efter Christi börd anno 250) här om sägher: genom menniskios röst, eller beswerelse orden, warder sathan uthaff gudhdomligh krafft qwald; och fast han än ellies offta sägher, at han ifrå menniskionne wijka wil, och göret lijkwel intet, uthan lijka som then förstockadhe Pharao liugher; så skole wij lijkwel thet weta och

ſtadheligha troo, når thet kommer til thet helſoſamma döpelſe warnet, at dieffuulen ther tå wißerliga warder förſenkt och fördrenat, och menniſkian warder tå genom Gudz nådh iſrå honom alztinges förloßat.

Thenna är jw en klar witnesbyrd, at thetta ſettet medh dieffuulens beſwäriande haffuer för en ganſka longh tijdh tilbaka waret uthi chriſtenheetenne j brwk, och at beſwärielſen widh dopet haffuer altijdh waret then aldra wißaſta och krafftighaſta?

In Libro de Symbolo. Sammalund ſägher ock S. Auguſtinus: dieffuulens macht warder genom beſwärielſen, ſom ſkeer widh dopet, iſrå the vnga barn bortdriffuin; hwilken witnesbörd Petrus Lombardus ock ſå föregiffuer.

De Civit. Dei. Lib. 10. cap. 22. Theſlikes ock annorſtädz ſägher ſamme S. Auguſtinus: the rettſinnugha Gudz menniſkior uthdriffua thens onda andans (ſom gudhelighetennes fiende är) macht genom beſwärielſen. Så ſägher ock Rabanus: dieffuulen warder beſworen, på thet han ſkal kenna ſin ondſka, och för Gudz rettwijſa och ſtrenga dom ſigh fruchta och affwijka.

De Juſti. Cler. Lib. 1.

Thenna meningen haffuer ock Petrus Lombardus hafft, ſåſom man må ſee in Lib. 4. ſenten: och ſedhan alle the, ſom ther uthöffuer ſcriffuit haffua; ty ändoch the ellies göra ſigh mongahanda vnderligha fråghor och diſputerningar öffuer Exorciſmo, ſå äro the iw lijkwel alle widh then meningen, at Exorciſmus ther på ſtåår, och för then ſkul

widh

widh Döpelſen brukat warder, at dieſſuulen ther igenom, vthi Gudh then helgha Trefallighetz nampn, ſkal warda vthdriffuin; och finnes ibland alla icke en, ſom Exorciſmum ſå förſtår, eller therföre anſeedt haffuer, lijka ſom inan ther medh ſkulle kräffia eedh aff then onda andan, eller honom på någhon eedh mana.

Och är thet tå här medh nogſambligha bewiſat, at thetta ordet (beſwäria) är vthi chriſtenheetenne emoot dieſſuulen brukat widh Döpelſen nu j trettonhundrat åår, ſom är ifrå S. Cypriani tijdh, och än tå longt tilförenna, j then mening och förſtånd, at thet ſå mykit merkia ſkal, ſom alffuarligha och medh itt förſkreckelighit hotande biudha; ſåſom thet ock widh ſamma förſtånd och vthtydhelſe aff then helgha Anda j ſcrifftenne fördt och brukat warder, effter ſom tilförenna omtalat är.

Ty ſynes ock här medh nogh ſwarat wara til thet förſta argumentet, ſom föregiffuit warder, om thes ordzens (beſwäria) vthtolkning och förſtånd. Och är thetta (ſom migh hoppas) ſå bewiſat, at hwar och en förſtändigh chriſten menniſkia moſte förnimma och bekenna, förſt thet, at then chriſteligha förſamblingenne ſkeer ſtoort öffuerwold och orett aff them, ſom henne therföre ſkylla, at hon vthi Exorciſmo ſkal hetas kräffia eedh aff dieſſuulen, och giffua honom thet tilförenna, lijka ſom han wore ſå from, at han ſkulle

wilia hålla eedher, ändoch Christus honom kallar en liughare.

Sedhan, at the ock så orett göra och swårligha synda, som för sådana vydichtadhe och falska orsaker skul, bortleggia Exorcismum, når the döpa, vthi the kyrkior (sägher iagh), som han altijdh haffuer hållen waret; ther medh the ibland kyrketienarenar tuedregt, splijt och oredho vthi wår stadgade kyrkeordning, och vthi hela församblingenne en ganska swår och skadeligh förargelse åstadhkomma. Weh them!

Nw wilie wij ock swara til thet andra argumentet, ther the föregiffua, at hwarken Propheterna, Christus sielff eller Apostlanar haffua någhon tijdh brukat thet ordet (beswäria), når the vthdriffuo diefflar; icke heller någorstädz befalat, at man thet bruka skal; therföre wilia eller kunna icke heller the brukat.

Här på swarar iagh ock altså: thet kan wel wara, at scrifften ingenstädz förmeller, at Propheterna, Christus eller Apostlanar sådana ord skola brukat haffua, eller ock befalat bruka; men ther emoot moste man ock thet medhgiffua, at scrifften icke heller någhorstädz förmeller, at Propheterna, Christus sielff eller Apostlanar sådana ord skola aldrig och platt intet brukat haffua, eller ock förbudhet thet bruka; thetta (sägher iagh) är ock wist och vthan all twiffuel. Ja, effter thet scrifften betyghar, at når Christus (iagh sägher

nw

nw intet om Propheterna och Apoſtlanar) vthdreeff diefflar, icke altijdh antingen medh ord eller åthåffuor hölt itt och alt ſamma ſett, vthan nw thenna, nw annor ord emoot dieffuulen talat haffuer, vndertijdhen och platt intet (thet ſcrifften någhot affſägher) talat; hoo wil tå eller kan bewijſa, at han thetta ordet (beſwårja) aldrigh ſkulle haffua brukat, når han vthdreeff diefflar, vthan altijdh kyydt ther widh och hafft thet fördragh?

Thet ſtår ſcriffuit vthi euangelio, at Chriſtus en tijdh vthdreeff en dieffuul; ſtår lijkwel hoos ingen vthaff Euangeliſterna omtalat, medh hwadh ord thet ſamma ſkeedde. Hwar tå någhor wille wara eenträtten och ſåya, at Chriſtus ther til thetta ordet (beſwårja) brukat hadhe; men en annan föllo ther hårdt emoot, nekandes thet; hoo år then, ſom betröſte ſigh thenna bådha kunna wel åtſkilia? Matth. 12. Marc. 1. Luc. 11.

Så ſadhe ock wår Herre Chriſtus til phariſeerna: om iagh vthdriffuer diefflar genom Beelzebub; genom hwem driffua tå idhor barn them vth? Hwilken ord alment vthaff lårarenar, D. Martino ock ſå, om the beſwårjare, ſom man pläghade kalla Exorciſter, haffua gåffuaſt förſtånden och vthtydt waret; och effter thet wår Herre Chriſtus the Exorciſters vthdriffuande lijknadhe widh ſitt eghit, ſå at han ock ſadhe, at the ſamma Exorciſter ſkulle bliffua the förſmådhares domare, thet är, at the ther medh ſkulle döma the ſmåligha phariſeer och ſcrifftlärda, at

at the betygha ſkulle, the hadhe vthdriffuit diefflar åwen genom ſamma krafft, och platt inga andra, ån ther medh wår Herre ſielffuer them vthdriffuit hadhe, och vthdreeff; om tå någhor wille wara eenträtten och ther öffuer kempa, förſt, at the Exorciſter eller beſwäriare ther aff hadhe theras nampn, at the genom beſwärielſe plåghade vthdriffua diefflar; ſedhan ock, efftet Chriſtus beropadhe ſigh på theras exempel, at han (lijka ſom ſaken thet anſeendet någhorlunda haffuer) ock ſå genom beſwäriande hadhe vthdriffuit dieffuulen; hwadh wille tå the Catexorciſter ther til ſwara? Ja, hwar the för ſinne ſaak hadhe itt ſådant ſken; (beware oß Gudh), huru ſkulle the pucka, trätza och ſkrija, och wore icke lijkt, at the tå ſkulle någhon medh ſigh ſtädia eller lata komma til orda, ther the doch nw medh ſkam moſte nunnen igen hålla.

Men hår om må then trätta, ſom ellies gerna träter; iagh haffuer ther alzingen luſt til, ſåſom thet icke heller ſtoort kan båta; therföre ſägher iagh ock nw alt ſå hår til: efftet thet når Chriſtus vthdreeff dieffiar, han intet eghet ſynnerlighit ſett, antingen medh ord eller åthäffuor, ſielffuer hållet, icke heller hålla androm haffuer befalat; vthan haffuer vnder tijdhen thenna, vnder tijdhen ock annor ord och ſett brukat, efftet ſom man vthi the helgha Euangeliſters ſcriffuelſe ſee må; ſå är klart nogh ther aff til at förſtå, at på ſynnerligh ſett, eller ordaformor

mor i ſakenne, icke ligger ſå eenkannerligha ſtoor macht.

Men hwar på henger thet tå retzligha? Swar: ther på allena, at thet jw ſkeer vthi Jeſu Chriſti nampn och gudhdomligh krafft och macht, ty ſå betyghar Chriſtus om ſigh ſielff, at han vthdreff diefflar genom Gudz finger, thet är, genom ſin helgha Andas gudhdomligha krafft; ſå vthloffuade han ock ſinom läriungom och allom troghnom, ſåyandes: the ſkola vthdriffua diefflar, icke vthi Marc. 16. någhor ſynnerligh ordz krafft, thet må kallas hwadh thet kan, antingen beſwäria, biudha, ſåya eller annat; icke heller vthi någhors tekns eller åthäffuors krafft. Men hwar igenom tå? vthi och genom hans nampn allena, ty ſå lydha löfftes orden: genom mitt nampn ſkola the vthdriffua diefflar. Medhan tå, när wår Herre Chriſtus vthdreff diefflar, han intet eghet ſynnerlighit wiſt ſett, antinghen medh ord eller åthäffuor, ſielffuer hölt, eller Apoſtlomen och ſinne förſambling hålla bödh; än ſidher, at han ſkulle ſina macht, then han förſamblingenne öffuer diefflanar ynte och gaff, haffua bundhet widh någhot ſynnerlighit ord, thet hete huru thet heta må, antinghen beſwäria, biudha, ſåya eller ock annat; vthan haffuer henne aldeles ſino nampne tileegnat, och befalat, at förſamblingen ſådana hans macht emoot dieffuulen vthi hans nampn aleena bruka ſkal, vthloffuandes för wiſſo, at ſådana hans macht ſkal altijdh

altijdh wara vthi förſamblingenne krafftigh och werckande; ſå moſte thet iw wara en ſtoor driſtigheet, at man vthaff itt frijt exempel en ſtadgat lagh och nödhreghel göra och enom androm föreſetia thor; vthi hwilko doch hwarken Chriſtus ſielff eller Apoſtlanar någhor wiß reghel eller mått haffua hållet, ån ſidher the förſamblingenne någhot ſlijkt ſkulle haffua til at hålla befalat.

Men thet är ån tå mykit beſwärlighare, förarghelighare och olijdhelighare, at man här medh hechtar och bebinder ſamweten, kommer åſtadh vthi förſamblingenne förarghelſe, twedregt emellan hennes tienare, och ſedhan en ſå ſtoor oordning och willo vthi wår kyrkeordning, och thet vthaff rett ſielffswold, och j otrengda måle; och ån tå ther man medh Gudz ord warder öffuertyghat och öffuerwunnen, ſå at man ock ſielff kan merckia ſin galenſkap och wilfarelſe, och moſte för then ſkul tyſna och ſkemmas; lijkwel icke wil giffua ſwijgha, vthan bliffuer lijka faſt trätzligha vthi ſin witterligha och kenda wilfarelſe. Weh honom, och åter weh (ſäghet lagh) ſkeer honom, ſom thetta gör, och ſådana ondt och förargelſe åſtadhkommer.

Så är nw tå thetta then retta och aldra wißaſta ſanningen j ſakenne, ſåſom all chriſteligh och gudhfruchtigh ſamwett bekenna och betygha moſte:

Förſt, at når wår Herre Chriſtus vthdreeff diefflar, intet ſynnerlighit wiſt eller ſtadugt

dugt sett, antinghen i ord eller åthäffuor, ther medh hållet haffuer.

Til thet andra, at han icke heller Apostlomen, eller sinne förſambling någhor synnerligh, eller wiß sett eller ordaformor, hwilka hon til at vthdriffua dieffuulen bruka skulle, haffuer förlagt eller befalat.

Til thet tridie, at ock j then helgha scrifft ingenstädz kan warda befunnet, wår Herra Christum förbudhet haffua, bruka thetta ordet (beswäria), når och så offta diefflar äro vth til driffuande.

Til thet fierde, at lijka som, når wår Herre Christus sielff vthdreeff diefflar, intet eghet synnerligit sett eller form antinghen medh ord eller åthäffuor brukat, intet vthi synderheet hållet eller skydt, vthan haffuer ther vthi hållet sigh frijligha, efter som honom sielffuom tecktes och åtnögde; så haffuer han ock sinom Apostlom och sinne förſambling (hwilko han til at vthdriffua diefflar macht ock så giffuit haffuer) icke heller någhot synnerlighit sett eller form, antinghen j ord eller åthäffuor, föreſcriffuit; vthan haffuer them slijkt, lijka som han sielffuer thet hölt, latet alztinges frijt och wilkorlighit, allenaſt at the thet vthi hans nampn göra skulle; ty skulle man ock medh retto ther widh lata bliffuat, och icke så trätzligha och medh slijka lettferdigheet, som en part nu gör, här emoot handla och practicera.

Men här tagha nw theſſe samme, som

thete

thetta göra och sigh öffuer Exorciſmo så högt beſwåra, til at ropa och ſkrija, såyandes:

Förſt, efter Exorciſmus i sigh ſielff är en sådana ting, at hon nödhtorfftheligha til dopet icke hörer, giffuer thy intet, ther man honom än brukar, tagher thy icke heller någhot ifrå, ther man honom icke brukar.

Til thet andra, efter ock ingenſtädz vthi euangelio warder befunnet, at wår Herre Chriſtus thetta ordet (beſwäria) någhon tijdh haffuer brukat, vthan at när han vthdreff diefflar, ſlett ſagt haffuer: iagh biudher tigh, eller iagh sägher tigh ꝛc.; hwarföre wil man tå migh (sägher then ſubtilighe anden) icke lata thet ſamma niwta, och ſamma frijheet behålla, at iagh Exorciſmum, ſom nu brukas, antinghen platt vthelåta måtte, när man döper, och the ord ſom Chriſtus ſielffuer haffuer brukat, när han diefflar vthdreff, ock så bruka; eller ock ellies göra ther medh hwadh förwandling, ſom migh tyckтes och mitt ſamwett lijdha kunde? Hwij förbiudher man migh the ordh, ſom Chriſtus brukat haffuer, och twingar migh til at the ord bruka, om hwilken doch ſcrifften ingenſtädz rörer, at Chriſtus eller Apoſtlanar them någhon tijdh brukat haffua? Hwarföre förtagher man migh min chriſteligha frijheet, förbiudher migh Gudz ord, och twingar migh til menniſkio ord? Och ſedhan hwadh meer ſådant wara kan, ſom thenne anden ſå hätzligha öffuer ſkrijar och klaghar.

Ther

Ther på ſwarar iagh korteligha och eenfalleligha alt ſå: hwar tu, min brodher, ſom alt ſådant klaghar, thenna gåffuona til at vthdriffua diefflar bekommet haffuer för tijn eghen perſon, och för tigh ſielff, ſå at tu thet almenneligha embetet och kyrketienſten förvthan kant vthdriffua diefflar; ſå haffuer tu ock wel frijheet, och bliffuer tigh vthaff hela werldenne oförbudhet bruka ther til hwadh för ord, tigh ſielffuom ſynes; ty giffuer Gudh tigh thenna gåffuona, at tu kant vthdriffua diefflar, ſå giffuer han tigh ock wel frijheetena ther til, then tu tå bruka må, ſå at ingen menniſkia kan ther vthi haffua någhra inſaghor, eller tigh förhindra.

Men effter tu thenna gåffuona för tijn eghen perſon icke fått haffuer, eller brukar, vthan förſamblingen haffuer henne aff ſinom Herra Chriſto bekommet, och nw ſåledes brukar; men tu åſt ſå fierran icke annat ån förſamblingennes tienare, hwilkom han ſådana embete och werck befalat haffuer, at tu thet på hennes wegna ſkalt vthretta; och förvthan förſamblingennes befalning och ſådana vndfånget embete, moſte tu aldeles halla tigh ther ifrå, och wara ther medh obekymbrat, ſå tu, ſom alla andra priuatz perſoner åro och wara moſte.

Ther före medhan tu vthi thetta fallet icke åſt tin eghen man, ſielffuer Herre och frij, vthan åſt ens annars, nemligha förſamblingennes knecht och tienare; theſlikes ock, at

thenna gåffuan och frijheten aff Gudhi giffuen är, icke tigh för tijn person, vthan är giffuen församblingenne, och henne tileegnat: ty står ock sådana frijheet icke j tina hender, effter tu icke annat äst, än en knecht och tienare här til, och får för then skuld icke ther medh handla, såsom tu sielffuer wilt, vthan församblingen haffuer sådana rett och frijheet för sigh, at hon här vthinnan ord och sett stella och skicka må, hwilken hon til sådana werck wil bruka; men tigh, lijka som hennes knecht och tienare, står icke annat til, än at tu vthi församblingenne tienar, och hennes sett och ordning vnderdånligha håller och vthrettar.

Om tu nw thetta gör, så gör tu thet som enom trognom och hörsammom tienare höffues och tilstår; men hwar tu thet ock icke gör, vthan förachtar, förkastar, fördömer och försmådher församblingennes bruk och ordning, och gör tigh thes förinnan sielffuer en eghen ordning; så handlar tu icke allenast såsom en ohörsam tienare emoot församblingennes befalning, hwilko tigh boorde tiena och vnderdånigh wara, vthan tu tagher tigh ock före wara herre vthöffuer församblingen, röffuandes henne ock ifrå then macht och frijheet, som Gudh henne giffuit haffuer, och kuffuandes henne vnder tigh, och wilt wara
1 Pet. 5. hennes herre, emoot thet S. Petrus sägher: warer icke såsom herrar öffuer theras folk ꝛc.

Thetta alt (sägher iagh) gör tu ther medh

medh, at tu tigh ther efter, som förſamblingen haffuer ordinerat och tigh til at hålla befalat, icke ſkicka och hålla wilt, vthan hon moſte tigh thet lijka ſom ſinom herra tillata, at tu medh hennes embete och gåffuor ſå handlar, ſom tigh ſielffuom löſter, ändoch tu aff tigh ſielff hwarken haffuer embete eller gåffuo; ja, tu haffuer thet icke allenaſt intet vtaff tigh ſielffuom, vthan ock ſå icke heller aff Gudhi, annars än genom förſamblingennes befalning och kallelſe.

Ty bådhe embete och gåffua til at vthdriffua dieſſlar hörer jw förſamblingenne til, lijka ſom döpelſen och predico embetet ock höra henne til? ſå at medh hwadh befalning, mått eller frijheet, Gudh hwart thera förſamblingenne giffuit haffuer, ſå befaller han ock thet ſinom tienarom; och ſåſom han ſinom tienarom thet befaler, ſå åro the ock plichtighe thet vthretta.

Efter nw förſamblingen vthaff then frijheet, ſom hon aff Gudhi fått haffuer, thetta ſettet medh Exorciſmo för ſigh och ſina lemmar förordinerat, och nw ſå long tijdh thet hafft haffuer j brukning, och tigh nu kallat haffuer, icke til ſin herra, ſå at tu henne ſina frijheet borttagha ſkulle, henne vnderkuffua och göra til en trälinno, hennes godha gambla ordning j otrengda måle och förvthan all grundeligh ſkäl och orſaak ſlijta, förſmådha och fördöma, ibland andra hennes tienare twedregt, och ther medh vthi then

hela christeligha menighetenne stoor och skadheligh förargelse vpweckia; vthan heller ther til, at tu skalt wara hennes knecht och tienare, och tigh vthi tijn tienst efter thet sett och ordning, som hon för sigh och sina haffuer och håller, tigh och trooligha haffua och hålla skalt; kåre, hwadh moste tå tu wara för en, som tigh tileegnar then frijheet, som icke tijn, vthan eens annars är, och gör tigh til herra öffuer then, hwilkens knecht och tienare tu wara skulle?

Och wil thet alzintet hielpa tigh, at tu så fast ropar och klaghar, at man wil nödhga tigh, at tu emoot titt samwett thet ordet (biudha), hwilket Christus och hans Apostlar brukat haffua, skalt lata bestå, och ther emoot thet ordet (beswäria), hwilket the icke medh scrifftennes witnesbörd kunna säyas haffua brukat, j then staden bruka moste.

Ty til thet förSta, så mykit som bådhen thenna orden (biudha och beswäria) tilkommer, är thetta tilförenna sagt och noghsamligha bewijst, nemligha, at lijka som ingen thet neka kan, at når wår Herre Christus och Apostlanar vthdriffuo diefflar, thenna orden (iagh biudher tigh, iagh sägher tigh ꝛc.) jw brukat haffua; så kan icke heller nägbor thet vndfalla eller neka, at Gudh then helghe Ande thet ordet (beswäria) vthi then helgha scrifft j samma mening och förstånd ock så brukat haffuer, ther aff thet ock vthi christenhetenne widh Döpelsen theslikes är brukat wordet.

Ther-

Therföre gör tu ock, min brodher, förſamblingenne öffuerwold och ſtoor orett, j thet tu giffuer henne ſkul, at hon wil förbiudha tigh Gudz ord, och nödga tigh til menniſkio ord; ty thet är noogh bewijſt:

Förſt, at thet ordet (beſwära) jw ſå wel är Gudz ord, ſom thet ordet (biudha), medh mindre Gudh then helghe Ande icke ſkal hetas haffua talat genom Moſen och Propheterna, ſom ſådana ordh haffua brukat, och hwadh Moſes och Propheterna ſcriffuit haffua, icke ſkal j ſanningenne hetas wara Gudz ord.

Til thet andra, ſå är jw ock thet noogh bewijſt, at Gudz förſambling icke är til någhot ſynnerlighit ſett eller ordaformor, när hon vthdriffuer diefflar, bebunden, vthan at hon haffuer godh frijheet och macht til at bruka, hwadh ord henne ther til ſynes, ſynnerligha the, ſom j ſcrifftenne ellies vthi brukning waret haffua.

Til thet tridie är ock bewijſat, at ingen kyrkotienare, vthaff then fulmächt, ſom honom på hans embetes wegna befalat är, haffuer frijheet eller macht, til at handla efter ſin eghen wilia, vthan är plichtigh til at tiena förſamblingenne, lijka ſom ſinne frw, efter thet ſett och ordning, ſom hoos henne är i brwk; ty Gudh haffuer förſamblingenne hennes tienare vndergiffuit, och wil ingalund, at the ſigh emoot henne ſettia ſkola, och ſedhan ſin genſtorriga eenſinnigheet medh

hans ord (wrongligha taghen och förſtånden) ſmucka; ty hwar han wille, at man här ythinnan någhot ſynnerlighit wiſt ſett hålla ſkulle, ſå hade han ock ſielffuer ſådana ſett hållet och befalet, at förſamblingen thet ſamma ythi lijka måtto hålla ſkulle; men effter han thet icke giordt haffuer, ythan giffuit thet ynder förſamblingennes frija welkor, aldeles ſåſom han ock ſielffuer haffuer thet frijt hållet; ſå wil han ock, at förſamblingen ſkal ſå ſierran wara frij, och at hennes tienare ſkola wara henne ynderdånighe och hörſamme.

Ther före är thet ock ſå gott ſom alzintet, hwadh man här öffuer ſins ſamwetz beſwäring dichtar och förewender; ty hwar och en ſkal retta ſit ſamwett allenaſt och altijdh effter Gudz ord, och ingalund effter ſin eghen wilia, dynckel och eenſinnugha hoffuud; ty intet ſamwett kan tå retzligha warda beſwärat, när thet icke ſkenbarligha och j ſanningenne warder nödhgat til at handla emoot Gudz ord, troone och kärlekenom, hwilket här ingalund ſkeer, ſåſom tilförenna noogh är bewijſat. Man bruke widh Döpelſen j Exorciſmo hwilket ordet man wil, beſwäria eller biudha, ſå är thet wel för Gudhi lijka mykit, allenaſt at man icke aff käte bryter förſamblingennes ordning, på thet alt må gå ther ordentligha til, ſåſom S. Paulus lärer.

Men hwar och någhor annat thera aff theßa tu orden (biudha och beſwäria, eller och någhot annat ſådant) ſå wille hålla, lijka

ſom

ſom aff nödhenne, och thet andra lijka ſom ſynd intet hålla; eller ther någhor aff retta eenſinnigheet thet wil förkaſta, fördöma och förſmåda, ſom förſamblingen vthaff chriſteligh frijheet förordinerat haffuer, och ſielff håller, ſå at then ſamme vthi then almenneligha kyrkeordningen och embete oredho och ſplijt, och ibland then eenfalligha menigha man förargelſe ther medh komma til wägha, (lijka ſom nu medh theßo tilgår), han handladhe wißerligha emoot Gudz ord, troone och kärlekenom, och ther medh beſwäradhe ſamwetet på thet aldra höxta.

Men then ſom ock nw thetta gör, och ſigh ther öffuer icke allenaſt gör intet ſamwett, vthan wil ock ſådana margfalligha ſtora och ſwåra ſynder orſaka och förſwara, bårandes före ſit dichtade ſamwett, then ſamme ſkal jw ſå gott ſamwett haffua, ſom konung Herodes, hwilken en ſaſt större beſwäring j ſamwetet ſigh ther öffuer giorde, at han ſkulle bryta then ſkendeligha edhen, ſom han ſwor ſkökionne, än ther han lät dräpa then oſkylligha helgha mannen Johannem Döparen.

Och här medh wil iagh ock nu på thet andra theras argument ſwarat haffua; och är iagh widh en godh förhopning, at alle förſtändighe chriſtne här igenom ſå mykin vnderwijsning och rettelſe bekommet haffua, at the wel ſkola kunna förnimma, at efftter wår Herre Chriſtus, j thet han vthdreff dieflar, intet eghit wiſt och ſynnerlighit ſett antin-

ghen j ord eller åthäffuor sielffuer hållet, eller til at hålla sine förſambling budet haffuer, vthan haffuer ſlijkt latit wara frijt, ſåſom han thet ock ſielffuer frijt haffuer brukat; therföre wore thet ock rett, at förſamblingen ſådana ſin frijheet oförhindrat, oförwandzkat och oförſmåd niuta och behålla måtte, så wel för then ena, ſom then andra, men ſynnerligha för them, ſom willa latas wara hennes troogna tienare.

På ſidztonne ſkulle iagh ock wel ther til någhot ſwara, ſom några vthi thenna ſakenne ſmåligha föregiffua, nemligha, at beſwäria dieffuulen, item, korſa och teekna, ſkal wara ſkrymterij, leffiare handel och tryllares werck ꝛc.; så åndoch ſlijkt icke är retzligha werdt, at man ther på ſwara ſkulle, medhan hwar och en rettſinnigh chriſten wel förmerker, at thet ingen godh grund haffuer, vthan är en affundz ſägn och dieffuuls förſmädhelſe; lijkwel wil iagh korteligha här til thetta ſagdt haffua:

Förſt, ſå mykit ſom thetta beſwäriandet tilkommer, är tilförenna genom Gudz ord noghſamt bewijſat, at förſamblingen icke annars ſlijkt gör, än vthaff gudhdomlig befalning och fullmacht; ſåſom hon ock vthaff ſlijk ſamma macht och befalning predicar, döper, bedher och annat ſådant gör.

Såſom nw dieffuulen, then ock en Gudh wara, ſina förſambling haffua och regera wil, vthi ſamma ſinne förſambling falſka pre-

di-

dican och läro, falſk och dichtat ſacrament, falſka böner, och (in ſumma) falſka och affgudeſka gudztienſt ſtichtar och vprettar; ſå werckar han ther ock falſk och bedrägeligh tekn och vnder, bådhe genom beſwärielſe och annor ſett; och åndoch alt ſådant icke annat är, än falſk och fördömeligh dieffuuls werk, ſå ſmuckar han them lijkwel medh Gudz helgha nampn, och wil at man them för ijdhel ſanning, och för en rettſinnigh gudztienſt hålla och åhra ſkal.

Ther före ock ſåſom thet retta predicoembetet, the retta ſacramenten, och then retta och ſanſkylligha bönen, ſamt medh all annor ſanſkylligh Gudz werck och ordningar vthi Chriſti förſambling, icke äro för then ſkul bortkaſtande och fördömande, at dieffuulen vthi ſin falſka och fördömda förſambling tolcken ſamma embete och werck ock ſå förer och brukar; ſå ſkal ock retta beſwäriandet, hwilket then retta och ſanſkylligha Gudz förſambling vthaff Gudz befalning, vthi Gudz nampn och vthaff gudhdomligh macht (ſåſom tilförenna omtalat är) öffuar och brukar, ingalund warda förſmådat och fördömt, ther före, at the ſom vthaff dieffuulens förſambling äro, beſwärielſe och annor then retta förſamblingennes werck och ceremonier bruka kunna; eller plägha man icke ſå alment ſäya: hwar ſom helſt Gudh ſigh bygger en kyrkio, ther bygger ock dieffuulen itt cappel ſtrax bredho widh?

Man kan jw merckia, hwadh för en åtſkillnat är emellan the retta Gudz werck och krafter, ſom han vthi ſinne förſambling genom ſitt ord, anda och nampn werckar och öffuar, medh hwilkom gudhdomligh ſanning vthi the vthkorades hierta bevghat, och troon på Chriſtum confirmerat och ſtadfeſt warder, och emellan then krafftigha wilfarelſen och falſka troldoms teeknen, medh hwilkom dieffuulen wel förſöker the froma och vthwalda, doch ſå, at the ther igenom meer och ytterligare warda ſtadhfeſte; men twert om komma the ogudhachtighe ther igenom vthi ſtörre blindheet och fördömelſens mörker.

The werck, ſom dieffuulen genom leffiare och tryllare werkar, eller ock theße genom honom och hans macht wercka, haffua ingen Gudz befalning eller löffte för ſigh, ſkee ock icke heller retzligha vthi Gudz nampn och genom hans ordz och andas krafft, vthan the haffua mongahanda wiiſkepligha tilſettningar. Och hwar ån Gudz nampn och någhor heligh ord aff ſcrifftenne warda ther medh inmengd; ſå ſkeer lijkwel alt ſådant icke vthi thet retta och ſaligha bruket, icke heller Gudhi til åhro, vthan heller til ſtörſta ſpott och förſmådelſe; ſå ſkeer thet ock icke heller någhro menniſkio til ſanſkylligha nytto, tröſt och helſo och ewigha ſaligheet, vthan them allom, ſom ther ſettia troo och lijt til, ſkeer thet til ytterligare wantroo, förblindelſe och ewin-

ewinnerligit förderff, ändoch them synes, som thet skulle wara them timligha til nytto.

Men hwadh Christi försambling sådhes gör, thet gör hon vthaff Gudz befalning, vthi hans helga ordz, nampns och andas krafft, förnemligha til Gudz åhro, och allom menniskiom til nytto, tröst, helso och ewinnerligh saligheet; såsom och Exorcismus widh döpelsen til platt intet annat skeer, än äwen til thet samma, som retta orsaken är, hwarföre döpelsen aff wår Herra Christo är insatt och giffuen warder; såsom tilförenna omtalat och klårligha bewijsat är.

Therföre är thet och icke annat, än ijdhel gruffueligh försmådhelse, icke allenast emoot Exorcismum, vthan och så emoot sielffua döpelsen, som emoot församblingenne och hennes embete, ja, emoot sielffuom Gudh och och wår Herra Jesum Christum, når man Exorcismum, som skeer widh dopet, så skendeligha förtalar, och kallar honom leffierij, eller lijknar widh tryllare handel. Hwadh thet så retzligha för en ande wara moste, som slijkt gör, ther må hwar och en förståndig och rettsinnigh christen menniskia letteligha kunna omdöma.

Men thet än nw yterligare och thetta warder försmådhat, at man hoos döpelsen, öffuer och på honom, som döpas skal, brukar wårs Herras Jesu Christi korstecken, är itt stycke vthaff samma andas heligheet och subtiligha förstånd; doch weet thenne speetzighe

ghe anden thet ganſka wel, at förſamblingen ſådana korsteekn ingalund ſå, eller j then mening brukar, ſom trolkarla och leffiare theras wijſkepligha teekn och ſignelſe bruka plägha.

Förſamblingen haffuer j all gudhdomligh handel, icke allenaſt j orden, vthan ock ſå j åthäffuorna ſitt ſynnerliga ſett; ſåſom når man gör knäfall widh bönen, vpbäffuer henderna, ſlår ſigh för bröſtet, blottar hoffuudet ꝛc., til at ther medh lata förſtå ödmiukheten, hiertans innerligha begär, och annat ſådant. Sammalund haffuer hon ock vthi andra handlingar, andra åthäffuor; ſåſom vthi aflösningen ꝛc., brukar hon henders ålegning, til teekn, at honom, på hwilkom thetta ſkeer, warder tileeghnat och ſkal wedherfaras alt thet, ſom honom genom Gudz ord tå loffuat och tilſagdt warder.

Widh thetta ſamma ſettet och meningen warder ock korſens teekn brukat widh döpelſen och ellies, icke ſåſom leffiare teekn och ſignelſe, hwilkom the thet giffua tilförenna, at the j ſigh ſielff ſkola haffua någhor ſynnerligh krafft och werckan; item, at the ſamma krafft ſkola giffua the ting, öffuer hwilken the warda brukat; vthan korſens teekn brukas hoos the chriſtna widh döpelſen allenaſt ther til, at man ſåledhes wil lata förſtå then troo, ſom man haffuer til Gudh och Herran Jeſum Chriſtum, then för oß är korsfeſt, genom hwilkens kors och

dödh

döbh alt thet godha, som menniſkionne warder tileegnat, är oß förwerffuat och ſkencke.

Samma meningen är ock här medh, när man ock ellies brukar thetta korsteeknet, thet ware ſigh, när man wil äta, dricka, gå til ſenga, ſtå vp igen ꝛc.; ty åhwadh thet är ſynnerlighit, ſom en chriſten menniſkia tå eller tå företagher, ſlår hon gerna kors för ſigh, then korsfeſta Chriſtum til åminnelſe, begärandes aff honom hielp til thet, hon tå företagher, efter hon genom Gudz ord weet, at alt thet wij medhfare, bådhe j lekamligha och andeligha ſaker, genom wårs Herras och Frelſares Jeſu Chriſti werdigha pijno och döbh, ſom han tolde för wåra ſkul på korſet, är för oß welſignat; til hwilken tjdkeligh åminnelſe ock ſå S. Paulus alla chriſtna menniſkior offta och mongeſtädz troligha förmanar, ſynnerligha til the Coloßer, ſåyandes: alt thet j gören medh ord eller gerningar, thet görer alt j Herrans Jeſu nampn, och tackar Gudhi och fadhrenom genom honom. Coloß. 3.

Och ſnart tilſåyande, medh korsteeknet widh döpelſen warder platt intet annat meent, än åwen alt thet, ſom ther widh ellies ſkeer, ja, thet ſielffua döpelſen retzligha haffuer in at bära, nemligha, at then arma menniſkian ſom döpas ſkal, genom then korsfeſta Gudz Son, wår Herra Jeſum Chriſtum, må bekomma ſyndernars förlåtelſe, Gudz nådh och thet ewigha liſſuet; ther före kan ock ſådana

dana åthåffua medh korſande vthaff ingom androm, vthan aff them allenaſt, ſom åro Gudz Sons och hans förſamblings hätzka fiendar, laſtat och förtalat warda.

Och wil iagh nw allom theßom groffuom, oförſtåndighom och laſtgirughom roparom här medh korteligha ſwarat haffua, hwilke wåra förſamblingar och theras chriſteligha ceremonier förſmådha, ſåyandes, at hoos oß icke ſkal gå rett och chriſteligha til, vthan at wij ån nw bruke allahanda ſkrymterij, och lijdhe hoos oß then gambla phariſaiſka ſwrdeghen, efter wij hoos döpelſen ån nw bruke Exorciſmum, och göre kors på honom, ſom döpas ſkal ꝛc; til hwilken laſt och ſmälighit förtaal theße (vthan twiffuel) aff ingen annor orſaak åro beweekte, ån efter thet the ellies för ſigh ſielffua åre groffue och olärde, ja, ock ſå ogudhachtige ſellar, wilia the lijkwel här medh göra ſigh itt nampn och anſeende, at the eens annars werck och handel förtala och förſmådha; men weh them, hwar the ſigh icke beſinna.

Til thet yterſta ſkal hwar och en ock ſå thetta weta, at iagh wåra chriſteligha förſamblingars bruk och ordningar, hwilka wij efter wår almenneligha plägſedh hålle, ſå wil här medh haffua förfechtat och förſwarat, at iagh doch thes förinnan andra chriſteligha förſamblingars bruk och ordningar icke fördömer eller förkaſtar, lijka ſom the för then ſkul icke ſkulle ſtå til at lijdha, at

the

the sigh medh wåra icke aldeles förlijka; såsom ock (vthan twiffuel) samma christeligha förſamblingar, för sådana mislijkheet skul, wår bruk och ordningar icke heller ogilla eller fördöma.

Men thetta är emoot them scriffuit, som här vthi wåra förſamblingar wår christeligha bruk och ordning, vthaff förweteſk lettferdigheet, j otrengda måle förandra wilia, och them för then skul sådhes fördöma och förſmådha; medh hwilko the sökia til wägha komma twedregt ibland lårarenar och förſamblingennes tienare, och ibland menigha man twiffuelachtigheet och skadeligh förargheelſe, hwilket ingalund vthi någhra förſambling är til lijdhande, hon haffue hwadh bruk och ceremonier, hon ock haffua kan, förſt at the icke åro emoot Gudz ord och troonne.

Nw, Gudh wårs Herras Jeſu Christi Fadher, som är fridzens och eenigheetennes Gudh, werdighas genom sin helgha Anda wår och alla sina kyrketienares hierta så styra och regera, at wij wårt embete och tienſt, effter hans befalning och helgha wilia, hans nampn til åhro och alla christna menniſkior til saligheet, troligha och fruchtſambligha, vthi fridh och endregt, måghe vthretta och fulkompna, Amen.

Enden.

Tryckt j Stocholm
aff Amund Laurentzſon. MDLXII.

Rättelse til *pag.* 376, 4:de Delen, af deßa Handlingar, benägit meddelt af Herr Probsten *Nordin.*

Det af *Prioren* i *Dominicaner* Klostret i Skara 1460 utgifne Brödrabref, tilhörer icke Åke Tott, utan Åke Jönsson, af den ätt, som *Genealogisterne* kalla Svarte Skåning. Hustruns namn uplyser detta. Hon war til *familien* en Plata, dotter af Clas Larsson, hwilket Messenius uti Theatro Nobilitatis, p. 50, 85, redan känner, ehuru han wisar sig sedan litet osäker, p. 90. Åke Jönsson war Lagman i Södermanland i 40 år, och har man i Lagerbrings *Disputation de Indulgentiis*, p. 16, 17, et Aflatsbref för honom af Påfwelige *Commissarien* Marinus de Fregeno, Strengnäs 1461. von Stiernman, Höfd. Min. p. 130, har hans lefwerne, hwarwid jag intet har at tillägga widare, än at von Stiernmans anförande, at han förde en Båt i wapnet, (det Messenius, *l. c. p.* 85, aldeles nekar) är werkeligen sanning, ty jag har ofta sedt hans *original sigill* hafwa berörde Båt, hwilken dock icke haft de Drakehufwuden, som von Stiernman nämner, uppå Peringskölds ord.

Om

Om

Förbudhen Skylskap och Swågerskap,

Een liten vnderwijsning,

Ther aff gott Christet folck ock må haffua förwarning, at the icke byggiaächtenskap vthi förbodhna ledher.

Lau. Vp.

1572.

Allom fromom Chriſtnom öffuer hela Swerigis Rike önſkar iagh Laurentius, Biſcop j Vpſala, ewinnerligh helſo aff Gudh Fadher, genom wår Herra och Frelſare Jeſum Chriſtum.

Kåre frome chriſtne! Man haffuer förnommet, at ibland oß ſwenſka ſkola några j thetta och näſt förledna åår wara komne j thet ſinnet, at Echteſkap må frijt byggias emellan alla ſkylla perſoner, ſom vthi then helgha ſcrifft vthtryckeligha och widh nampn icke åro förbodhna, ſåſom the ſom åro vthi fierde, tridie, och ån j annan ledh, intet achtandes, hwadh ellies j ſakenne kan ſkäligha och nytteligha ſtadhgat wara, icke heller landzens, ja, hela chriſtenheetennes almenneligha bruk; ty the giffua före, at wij chriſtne åre frij giorde för menniſkio ſtadhgar, ſå at wij j thenna och alla andra ſlijka ſaker intet annat haffue oß efterretta, ån Gudz klara och vthtryckta bodh; och at thet ſkal wara S. Pauli mening, ther han til the
1 Cor. 7. Corinther ſå ſcriffuar: j åren dyrt köpte;

bliff-

bliffuer icke menniſkio trålar; item, til the Galather: ſå bliffuer nu ſtåndandes vthi then frijheet, medh hwilka Chriſtus oß frijat haffuer, och later idher icke på nytt fångas vnder trådomſens ook; och ſedhan, hwadh ſcrifften ellies talar om then chriſteligha frijheten, båra the före; ther til medh ſtyrckia the ſigh vthi theras mening medh någhor exempel aff fremmande land, tådan man ſpör, at gifftermål göras icke allenaſt j fierde ledh, hwilket ſåyes ther wara alment, vthan och offta j tridie, ja, och ſå j annan ledh, thet är, medh ſydzkonabarn; och at lerde mån, bådhe Theologer och Iuriſter, låra och betyga, at thetta alt ſkal efter ſcrifftennes grund för Gudhi wara mögeligit och loffligit ꝛc. Gal. 5.

Nu hår til ſwarande, bekenner man wel til thet förſta, at wij chriſtne ſkole oß vthi alla saker retta efter Gudz ord och bodh, hwilken författat åro j then helgha ſcrifft; ſammalund, at oß bör ſty menniſkio ſtadgar, ſom förkrenckia wår chriſteligha frijhet; men ther man ock thetta ſå wille förſtå, at Gudz bodh platt inga ſtadgar och ordningar, ſom i then helgha ſcrifft icke ſå vthtryckeligha åro begripna, ſom theras mening ſpnes wara, ſkal tillata eller bredho widh ſigh lijdha, vthan alt ſlijkt, lijka ſom fåfeng menniſkio bodh och ſtadhgar, genom hwilka then chriſteligha frijheten förkrenckt warder, affdöma och förkaſta; ſå wore thet ingalund thet retta förſtåndet j ſakenne, ty man moſte på menni-

ſkio ſtadgar göra en rett och nödhtorfftig åtſkildnat, ſå framt man här vthöffuer icke wil warda bedraghen.

The menniſkio ſtadhgar, ſom åro Gudz ord til hinders, thet förmörckia, vtheſluta, förtryckia och förleggia, ſtraffar ſcrifften, ſådana ſom ganſka monge woro ibland judarna j Chriſti tijdh; om hwilka han ock talade, når han ſadhe til the ſcrifftlårda och
Matth. 15. phariſeer: hwij bryten j Gudz budh för idhra ſtadhgar ſkul? item, ſådana ſom otaligha monge waret haffua, och ån nu åro vthi påwans kyrkio; om hwilka annorſtädz nogh år talat, och för then ſkul icke görs behoff här vprepa; ſlijka ſtadhgar (ſägher iagh), efter the ock förkrenckia then chriſteligha frijhetena, och göra menniſkiorna affelligha ifrå then retta gudztienſten, åro för then ſkul, ibland chriſtet folck, ingalund til lijdhandes. Ellies ther noghot vthi en chriſteligh förſambling ordentligha warder ſtadhgat, thet icke faller emoot, vthan heller medh Gudz budh, them fordrar och fremier, ſåſom ſlijkt wel finnes ibland medh, efter ſom man håller, at thetta förbudhet ock ſkal göra, thet ogillar ſcrifften intet, vthan heller twert om ſtyrker och förſwarar, ja, på the rum, ſom hon kräffuer aff oß ſkickeligheet, gör hon thet, ty Gudh år icke oſkickeligheternes, vthan fridzens Gudh, ſåſom S. Paulus ſägher; ſå betyghar ock Chriſtus thetta ſielff, ſäyandes til Apoſtlanar: then ſom icke år emoot oß, han år medh oß.

Sam-

Sammalund hwadh en rettſinnig, förſtändigh och froom öffuerheet ſetter och ſtadhgar, hwilket tienligbit är til itt gott, rettferdigt och ſickelighit landz regemente, vnderſåtomen til gagn och godho, til tucht och åhrligha ſedher, til fridh och roligheet, rett och rettwiſo, ſlijkt ogillar ſcrifften icke heller, ändoch thet icke är ſå egentligha medh orden ther vthtryckt; ty then fulmachten haffuer Gudh efterlatet, bådhe j thet andeligha och werldzligha regementet, at the perſoner, ſom them föreſtå, mågha ſtadhga och lagha, hwadh nödhtorfften j ſå måtto kräffuer, allenaſt at thet ſom ſtadhgas, haffuer retzligha och j ſanningenne thenna grunden, och icke vthi någhon måtto faller emoot Gudz ord, ſåſom vnder tijdhen bådhe j kyrkioregementet, och thet werldzligha wel ſkeer, och för then ſkul icke kan haffua macht, ty för Gudz bodh moſte alla ſtadhgar wijka.

Therföre är och tå icke thet ſkäl nogh, ſom theße förbemelte föregiffua, ſåyandes: efftet then helga ſcrifft icke vthtryckeligha til echtenſkap förbiudher the perſoner, ſom ſigh emellan äro ſkylla j fierde, tridie, och än (ſåſom meningen nu hoos några är) j annan ledh, ſå wel j frendſkap, ſom ſwägerſkap, vthan allenaſt menniſkior haffua theßa ledher förbudhet, at icke hwar och en ſtrax må löpa til, och göra giffermål j ſamma ledher; vthan man moſte förſt ſee til, och wel förweta ſigh om ſådana menniſkiors förbodh, aff hwilket

ſlaghet thet är; ty hwar thet icke är vthaff thet förſta ſlaghet, ſom här förtaldt är, vthan vthaff thet andra, ſom Gudz klara bod, Levit. 18. nemligha thetta: ingen ſkal ingå til ſin näſta blodzfrencko, och blotta hennes blygd, fordrar och fremier, tå ſkal man lata thet bliffua oförwanſkat, och ingalund aff kåte och eghen förwetenheet, ja, aff wrång begärelſe raſa til och brytat, taghandes til echta, hwilka han helſt wil vthi theßa förbodna ledher, ſå at han thesförinnan icke heller achtar någhor förarghelſe, ehuru ſtoor the ock wara kunna.

Nw är jw klart nogh om thetta för bodhet, ſom går på tridie och fierde ledh, (ty om then andra ledhen wil man ſedhan tala beſynnerligha), at hwar thet än icke ſkal reknas wara beſlutet vnder förbemelta bodh, Levit. 18, thet doch monge aff the gambla chriſtenhetetennes lårare och föreſtåndare haffua meent, ſåſom här effter berördt warder, ſå är thet jw wißerligha ther til forderlighit, at ſamma Gudz bodh theſte båtter och foglighare må hållet warda; hwilken mening är icke allenaſt hoos oß, ſom vthi Echtenſkaps handlingar thetta gambla kyrckionnes förbodh än nu hålle widh macht, vthan ock ſå hoos them, ſom här vthinnan någhot haffua giffuit löſt och efterlatet; ty ſå talar här om then höghlärde mannen, Her Philippus Melanthon: ut prohibitiones diuinæ maiore reuerentia obſeruarentur, eccleſia ali-

De arbore, ſeu de Gradibus.

aliquos gradus adiecit; hæc ratio honeſta & probabilis; thet är: på thet Gudz förbodh j theſſe ſtörre wyrdning måtte hållet warda, haffuer then chriſteligha förſamblingen lagdt här några ledher til; ſlijkt haffuer åhrligh och godh ſkäl medh ſigh; theße äro hans ord j ſakenne. Och kommer thetta ſå til, at ther en betencker thetta förbodhet, ſom går på tridie och fierde ledh, gör han hoos ſigh en ſådana beſlutning: är migh icke efterlatet til echta tagha min frencko j tridie eller fierde ledh; huru ſkulle jagh tå kunna begåra then perſon til echta, ſom migh ſå mykit närmer är ſkyll, thet är ſidzkonabarn ꝛc.?

Ther medh är ock tå thetta förbodhet på tridie och fierde ledher, lijka ſom en gård och wern ther före, at man icke bryter, eller jw icke ſå letteligha bryter Gudz budh på the ledher, ſom närmer äro rotenne, och ther medh klarligare förbudhne; ty kan ock tå ingen medh någor godh ſkäl ſäya, at the gambla kyrkionnes förmän, ſom thetta förbudet på tridie och fierde ledher ſtadhgat haffua, och hela chriſtenheten, ſom nu ſå long tijdh ſigh ther efter rettat, haffuer ther vthinnan mishandlat, ſå at wij nu för then ſkul thet ſå letteligha mäghe bryta eller affleggia. Jagh later nu beſtå andra orſaker, ſom til thetta förbudhet aff the gambla ock plägha föregiffuas.

Men ther någor ock til hielperede thet wille här förebära, at vthi fremmande land,

ther then rena euangeliſka låran annammat år, warder alment tillatet byggia echtenſkap vthi tridie och fierde ledher, ſlijkt kan här ſögho binda, effter thet icke annat år, ån blott exempel, medh hwilko intet Gudz budh år, ſom någhon j ſakenne förplichtar; vthan ther man ån ſkulle giffua ſlijk exempel någhor macht, ſå kan thet lijkwel icke widh annor ſkål ſkee, ån at man medhgåffue ſlijkt aldeles wara friſt, ſå at man vthi hwart land må här medh handla effter thes legenheet; aff hwilko tå icke annat kan beſlutas, ån at lika ſom the j fremmande land förmodha ſigh haffua frijheet, til at ſlå thetta förbodhet löſt för theras legenheet ſkul, ſå moſte man ock vthi lijka måtto bekenna, at wij ſwenſke haffue intet mindre frijheet, til at efter wår landz och folks legenheet hålla ſådana förbodh widh macht, ſynnerligha effter thet ock ſåves (ſåſom wij hörde) wara åhrlighit och haffa godh ſkål medh ſigh.

Andoch man icke annat retzligha aff fremande land haffuer förnommet, ån at allena then fierde ledhen j frendſkap och ſwågerſkap ſkal alment wara efterlaten; men ſå mykit ſom then tridie ledhen tilkommer, ock ſå vthi lika linea, warder thetta gambla förbodhet ther ån nu hållet widh macht, ſå wel ſom här hoos oß, hwilket ock aff några kyrkeordningar, ſom ther åro giorda och aff trycken vthgångna, wel merkias kan; therföre ſkal ock tå ingen vthi theßa landz förſamb-

ſamblingar fördriſta ſigh til at thenna wår, ja, hela chriſtenheetennes ſkäligha och wårt ſwenſka folks ſynnerligha nödhtorfftigha ordning, på tridie och fierde ledh, så wel j ſwägerſkap, ſom ſkylſkap, på ſin eghen äwentyr bryta och öffuertråda; bliffuer ock någor ther medh beſlaghen, at han aff eghen öffuerdådigheet går hår emoot, så är thet rett, at han, lika ſom en förachtare, bådhe medh kyrkioſtraff och werldzlighit ſtraff heemſökt och ſpåkt warder. Och må nu thetta så korteliga om theßa twå ledhers, nemligha then tridie och fierde, både j ſwägherſkaps och ſkylſkaps förbodh, på thenna tijdhen talat wara; och wil man ther medh nu ytterlighare komma til thens andra ledhens förbodh, ſom går på ſydzkonabarn.

Så är tå til thet förſta thet nogh ſant, at ändoch nu så long tijdh ganſka ſtrengeligha haffuer bådhe j kyrkiolagh och landzlagh waret förbudet, haffua antingen vnder echtenſkaps nampn, eller ellies beblandelſe medh ſydzkonabarn, och at åhoo ſom helſt ther medh haffuer waret befunnen, han är bliffuen dömd och ſtraffat, ſom en kättare och blodhſkendare; likwel haffua en ſtoor part aff the lärda thes förinnan waret, ſåſom the än nu äro, widh then meningen, at ſlijkt icke ſkal wara j Gudz lagh förbudhet, nemligha, tagha til echta ſydzkonabarn, vthan allenaſt aff menniſkiom, efter thet then ſcrifft, Leuit. 18, ſom talar om förbudhna ledher, inter

rörer in ſpecie om the perſoner, ſom ſigh emellan åro ſkylla j annan ledh æqualis lineæ, effter ſom thet ſigh haffuer medh ſydzkonabarn; ſå haffuer thet ock fordom j the gambla Keyſare lagh waret efterlatet, at hwar och en ſom wille, måtte fakiöſt tagha til echta ſydzkonabarn.

Nu effter ſå monge lärde mån genom theßa, och ån til äwentyrs flere ſådana lijkligh ſkäl, haffua latet ſigh beweka, wil iagh j thenna min ſcriffuelſe icke haffua them ſtoort anfechtat, uthan iagh later them j ſakenne gella och göra hwadh the kunna; thet allenaſt begärar iagh, ſom ingen medh ſkäl (ſåſom iagh tencker) migh kan neka, at effter faſt monge godhe gamble kyrkionnes läreſädher och föreſtåndare, hwilkom hwarken förſtånd eller Gudz fruchtan fattades j ſakenne, haffua hafft här om (ſåſom nogh klart är) en annor mening, nemligha, at ſydzkonabarns giffermål är j ſcrifftenne wißerligha förbudhet, hwilka mening ock meſtadeels hela chriſtenheten alt ſedan in til wär tijdh haffuer gillat och efterfolgdt, at för then ſkul ock ſå iagh ſamt medh andra, ſom medh echtenſkaps ſaker nu någhot haffua til at ſkaffa, måghe om theßa meningar frijt bekenna, hwilken thera oß ſynes wara likaſt och haffua faſtaſta grunden j ſakenne; döme ſedhan ther om, och fölie hwar och en hwadh honom räckes; ty lijka ſom wij begäre här uthi haffua en frij doom, ſå wilie wij ock in-

ingom thet samma haffua förtaghet och medh wår mening præjudicerat.

Så åndoch man icke thet kan vndfalla, at texten, Leuit. 18, intet vthtryckeligha eller in ſpecie talar om ſyndzkonabarn, ther aff saken wel haffuer itt anſeende, lika ſom theßa perſoner til echtenſkap icke ſkola wara förbodna, såſom the andra, hwilka ther warda vpreknade; likwel medhan förbodhet går på lederna, och icke på perſonerna allena, ſom ther j texten vpreknas, och klart är aff några the perſoner, ſom j texten vpreknas, at then andre ledhen, vthi hwilkom ſyndzkonabarn ock äro begrepen, är förbudhen; ther aff följer tå, effter ſom faſt lijkt är, at ſyndzkonabarns giffermål ock moſte ther wara förbudhet, medhan the äro j androm ledh, ſom förbudhen är, ſigh emellan ſkyll.

Men här til ſäyes: ſå mykit ledhen tilkommer, äro wel ſyndzkonabarn eens medh några aff the perſoner, ſom j texten vthtryckeliga och in ſpecie förbiudas, ty fadherſyſter och broderſon, hwilkom echtenſkap i texten vthtryckeliga förbiudz, är j androm ledh, ſå äro ock ſyndzkonabarn; men the äro icke för then ſkul aldeles eens, vthan the äro eens j lineen, ty ſyndzkonabarn äro vthi androm ledh lineæ æqualis; men theßa perſoner och andra, ſom i texten vpreknas, äro alla lineæ inæqualis; hwilket ſå mykit gör aff ſigh, at theße dömas wara förbodhna, men hina icke förbodna.

Swar:

Swar: thetta wore wel någhot, hwar ſkylſkapen emellan twå perſoner, ſom icke lika nåra åro rotenne, reknades efter then perſonen, ſom närmer år. Nu medhan ſå icke plägher ſkee, vthan twert om, ſå at man nempner ſkylſkapen efter then perſonen eller ledhen, ſom fiermer år rotenne; ty ſå lydher reglen: in linea inæqualis, quoto gradu remotior perſona diſtat a ſtipite, toto inter ſe diſtant; therföre ſynes thet ock inter göra aff ſigh j ſakenne, ehuru når eller fierran ſkylſkapen kommer på then ena ſidhonne, förſt at then perſonen, ſom fiermer år ſkyll, år vthi förbudhen ledh. Hoos oß ſwenſka år efter chriſtenhetennes gambla och loffligha bruk then fierde ledhen, bådhe j frendſkap och ſwägherſkap förbudhen; ty achte wij ock intet, hwadh heller thet år på bådha ſidhor til fierde, eller år thet ock på then ena ſidhonne närmer, nemligha til tridie, eller ock til annat, om ſå kunde henda, vthan wij hållet alt eens, ſåſom man ock mercker tilgå j fremande land, ther the icke heller ån wij tilſtädia gifftermål j tridie ledh; ty ſlijk gifftermål lata the icke til, antingen j lijka eller olika linea. Geller tå then åtſkilduat, ſom år på lineen, intet j tridie ledh, ſå wel hoos them ſom hoos oß; huru ſkulle han tå meer gella j androm ledh? ja, ſcrifften gör icke heller någon ſådana åtſkildnat på lineen, når hon förbiudher echtenſkap emellan ſyſter och bröder, efter the åro j förſta ledh æqualis lineæ;

lineæ; ther medh synes ock tå alt wara samma skål, nemligha, at lijka som man moste hålla förbudhet j första ledh, oanseedt at personerna åro j lika linea, så moste thet ock bliffua fast, och gella vthi then andra ledhen, oanseedt at personerna, nemligha sydzkonabarn, åro vthi lineen lijka.

Här måtte någhor säya: man moste jw thet rekna för större och swårare synd, når en beblandar sigh medh then person, som är medh honom vthi förbudhen ledh lineæ inæqualis, än når thet samma skeer ther lineen är æqualis; såsom thet är wederstyggelighare heffda sin fadhersyster eller modhersyster, som plägha reknas för mödhrer, än ther han gör thet samma medh fadhersysters eller modhersysters dotter, som plägha reknas för systrar; ty ändoch bådhe syster och modher åro förbodhna, så är likwel thet förbodhet höghre och strengare, som går på modher, än thet som går på syster.

Swar: thetta nekar man icke, och såsom migh synes, gör thet lijkwel j sakenne intet aff sigh; ty ändoch thet ena är större synd och wedherstyggeligare, än thet andra, likwel följer icke theste heller ther aff, at thet andra är ingen synd, efter thet som större synd är, icke kan göra någhon synd til alzintet, therföre hon är mindre, vthan synd bliffuer altijdh synd, åhwadh hon är mindre eller större; såsom thet är wedherstyggeligare synd dräpa fadher eller modher, än dräpa nå-

någhon annan, skyld eller oskyld, och likwel icke ther aff fölier, at ingen synd skal wara dråpa en annan, efter thet bodhordet, som lydher: tu skalt icke dråpa, förbiudher alla-handa dråp, så wel thet som hålles wara lettare, som thet som swårare är. Samma-lund haffuer thet sigh ock medh theßo kätte-rij, at thet ena wel kan wara större än thet andra, och likwel äro bådhen förbudhen, hwarföre the ock bådhen moste aff Gudhi be-komma sitt förtienta straff, thet ena större, och thet andra mindre; doch icke theste heller så liter, at thet vndwijker straffet efter sit mått, ja, ock then ewigha dödhen, som hö-rer til alla synder, efter som S. Paulus sä-
Rom. 6. gher: syndennes lön är dödhen, hwar man sigh icke bättrar.

Sedhan moste man ock bekenna, at thet-ta ordet (proxima sanguinis, nästa blodz-frencka), som står j förbodet, nemligha sä: jngen skal ingå til sin nästa blodzfrencks, til at blotta hennes blygd, jw är itt almennelighit ord til alla slächtingar, som enom äro när åkomne, och ther medh begriper j sigh så wel alla andra närskylla personer, som them, som j texten äro vpreknada, efter som aff
Num. 27. Levit. 25. Deut. 19. scrifftenne wel kan bewijsas; ibland hwilka sydzkonabarn moste ock tå medh samma skäl reknat warda; therföre är ock tå likt nogh, at ther medh texten förbiudher nästa blodz-frenckor, förbiudher han ock sydzkonabarn, som j scrifftenne så wel kallas nästa blodz-

frenc-

frencka, ſom alla andra, ändoch ſamma ſyd:konabarn icke ſå i thenna texten ſpecifice vpreknas, ſom en part aff the andra; quia, cum prohibetur genus, prohibentur ſimul non tantum aliquæ, forte exempli cauſa aſcriptæ, ſed plane omnes ſpecies eiusdem generis, etiamſi ita aſcriptæ non ſint.

Ther man nu fölier thenna ſkälen effter, ſåſom man förnimmer the gamble fädher, ſom ſyd:konabarns giffermål haffua ogillat, giordt haffua, och widh hörta kyrkioſtraff förbudhet, rå kan man jw icke ſå frijt ſäya, at ſyd:konabarns giffermål är j ſcrifftenne efterlatet, brukandes j ſakenne thenna almenneligha regel: quidquid non eſt prohibitum, eſt conceſſum; hwad ſom helſt icke är förbudhet, thet är efterlatet; ty ändoch then perſon, ſom är titt ſyd:konabarn, icke kan ſå egentliga ſäyas wara tigh til echtenſkap förbudhen, tanquam ſpecies in textu expreſſa, ſå är hon tigh lijkwel förbudhen, tanquam vera ſpecies generis omnibus prohibitis ſpeciebus communis, ſubintellecta; item, är hon tigh icke förbudhen therföre, at hon icke är vthi annan ledh lineæ inæqualis, ſå är hon likwel för ſamma led ſkul förbudhen icke thes mindre, at hon är lineæ æqualis; ty ther fiellſue ledhen är förbudhen, gör inæqualitas lineæ ſå mykit aff ſigh, at ſynden, ſom bedriffs emoot bodhordet, är ſtörre och ſwårare (ſåſom tilförenna

ſagdt

ſägt är), men icke, at hon är alzingen; och är tå thetta ſå mykit ſagt: är then perſon, ſom är titt ſydzkonabarn aff brodher eller ſyſter, tigh icke än widh ſå högt ſtraff förbudhen, ſom fadherſyſter, ſyſter eller naturligha dotter, ſå är hon tigh liſkwel förbudhen widh ringare ſtraff, thet tigh doch bliffuer ſwårt nogh, all then ſtund thet är dödelighit och fördömelighit; ty ther någor ſkal falla ſigh til dödz, är honom endels lika mykit, hwadh heller han faller aff läghre taak eller högre; ſå förökas ock ſynden och ſyndaſtraffet ther aff, at man är vnderwiſt och förmanat j ſakenne, och wil doch icke beſinna ſigh, haffuandes thet onda fördragh, effter ſom thenna Chriſti ord tilkenna giffua: then
Luc. 12. tienaren, ſom wiſte ſins Herras wilia, och icke giorde ther effter, han ſkal lijdha mykin hugg.

Hwar ock någor här wille ſäya: man finner doch j ſcriftenne någhor exempel på ſydzkonabarns giftermål, aff hwilken man ock ſå må beſluta, at ſlijk giftermål icke äro
Jud. 1. förbudhen; ty om then Domaren Othoniel
Joſ. 15. och hans huſtru Axa ſcriffuas bädhe j Domare bokenne och Joſuah book, at the haffua waret ſydzkonabarn, födde aff Caleb och Cenez, ſom haffua waret brödher; ja, man håller ock, at Maria och Joſeph woro födde vthaff twå brödher, Jacob och Heli.

Swar: thet är en almenneligh regel, at man en ſaak döma ſkal, icke effter blott ex-

em-

empel (hwilken offta fehla), vthan efter klar beſcriffuen lagh, och godh och gill ſkäl; therföre kunna icke heller thenna judeſka exempel ſtoort binda i thenna ſakenne, thet the än woro aldrigh ſå wijs; men nu medhan the ock äro bådhen owiß, hwadh ſkulle the här kunna göra aff ſigh? Ty, ſå mykit ſom Othoniel och hans huſtru Axa tilkommer, ändoch thet är aff ſcriffterne wiſt nogh, at the woro när ſkyll, ſå kan man icke thes heller ſå egentligha weta, hwadh heller the woro ſkyll vthi annan ledh lineæ inæqualis eller æqualis, ty här om är twijſt emellan bådhe them, ſom texten vthtolka och tyda. Doch här om må wara huru thet kan, ty ther ligger icke ſå ſtoor macht vppå, medhan then rettferdige kan ock falla, ja, wel ſiw reſor, ſom ſtår j Ordſpråken, ſåſom ock här nogh är til trooendes, at ſedhan Caleb ſå vppenbarligha och rundeligha hadhe vthlöffuat ſin dotter Axa medh ſtora ſkencker, honom, ehoo han kunde wara, ſom ſloghe fienderna, om hwilka han tå talade, och Othoniel, hans näſte ſkyldman, bleff then ſamme, ſom fienderna ſtrax efter manligha ſlogh och nedherladhe; tyckte honom wara ſtoor ſkam ryggia ſin ord, ändoch ſkylſkapen, ſom ther war på ferde, nogh hadhe honom orſakat, hwar han ther på hadhe ſkutet, hwilket han icke giorde; vthan han ſynes ſå haffua buret ſigh åt j ſakenne, ſom then domaren Jephthe, hwilken ingalund wille ryg-

gia ſit ofördnufftigha, ja, ogudhachtigha löffte, thet han ån emoot Gudz klara budh ther öffuer ſlachta och dråpa ſkulle ſin eghen
Jud. 11. dotter.

Nu medhan Othoniels exempel intet meer kan göra aff ſigh j ſakenne, bådhe för then ſkul, at thet icke är wiſt nogh, ſå ock, at Caleb kan här haffua förſeedt ſigh; hwadh ſkulle tå Joſephs exempel göra, ſom ån är mykit owißare; ja, ſtörſte parten aff lärarenar äro faſt j then meningen, at Maria ingalund war Joſephs fadhersbroders dotter, vthan at then ſkylſkap, ſom them war emellan, drogh faſt lenger tilbaka j ſlechtenne, ja, alt in til then förſtan Zorobabel, ſom war ther ifrå wel j tolffte ledh. Somblighe mena, at Marie och Joſephs linier ſkildes åt j Konung Dauidz ſöner, Salomon och Nathan; ty moſte ock tå thet wara itt ſlett och ganſka ringa bewijs, ſom här aff kan taghas j ſakenne.

Men hwadh behöffuer man här mykit tala om judeſk exempel, ware ſigh thenna eller annor, och ſå faſt förlåta ſigh på them, effter the icke finnas flere och wißare, all then ſtund man ock wel ellies thor medhgiffua, at ſlijk exempel mong woro ibland Judarna, ſom icke äro beſcreffuen; ty Gudh ſägh mykit genom ſinger medh Judafolkena, effter tijdzens och theras legenheet, thet doch nu för förbodhet ſkul icke wille tiena Judomen war efterlåtet ſkilia ſigh widh theras huſtrur

för

allahanda orſaker ſkul, ſåſom man tagha må
aff the Phariſeers ſpörsmål til Chriſtum; item, at the måtte haffua flere huſtrur än en tillika; item, at en brodher måtte tagha ſins döddha brodhers huſtru til echta ꝛc. Sammalund kan ock wel haffua ſkeedt, at Gudh ſågh genom finger, ther någhor togh ſyndzkobarn til echta, ſåſom meningen är om thenna Othoniel; men efter ſaken nu faſt annorlund haffuer ſigh hoos the chriſtna, hwilka Gudh igenkallat haffuer ifrå ſlijkt Juda ſielffswold, haffuer ingen chriſten at förlåta ſigh på ſådana exempel; ellies måtte ock Patriarchens Jacobs exempel gella, ther han hadhe til echta twå ſyſtrar. Men wij chriſtne ſkole komma ihogh ther S. Paulus ſågher: om wij leffue j Andanom, ſå later oß ock wandra j Andanom; ty Chriſtus haffuer icke medh thenna orden: (om ſonen gör idher frij, ſå åren j retzligha frij), inrymdt oß någhor kötzligh frijheet, ſåſom man här efter ytterligare får höra, uthan andeligh frijheet, genom hwilka kötzligha luſtar, aff hwilkom theſſa olofligha giffermål ſökias, döddadhe och förtryckta warda, och icke ſtyrckte och til kåte fordrade; hwilket Paulus medh klar ord förbiudher, ther han til the Romare ſchriffwar: fordrer kötet, doch icke til kåte.

Matth. 19.

Gal. 5.

Joh. 8.

Rom. 13.

Man plägher här ock ſkiuta (ſåſom förberördt är) på the gambla Romerſka Keyſare lagher, ſåyandes: om ſyndzkonabarns giffermål hadhe waret emoot ſchrifftenne, hu-

ru skulle tå the gamble christne Keysare medh theras lagh them gillat och stadhfest? ty kan thet ock icke fehla, at the höghlärde män, som j rådh woro medh förbemelta Keysare, then tijdh sådana lagh giordes, wißerligha så haffua förstått scrifftena, som wij än nu, nemligha, at theßa giffermål ther skola wara efterlaten.

Swar: thetta wil man icke härdt neka; doch ehuru the haffua förstått scrifftena, eller ehwar på the sådana lagh haffua grundat, så är likwel ther klart, at samma lagh haffua straxt, lijka som scrifftenne wederwerdigh, bliffuit ogillat, icke allenast aff lärarenar och kyrkionnes formän, vthan iemwel aff then menigha christna man; ty ibland the christna funnos icke monge (såsom ock S. Augustinus betygar), som sådana lagh och kötzligha frijheet bruka wille, eller för samwetet skul thorde; och hende ther medh, at samma Keysare lagh wordo efter bruket platt aflagd, så wel aff the efterkommande Keysare och christna Konungar, som aff kyrkionnes formän, ändoch the haffua bleffuet qwarr ståndandes j bökerna, alt in til wår tijdh; ty kan man än icke annat säya, än at sydzkonabarns giffermål jw faller starckligast emoot thetta bodhet: jngen skal ingå til sin nästa blodzfrencko ꝛc., och för then skul synes wißerligha wara olofflighit och aff Gudhi förbudhet.

Här til haffua ock tå the gamble kyrkionnes

nes läreſädher ſeedt, S. Auguſtinus, S. Gregorius och andre, och för then ſkul platt ogillat (ſåſom ſagt är) thet echtenſkap, ſom ſyzkonabarn göra ſigh emellan, ja, hållet thet för kätterſkt, ochriſteligheit och odhrligheit, ey thes mindre, at the jw wel wiſte the ſkäl, ſom man ſlijk echtenſkap grundar vppå. Ja, ſyzkonabarns giftermål haffua j förtijdhen, j faſt mong Conciliis nationalibus, waret lijka ſom kätterſk, ochriſteligh och odhrlig affdömd, ſå at man them, ſom wille hetas chriſtne, doch effter förbemelta Romerſka Keyſares lagh ſigh vthi ſådana echtenſkap begiffuit hadhe, och icke wille effter chriſteligh förmaning trädha ther ifrå, haffuer vppenbarligha banlyſt, och budhet fly theras omgenge, lijka ſom hedningars; hwilket man ſynnerligha må merckia aff itt Concilio, ſom widh paß femhundrat åår effter Chriſti bördh hållet bleff j Frankerike, och kallades aff Staden, ther thet ſtodh vthi, Concilium Agathenſe; ty vthi ſamma Concilio, Canone 61, dömes ſyzkonabarns giftermål för kätterſkt, odhrligheit och owerdigt til at bära echtenſkaps ährligha nampn; ther man ock bådhe munligha och ſcriffteligha banlyſte them, ſom ſigh vthi ſådana otilbörlig och olofligh echtenſkap tilhopa fögat hadhe, och icke wille lijdha eller vndergå åtſkildnat. Theße gamble ſädher ſom thetta giorde, wiſte jw wel, at ſlijk giftermål kallades aff mongom loſligh, och ſadhes j ſcriffterne wara efterlaten för the ſkäl

skul, som här j förstonne någhot omtalades, på hwilken the sigh än nu grunda, som mena slijk giftermål wara losligh; wiste ock så, at the woro j Keysare laghen lika som losligh och skäligh efterlaten; likwel medhan the mera gillade thenna andra skälen, och ther til medh höllet så före, at förbemelta Keysare lagh hadhe så sierran alt för ringa, eller ock rettare til sägandes, alzingen grund aff then helgha scrifft, vthan at samma lagh heller kommen war aff heedniska eller ock judeska sedher, hwilka christno folke icke altijdh är medhgiffuit efterfölia; ogillade the bådhe giftermål och lagh, lika som then ther Gudz lagh fullo twert emoot, och ladhe henne för then skul för christno folke platt nedh, efter thenna S. Petri ord: man mo-
Act. 5. ste meer lydha Gudhi än menniskiom.

Ja, thenna Keysare laghen samt medh sydzkonabarns giftermål woro aff kyrkionnes formän ogillat och affdömd longt tilförenna;
Cap. 35. ty man haffuer vthi Påwans Decret, at then
Q. 3. Romerske Biscopen Fabianus, som leffde anno &c. 244, och för Christi tros skul vnder then tyranniska Keysaren Decio leed martyrium, ingalund wille tilstädia echtenskap närmer än j femte ledh; men hans efterkommande Julius, som Biscop war j Rom anno &c. 344, thet är hundrade åår efter, befruchtandes, at giftermål än nu giordes för när rotenne, så at Gudz bodh, nemligha thenta: ingen skal ingå til sin nästa blodz-

fren-

frencko ꝛc.; worde ther medh öffuerträdt, flötte thetta målet än lenger ifrå, biudandes vppå, at ingen skulle göra gifftermål innan siwnde ledh, och bleff thetta så hållet j christenhetenne, alt in til Innocentii III tijdh, som leffde anno &c. 1204. Samme Innocentius kallade Julii forbodh tilbaka igen in vthi femte ledh, stadhfestandes Fabiani påbodh; ther widh thet ock alt sedhan in til thenna tijdhen j all christen land haffuer bliffuit. Lib. Decretalium, 4. C. Non debet.

Aff S. Augustini scriffuelse är klart merckia, at han ock så ogillat haffuer sydzkonabarns gifftermål; ty vthi then bokenne, som han haffuer kallat De Civitate Dei, äro thenna hans ord, på swensko vthtolkat: hoo kan ther om twifla, at sydzkonabarns gifftermål jw ährligare är j thenna tijdhen förbudhet, icke allenast för swågherskap skul, hwilket genom sådana förbodh wijdhare warder vthsprijdt och förökat, vthan ock (iagh kan icke weta huru thet tilkommer), at vthi menniskionne är en naturligh och prijsligh blyghsamheet, at man håller sigh ifrå then person, som han är plichtig blyghsam heeder? Item, litet tilförenna j samma capitel scriffuar han: gör then orett, som för iorda girugheet skul öffuerträdher råmerket (som är åkrar eller bolstädher emellan); huru mykit större orett gör then, som för sin sköörheet skul omkull slåår råmerket til godha sedher; ty wij haffue aff förfarenheten ock så j wår tijdh, huru siellan sydzkonabarns gifftermål Lib. 15. Cap. 16.

haffua, ändoch the genom laghen woro efterlaten; ty Gudz lagh förbödh thet icke (förnim vthtryckeligha och in ſpecie vpreknat, ſåſom tilförenna ſagt är), och menniſkio lagh (förnim Keyſare laghen) förbödh thet än nu icke heller (förnim ſåſom ſedhan är ſkeedt), ſå wel j werldzligh lagh, ſom j kyrkionne lagh; likwel ſtygdes man widh thet, ſom genom laghen war loſligbit, ſå at thet ſom ſkeedde medh ſyzkonabarn, höltz näſtan ſåſom thet hadhe ſkeedt medh ſyzkon, thet är, ſyſter eller brodher; hwarföre ock the för ſå närkommen ſkylſkap ſkul kallas och näſtan äro brödher. Theße äro nu S. Auguſtini ord här om.

Medhan tå thenne helghe läraren vthi ſå mätto klarligha betyghar, at naturen ſtygges widh ſyzkonabarns giftermål, later han noghſamt på ſigh förnimma, han war faſt j then meningen, at ſamma giftermål wißerligha moſte wara ock ſå emoot Gudz beſcreffna lagh, rett och effter andans ſinne förſtånden, ändoch han här, effter then almennelliga meningen talandes, ſägher, at Gudz lagh förbödh thet icke; ty then lagh, ſom Gudh haffuer inplantat i naturen, kan jw icke ſträffua emoot Gudz beſcreffna lagh, hwilken then naturligha laghen ſtyrcker, och icke omſtörter? effter ſom ock S. Paulus ſå wel indragher then naturligha laghen, til at bekräfftiga ſina ſaker medh, ſom han indragher then beſcreffna; ſåſom ther han til the Romare ſcriffuar: om Hedningarna, ſom icke haffua laghen,

ghen, göra doch aff naturen thet laghen in- Rom. 2.
nehåller ꝛc.; item, til the Corinther: lärer ock idher thet icke naturen?

Theſlikes medhan ock ſamme S. Auguſtinus betyghar, at godha ſedhers rämerke warder genom ſådana giftermål omkullſlaghet, later han ock ſå ther medh noghſamt förſtå, at thet icke är efter eller medh Gudz lagh; ty för then ſkul kallas ock efter ſidhwenion Gudz lagh (ſom vthi ſigh begriper tiyo Gudz budh) Lex moralis, thet är, godha ſedhers lagh, at the oß lära godha och Gudhi behaghliga ſedher; men onda ſedher, til hwilka (efter S. Auguſtini ord) hörer ſyndzkonabarns giftermål, ſtraffar ſamma Gudz lagh och fördömer. Sammalund, medhan han ock priſar thetta förbodhet, ſom kyrkionnes föreſtåndare til at förklara Gudz förbodh giordt hadhe, lika ſom åhrligit, giffuer han ock ther medh noghſamt tilkenna ſin mening, nemligha, at ſyndzkonabarns giftermål och ſå vthi Gudz lagh, rett och efter andans ſinne förſtånden, wißerliga är förbudhet; ja, hoo wil ock annat ſäya, än at honeſtas vera, thet är, ſanſkylligh åhrlighheet, om hwilka S. Paulus ſå ſcriffuar: later oß åhrliga wandra, ſåſom om daghen, jw wißerligha är budhen aff Gudhi j thenna texten, ſå wel ſom ellies. Medhan ock tå then, ſom ſitt ſyndzkonabarn tagher til echta, handlar inhoneſte, odhrligha; huru kan än tå någhor medh grundeligh ſkäl ſäya, at ſlijk

giffermåls handel skal wara losligh och j
scrifftenne efterlaten; ty thet är jw klart, at
intet oährligit är aff Gudhi, eller aff Gudz
Psalm. 19. lagh? Herrans lagh (sägher Dauid) är uthan
brist; ty efterlater hon ock intet thet, som
oärlighit är, och sådana stora brist haffuer.

Hoos menniskiom finnas altijdh monga
och stora brister, therföre stadhga the ock offta och påbiudha lagh, som them äro lijk,
thet är, wrongwijs, orett och twert emoot
Gudz lagh; såsom Gudh ock för then skul
genom Propheten Esaiam förfärligha hotar
them, som sådana lagh stadhga och påbiu-
Esaie 10. da, säyandes: wee them scrifftlärdom, som
göra orett lagh. Så ändoch thenna werldzligha laghen, som efterlata sydzkonabarns
giffermål, lata sigh wel aff mongom så ansee, lika som them ther uthi icke skulle fehla,
therföre, at Gudz förbodh här på tyckes
medh thet förra icke wara så klart, at alle
straxt kunne fattat, ja, ock så monge mena,
at thet icke skal wara förbodh, uthan heller
efterlatelse; lijkwel är klart nogh aff thenna
hela S. Augustini disputatie och beslut, at
han så wel som alle gamble sädher, hwilke
Canones och stadhgar här emoot giordt haffua, j then meningen retzligha haffuer waret,
at sydzkonabarns giffermål är j scrifftenne,
ther man wil henne rett förstå, förbudhen;
ther medh ock tå thenna werldzligha laghen
hoos the Romare haffua fehlat, och för then
skul icke heller ibland chriſtet folck haffuer kunnet

net haffua någhor macht, vthan haffuer waret alleſtädz, ſå wel här j Swerige, ſom j annor land, platt affdömd och afflagd, ſå at alt här til dags ingen haffuer driſtat ſigh til henne antingen vptagha igen eller efterfölia, icke allenaſt ibland them, ſom henne lika ſom wrong och orett ogilla, vthan ock ſå ibland them, ſom ſåya henne wara rett och godh, hwilket störſta vnder är; men här om ſedhan meer.

S. Gregorius, ſom leffuat haffuer efter S. Auguſtini tijdh widh paß 200 åår, haffuer ock ſå waret widh ſamma ſinne, ſom Auguſtinus och andre the gamble ſådher för honom, hwilke ſyßkonabarns giffermål, lika ſom j ſcrifftenne förbudhet, haffua ogillat; thet man må görligha merckia aff thenna hans ordh, ſå förſwenſkat: thet är en werldzligh lagh hoos the Romerſka, ſom efterlater, at ſyßkonabarn mågha haffua ſigh emellan beblandelſe; men wij haffue thet lärdt aff förfarenhetenne, at vthaff ſådana echtenſkap icke ſödes barn, ty then helgha ſcrifft förbiuder blotta ſins näſta frenckos blygd. Thenna äro hans ord på thet korteſta, medh hwilken han än ſå mykit klarligharе later förſtå, at ſyßkonabarns giffermål, ſå wel efter hans, ſom andra the gamblas mening och dom j ſakenne, icke allenaſt j ſcrifftenne inter är efterlatet, ſåſom doch hoos the andra ſå driſtugt föregiffs, vthan ock at thet faller twert emoot bådhe Gudz beſcreffna lagh, och

Ad Auguſtinum. Angliæ Archiepiſ.

och the lagh, ſom j naturen inplantat äro; ty ther medh Gregorius här ſägher, at then helgha ſcrifft förbiudher bloda ſin näſta blodzfrenckos blygd, ſeer han til thenna texten, Levit. 18: jngen ſkal ingå til ſin näſta blodzfrencko ꝛc., och vthtyder honom emoot ſydzkonabarns giffermål, ändoch theße perſoner icke äro ther vthtryckeligha nempda; thet gör han tå, ſåſom nogh är klart, efter then ſkäl ſom här tilförenna är berörd. Men medh thet han ock ſägher, at vthaff ſådana echtenſkap icke födhes barn, giffuer han ſin mening tilkenna, at ſådana echtenſkap är emoot naturligh lagh, hwilken ock ſå äro Gudz lagh, efter thet Gudh haffuer them vthi menniſkios natur inplantat.

Doch kunna thenna hans ord icke thes heller ſå förſtås, lika ſom han wille ſäya, at ſlijk giffermål platt aldrig ſkulle kunna bliffua fruchtſam, ty förfarenheten giffuer jw medh, at ock ellies vthaff kätterij vnder tijdhen födhes frucht; vthan hans mening haffuer waret, at ſlijkt antingen ſiellan ſkeer, eller efter thet giffermålet är oloſlighit och oährlighit, och för then ſkul Gudhi wederſtyggelighit, ſkeer, at the barn, ſom ther aff än kunna födhas, haffua medh ſigh ingen ähro eller Gudz welſignelſe; ſåſom ock then-
Eſaie 14. na Eſaie ord alment lydha: man ſkal icke til ewigh tijdh tenckia på the ondas ſädh; ther aff ock tå kommer, at ſådana ond och wanartig ſädh hwarken retzligha kan för-

ökas,

ökas, eller ellies haffua någhor godh löcko, såsom offtaſt ſkeer medh the gudhfruchtigas barn och ſlecht, effter ſom thenna orden j Pſalmen betygha: the fromas ſlecht ſkal warda welſignat. Så ſynes ock thenna Moſi ord: om någhor ligger når ſins fadherbroders huſtru, the ſkola båra theras ſynd, vthan barn ſkola the döö, komma vth på thet ſamma, S. Auguſtinus menar, at the barn ſom ſå födhas, miſta ther medh allan barna rett, ſå at the icke heller kunna medh retto komma til arffs effter theras forældrar eller andra; hwilket icke heller är någhor ringa förmaledielſe. Pſalm. 112. Levit. 20.

Här vppå fattas icke heller ock ſå j ſcriffstenne exempel; ty ther hon talar om Patriarchens Jacobs ſon Ruben, och hans kätterij medh ſin ſtiuffmodher, betygher hon at ſamme Ruben bleff aff fadhren förbannat och dömd, beſynnerligha til thet ſtraff, at hans effter kommande ſlecht icke ſkulle mykit öxlas; och äro thenna Patriarchens ord til förnemda Ruben: non creſcas; tu ſkalt icke wexa til, eller (ſåſom andre vthtolkat) non emineas; thet är, tu ſkalt icke warda förhögd, eller bliffua mykit för tigh, förnimmandes j gåffuorna, thenna och andra; ty tu haffuer vpſtighet (ſadhe han) j tins fadhers ſeng och beſmittat henne. Icke war heller medh thenna förbannelſe orden någhot åſyftat; ty ſåſom man mercker aff then fierde Moſi book, war Rubens ſlecht mindre, Gen. 49. Num. 2.

ore, än ſtörſta delen aff the andra hans brödhers ſlechter, icke thes ſidher at Ruben war then förſtfödde, och för then ſkul hadhe löfte om höxta och beſta fordelen, ſom wara ſkulle bådhe medh andelighit och werldzlighit regemente. Så ſade ock Moſe om honom,
Deut. 33. ther han för ſin dödh welſignade the tolff Iſraels ſlechter: Ruben leffue och dö icke, och hans folck ware fögho; ty Gudh kan icke lata kätterij och olofligh beblandelſe bliffua onäfft, ſå at thet icke heller hielper för ſtraffet, at en är kommen aff myndiga, ja, ock ſå helgha förädldrar; ty Amnon och Abſalon woro bådhe Konung Dauidz ſöner, icke theſte mindre wordo the bådhe för theras kätterij och andra ſynder ſkul förfärligha aff Gudhi ſtraffade, ſåſom ſcrifften klart nogh betyghar.

Så war ock thenna ſamma ſynden, en ſtoor orſaak til thet förderff, ſom gick öffuer
Gen. 7. hela werldena medh Noah flodh; item, öff-
Gen. 19. uer Sodoma och the andra ſtädher, hwilka medh eeld och ſwaffuel vthi affgrunden wordo nedherſtörte; theſlikes öffuer the Cananeer, hwilka Gudh ock för theras groffua ſynder, och ſynnerligha för thenna kätterſka ſkörheten ſkul, förgiorde och fördreeff vndan för the Iſraeliter, hwilke theras land och ſtädher intogho igen; efftersom ock thenna ordhen be-
Levit. 18. tygha: j ſkolen aff intet aff thetta orena idher ꝛc., på thet at landet icke ock vthſpyor idher, tå j thet orenen, lijka ſom thet haffuer

ther vthspyydt hedningarna, som för idher woro.

Thenna äro gruffueligh exempel, til hwilken när the gamble sädher, som fordom woro, tå mera gudzfruchtan war ibland the christna, än nu är, sägho, beweekte, ja, förskrechte the theras hierta swåra mykit, och haffua the för then skul så stijteligha bädhe scriffuit och predicat emoot allahanda blodhskams synd och kätterisk beblandelse, så wel then, som skeer sydzkonabarn emellan, som annor; ty effter thenna personer äro rotenne så när, haffua the här om icke kunnet annorlunda döma, synnerligha för the skäl skul, som tilförenna är omtalat; ty the skäl, som på then andra sidhonne förebäras, haffua the icke kunnet gilla eller rekna för någhon fast grund, ther en må tryggeligha byggia vppå vthi så farligha saker.

Ja, thet är ock theste mindre vnder (såsom tilförenna stöttes vppå), at the helghe sädher, som fordom woro och sydzkonabarns giffermål lika som kätterisk ogillade, icke wille eller tildristade sigh them efterlåta, vthan twert om högheliga och widh bans straff förbudhe; medhan ock theße, som sädana giftermål lijka som lofligh gilla och förfwara, icke heller drista sigh til at slå kyrkionnes gambla förbodh löst, giffuandes alment loff til at binda echtenskap j androm ledh æqualis linese; och byggia echtenskap j fierde ledh, är mongestädz j fremmande land, såsom tilförens-

förenna omrördt är, efterlatet. Så säyes ock, at vthi några landzorter skal then tridie leedhen icke heller wara förbudhen; men vthi annan ledh göra giftermål, haffuer man än nu icke spoordt någhorstädz wara alment tillatet. Är thet ock tå theras fulla mening, j thet the säya, at sydzkonabarns giftermål icke skal wara förbudhen j scrifftenne; item, at rädeligast skulle wara, bliffua widh gambla Keysare laghen j sakenne; hwij giffua the tå icke ock thet förbodhet på annan ledh, lika som menniskio förbodh, hoos sigh alzting ges löst? Ja, Her Philippus Melanthon betyghar klarligha, at han icke wil eller gerna see, at thetta förbodhet på sydzkonabarns giftermål, som j christenheterne så gammalt är, at man icke kan annat weta, än at the hadhe sin begynnelse strax widh Apostlanars tijdh, och sedhan iemligha alt in til wår tijdh ståndet haffuer, nu skulle warda giffuit löst; ty thenna äro hans ord: olim fratrum filiis & filiabus licuit inter se contrahere connubia, etiam Romanis legibus &c. Id ideo non recito, vt nunc concedi velim. Thet är: foordom war thet efterlatet, och så j the Romerska laghen, at sydzkonabarn måtte byggia echtenskap til sammans ꝛc. Men här om talar iagh icke för then skul, at sliket nw skulle warda efterlatet. Är thet tå theras fulla troo och mening j sakenne, at then andre ledhen æqualis linea icke meer skal j scrifftenne wara förbus

budhen, än then tridie och fierde; hwi giffua the tå icke så wel honom til echtenſkap löös, ſom theßa bådha? Medhån the ock tå icke driſta ſigh til at ſlå thetta förbodhet, ſom går på annan ledh, löſt, lijka ſom the haffua thet ſlaghet löſt, ſom går på tridie ledh och fierde; tagher man thet lijka ſom itt ſtoort teekn ther til, at ändoch the faſt ſå tala, at ſcrifften icke förbiudher then andra ledhen æqualis lineæ til gifftermål, ſå haffua the likwel ther bredho widh then fahran, at thet ſkal j ſanningenne annorlund wara.

Här ſkola til äwentyrs några åter ſäya: hadhe man hafft thenna fahran, huru ſkulle thet tå kunna warda dispenſerat medh ſå mongha, ſynnerligha Herrar och Förſtar j theße land? medhan klart är, at wthi Gudz lagh må ingen dispenſering ſkee, antinghen medh högha eller lågha, ſåſom ock thenna reghel lydher: in his, quæ prohibita ſunt iure diuino, nulla eſt dispenſatio.

Swar: exempel mågha wel göra, hwadh the kunna j en ſaak; men j thenna farligha ſakenne kan man ingalund tröſteligha byggia på thenna exempel; ja, man kan icke byggia på the exempel, ſom wij haffue j then helgha ſcrifft, medh mindre Gudz klara och oppenbara lagh gå före, til hwilken all exempel moſte ſigh referera eller ſkiuta. Hwadh kunna thenna exempel här göra aff ſigh? Thet är wel ſant, at j Gudz lagh borde ingen dispenſering ſkee, effter ſom förbemelta

regel lydher; lijkwel är ock thet sant, at samma regel icke warder altijdh hållen j werldenne, vthan at man full offta seer genom finger medh Gudz bodh, och later skee ther twert emoot, antingen för penningar, gunst eller andra slijka orsaker skul, såsom thet finnes j sanning medh Påwan, som offta haffuer dispenserat medh stora Herrar och Potentater, och än medh andra, som penningar haffua giffuit, icke allenast j annan ledh lineæ æqualis, vthan iemwel lineæ inæqualis, hwilket vthi then helgha scrifft efter almans doom är förbudhet; och finnas exempel på sådana wederstyggeliga Påwans handel än nu i dagh. Nu thet Påwan, som
2 Thess. 2. efter S. Pauli ord sigh vphäffuet haffuer öffuer alt thet Gudh, eller gudztienst kallas, gör och offta giordt haffuer aff öffuerdådigheet och för penningar skul, thet kan ock wel aff androm skee för gunst, reddhoga eller ock andra saker skul.

Ja, hwar än några aff kyrkionnes föreståndare, som fromare äro och meer fruchta Gudh än Påwan gör, icke wille j slijka forbodna saker förkrenckia sitt samwet, och medh the stora Herrar dispensera, så dispensera the wel medh sigh sielffue, synnerligha medhan alla echtenskaps saker skiutas them j hender.

Hist. Tripart. lib. 8. cap. 11. Såsom man läs vthi historierna om then Romerska Keysaren Valentiniano, hwilken ändoch han ellies war en christen Herre, togh han

han lijkwel til echta twå hustrur tillika; så- Socrat.
som Lamech, hwilken war then förste, som Ecc. hist.
thetta ogudhachtigha stycket begynte. Nu eff- lib. 4. c. 31.
ter thetta är bådhe emoot naturligh lagh och
scriffrenne, som betyghar, at then som gior- Matth. 19.
de menniskiona aff begynnelsen, man och
quinno giorde han them ꝛc.; kan hwar och
en wel tenkia, at ingen aff the froma och
gudhfruchtigha Biscopar, som tå woro bådhe
hoos the Gråker och Latiner, sådana som S.
Ambrosius Mediolanensis, S. Martinus
Turonensis, Damasus Romanus &c. haff-
ua vthi så klarligha förbudhen saak welet medh
Keysaren dispensera; ty haffuer han ock tå
här vthinnan dispenserat medh sigh sielff, när
ingen annar wille thet göra, ja, än tå at
alle gudhfruchtighe lärare fullo här hårdt
emoot. Thet samma haffuer ock Keysar Ho-
norius most göra, ther han toogh til echta
twå systrar hwar effter andra, såsom histo-
rierna innehålla; ty behöffuer ock tå här in-
gen skiuta på dispenseringar, effter thet the
kunna skee (såsom the ock offta skee), så wel
vthi Gudz bodh (ändoch slijk handel icke är
christeligh), som j menniskio bodh.

Doch kommer thetta sakenne retzligha in-
tet widh, ty man spör här icke ther effter,
om medh några Herrar och Förstar är in 2
gradu æqualis lineæ dispenserat, ty thet
weet man wel aff röcktet tilhörenna, ehuru
rett eller orett thet ock wara kan; vthan ther
går spörsmålet vppå, effter the säya, at then-

na andre ledhen æqualis lineæ är i ſcrifftenne ingom förbudhen, vthan allom frijt til gifftermål efterlaten, hwarföre ock the icke tå giffuan allom frij, såſom the giffua the andra ledherna, ſom vthan för äro, löſa och frij, allom (ſägher iagh), och icke allenaſt någrom ſåådm, ſom ſkeer j theßa dispenſeringar? Allom ſkulle the thetta efterlata (ſåſom migh ſynes), hwar the woro vthan fahra, at the ther medh icke handlade emoot ſcrifftenne och förtörnade Gudh. Haffua the ock ſådana fahra; hwij tala the ock tå ſå rundt om thenna frijhetena, och föra andra vth på then ijſen, ſom the ſielffue fruchta före? Ty wore ock tryggare bådhe för them ſielffuom och androm, ſom them tilfråghade om ſydzkonabarns gifftermål, ſå ſwara: thet är wel ſant, mongom ſynes, at ſcrifften ſkal efterlåta ſådana gifftermål, dragha ock ſå wel någhor lijkligh ſkäl ther til; lijkwel medhan the gamble kyrkionnes läreſädher och regenter haffua här om hafft en annor mening, tyckes ock ſå haffua ſkäl för ſigh; rådher iagh, at man heller haffuer thenna gifftermålen fördragh, ſynnerligha medhan ingom driffuer här nödh til, efter man haffuer ſå monga andra vthwägar; och thetta ſkulle man ſwara ſå wel höghа perſoner ſom lägha, efter Gudh intet anſeende haffuer til någhors perſon, ſåſom ſcrifften mongeſtädz berygghar.

Om ock någhor wille ſäya: man kan wel rädha ifrå ſådana gifftermål, än tå man be-

ken-

kende, at thet icke är förbudhet j then helgha ſcrifft, uthan är ellies förbudhet aff kyrkionnes formän, för the ſaker ſkul, ſom här j begynnelſen omtalat är, hwilka ock ſå wij kalle honeſtas & probabiles rationes, ährlig och godh ſkäl; tå ſwarar man här ſå til, at thetta måtte til äwentyrs wel någhot kunna gella, hwar then tridie och fierde ledhen icke wore hoos them löösgiffuen, ſåſom ſåyes ther wara ſkeedt; men effter ſamma ſkälen ock ſå brukas til thet förbodh, ſom är på theßa twå ledher, och äro lijkwel the löſe giffne, kunna the här fögho göra aff ſigh; ty the ſom echtenſkap j annan ledh begära, ſettia ſtraxt här emoot itt ſådant argument: haffuen j giffuit thet kyrkionnes förbodh löſt, ſom går på tridie och fierde ledh, therföre at thet icke är författat j then helgha ſcrifft, ändoch j bekennen thet ellies wara ärlighit och ſkälighit; hwarföre giffuen j icke ock tå thetta bodhet, ſom går på then andra ledhen löſt, effter j hållen ock thet wara menniſkio bodh, ſå wel ſom the andra, och icke heller författat j ſcrifftenne? Hwadh the ther til retteligha wilia eller kunna ſwara, kan iagh icke ſee. Sammalund om man ſatte them thetta argumentet före: måghen j giffua then andra ledhen æqualis lineæ för någhra, hwilka idher ſynes, ſynnerligha höghа och myndiga perſoner löös, therföre at j menen, han icke ſkal wara förbudhen j then helgha ſcrifft; hwij giffuen j honom ock tå icke aldeles och

na andre ledhen æqualis lineæ är i scrifftenne ingom förbudhen, vthan allom frijt til gifftermål effterlaten, hwarföre ock the icke tå giffuan allom frij, såsom the giffua the andra ledherna, som vthan för äro, lösa och frij, allom (sägher iagh), och icke allenast någrom fååm, som skeer j theßa dispenseringar? Allom skulle the thetta effterlata (såsom migh synes), hwar the woro vthan fahra, at the ther medh icke handlade emoot scrifftenne och förtörnade Gudh. Haffua the ock sådana fahra; hwij tala the ock tå så rundt om thenna frijhetena, och föra andra vth på then ijsen, som the sielffue fruchta före? Ty wore ock tryggare bådhe för them sielffuom och androm, som them tilfråghade om sydzkonabarns gifftermål, så swara: thet är wel sant, mongom synes, at scrifften skal effterlåta sådana gifftermål, dragha ock så wel någhor lijkligh skäl ther til; lijkwel medhan the gamble kyrkionnes lärefädher och regenter haffua här om hafft en annor mening, tyckes ock så haffua skäl för sigh; rådher iagh, at man heller haffuer thenna gifftermålen fördragh, synnerligha medhan ingom driffuer här nödh til, effter man haffuer så monga andra vthwägar; och thetta skulle man swara så wel hög[illegible]ersoner som lågha, effter Gudh intet [illegible] haffuer til någhors person, såsom [illegible] mongestädz betyghar.

Om oc[illegible] wille säya: ma[illegible] rådha ifrå[illegible] gifftermål, [illegible]

kende, at thet icke är förbudhet j then helgha ſcrifft, uthan är ellies förbudhet aff kyrkionnes formän, för the ſaker ſkul, ſom här j begynnelſen omtalat är, hwilka ock ſå wij kalle honeſtas & probabiles rationes, ährlig och godh ſkäl; tå ſwarar man här ſå til, at thetta måtte til äwentyrs wel någhot kunna gella, hwar then tridie och fierde ledhen icke wore hoos them löösgiffuen, ſåſom ſåyes ther wara ſkeedt; men efter ſamma ſkälen ock ſå brukas til thet förbodh, ſom är på theßa twå ledher, och äro lijkwel the löſe giffne, kunna the här fögho göra aff ſigh; ty the ſom echtenſkap j annan ledh begära, ſettia ſtrax här emoot itt ſådant argument: haffuen j giffuit thet kyrkionnes förbodh löſt, ſom går på tridie och fierde ledh, therföre at thet icke är författat j then helgha ſcrifft, ändoch j bekennen thet ellies wara ärlighit och ſkälighit; hwarföre giffuen j icke ock tå thetta bodhet, ſom går på then andra ledhen löſt, efter j hållen ock thet wara menniſkio bodh, ſå wel ſom the andra, och icke heller författat j ſcrifftenne? Hwadh the ther til retteligha wilia eller kunna ſwara, kan iagh icke ſee. Sammalund om man ſatte them thetta argumentet före: måghen j giffua then andra ledhen æqualis lineæ för någhra, hwilka idher ſynes, ſynnerligha höghа och mynd[illegible] perſoner löös, therföre at j menen, han [illegible]ra förbudhen j then helgha ſcrifft; [illegible] och tå icke elskes och

för

för allom lööss, efter Gudh jw sägher ge-
Deut. 1. nom Moſen: thet ſkal ingen åtſkilnat wara emellan perſonerna; j ſkolen så wel höra then liſla, ſom then ſtora. Så ſägher ock S. Pau-
Gal. 3. lus: j Chriſto Jeſu är ingen Jude eller Greck, icke eghen eller frij ꝛc.; vthan j honom äro alle en.

Men her ſwara the til äwentyrs: Herrom och Förſtom, hwilkom öffuerheten är befalat, är jw någhot meer efterlatet, än meniga man; therföre giffs them ock j ſcrifften-ne för theras embete ſkul herligha titlar, ſå
Exod. 22. at the kallas ther gudhar. Tu ſkalt icke banna gudharna, ſägher Moſes; och j Pſalmen: jagh haffuer ſagt, j åren gudhar och thens
Pſalm. 82. aldrahögſtas barn. Så äro ock echtenſkaps ſaker werldzligha, och höra vnder werldzligh dom; ty ſtår thet ock til öffuerheten, huru här vthi handlas ſkal.

Swar: thet Herrom och Förſtom, hwilkom öffuerheten och thet werldzligha regementet är aff Gudhi befalat, är mykit efterlatet, ſom then menigha man intet tilkommer, bekenner man wel, ſå nu ſom j förſtonne, nemligha, at öffuerheten haffuer then macht aff Gudhi, at hon ibland ſina vnderſåter må ſtadhga och ordinera, hwadh ſom hörer til Gudz åhro, til itt gott, rettferdigt och ſkickelighit regemente, til tucht och godha ſedher, fridh och roligheet ꝛc.; at hon må, ja moſte ſtraffa the onda, och beſkydda the goda; item, vthkräffia ſkatt och ſkul, och alt thet

thet, som genom rettwijs lagh ſtadhgat är til regementzens vnderhåld. Thetta är jw mykit, och en ganſka ſtoor fordeel framför alla andra. Ellies til at någhot handla emoot åhrligheet och ſkäl, tucht och godha ſedher, kan hwar och en wel tenckia, at then machten är hwarken öffuerhetenne eller någrom androm giffuen, ty, ſåſom Jeſus Syrach betyghar, Gudh biudher ingom göra illa, och giffuer ingom loff til at ſynda; therföre om öffuerheten ſyndar emoot Gudh, ſå geller henne icke allenaſt thet til, ſom tilförenna aff Pſalmen ſagdt är, nemligha: jagh haffuer ſagdt, j åren gudhar; vthan ock ſå thetta, ſom ther ſtrax efterfölier: men j moſten doch döö ſåſom menniſkior; ty är ock tå ſå fierran ingen åtſkildnat emellan höghre och låghre perſoner. Ja, ſkal någhor åtſkildnat wara ſå wel j andra ſaker, ſom konna åhrligheet och godha ſedher til, ſom j thenna giftermåls ſakenne, ſå är höghom och myndugom perſonom eendels mindre efterlatet, än androm ſom ringa äro; ty är ock tå theras ſkul större, när the här vthi mishandla, än andra ringha perſoners, efter ſom ock thenna regel vthwijſar: dignitas perſonæ aggrauat peccatum; thet är, theſte myndugare perſonen är, ſom ſyndar, theſte större är ſynden; therföre wil ther ock efterfölia ſå mykit ſwåräre ſtraff; ſåſom ock wijſe mannen medh thenna orden betyghar: them ſom ringa äro ſkal wederfaras nådh; men the mech- Syr. 15. Sap. 6.

dre, än största delen aff the andra hans brödhers slechter, icke thes sidher at Ruben war then förstfödde, och för then skul hadhe löffte om höxta och besta fordelen, som wara skulle bådhe medh andelighit och werldzlighit regemente. Så sade ock Mose om honom,
Deut. 33. ther han för sin dödh welsignade the tolff Israels slechter: Ruben leffue och dö icke, och hans folck ware fögho; ty Gudh kan icke lata kätterij och olofligh beblandelse bliffua onäffst, så at thet icke heller hielper för straffet, at en är kommen aff myndiga, ja, ock så helgha föräldrar; ty Amnon och Absalon woro bådhe Konung Dauidz söner, icke theste mindre wordo the bådhe för theras kätterij och andra synder skul förfärligha aff Gudhi straffade, såsom scrifften klart nogh betyghar.

Så war ock thenna samma synden, en stoor orsaak til thet förderff, som gick öffuer
Gen. 7. hela werldena medh Noah flodh; item, öff-
Gen. 19. uer Sodoma och the andra städher, hwilka medh eeld och swaffuel vthi affgrunden wordo nedherstörte; theslikes öffuer the Cananeer, hwilka Gudh ock för theras groffua synder, och synnerligha för thenna kätterska skörheten skul, förgiorde och fördreeff vndan för the Israeliter, hwilke theras land och städher intogho igen; effter som ock thenna ordhen be-
Levit. 18. tygha: j skolen aff intet aff thetta orena idher ꝛc., på thet at landet icke ock vthspyyr idher, tå j thet orenen, lijka som thet haff-

uer

ner vthspyydt hedningarna, som för idher woro.

Thenna äro gruffueligh exempel, til hwilken när the gamble fädher, som fordom woro, tå mera gudzfruchtan war ibland the christna, än nu är, sågho, beweekte, ja, förskrechte the theras hierta swåra mykit, och haffua the för then skul så flijteligha bådhe scriffuit och predicat emoot allahanda blodhskams synd och kättersk beblandelse, så wel then, som skeer sydzkonabarn emellan, som annor; ty effter thenna personer äro rotenne så när, haffua the här om icke kunnet annorlunda döma, synnerligha för the skäl skul, som tilförenna är omtalat; ty the skäl, som på then andra sidhonne förebäras, haffua the icke kunnet gilla eller rekna för någhon fast grund, ther en må tryggeligha byggia vppå vthi så farligha saker.

Ja, thet är ock theste mindre vnder (såsom tilförenna stöttes vppå), at the helghe fädher, som fordom woro och sydzkonabarns gifftermål lika som kättersk ogillade, icke wille eller tildristade sigh them effterlåta, vthan twert om högheliga och widh bans straff förbudhe; medhan ock theße, som sådana gifftermål lijka som lofligh gilla och förswara, icke heller drista sigh til at slå kyrkionnes gambla förbodh löst, giffuandes alment loff til at binda echtenskap j androm ledh æqualis lineæ; och byggia echtenskap j fierde ledh, är mongestädz j fremmande land, såsom tilfören-

förenna omrördt är, efterlatet. Så säyes och, at vthi några landzorter skal then tridie ledhen icke heller wara förbudhen; men vthi annan ledh göra giftermål, haffuer man än nu icke spoordt någhorstädz wara alment tillatet. Är thet och tå theras fulla mening, j thet the säya, at sydzkonabarns giftermål icke skal wara förbudhen j scrifftenne; item, at rådeligast skulle wara, bliffua widh gambla Keysare laghen j sakenne; hwij giffua the tå icke och thet förbodhet på annan ledh, lika som menniskio förbodh, hoos sigh alzinges löst? Ja, Her Philippus Melanthon betyghar klarligha, at han icke wil eller gerna see, at thetta förbodhet på sydzkonabarns giftermål, som j christenhetenne så gammalt är, at man icke kan annat weta, än at the hadhe sin begynnelse strax widh Apostlanars tijdh, och sedhan iemligha alt in til wår tijdh ståndet haffuer, nu skulle warda giffuit löst; ty thenna äro hans ord: olim fratrum filiis & filiabus licuit inter se contrahere connubia, etiam Romanis legibus &c. Id ideo non recito, vt nunc concedi velim. Thet är: foordom war thet efterlatet, och så j the Romerska laghen, at sydzkonabarn måtte byggia echtenskap til sammans ꝛc. Men här om talar iagh icke för then skul, at slijkt nw skulle warda efterlatet. Är thet tå theras fulla troo och mening j sakenne, at then andre ledhen æqualis linea icke meer skal j scrifftenne wara förbu-

budhen, än then tridie och fierde; hwi giffua the tå icke så wel honom til echtenſkap löös, ſom theßa bådha? Medhan the ock tå icke driſta ſigh til at slå thetta förbodhet, ſom går på annan ledh, löſt, lijka ſom the haffua thet ſlaghet löſt, ſom går på tridie ledh och fierde; tagher man thet lijka ſom itt ſtoort teekn ther til, at ändoch the faſt så tala, at ſcrifften icke förbiudher then andra ledhen æqualis lineæ til giffternmål, så haffua the likwel ther bredho widh then fahran, at thet ſkal j ſanningenne annorlund wara.

Här ſkola til äwentyrs några åter ſäya: hadhe man hafft thenna fahran, huru ſkulle thet tå kunna warda dispenſerat medh så mongha, ſynnerligha Herrar och Förſtar j theße land? medhan klart är, at ythi Gudz lagh må ingen dispenſering ſkee, antinghen medh högha eller lägha, ſåſom ock thenna reghel lydher: in his, quæ prohibita ſunt iure diuino, nulla eſt dispenſatio.

Swar: exempel mägha wel göra, hwadh the kunna j en ſaak; men j thenna farligha ſakenne kan man ingalund tröſteligha byggia på thenna exempel; ja, man kan icke byggia på the exempel, ſom wij haffue j then helgha ſcrifft, medh mindre Gudz klara och yppenbara lagh gå före, til hwilken all exempel moſte ſigh referera eller ſkiuta. Hwadh kunna thenna exempel här göra aff ſigh? Thet är wel ſant, at j Gudz lagh borde ingen dispenſering ſkee, efter ſom förbemelta

regel lydher; lijkwel är ock thet sant, at samma regel icke warder altijdh hållen j werldenne, vthan at man full offta seer genom fingrer medh Gudz bodh, och later skee ther twert emoot, antingen för penningar, gunst eller andra slijka orsaker skul, såsom thet finnes j sanning medh Påwan, som offta haffuer dispenserat medh stora Herrar och Potentater, och än medh andra, som penningar haffua giffuit, icke allenast j annan ledh lineæ æqualis, vthan iemwel lineæ inæqualis, hwilket vthi then helgha scrifft effter almans doom är förbudhet; och finnas exempel på sådana wederstyggeliga Påwans handel än nu i dagh. Nu thet Påwan, som
2 Thess. 2. effter S. Pauli ord sigh vphäffuet haffuer öffuer alt thet Gudh, eller gudztienst kallas, gör och offta giordt haffuer aff öffuerdådigheet och för penningar skul, thet kan ock wel aff androm skee för gunst, reddhoga eller ock andra saker skul.

Ja, hwar än några aff kyrkionnes föreståndare, som fromare äro och meer fruchta Gudh än Påwan gör, icke wille j slijka forbodna saker förkrenckia sitt samwet, och medh the stora Herrar dispensera, så dispensera the wel medh sigh sielffue, synnerligha medhan alla echtenskaps saker skiutas them j hender.

Hist. Tripart. lib. 8. cap. 11. Såsom man läs vthi historierna om then Romerska Keysaren Valentiniano, hwilken ändoch han ellies war en christen Herre, togh han

han lijkwel til echta twå huſtrur tillika; ſå ſom Lamech, hwilken war then förſte, ſom thetta ogudhachtigha ſtycket begynte. Nu efter thetta är bådhe emoot naturligh lagh och ſcriffrenne, ſom berygbar, at then ſom giorde menniſkiona aff begynnelſen, man och quinno giorde han them ꝛc.; kan hwar och en wel tenkia, at ingen aff the froma och gudhfruchtigha Biſcopar, ſom tå woro bådhe hoos the Gråker och Latiner, ſådana ſom S. Ambroſius Mediolanenſis, S. Martinus Turonenſis, Damaſus Romanus &c. haffua vthi ſå klarligha förbudhen ſaak welet medh Keyſaren dispenſera; ty haffuer han ock tå här vthinnan dispenſerat medh ſigh ſielff, när ingen annar wille thet göra, ja, än tå at alle gudhfruchtighe lärare ſullo här hårdt emoot. Thet ſamma haffuer ock Keyſar Honorius moſt göra, ther han toogh til echta twå ſyſtrar hwar efter andra, ſåſom hiſtorierna innehålla; ty behöffuer ock tå här ingen ſkiuta på dispenſeringar, efter thet the kunna ſkee (ſåſom the ock offta ſkee), ſå wel vthi Gudz bodh (ändoch ſlijk handel icke är chriſteligh), ſom j menniſkio bodh. Socrat. Ecc. hiſt. lib. 4. c. 31. Matth. 19.

Doch kommer thetta ſakenne retzligha intet widh, ty man ſpör här icke ther effter, om medh några Herrar och Förſtar är in 2 gradu æqualis lineæ dispenſerat, ty thet weet man wel aff röcktet tillörenna, ehuru rett eller orett thet ock wara kan; vthan ther går ſpörsmålet vppå, effter the ſåya, at then-

regel lydher; lijkwel är ock thet sant, at samma regel icke warder altijdh hållen j werldenne, vthan at man full offta seer genom finger medh Gudz bodh, och later skee ther twert emoot, antingen för penningar, gunst eller andra slijka orsaker skul, såsom thet finnes j sanning medh Påwan, som offta haffuer dispenserat medh stora Herrar och Potentater, och än medh andra, som penningar haffua giffuit, icke allenast j annan ledh lineæ æqualis, vthan iemwel lineæ inæqualis, hwilket vthi then helgha scrifft efter almans doom är förbudhet; och finnas exempel på sådana wederstyggeliga Påwans handel än nu i dagh. Nu thet Påwan, som
2 Thess. 2. efter S. Pauli ord sigh vphäffuet haffuer öffuer alt thet Gudh, eller gudztienst kallas, gör och offta giordt haffuer aff öffuerdådigheet och för penningar skul, thet kan ock wel aff androm skee för gunst, reddhoga eller ock andra saker skul.

Ja, hwar än några aff kyrkionnes föreståndare, som fromare äro och meer fruchta Gudh än Påwan gör, icke wille j slijka forbodna saker förkrenckia sitt samwet, och medh the stora Herrar dispensera, så dispensera the wel medh sigh sielffue, synnerligha medhan alla echtenskaps saker skiutas them j hender.

Hist. Tripart. lib. 8. cap. 11. Såsom man läs vthi historierna om then Romerska Keysaren Valentiniano, hwilken ändoch han ellies war en christen Herre, togh han

han lijkwel til echta twå huſtrur tillika; ſå ſom Lamech, hwilken war then förſte, ſom thetta ogudhachtigha ſtycket begynte. Nu efter thetta är bådhe emoot naturligh lagh och ſcrifftenne, ſom betyghar, at then ſom giorde menniſkiona aff begynnelſen, man och quinno giorde han them ꝛc.; kan hwar och en wel tenkia, at ingen aff the froma och gudhfruchtigha Biſcopar, ſom tå woro bådhe hoos the Gråker och Latiner, ſådana ſom S. Ambroſius Mediolanenſis, S. Martinus Turonenſis, Damaſus Romanus &c. haffua uthi ſå klarligha förbudhen ſaak welet medh Keyſaren dispenſera; ty haffuer han ock tå här uthinnan dispenſerat medh ſigh ſielff, när ingen annar wille thet göra, ja, än tå at alle gudhfruchtighe lärare ſullo här härdt emoot. Thet ſamma haffuer ock Keyſar Honorius moſt göra, ther han toogh til echta twå ſyſtrar hwar efter andra, ſåſom hiſtorierna innehålla; ty behöffuer ock tå här ingen ſkiuta på dispenſeringar, efter thet the kunna ſkee (ſåſom the ock offta ſkee), ſå wel uthi Gudz bodh (ändoch ſlijk handel icke är chriſteligh), ſom j menniſkio bodh. Socrat. Ecc. hiſt. lib. 4. c. 31. Matth. 19.

Doch kommer thetta ſakenne retzligha intet widh, ty man ſpör här icke ther effter, om medh några Herrar och Förſtar är in 2 gradu æqualis lineæ dispenſerat, ty thet weet man wel aff röcktet tillörenna, ehuru rett eller orett ther ock wara kan; uthan ther går ſpörsmålet uppå, efter the ſäya, at then-

na andre ledhen æqualis lineæ är i ſcrifftenne ingom förbudhen, vthan allom frijt til giffermål efterlaten, hwarföre ock the icke tå giffuan allom frij, ſåſom the giffua the andra ledherna, ſom vthan för äro, löſa och frij, allom (ſägher iagh), och icke allenaſt någrom ſåäm, ſom ſkeer j theſſa dispenſeringar? Allom ſkulle the thetta efterlata (ſåſom migh ſynes), hwar the woro vthan fahra, at the ther medh icke handlade emoot ſcrifftenne och förtörnade Gudh. Haffua the ock ſådana fahra; hwij tala the ock tå ſå rundt om thenna frijhetena, och föra andra vth på then ijſen, ſom the ſielffue fruchta före? Ty wore ock tryggare bådhe för them ſielffuom och androm, ſom them tilfråghade om ſydzkonabarns giffermål, ſå ſwara: thet är wel ſant, mongom ſynes, at ſcrifften ſkal efterlåta ſådana giffermål, dragha ock ſå wel någhor lijkligh ſkäl ther til; lijkwel medhan the gamble kyrkionnes läreſädher och regenter haffua här om hafft en annor mening, tyckes ock ſå haffua ſkäl för ſigh; rådher iagh, at man heller haffuer thenna giffermålen fördragh, ſynnerligha medhan ingom driffuer här nödh til, efter man haffuer ſå monga andra vthwägar; och thetta ſkulle man ſwara ſå wel högha perſoner ſom lägha, efter Gudh intet anſeende haffuer til någhors perſon, ſåſom ſcrifften mongeſtädz betyghar.

Om ock någhor wille ſäya: man kan wel rådha ifrå ſådana giffermål, än tå man be-

ken-

kende, at thet icke är förbudhet j then helgha ſcrifft, uthan är ellies förbudhet aff kyrkionnes formån, för the ſaker ſkul, ſom här j begynnelſen omtalat är, hwilka ock ſå wij kalle honeſtas & probabiles rationes, åhrlig och godh ſkäl; tå ſwarar man här ſå til, at thetta måtte til äwentyrs wel någhot kunna gella, hwar then tridie och fierde ledhen icke wore hoos them löösgiffuen, ſåſom ſåyes ther wara ſkeedt; men efter ſamma ſkälen ock ſå brukas til thet förbodh, ſom är på theßa twå ledher, och äro lijkwel the löſe giffne, kunna the här ſögho göra aff ſigh; ty the ſom echtenſkap j annan ledh begära, ſettia ſtrax här emoot itt ſådant argument: haffuen j giffuit thet kyrkionnes förbodh löſt, ſom går på tridie och fierde ledh, therföre at thet icke är förſattat j then helgha ſcrifft, ändoch j bekennen thet ellies wara ärlighit och ſkälighit; hwarföre giffuen j icke ock tå thetta bodhet, ſom går på then andra ledhen löſt, efter j hållen ock thet wara menniſkio bodh, ſå wel ſom the andra, och icke heller förſattat j ſcrifftenne? Hwadh the ther til retteligha wilia eller kunna ſwara, kan iagh icke ſee. Sammalund om man ſatte them thetta argumentet före: mågben j giffua then andra ledhen æqualis lineæ för någhra, hwilka idher ſynes, ſynnerligha högha och myndiga perſoner löös, therföre at j menen, han icke ſkal wara förbudhen j then helgha ſcrifft; hwij giffuen j honom ock tå icke aldeles och

för allom lödss, effter Gudh jw sägher ge-
Deut. 1. nom Moſen: thet ſkal ingen åtſkildnat wara emellan perſonerna; j ſkolen så wel höra then liſla, ſom then ſtora. Så sägher ock S. Pau-
Gal. 3. lus: j Chriſto Jeſu är ingen Jude eller Greck, icke eghen eller frij ꝛc.; uthan j honom äro alle en.

Men her ſwara the til äwentyrs: Herrom och Förſtom, hwilkom öfuerheten är befalat, är jw nägghot meer efterlatet, än meniga man; therföre giffs them ock j ſcrifftenne för theras embete ſkul herligha titlar, ſå
Exod. 22. at the kallas ther gudhar. Tu ſkalt icke banna gudharna, ſägher Moſes; och j Pſalmen: jagh haffuer ſagt, j åren gudhar och thens
Pſalm. 82. aldrahöxtas barn. Så äro ock echtenſkaps ſaker werldzligha, och höra vnder werldzligh dom; ty ſtår thet ock til öfuerheten, huru här vthi handlas ſkal.

Swar: thet Herrom och Förſtom, hwilkom öfuerheten och thet werldzligha regementet är aff Gudhi befalat, är mykit efterlatet, ſom then menigha man intet tilkommer, bekenner man wel, ſå nu ſom j förſtonne, nemligha, at öfuerheten haffuer then macht aff Gudhi, at hon ibland ſina vnderſåter må ſtadhga och ordinera, hwadh ſom hörer til Gudz åhro, til itt gott, rettferdigt och ſtickelighit regemente, til tucht och godha ſeder, fridh och roligheet ꝛc.; at hon må, ja moſte ſtraffa the onda, och beſkydda the goda; item, vthkräffia ſkatt och ſkul, och alt

thet

thet, som genom rettwijs lagh ſtadhgat är til regementzens vnderhåld. Thetta är jw mykit, och en ganſka ſtoor fordeel framför alla andra. Ellies til at någhot handla emoot åhrligheet och ſkål, tucht och godha ſedher, kan hwar och en wel tenckia, at then machten är hwarken öfuerheterne eller någrom androm giffuen, ty, ſåſom Jeſus Syrach betyghar, Gudh biudher ingom göra illa, och giffuer ingom loff til at ſynda; therföre om öfuerheten ſyndar emoot Gudh, ſå geller henne icke allenaſt thet til, ſom tilförenna aff Pſalmen ſagdt är, nemligha: jagh haffuer ſagdt, j åren gudhar; vthan ock ſå thetta, ſom ther ſtrax efterfölier: men j moſten doch död ſåſom menniſkior; ty är ock tå ſå fierran ingen åtſkildnat emellan höghre och låghre perſoner. Ja, ſkal någhor åtſkildnat wara ſå wel j andra ſaker, ſom konna åhrligheet och godha ſedher til, ſom j thenna giftermåls ſakenne, ſå är höghom och myndugom perſonom eendels mindre efterlatet, än androm ſom ringa åro; ty är ock tå theras ſkul ſtörre, når the här vthi mishandla, än andra ringha perſoners, efter ſom ock thenna regel vthwijſar: dignitas perſonæ aggrauat peccatum; thet är, theſte myndugare perſonen är, ſom ſyndar, theſte ſtörre är ſynden; therföre wil ther ock efterfölia ſå mykit ſwårare ſtraff; ſåſom ock wijſe mannen medh thenna orden betyghar: them ſom ringa åro ſkal wederfaras nådh; men the mech- Syr. 15. Sap. 6.

tighe ſkola mechteligha ſtraffade warda. Konung Dauid, ändoch han war en ſå heligh man och Gudz vthkorlige bådhe Konung och Propher, lijkwel moſte han medh thet ſwåra ſtraff, ſom Gudh honom för hans ſynd vppå ladhe, wara allom j ſakenne för en ſpeyil; ty högha perſoners onda exempel, ehwadh the åro j werldzlighit eller andeligh it ſtand, ſå förorſakar thet altijdh ſtörre ſkadha och förarghelſe, än theras, ſom ringha åro, ty är ther ock tå ſtörre wijte widhlagt. Then ſom
Luc. 12. mykit är giffuit (ſägher Chriſtus), aff honom vthkräffuer man ock mykit; och hwem mykit befalt är, aff honom ſkal warda mykit eſkat.

Hwarföre ock om man wil (ſåſom wel är tilbörlighit) ſtella then menigha man Herrars och Förſtars exempel för ögonen, ther the ſigh j thenna ſakenne mågha efterretta; ſå latom fara Valentiniani, Honorij och annor ſådana exempel, the ware ſigh ny eller gammal, ſom falla emoot then helgha ſcrifft, eller ock ellies icke haffua klara Gudz bodh för ſigh, ſå at man thor ſigh ther på driſteligha förlåta, ſådana ſom thetta ſydzkonabarns giffermålet är, och ſettiom j theras ſtadh, then menigha man för en ſpeyil och efterſyyn, ſå monga gudhfruchtigha landz Förſtars och Potentaters ärligha och ſaligha exempel, hwilke på thet the måtte wara fullwiße ther på, at the medh theras echtenſkap icke handlade emoot Gudz bodh, emoot ähr-

lig-

ligheet och godha sedher, och ther medh befleckiade theras högha kall, och förarghade theras vndersåter, haffua the sigh altijdh och medh största flijt hållet ifrå sådana gifftermål, och bliffuit widh christenhetennes lofligha och åhrligha bruk, ther the sigh medh echtenskap försee wille. Theße exempel äro rettsinnig, och för then skul then menigha man nyttug, ther the andra äro skadheligh och swåra mykit förargeligh.

Nu thet the ock säya, at echtenskaps saker höra vnder werldzligh öffuerheetz doom, thet bekenne wij ock så; therföre är ock then artiklen insatt j wår kyrkeordning, at man swår fall, som icke kunna slijtas vthan genom öffuerhetennes sententz och authoritet, skola til henne skuten warda. Doch moste man ock bekenna, at en stoor deel aff echtenskaps handlingar äro sådana, at the ibland christet folck moste warda vthrettada effter Gudz bescriffna lagh, ibland hwilka then saken om sydzkonabarn är en; ty haffua ock the, som Gudz ord föra, ther medh til at skaffa; ellies wore thet alt fåfengt, hwadh vthi kyrkiolaghen här om är scriffuit. Thet ock Theologi och kyrkionnes formän mengia sigh här vthi, wore ock så föregeffues, hwilket doch j christenhetenne altijdh skeedt är, och än nu allestädz skeer, så wel hoos the euangeliska, som the påweska; ja, Christus sielff, som medh werldzligha saker wille wara obekymbrat, sköt lijkwel echtenskaps saker icke så slett

ifrå sigh, vthan han gaff ther om en nödhtorfftig vnderwijsning, såsom man må merckia aff thet S. Mattheus scriffuar, j thet 5 cap. och 19; sammalund S. Paulus til the Corinther j thet 7 cap. 1 Ep. Doch ehwilka the äro, som echtenskaps saker handla, vthretta och döma, antingen öffuerheten eller kyrkionnes formän, så moste the jw på bådha sidhor retta sigh effter Gudz lagh, och ingalund gå ther vthöffuer, ehwadh thet kan gella them sielffuom vppå eller androm. Icke kan iagh heller annat tenckia, än ehwadh som helst vthi then christeligha församblingenne om echtenskaps saker nytteligha stadgat är, och hörer til ährligheet, skäligheet, tucht och godha sedher; ty moste alle christne, så wel höghre som läghre stand, wara vnderdånige, så at then ene icke må meer kötzligh frijheet sigh ther vthi tiltagha, än then andre.

Therföre mägha och the wel see sigh om, huru the än tå stå j sakenne, som bekenna, at thet förbodhet, kyrkionnes formän på thenna andra ledhen giordt haffua, är ährlighit och skälighit, och lijkwel giffuat löst, icke för allom, vthan för högha och mynduga personer, lijka som the icke så wel, som alle andre christne, skulle wara ährlighetenne och skälighetenne vndergiffne; för then skul synas och the Romerske Keysare, som genom stadgat lagh efterlåte sydzkonabarns gifftermål, handlat retwijslighare, än theße dispenserare; ty the haffua giordt genom then laghen (hon

mät-

måtte wara, hurudana hon kunde) alla vthan åtskildnat, så wel ringha personer, som myndugha, frii och saklösa til sådana giftermål; ty the haffua kommet ihogh thenna regel: quod tibi vis fieri, alteri facito; therföre, thet welkor the sielffue wille haffua aff thenna laghen, vndre och efterlåto the ock androm, såsom ock alt thet, som skal kallas lagh, moste thenna artena haffua; ellies är thet icke lagh, vthan privilegia.

Thetta merckte ock så förbemelte Keysar Valentinianus wel; therföre, när han sielff hadhe taghet til echta twå hustrur tillika, stadhgade han strax ther på en almenneligh lagh, at hoo som helst, antingen låghre eller höghre stand, tagha wille efter hans exempel twå hustrur, thet skulle wara honom loflighit och saklöst; haffuandes then tanckan j saken-ne, at thet kunde icke wara honom sielffuom för Gudhi loflighit, ehuru högt han war j werldenne beståten, medh mindre thet ock allom androm menniskiom wore loflighit; ändoch then laghen, efter hon war bådhe emoot Gudz lagh och naturen, kunde icke lenge stå, vthan bleff strax efter Valentiniani dödh aflagd; såsom ock thenna laghen om sydzkonabarns giftermål, för samma orsak skul war en godh tijdh tilförenna aflagd, icke allenast genom kyrkionnes förbodh, vthan ock så genom the Romerska Keysare, som sedhan haffua waret; theslikes ock genom andra herrar och regenter j hela christenheten.

Wi-

Widhare, om ån någhor wore, som wille för omslagh skul giffua medh, at sydzkonabarns giffermål icke är förbudhet j then texten, Levit. 18; lijkwel medhan the bekenna, at thet förbodh, som kyrkian här på giordt haffuer, är åhrligit och haffuer medh sigh godh skäl, hwarföre ock Her Philippus om sigh klarligha betyghar, at han icke gerna wille, at så skulle nu skee, som j then gambla Keysare laghen ther om är staggat, thet är, at slijk giffermål nu skulle warda efterlåtet; bör samma kyrkionnes förbodh ån tå icke hållas lijka som Gudz bodh, thet ingen må bryta. Såsom migh synes, bör thet jw så wara; ty thet som är medh Gudz bodh, thet fordrar och styrcker, bör jw så hållet warda, som Gudz bodh sielfft? Ja, j thet thetta förbodhet om sydzkonabarns giffermål är åhrligit, och hörer til tucht och godha sedher, såsom man medh S. Augustino bekenna moste, så är thet sielffua Gudz bodh, och icke blott menniskio bodh, och moste ån tå för then skul hållet warda aff allom them, som Gudh fruchta och itt gott samwet wilia behålla. Såsom thet är icke vthtryckeligha budhet j scriffterne, at wij christne skole hålla helgh söndaghar och några andra, vthan thet är kyrkionnes vthtryckta bodh; lijkwel medhan thet icke är emoot, vthan heller medh scriffterne, och Gudz bodh thet styrcker och fordrar, syndar then stoorligha, som sådana kyrkionnes bodh på föracht

acht bryter, åhoo then är, ſom thet gör. Sammalund haffuer thet ſigh ock medh thetta förbodhet om ſydzkonabarns giffermål; ty effter thet är åhrlighit och chriſtelighit, moſte man obrotzligha hållat widh macht, ſå framt man icke wil hetas oåhrligha och ochriſteligha handla, och therföre warda tilbörligha ſtraffat. Så är ock thenna en gammal regel: vthi echtenſkaps handlingar ſkal man achta, icke allenaſt hwadh ſom må ſkee, vthan ock, hwad åhrligit är; ja, man ſkal thetta achta, icke allenaſt j echtenſkaps ſaker, vthan jemwel i alla andra; ty thet kan wel henda, at någhot, ſom är efterlatet och må ſkee, icke thes heller må altijdh ſkee, nemligha, når thet icke är nyttigt, ſåſom S. Paulus ſägher. Men thet ſom retteligha är åhr- 1 Cor. 10.
lighit, är altijdh åhrligit. Är tå thetta förbodhet på ſydzkonabarns giffermål åhrligit, ſåſom bådha parternar medh hela chriſtenhetenne bekenna, ſå är thet altijdh och förlom, ſå wel höghom ſom låghom, åhrlighit; ſåſom ock twert emoot, effter oåhrligit är tagha til åchta ſydzkonabarn, ſå är thet oåhrlighit för allom, ſå wel höghom ſom låghom. Och talar man nu om ſanſkylligha och chriſteligha åhrligheet, ſådana ſom S. Paulus oß befaler, ther han ſå ſcriffuar: later oß Rom. 13.
åhrligha wandra, ſåſom om daghen; item, til the Corinther: later all ting ibland idher 1 Cor. 14.
åhrliga och ſkickeligha tilgå. Thetta talar jw Apoſtelen effter Gudz bodh? ja, thet bekenner

ner han litet tilförenna medh thenna orden: Gudh är icke oskickeligheternes, vthan fridzens Gudh.

Nu medhan sydzkonabarns giftermål och så efter thenna skälen är emoot Gudz bodh, kan iagh icke weta, huru någhor skal medh retto kunna säya, at thet är aff Gudhi efterlatet, medh mindre man och här så wil förstå thetta ordet (efterlåta), som thet vndertijdhen wel brukas j scriffterne, nemligha, när thet mercker tilstädia; ty Gudh efterlåter och tilstäder offta, thet honom mishaghar. Så giorde han Israels barnom, tå the
Num. 11. woro i öknenne, och ther medh knorr emoot honom begärade kött, efterlät han them åkerhöns, så mykit, at the icke allenast ther på slechte sin lusta, vthan och omsidher wämiade ther widh. Men sådana efterlåtelse war them icke til godho; ty Gudh heemsökte them strax för thenna theras onda lusta och misbruk skul medh en gräseligh plägho. Theslikes när samma Israels almoghe begärade, at the måtte få Konung, ty them leddes widh domare regementet, efterlät Gudh them j
Hos. 13. sinne wrede, såsom Hoseas sägher, theras galna begärelse, och lät them få Konung, aff hwilkom the sedhan wordo vndertryckte, och plägghade medh swår trældom; ty thet war och rett, efter the icke kunde ägha sielffswold och godha daghar, som the hadhe vnder domare regementet. Wil man tå så förstå thetta ordet (efterlåta) och säya: Gudh haff-

haffuer efterlåtet ſlijk gifftermål them, ſom vptende åro medh ſådana olofligh och oåhrlig luſta, på thet, når the honom ſlecht haffua, ſkola the ſedhan medh itt ondt ſamwet och andra rettwiſa pläghor omgella; tå kan man ſachta giffua thet medh; ty them ſom ſigh medh inga förmaningar låta ſäya och retta, pläghar Gudh, hwilkens domar alla åro rettwiſa, öffuergiffua j ſkenligha luſtar, (ſåſom Paulus ſägher), at the ſedhan theſte hårdare ſkola ſtraffade warda. Rom. 1.

Men åndoch man ock ſå thenna ſkälen här brukat haffuer, til at bewiſa ſydzkonabarns gifftermål wara aff Gudhi j ſcrifftenne förbudhen; ſå håller iagh mig lijkwel faſt widh the förſta, nemligha, efter thet nägra andra perſoner, ſom åro j annan ledh, åro j texten vthtryckeligha och widh nampn förbodhna, ſå är och then perſon, ſom är ſydzkonabarn, ſom ſammaledes är j annan ledh förbudhen, ey thes ſidher, at åtſkildnat är på lineen, medhan ſkylſkapen altijdh dömes efter then perſonen, ſom fiermer är, ſåſom tilförenna ſagdt är. Sammalund efter näſta blodzfrenckor åro j texten klarligha förbodhna, åhwadh the ther ſtå widh nampn eller icke; och ſydzkonabarn ock ſå är en aff näſta blodzfrenckor, efter hon är j ſamma ledh, ſom nägra vthtryckeligha förbodhna; therföre moſte ock hon wara förbudhen, ſå wel ſom the andra, ſynnerligha medhan ock hela chriſtenheten, alt ifrå ſå gammal tijdh,

medh

medh wercket haffuer thenna grunden gillat, och ingalund tilstadt ibland sigh slijk giffter-mål, ändoch Påwen finnes thet offta haffua giordt, secundum plenitudinem potestatis, qua gloriatur, se posse de iure supra ius etiam diuinum dispensare.

Ytterligare må någhor än nu thetta spörs-målet framsettia: skole wij thet ordet (nästa blodzfrencka) förstå icke allenast om the personer, som j texten vthtryckeligha äro författade, och the andra, som äro j ledh och lineen lijka, vthan ock så them, som hwarken äro ther j texten beskreffna, eller j lineen lijka, såsom är medh sydzkonabarn, ja, ock så them, som fast lengher bära bort j slechtena, alt in til femte eller ock siunde ledh; när bliffue wij tå retzligha wiße j sakenne, huru när eller fierran rotenne echtenskap effter scriffstennes grund må byggias, synnerligha effter the gamble sädher synas sielffue icke haffua waret fullwiße, när the thetta rämercket haffua flott fram eller tilbaka igen, såsom tilförenna är bekendt.

Swar: thet är nu sagdt, hwarföre then andra ledhen æqualis lineæ icke kan meer j scrifftenne efterlaten wara, än then, som är lineæ inæqualis; thet samma later iagh ock här gella. Men om the andra ledherna, som lenger dragha ifrå rotenne, såsom then tridie och fierde, träffes här medh ingom; vthan man kan wel lijdha, at thet förbodh, som på them haffuer waret, warder reknat för men-

niskio

niſkio förbodh, ändoch ſådana, at thet haffuer honeſtas & probabiles cauſas, ſåſom här j begynnelſen bemelt är, och ſkal för then ſkul icke heller aff någrom ſå driſteligha eller öffuerdådeligha förachtat warda, ſynnerligha efter ſamma förbodh ſå longan tijdh haffuer ſtåndet j chriſtenhetenne, och än nu här hoos oß j Swerige ſtår och hålles widh macht. Doch aff the chriſtnas exempel, ſom ifrå Julii I. tijdh alt in til Innocentium III, thet är, meer än 800 åår, ſigh höllo widh ſamma Julii förbodh, ſom ſtreckte ſigh in til ſiunde ledh j ſkylſkap och ſwägerſkap, kunne wij merckia, at hoos them war faſt större gudzfruchtan, än nu är j werldenne, ther man begärar echtenſkap icke allenaſt j fierde och tridie, vthan ock ſå j annan ledh; ther medh är ock tå nu ingen ledh j ſkylſkapen meer igen, än then förſte, hwilken man ock ſå ſakta genom några nyia orſaker kan göra löös, ſå at ſyſter och brodher ock mågha ägtas, på thet efter ſlijkt ſielffswold, hwilket the ſigh vthi thenna mårton nu tiltagha, ſom wilia hetas wara chriſtne, moſte bliffua omſidher itt weſende eller leffuerne intet bättre, än the Sodomiters och Cananeers, at orſaak jw icke ſkal fattas Gudhi til at heemſökia oß medh rettwijſlighit och wel werdt ſtraff. Then ſigh tå här efter wil retta, haffuer icke behooff ſåya ſigh bliffua genom then grund, ſom man nu förer och waret haffuer hoos the gambla fädher j chriſtenheten-

ne, owiß; ty så är meningen, at then andre ledhen æqualis lineæ är bådhe j then helgha ſcrifft och genom kyrkionnes ſtadgar förbudhen, och för then ſkul ingom må warda til giftermål efterlaten; men then tridie och fierde är jw genom kyrkionnes ſtadhgar, ſom dock haffua godh och åhrlig ſkäl medh ſigh, förbudhen, hwarföre ſamma förbodh icke heller bör genom ſielffs wilia och eghen wrong begärelſe aff någhor priuatz perſon brutet warda.

Doch låtom nu ſå på bådha ſidhor, liſka ſom thet wore owiſt, hwad heller ſydzkonabarns giftermål är j ſcrifftenne förbudhet eller ey; liſkwel medhan thet jw vthan all genſegn är wiſt, at then ſom ſigh håller iſrå ſådana giftermål, ther medh icke ſyndar; men twert emoot then, ſom ſigh til ſådana owiß giftermål wåghar, icke kan om ſina gerning wara wiß, vthan moſte jw ſtå then fahran, at han ther medh kan ſynda, efter intet Gudz ord är på ferde, ſom honom retteligha kan j ſakenne förſäkra; är än tå icke bättre och tryggare hålla ſigh ther iſrå? Thetta kan jw ingen, then ſkäl och förnufft wil följa, vndfalla; ty then ſom haffuer en wiß och ſäker wägh för handenne, och öffuergiffuer honom, taghandes ſigh en annan, ſom owiß och fahrlig är, then ſamme ſynes jw icke wara widh ſin naturligha förnufft, ty
Syrac. 3. han elſkar ſin eghen oferd, ther om Jeſus Syrach ſå ſcriffuar: en wäghehals, ſom giffuer

mer sigh j fahra, han skal ther vthi förgås. Therföre wore gott, at man blisse widh thenna almenneligha regelen: In dubiis certius est eligendum, thet är: vthi twiffuelachtiaha saker, skal man thet vthwälia, som wißare är, ja, thet som wist är, såsom thenna S. Augustini ord och lydha: tene certum, demitte incertum; håll tigh widh thet wißa, och låt fara thet owißa; ty thet är en elenda ting, icke kunna wara sullwiß j wårdande saker, om man haffuer Gudh medh sigh eller emoot sigh; jagh löper icke (sägher Paulus) lika som til någhot owist. Ef- 1 Cor. 9.
ter och tå the, som sigh bekanna medh sydzkobarns giftermål, moste åminsto wara j sinne saak owiße och twiffuelachtige; hwadh kan man annat om them säya, än at the handla mykit dårligha? Ty göra och twert emoot the wisligha, som slijk giftermål fly, och sökia sigh annor, vthi hwilkom the mågha wara wiße om Gudz nådigha wilia, och ther medh behålla itt roligbit sammwett, genom hwilket the kunna trösteligha åkalla Gudh, hwilket the aldrigh göra kunna, som twiffla och äro om sins echtenskaps rett owiße, såsom thet wisserligha medh them wara moste, som sigh vnder echtenskaps nampn behlandla medh theras så närskylla blodzfrenckor.

Kunna och tå thenna menniskior, som så ledes owiße äro och twiffuelachtighe om theras echtenskap, icke haffua någhot roligbit sammwet; hurudana sammwet (må man tencka)

the warda hoos sigh finnandes, som här om icke nu kunna twifla, vthan äro genom Gudz heemligha vplysning ther på fullwiße wordne, at thet echtenskap, som the nu äro vthi komne, är giordt emoot Gudz bodh, och ther medh bliffua liggiandes vthi en så groff synd? Thetta wil wißerligha bliffua them swårt, ja, odrägelighit. Kunne wij icke thet dragha, som ringa är; huru skulle någhor kunna bestå för Gudz stora dunder, sägher Job? Therföre hender thet ock offta, at monge, som samwetet sådeles qwälier, gå til och göra vnder aff sigh, ther på wij fast mong exempel haffue, bådhe j scrifftenne, och ellies j daghlig förfarenheet. Gudh beware therföre hwar och en christen!

Job 26.

När wij tå någhor slijk förfärligh exempel see, höre eller spörie, skole wij rädhas och fruchta Gudh, haffuandes theste större wårdnat om oß, at wij wårt samwet icke så sarge, antingen medh wißa eller owißa synder, och komma thenna S. Gregorii ord ihogh: bonæ mentis est, etiam ibi timere culpam, vbi nulla est; thet hörer godh och gudhfruchtig hierta til, at man ock ther fruchtar för synd, som ingen är; item, thenna S. Pauli ord til Timotheum: thetta bodhet befalar iagh tigh, min son Timothee, at tu brukar tigh ther vthi såsom en godh krigsman, hållandes troona och itt gott samwet. Aff hwilken ord synes ock thenna sententien wara vthsloten: quidquid fit contra con-

Ad Auguſt. Ang. Archiepiſ.

1 Tim. 1.

ſcientiam, ædificat ad gehennam; alt thet ſom ſkeer emoot ſamwetet, thet dragher en menniſkio in j fördömelſen.

Icke ſkal man heller aff thenna tanckan j ſakenne lata ſigh bedragha, at ſynden, then man en gång bedriffuit haffuer, bliffuer för then ſkul alztinges vthſlecht och til intet, at hon en tijdh longt ligger fördold i hiertat, ſå at man henne intet kenner, efter ſom ſkee pläghar medh them, ſom leffua j kötzligh ſäkerheet, och ſina onda luſtar; vthan man ſkal hållat ſå före, at ſamma ſynd är wißerligha ännu til och leffuer; men hon ligger j dwala eller ſoffuer, ſå lenge Gudh ſynes henne opweckia, hwilket j ſin tijdh wißerligha ſkeer. När hon ock tå waknar vp, och later ſigh förnimma, haffuer hon ſådana krafft til at pläghа ſyndarens ſamwet, at han för hiertans wee och werck ſkul icke retzligha kan weta, hwart vth han ſigh wenda ſkal; ja, ſådana bång warder honom tå, at hela werlden icke är honom widh nogh; öffuer hwilka nödh och ångeſt ock ſå helgha menniſkior, ſynnerligha Konung Dauid mongeſtädz i Pſalmerna iemmerligha klaghar, ſåſom ther han ſägher: alzingen ſundheet är j minom krop, för tijn hotan ſkul, och ingen fridh j min been för mina ſynder ſkul; item, S. Paulus til the Romare: jagh leffde fordom vthan lagh; men när bodhordet kom, fick ſynden lijff igen, och iagh bleff dödh. Klagha ock tå the här öffuer ſå iemmerligha, ſom tröſt och Pſalm. 38. Rom. 7.

styrckelse haffua aff them helgha Anda; hwadh tencker man the tå skola göra, som platt ingen tröst weta sigh, vthan kunna intet annat haffua för öghonen, ja, j hierta och sammwet, än Gudz grymma wredhe och then ewigha fördömelsen? Slijk iemmer skulle man tå förekomma j tijdh, och medh största flijt wachta sigh för alla synder; men synnerligha för then synd, som man icke wel kommer åt öffuergiffua, såsom fat är medh theßo farligha gifftermål.

Men hwadh wil man ock tå säya til förarghelsen? Mon tå ock hon icke wara j then helgha scrifft förbudhen? Jagh menar, at hon jw är förbudhen, ja, ock vnder så gräseligh wijte förbudhen, at intet kan wara swårare och förfärlighare tenckia vppå. Eller äro icke
Matth. 18. thenna Christi eghen ord: wee werldenne för förarghelse skul; item, wee the menniskio, som förarghelse åstadkommer! och sägher än yterlighare: the menniskio wore bättre, at en quarnsteen bundes widh hennes hals, och hon sencktes j haffzens diup. Thetta är jw förfärligha nogh talat om förargelse? kundet ellies näghot hielpa j sakenne, at man fruchtade Gudh och hadhe förargelse fördrag. Doch ehuru förfärligh thenna Christi ord äro, så later han än tå icke bliffuat ther widh, vthan setter här til en ganska skarp förmaning, säyandes: är thet så, at tijn hand eller tijn foot är tigh til förarghelse, så hugg honom aff och kastan ifrå tigh; bättre är

tigh

tigh ingå i lijffuet halt eller lemmalööss, än at tu skulle haffua twå hender och twå fötter, och kastas vthi ewinnerligh eeld ꝛc. Hand, foot, ögha, åro the lemmar, som wij så illa kunne vmbåra, och betydha oß alt thet wij kårt haffue hår på iordenne (ty theßa lemmar menar Christus icke så egentligha); alt sammans moste wij lata fara, på thet wij måghe wara frij för förarghelse, genom hwilken wår saligheet och thet ewigha lijffuet förspildt warder; och hwij skulle tå en förnufftigh menniskia, för theßa förargheliga giffermål skul, så settia sigh vth, at hon ther öffuer moste vmbåra sin saligheet och ewigha welfård.

Eller mon någhor kunna säya, at thetta giffermålet icke haffuer medh sigh förargheelse? Ja, then thet sadhe, han moste antingen wara vthur måtton skamlööss, eller jw wißerligha steenblind; ty hwadh kan ock tå wara klarare och wißare, än at hår aff jw warder föliandes icke allenaft itt almennelighit roop öffuer hela riket, medh hwilko än måtte wara huru thet kunde, vthan ock så itt ganska skadelighit efterdöme. Ty år thet förargha, når en någhot talar eller gör, ther aff andre, som thet höra eller spöria, sigh kunna förwerra, och inryma sigh dristigheet til at göra illa; så år thet klarare än linsa middaghen, at thetta giffermålet monga förarghar; ty når kötzligha och lettferdiga menniskior, slijka som alt för monga (ty werr) åro,

åro, see slijk exempel, thet är, at slijk oährligh och ochristeligh handel skeer uppenbarligha uthi en christeligh försambling, under itt ährlighet echtenskaps nampn, förer sådana anseende them straf j then tanckan, at slijkt icke skal wara synd, och så straf medh thet samma, at intet skal wara werdt medh skylskap eller swägherskap, uthan hwadh predicarenar här om tala och förmana folcket sin blodhskams last och kätterij, icke annat skal wara än säfengia; och lycktas så ther medh, at man later falla all gudzfruchtan och naturligh blyxl, och giffuer sigh frijt til slijka laster, skonandes omsidher icke heller sydzkon, än sydzkonabarn, eller några andra närskylla och förbodhna personer; och hwar thetta icke än skeer straf, så kommer thet lijkwel sedhan styckiom ther til, ty så plägha man säya: styckiom äter uffuen säret. Ja, lijka som en eeldgnista, then fallen är j halm, så lenge ligger och mörlar, at hon kommer sigh före, och så omsidher uthbrister j en stoor och skadeligh eeld; så wil thet ock här medh gå, hwar thet icke warder j tijdh förekommet.

Men man skal wel här thora säya, ändoch ingen kan thet så slett undfalla, at slijk ny och sälsyn exempel jw giffua tilfälle til roop och näghrahanda förarghelse; lijkwel medhan thenna förarghelsen är icke aff thet slaghet, som aff the lerda kallas scandalum datum, uthan aff thet andra, som kallas scandalum acceptum, eller phariſaicum,

thet

thet är en phariſeeſk förargħelſe, ſåſom ther oförſtåndiga och wanartigha menniſkior förargha ſigh öffuer ord eller gerningar, ſom j ſigh ſielffua icke äro onda, vthan man är them icke wan; therföre behöffuer man ock fögho giffua här om, ty thet ſtår icke til oß, huru andre wilia tagha, hwadh wij vthi ſlijka mått tale eller göre; ty ſade ock Chriſtus til Apoſtlanar om the Phariſeer, ſom ſigh förarghade på hans taal och gudhdomliga werck: later bliffua them, the äro blinde, och blindas ledhare ꝛc. Ther til medh kan ock wel öffuerheten genom förbodh förtagha, at man alment icke tagher ſigh efter thet enom för ſynnerligha orſaker ſkul warder ſtadt och efterlatet. Matth. 15.

Swar: thenna inſaghan om ätſkilieligh förargelſe måtte wel någhot här gella, om thet kunde bewijſas, at then förargħelſe, ſom här nu omtalas, wore aff thet ſlaghet, ſom kallas ſcandalum phariſaicum, thet är, hwar ſyndzkonabarns giffermål woro loſligh och ährligh, eller ock aff Gudhi budhen; efter ſom thet Chriſtus giorde för the blinda Phariſeers öghon, war icke allenaſt aff ſigh ſielffuo loſlighit, rett och gott, vthan ock aff Gudh Fadher befalat, ſåſom han ock medh thenna orden betyghar: jagh haffuer Fadhren kär, och ſå gör, ſom han migh budhet haffuer. Men efter thet haffuer ſigh här faſt annorlunda, ja twert emoot, ſåſom klart nogh är aff thet, ſom här tilförenna bemelt och be- Joh. 14.

nyghat är, ther före geller thenna inſaghan hår alzintet; ty ther man ſeer til retta grunden j ſakenne, är thetta giffermålet icke gott eller åhrlighit, vthan heller twert emoot, ja, icke allenaſt ondt, oåhrlighit och ſkadelighit, vthan ock ſå wederſtyggeligit; hwarföre ock then förargelſe, ſom ther aff kommer, icke kan wara ſcandalum acceptum eller phariſaicum, ſåſom thenne ſåya, vthan är wisſerligha ſcandalum datum, thet är, en ſådana förargelſe, ſom ther aff går, hwilket j ſigh ſielfft är ondt och ibland chriſtet folck olijdelighit, bådhe för then ſkul, at thet trygger och ſtyrcker ſtadugha menniſkior til thet ſom ſleemt och laſtelighit är, ſå ock, at thet, wanhedrar wår chriſteligha religion, lijka ſom hon ſlijka hedniſka laſter ſkulle icke allenaſt lijdha, vthan ock lijka ſom dygder gilla och ſtadhfeſta; ty hörer ock tå thenna förargelſen icke til thet, ſom Chriſtus talade om til Apoſtlanar, når han ſade om the Phariſer: later bliffua them ꝛc., vthan til thet, ſom han talade om the enfalligha och meenlöſa barn, ſom ſnar åro til at låra thet göra och efterfölia, ſom the ſee hoos the gambla, äjw ſynnerligha tå, når thet är ondt, ſåſom ock alla menniſkior aff vngdomen åro benegna
Gen. 8. til thet, ſom ondt är, ſåſom ſcrifften betyghar. Således är tå thetta giffermålet förargheligit, och för then ſkul ſå mykit meer til flyende.

Man må ock än yterligare ther aff förſtå,

stå, huru wederstyggeligh thenna förarghelsen är Gudhi, som förorsakas aff the werck, som han haffuer förbudhet, medhan han icke heller kan lijdha förarghelse, när hon kommer aff oförbudhen, doch j otijdh begången werck, såsom ther man brukar then christeligha frijhetena vthi någhot thet, som the olärde och enfallighe icke förstå wara för Gudhi loflighit, än tå at thet så kan wara, och för then skul förarghas antingen så, at the döma honom, som så gör, vthan retta saak, eller ock fölia hans exempel effter medh itt ondt samwet, och så synda för otroon skul; ty hwadh som helst icke går aff troone (sägher Paulus) thet är synd. Ther til sågh ock S. Paulus, när han så sade: iagh haffuer macht til alt, men thet är icke alt nyttugt; item, om maten förarghar min broder, wille iagh aldrigh äta kött til ewigh tijdh. Ty ändoch Gudh wel kan lijdha, at man alt thet, som icke är emoot hans bodh, brukar effter sin wilia; lijkwel setter han oß ther medh itt sådant mål före, at wij ingen ting bruka skole, någhrom eenfalligom til förarghelse, såsom S. Paulus på nästbemelta rum medh thenna orden giffuer tilkenna: seer til, at idhor frijheet icke kommer them til förarghelse, som swaghe äro; item, annorstädz: warer sådana, at j ingen förarghen, hwarken Juda eller Greek, eller Gudz försambling.

Rom. 14.
1 Cor. 10.
1 Cor. 8.
1 Cor. 10.

Therföre latom ock nu, såsom thetta echtenskapet medh sydzkonabarn wore aff the

ting

ting eller werck, ſom efter tijdzens legenheet wel kunde bådhe göras och låtas, ſåſom thet doch medh ingen grundeligh ſkäl kan ſägas wara; lijkwel medhan thet icke kan ſkee uthan förarghelſe, ja, ſtoor och ſkadhelig förarghelſe, borde thet icke än tå aff the menniſkior, ſom willia hetas wara chriſtna, haffuas fördragh? ja, wißerligha haffua the, ſom retteligha äro chriſtne och om ſin ſaligheet någhot wårda, ſlijkt fördragh, ty ingen ſöke ſit eghit beſta (ſägher Apoſtelen) uthan
1 Cor. 10. ens annars; och ſynnerligha tå haffuat fördragh, når ingen nödh trenger ther til. Eller hwadh nödh kan ther til trengia, at en ſkal til åchta tagha ſadherſyſters eller modherſyſters dotter, medhan andra perſoner nogh äro til, wel ſå ſköna, ſkickeligha, rijka och welborna, ſom then kan wara, ſom han medh ſå ſtoor förarghelſe, ja, emoot gudhdomligh förbodh begårar?

Förſt j werldenne, når icke annor rådh woro, lät Gudh til, at the kommo ſamman j echtenſkap, ſom närſkylle woro; men ſedhan werlden bleffuen war full medh folck, och Gudz förbodh på ſkyldſkap och ſwågherſkap är här uthi kommet, haffuer thet en annor ſkäl, nemligha thenna, at hoo ſom helſt nu thet gör, ſom tå bleff lijdhet och genom finger ſeedt, efter han gör thet j otrengda måle, aff blotta kåte oc förwetenheet, warder han icke allenaſt therföre ſtraffat, uthan och hårdeligha ſtraffat, både för bodh-

brot-

brottet och förargheſen; ty han haffuer platt ingen orſaak til ſin ſynd, lijka ſom och Adams och Evas ſynd j paradiis, ther the åto aff thet förbodhna trädh, war ſå mykit större och ſwårare ſtraff werd, at them trengde ingen nödh ther til; ty Gudh hadhe ther öffuerflödeligha förſorgt them medh allahanda frucht, bådhe helſoſam och luſtigh, at hwar förwetenheten och wrong luſte icke hadhe åggiat them, hadhe the ingelund kunnet meer begära.

Ty är och här aff lett til at beſluta, at thetta giffermålet och ſå, för förargheſen ſkul, moſte wara Gudhi wederſtyggelighit; ty är thenna förargheſen Gudhi förträtzligh, hwilken doch kommer aff oförbudhen ting, allenaſt ther aff, at the ſkee j otijdh; huru mykit förträtzlighare moſte then förargheſen wara, ſom går aff the ting, ſom j ſigh ſielff äro ond och förbudhen, och ſkee doch j otrengda måle? Thet ſåwes wek om några myndigha perſoner, at the ſlijk giffermål göra för wigtigha orſaker ſkul, och giffs ther bredho widh före, them til wilia, at thet ſkal för then ſkul wara them efterlåtet; men man hörde gerna the orſakerna, ſom ſå wigtigha äro, at the Gudz bodh, ſom går emoot oährligheet, förargheſe, ja, och ſå emoot blodhſkams ſynd och kätterij, om intet göra måghe. Ja, himmel och iord moſte fruchta och giffua ſwiga för hans bodh; och huru ſkola tå bliffua för honom beſtåndandes några orſaker

saker aff menniskiom dichtade, man må wägha them så högt, som han wil eller kan? Therföre gella och så thenna S. Pauli ord alsom christnom vehan åtskildnat til: förderffua icke medh tin maat honom, som Christus
Rom. 14. haffuer lijdhit döden före; och ther medh thetta, som än så mykit meer är til säyande: förderffua icke medh titt förargheliga giffermål så monga, för hwilka Christus haffuer lijdet döden; ty then som en förarghar, honom förderffuar han medh sigh sielff, och förer honom j fördömelsen.

Men ther thenna insagham och häller, at förarghelsen skal sakta kunna förtaghen warda genom öffuerheternes förbodh ꝛc., slijkt haffuer litet på sigh; ty ther öffuerheten en gång tilstädher slijk olofligh och olaghligh ting uppenbarligha, under echtenskaps ährligha nampn skee, later thet sigh sedhan intet så letteligha stilla, antingen genom förbodh eller annat; ty öffuerheten kan medh platz styra och förtagha slijka laster, ther hon platt ingen sådana förarghelig exempel tilstadt haffuer; hwadh skulle och wel så skee, om hon thet uppenbarligha tilstadde? ty ther man en gång slepper fiendan in til sigh, sedhan är han werre uthdriffua. Wil så öffuerheten (såsom henne wilia bör) retteligha blijfwa aff medh thenna skadeligha fiendan, som äro sådana laster, så stående honom strax emoot, så at han icke slepper in, thet är, tilstädie intet sådana exempel hoos sina underfäter up-

pen-

penbarligha ſkee, genom hwilket the kunna förmodha ſigh ſielffswold til at ſynda, ſå haffuer hon faſt bätre medh göra i ſakenne; ty ſå lärer ock Apoſtelen S. Jacobus: ſtår fiendanom emoot, ſå flyr han ifrå idher. Ty lijka ſom aff en gniſto, then man icke i tijdh achtar, förorſakas en ſtoor eld; ſå kommer ock ther aff en ſtoor förargelſe, når enom warder efterlåtet, thet allom är förbudhet; och är ſå dispenſatio, vere diſſipatio. Jac. 4.

Wijdhare, lijka ſom thetta giffermålet är ibland chriſtet folk förargheligbit, ſå haffuer thet ock medh ſigh intet ringa then chriſteligha frijhetennes misbruk, hwilket then helgha ſcrifft ock ſå ſtrengeligha förbiudher; ſåſom man görligha merckia må, bådhe aff thet, ſom tilförenna näghot omrördt är, ſå ock aff thenna S. Pauli ord til the Galater: käre bröddher, j åren kallade til frijheet; men ſeer til, at j icke genom frijhetena giffuen kötena tilfelle, vthan tienen then ene them andra genom kärleken. Sammalund ſcriffuar ock S. Petrus här om och ſägher: ſåſom the frije, och icke ſåſom j hadhen then frijheten, til at ſkyla ondzkona medh, vthan ſåſom Gudz tienare. Sådana troghet apoſtoliſke rådh borde jw allom chriſtnom, vthi hwadh ſom helſt ſtand the wara kunna, icke förachta, vthan flijteligha tagha ſigh til wara, at the then chriſteligha frijheten, ſom andelig är, icke misbruka til at fordra kötzligh och oloſligh begärelſe; hwilket ändoch thet är en ſå Gal. 5. 1 Pet. 2.

ſtoor

ſtoor ſynd, lijkwel tenckia the, ſom ſådana gifftermål företagha, ſå litet hår vppå; vthan ſedhan the haffua fått höra aff ſcrifftenne, at chriſtet folck år frijt wordet genom Chriſtum, ſåſom ock han ſielffuer medh thenna
Joh. 8. orden betyghar: om ſonen gör idher frij, ſå åren j retzligha frij; haffua the ſå taghet thenna frijhetenna, lijka ſom the nu ſkulle må göra, hwadh theras kötzlighe wilie och lüſte tilſägher, thet doch Paulus förbiudher,
Gal. 5. ſåyandes: fulkomnen icke kötzens begåreliſe, ty ſlijkt år icke chriſteligh frijhet, vthan thet år ſynd och ſkam, til hwilken hörer then ewigha trådomen, thet år then ewighe dödhen och fördömelſen; men thet år chriſteligh frijheet, ther Jeſus Chriſtus wår Frelſare, haffuer genom ſin bittra dödh löſt oß ifrå ſyndenne och then ewigha dödhen, ſå at, om wij hår ſettie troo til, åre wij wißerligha therföre frii, och kunne ther igenom icke warda förderffuade, ja, om wij icke åter giffue oß til at tiena ſyndenne, hwilket tå ſkeer, når man intet achtar Gudz bodh och godha ſedher, vthan gör hwadh ondt honom löſter medh ſådana forarghelſe, ſom thenna gifftermålen haffua medh ſigh.

I förtijdhen, tå folket icke hadhe Gudz ord ſå reent, ſom thet genom Gudz nådh nu år til oß ſwenſka, ſå wel ſom til andra nationer kommet, hadhe man lijkwel tå, aff then naturligha laghen beweekt, mera blyghſamheet och werd för blodhſkams laſt och frend-

frendsämiospield, än nu skeer, ther oß doch boorde wara j sakenne så mykit tuchtigare; ty så swårligha stygdes folcket tå hår widh, at man siellan begårade giftermål närmer, än kyrkionnes förbodh tilstadde, nemligha j femte ledh; men nu, sedhan wij skole heras wara wordne evangeliske, skämmes wij icke begåra giftermål j annan ledh. Ja, slijk år werldennes tacksamheet för sådana welgerning, at Gudh medh samma rett må säya ock til oß christna, som nu hetes wara hans folck, som han foordom sade til Judarna, som tå woro nemnde hans folck: löner tu så Herranom tinom Gudh igen, tu galna och wettlösa folck? Men hwadh för en endalyckt wil ock tå sådana otacksamheet och syndasielffswold haffua? Hwadh andra, än then samma, som Christus förkunnade Judomen, medh thenna orden: hwadh kallen j migh Herre, Herre, och gören doch icke, thet jagh sägher idher? Luc. 6.
Item: tå skolen j begynna til at säya: wij haffue åtet och drucket medh tigh, och tu haffuer lärdt på wåra gator; och han skal säya: iagh weet intet aff idher, hwadhan j åren; går ifrå migh alle j ogerningesmän, och ther skal wara gråt och tandagnistlan. Ty så moste thet jw gå, som Wijsemannen sägher: eens otacksam menniskios hopp försmelter så som rijmfrost om winteren, och såsom watn såsengt bortlöper? Luc. 13. Sap. 16.

Åre ock tå wij sådana Gudz ordz hörare, at wij thes förinnan låte syndena hoos oß

wera til, men dygdena och rettferdigheterna wera ifrå, så at wij bliffue daghom werre; så skole wij ock icke annor frucht aff sådana wårt hörande förnimma, än at wår skuld bliffuer in för Gudh theste större, och orsäcken så mykit mindre, efter som thenna Chri-
Luc. 12. sti ord lydha: then tienaren, som wiste sins Herras wilia, och icke giorde ther efter, han skal lijdha mykin hugg; item: hwilkom som helst mykit giffuit är, aff honom warder mykit krafft. Ja, thetta kan ock ingen neka wara rett, at efter wij större gåffuo, än wåra föråldrar j thenna måtton fått haffue, at rena Gudz ord är oß wordet kunnogt och uppenbart, och wij thet icke bätter bruke, at wij ock tå lijdhe större straff, såsom ihet ock begynnar til, genom så margahanda pläghor, lata sigh ibland oß meer och meer förnimma. Gudh hielpe oß til then retta och sanskylliga bättringen, på thet wij genom hans helgha nådh måtte widh sådana pläghor och synda straff quitte warda!

Til thet yterſta, kan man här icke heller thet förtiga, som j sakenne bådhe scrifften och förfarenheten klarligha betygha, nemligha, at all olofligh kärleek icke pläghar wara stadugh, eller lenge wara; uthan lijka som han oskäligha begynnas, så går han ock lätteligha sin koos, och icke thet allena, uthan han later ock quart efter sigh itt dieffuuls stanck, nemligha, haat och nijt theste större, theste hetare han tyckes brinna i förstonne; lijka som then eel-

eelden ſloknar ſnaraſt, ſom j förſtonſte brinner liuſaſt. Här til haffue wij itt klart exempel aff then vnders ſtora, doch ſtyggeligha kärleek, ſom Konung Dauidz förſtföddе ſon Amnon vthi en ond måtto fått hadhe til ſin halffſyſter Thamar; ty ſå ſtoor war then oloſlighe kärleken, at effter ſamme Amnon tyckte ſigh ingen wådan haffua, til at ſå främia ſin onda wilia, bleff han dödzſiwk och ladeſ på ſeng aff ſorgh, (och medh få ord ſagt), han fick icke ſin helſo igen, för än han hadhe medh woldtäckt fulkomnat ſin onda begärelſe. Men hwadh ſkeedde ock tå ſedhan? Jwen thet, at han ſtrax vpfyltes medh itt ſå ſwåra ſtoort haat til henne, at hatet war ſtörre, än tilförenna war kärleken; ty ſå leedh bleff hon honom, at han henne hwarken måtte höra eller ſee, vthan ſtrax i ſamma ſtund lät häffua henne lika ſom itt wederſtyggeligit troll ifrå ſigh vth genom dörena. Men thenne ſkendelighe och förſkreckelige luſten war ock tå begynnelſen och retta orſaken til hans förderff; ty för thet hat ſkul, ſom Thamars ſambrodher Abſolom här aff fick til ſin halffbrodher Amnon, drap han honom någhon tijdh ther effter iemmerliga vthi itt geſtabodh, til hwilket han honom ſamt medh alla ſina bröder, the andra Konung Dauidz ſöner, budhet hadhe. Så lyckades tå then oloſlighe, ja, ſleemme och wederſtyggeligha kärleken, at alle medh retto mågha ſee här widh, och tagha ſigh för ſå-

2 Sam. 13.

dana skadeligha lustar theste bättre och slijteligharе til wara.

Ty thenna äro dieffuulens listugha anslagh: när han genom syndena wil komma en menniskio på fall, menger han medh hennes dödheligha förgifft slijk onda lustars hanig och lekerheet, på thet the oförfarne, som hans ilfundigha skalkheet icke kenna, theste snarare skola komma vthi hans moordgarn, ther han them tå dräper och til ewigh tijdh förderffuar; ty ligger ock största machten ther vppå, at man altijdh är redhobogen, til at stå thessa onda begärelse, som intet annat äro, än dieffuulens nääte och snaror, manligha emoot, så at the icke kunna j oß bekomma röter och stadfestelse; ty hwar thet icke skeer, öffua the sigh sedhan genom fiendans anblåsande meer och meer, til thes the nu intet kunna warda vthrotat. Thetta menar ock S.
Romar. 6. Paulus, ther han sägher: later icke syndena wara welligha j idhar dödeligha lekamen, så at j henne efftersölien vthi hennes lustar; item,
Ephes. 4. til the Epheser: giffuer icke fiendanom rum. Hwadh ock dieffuulen kan åstadhkomma, ther honom warder rum giffuit, är thetta förfärligha Amnons exemplet itt klart bewijs; men sådana farligh exempel finnas wel flere bådhe j scrifftenne och ellies. Giffue Gudh, at wij kunde see ther widh, och lära ther aff tagha oß för fiendans list til wara! Salomon giffuer oß här vthi en nyttugh förwar-
Prov. 2. ning medh thenna lijknelsen: seer icke på wij-

net,

net, ther thet står så rödt och fergar sigh j skålenne, så at en må åt lösta; ty på sidztonne bijter thet såsom en orm, och stinger såsom en eeter orm. Then som wil fånga fisken medh kroken, setter först agnen eller maten ther vppå, så löckas thet honom snarast. Sammalund når dieffuulen wil någhon förderffua, vpwecker han först j honom någhor sådana ond begärelse, medh hwilkom han honom dragher, så lenge han störter honom j gropena, som han för honom bereedt haffuer; ty sägher ock Salomon j Predicare bokenne: Eccles. 9. såsom fiskanar fångas medh kroken, och foghlanar medh snaronne, så fångas ock menniniskiorna j then onda tijdhen, når han medh hast kommer them vppå. Ty Gudh tilstäder offta them, som thet begära och endeligha haffua wilia, hwilket doch icke loflighit är, och lata sigh medh inga förmaningar ther ifrå wenda, at the bekommat tå omsidher, men sigh sielffuom til plägho, såsom Amnon; ty wore thet ock them mykit bättre och saligare, at thet bleffuo them platt affslaghet och förnekat, såsom offta hender medh the gudhfruchtigha, at the icke få thet, the bidia aff Gudhi; vthan når the någhot bidia efter theras eghen begärelse, warder thet them förnekat; ja, Gudh legger them snarare j then stadhen korset vppå, hwilket wel är olustigare, men thet är lijkwel them nyttugare.

Theße och än annor flere, som iagh nu beslå later, åro (christen läsare) the skål och

scriffter, som migh j sakenne beweekt haffua, at iagh om sydzkonabarns gifftermål icke annat säya eller döma kan, än at thet wißerligha faller emoot Gudz bescreffna lagh och naturen, effter hwilkens lagh menniskian stygges widh blodhskams last, emoot ährligheet, tucht och godha sedher; item, at hoo som helst inträdher vthi slijk gifftermål, han misbrukar then christeligha friiheten medh aldrastörsta och skadelighasta förarghelse. Och än tå migh icke är kunnigt, hwadh här om ellies hoos the lerda är för en mening, effter hwilka ock någhre så frijt dispensera medh hwem them synes, synnerligha medh myndigha personer, lijka som them meer wore j slijka saker medhgiffuit, än androm; lijkwel synes migh, at theße skäl äro fast, widh hwilken the gamble fädher, som foordom woro j christenhetenne, sigh haffua ock hållet, ja, så hårdt hållet, at the ther öffuer haffua banlyst, lijka som blodhskendare, them, som sigh medh theras sydzkonabarn beblandade, och icke wille ther aff wenda igen, ey thes sidher, at slijkt war j Keysare laghen effterlatet; ty the hållet så före, at menniskio lagh moste wara krafftlöös, ther the icke haffua bijstånd aff Gudz lagh; såsom ock skeedt är alt in til wår tijdh, ther man alstädhes haffuer hafft wäxl för sydzkonabarns gifftermål, icke såsom aff blotta menniskiom, vthan ock aff sielffuom Gudhi förbudhen.

Therföre är ock tå thenna min troligha för-

förmaning til alla Swenſka, höghre och läghre ſtand, at the ſigh ifrå ſådana olofligh och farligh giftermål, ſom orſaak giffua til Gudz wredhe och almenneligha landzpläghor, flijteligha hålla, fruchtandes Gudh, ſom kyſkheet elſkar, och all oreenligheet, ſynnerligha then, ſom bedrijffs medh närſkylla perſoner, ingalund lijdha må; och intet achtandes the förargheliga exempel, ſom nu äro på ferde j fremmande land, och några j thenna ſakenne wilia bruka ſigh til hielparedhe, vthan heller twert emoot haffua för öghon froma och gudhfruchtiga förſtars exempel, hwilke på thet the icke ſkulle genom blodhſkams laſt förtörna Gudh, wanähra wår chriſteligha religion, och förargha theras vnderſåter, ja, bådhe vnderſåter och andra, altijdh och medh störſta flijt haffua ſigh hållet ifrå ſådana echtenſkap, ey thes mindre, at them än haffuer ſyntz ſigh ther medh kunna bekomma antingen någhon förgengeligh fordeel, eller ſåfeng luſta; vthan the haffua alt ſlijkt oanſeedt, förſeedt ſigh medh the echtenſkap, vthi hwilkom the leffua mätte medh itt gott och chriſtelighit ſamwet; ty the haffua dyrare reknat Gudz gunſt och wenſkap, än land och rike; ſåſom och j Pſalmen ſtår: hwem ſkulle iagh j himmelen och på iordenne haffua luſt til, förvthan tigh? Pſalm. 73.

Ther wij tå ſådana gudhfruchtiga förſtars exempel effterfölie, flyendes ſådana olofligh giftermål, ſå kunne och wij på wår gif-

termåls wegna behålla itt gott och roligheet ſammwet; thes förinnan andre, ſom ſigh på menniſkios dispenſation, antingen Påwans eller andras, förlåta, altijdh moſte antingen ſwäffua j tuiffuelachtigheet, hwilket är itt faſt ålenda wåſende, eller ock (thet än ſtörre iemmer är) dagh och natt quälias aff itt ondt och förſkreckt ſammwet.

Så går ock, hwadh iagh vthi thenna min ſcriffuelſe j ſakenne nu talat haffuer, icke aff någros menniſkios höghre eller leghre ſtandz haat eller affwund, thet weet Gudh ſom ſkodhar hierta och niwrar; icke heller aff någors, ſom annorlund är til ſinnes j thenna ſakenne, förachtelſe; ty iagh kenner wel min eghen ringa förmögenheet, och för then ſkul later hwar och en här om haffua hwadh mening honom ſynes; vthan thetta mitt taal går aff then omſorg, ſom iagh haffuer om Chriſti förſamblingar här i riket och meniga mans welferd, at man (ther Gudh werdigas forlåna ſin nådh) ſåledhes måtte förekomma ſynd och förarghelſe, och affwenda Gudz wrede och landzplåghor, ſom genom blodhſkams laſt plågha förorſakas; ty här åro ellies (Gudh bättrer) alt för monga, och ſtoora ſynder på ferde medh oß, at wij icke haffue behooff ytterlighare beſwåra oß medh thenna ſtygga blodhſkams ſyndenne och föra ther medh öffuer oß ſå mykit större och brådare ſtraff. Gudh ware oß nådeligh!

Nu

Nu, ther thenna min ringa tienſt j ſakenne någhot kunde ſkaffa, ther om bådhe iagh gerna Gudh, och gläddes ther åt. Hwar ock annars (thet Gudh nådeligha affwende) ſkulle ſkee, ſå at ſlijk förarghelig giftermål endeligha ſkulle haffua framgång; wore migh (Gudh kennet) theſte ledhare, theſte heller iagh ſåghe, at ſynd och ſkam ſamt medh ſyndaſtraff bleffue tilbaka. Doch thetta må gå huru thet kan, ſå haffuer lijkwel iagh (thet migh förhoppes) medh thenna min ſcriffuelſe giffuit tilfelle, at the menniſkior, ſom Gudh fruchta och hans gudhdomligha wrede gerna wilia vndwijka, mågha någorlunda weta, hwarföre the ſkola tagha ſigh til wara, och ſå ſierran giordt min orſeckt. Gudh then alzmechtigeſte ware oß allom nådeligh, och hielpe oß ther til, at wij thet allena j thenna och alla saker företage, ſom honom är behaghelighit, och thet vndwijke, ſom faller emoot hans gudhdomligha wilia. Amen.

Scriffuit j Vpſala,
Menſe Nouembri, Anno &c. 1571.

Laurentius, Epiſcopus Vpſalenſis, dilectis fratribus ac dominis, D. Præpoſitis, Parochis ac toti Clero Dioceſis Vpſalenſis, æternam in D:no noſtro, Jeſu Chriſto, ſalutem *).

Kåre godhe mån och bröddher. Ändoch iagh icke kan migh annat til ider förſee, ån at j vthi the ſtycker, som idart chriſteligha kall tilhöra, jw ingalund idher förſuma ſkolen, ſynnerligha, efter thet j aff migh så offta bådhe munligha och ſcriffteligha hår om förmante åren, ja, efter thet ock saken år ſådana, at hon ſielff oß allom må wara förmaning noogh, så at ingen ibland oß, then ther guddomligh befalning, ſina wårdnaders och jemwel ſin eghen welferd icke platt förgåtet och för ſkenon ſaghet haffuer, ſkal j thenna tijdhen kunna wara vthan omſorgh; likwel anſeendes menniſkligh ſwagheet, then så wel wij Clerkerna, ſom alle andre vndergiffne åre, tencker iagh, at vpweckelſe och förmaningar ſkola aldrigh kunna ſkee för offta, ån ſidher vthi then lå-

gen-

*) Å nyo uplagdt i Weſterås, af Biſkop Jon. Rudbeck, 1622, in 4:o.

genheet, som nw är för handenne; ty hwad för itt förfärligit rijß vthi närwarandes tijdh Gudh öffuer thetta fattigha landet, medh krighet, thenna swåra peſtilentien, och annor olöcko förbt haffuer, thet är oß allom meer än noogh kunnogt wordet; ther aff ock lett är til at merckia hans förſkreckeliga wrede, then wij medh wåra monga och ſtora ſynder vthan twiffuel rundeligha nogh fortient och förorſakat haffue. Eller medhan ſcrifften ſå clarligha och mongeſtädz betyghar, at ſtora och almenneligha landzpläghor, nemligha kriigh, öyyr tijdh, peſtilentia och andra ſlijka, altijdh plägha fölia, lijka ſom ſkuggen fölier kroppen, ther ſtora och almenneligha laſter föregå; hoo wille twiſla, om ock thenna pläghor, ſom landet nu ſå hårdt tryckia, ſkulle kunna annars, än för allmans ſtora och groffua mishandel emoot Gudh och hans helgha bodhord vppå komna wara? Ja, efter thet Gudh är (ſåſom j Pſalmen ſtåår) Pſ. 145. vthi ſina wägar rettwijs; teſſlikes ock, at alzingen olöcka hender j ſtadhen, then Gudh icke gör, (ſåſom Propheten Amos betyghar); moſte wij thet medh retto bekenna, at alle, vthaff hwadh ſom helſt ſtand wij wara kunne, haffue medh wår mishandel och ſwåra ſynder her til holpet; ja, thet är j ſanningen icke annars, än ſåſom Propheten Eſaias förmeller: landzens miſſgerningar betryckia thet. Eſaie 24.

Therföre ock ſå liwſft oß thet är, at thenna gråſeligha Gudz wredhe, ſamt medh ſtraf-

straffet, som henne vthi sådana mått fölier, kunde förblidkat, minskat och stillat warda, så stoorligha skole wij predicanterna oß ther om mödha, medhan her til platt inga andra wäghar eller medhel kunna finnas, at rett bättring bådhe hoos oß sielffua, och sidhan hoos all stand, måtte företaghen warda; ty ellies haffue wij til befruchta, at ondo fölier
Ps. 7. hälffuo werre, såsom j Psalmen står: wil man icke omwenda sigh, tå haffuer han hwett sitt swerd, och spent sin bogha, och haffuer lagdt dödeligh skott uppå. Och effter thet en rett och hiertans bekennelse är then första grundsteen til sanskylliga bättring, så at ther hon icke föregår, ja rettsinnigh är, och vthaff alt hierta går, ther kan man til ingen christeligh bättring, och ther medh hwarken til Gudz wenskap, syndernas förlatelse, förskoning medh pläghonne, eller några handa gudhdomliga gäffwor komma; moste wij til thet aldraförsta och flijteligaste ther på arbeta, at alle mägha sigh aff hiertat bekenna, och giffua sigh Gudhi skylligha. Her til är tå intet bättre sätt, än thet som Gudh sielffuer Prophetenom Esaia medh thenna orden förelegger,
Esaie 58. sägandes: ropa tröstelige, spar icke, vphäff tina röst såsom en basun, och förkunna mino folcke theras öffuerträdelse ꝛc.; item, Pro-
Ezech. 3. pheten Ezechiel: tu skalt höra ordet aff minom mun, och göra them ena förwarning ꝛc. Thetta, thet är, at en oskrymtat bekennelse moste medh allonne föregå, sannar ock så

Ko-

Konung Dauid j Pſalmen, ther han ſå talar: emedan iagh tijgde, förſmechtade min been ꝛc. Tå ſade iagh, jagh wil bekenna för Herranom min öffuertrådelſe; tå förlåſt tu migh minne ſyndz mißgerning. Samma ſett höllt ock Propheten Daniel, tå han lågh in för Gudh och manade thet beſta för ſitt fångna folk; ty alt ſå ſtelte han ſin bön: wij, wåre Konungar och Förſtar, och wåre fädher haffue ſyndat emoot tigh Herre, och haffue icke lydt Herrans wårs Gudz röſt. Thetta är iw en clar, ja, ock ſå nödtörfftigh bekennelſe, ſom han gör på alla ſtänders wägna, allo folcke, ſom vnder Gudz wrede och plåghor för theras ſynder ſkul ſtadde äro, och nådh och förſoning begära, til itt rettſinnigt exempel och efterdöme? Pſ. 32. Dan. 9.

Och är thet her ſynnerligha til merckandes, at Propheten icke vndſaller, hans folk Judarna, ſom för theras ſynder ſkul vthi en ſå ſtoor wedermödho komna woro, iw hade hördt Gudz ord, och ther aff görligha förnommet hans wilia; vthan thet talar han allena om, ſom för ögonen war, och the ſielffue medh honom bekenna moſte, nemligha, at the icke hade warit ordena, ſom them genom Gudz Propheter nooghſamliga förkunnat war, lydighe; aldeles, ſåſom icke heller än nu ibland oß någhor medh ſkäl neka kan, at wij (genom Gudz nådh) nu mong åår bort åt iw hördt haffue hans rena ord och evangelium, och ther aff förnommet hans wilia.

Men

Men then ſkullen moſte wij kennas widh, at wij vthi ſå ſtoor tilfelle, ſå litet haffue lagdt ſakena på hiertat, at wij hade mått waret ordena lyduge; vthan haffue, ſå mykit thenna delen tilkommer, latet ordet fara och alt hållet wårt gambla tråaff, fölgdt wår eghen onda luſta, och fulkomnat kötzens begårelſe, medh höghferd, girigheet, haat, ſweck, mord, hoor, bolerij, druckenſkap, dobbel, och hwadh ſådant meer år för kötzligh werck, hwilken
Rom. 1. S. Paulus til the Romare och Galater flij-
Gal. 5. teliga vpreknar; platt intet wiliandes betenckia och ihoghkomma, at wij vthi döpelſen wederſakat haffue dieffuulen och alla hans medhferder, och giffuit oß vnder Gudz ſon Jeſum Chriſtum och hans lydhno, til at vthi rättfärdigheet och ſanning tiena leffuandes Gudh; ty the ſom Chriſto tilhöra (ſågher S. Paulus), korsfeſta ſitt kött ſamt medh luſtar
Gal. 5. och begårelſe.

Men hwadh ſägher ock tå Chriſtus ſielff om thenna handelen, thet år, om them, ſom Gudz wilia haffua fått weta, och lijkwel intet göra ther mera til? nemligha, then tienaren, ſom wiſte ſins Herras wilia, och icke
Luc. 12. giorde ther efter, han ſkal få mykin hugg ꝛc. Thenna åro j ſanning hård ord, och år ån tå thet endels hårdare, ſom Propheten
1 Sam. 15. Samuel til Saul talade om olydnon emoot Gudz ord, hwilken ſamme Saul wel wiſte, doch icke folgde: olydhna år (ſågher han) en truldoms ſynd, och geenſtreffwogheet

år

är itt affguderij. Förfärligare och gruffuelligare kan om olydhnon icke warda talat; ty öffuer truldoms handel, widh hwilken Samuel her lijknar olydhnon, feller Gudh sielffuer thenna domen: en trulkona skalt tu icke lata leffua. Saminalunda thet Christus om theßa laster talar vthi S. Johannis Yppenbarelse, är öffuermåtton förskreckelighit, ther orden så lydha: the mandråpares, bolares, trulkarlars, affgudadyrckares, och alla lögnachtigas deel skal wara vthi then siödn, som brinner medh eeld och swaffuel, hwilket är then andre dödhen. Exod. 22. Apoc. 21.

Dömer tå scrifften alla them, som genom Gudz ord haffua fått weta hans helgha wilia, doch ther effter icke göra, lika medh trulkarlar och affgudadyrckare, och ther medh skylluga til then andra, thet är, til then ewigha dödhen och brinnande helwetet; hwad behöffue wij tå vndra, om Gudh för olydhnon skul sånes leggia menniskiona vppå theßa timligha plåghor, som alle nu, icke förgeffues, så fast offuer qwijdha? Hwilket ändoch thet wel tyckes wara swårt, så är thet fast ringare, än thet ewighe straffet; ja, thet är ther emoot retzligha icke annars, än såsom itt faderligit rijß och barna aghe, ther medh Gudh oß lika som sin barn tuchtar och aghar til bätring, på thet wij thet ewigha straffet och fördömelsen vndkomma måghe, såsom S. Paulus medh thenna orden clarligha tilkenna giffuer: tå wij dömde warde, så

så warde wij nepste aff Herranom, på thet
1 Cor. 11. wij icke medh werldenne skole fördömde warda. Ja, så framt wij genom thenna nepsten komme til sanskylliga bättring, ty ellies kunne wij icke allenast intet vndkomma then ewigha fördömelsen, vthan wij moste tå bådhe then och theßa timliga plåghor, ja, fast flere och större ån theßa åro, oß förmodha; ty lijka som Gudh är mykit godh och mild, så vthgiuter han sina plåghor, icke alla j sender, vthan han nepser syndarenar toghligha och styckes wijs, och såsom Wijsemannen sågher, medh mykin longmodigheet, giffuan-
Sap. 12. des them tijdh och rum til at öffuergiffua syndena. Hwar the ock tå sigh vnder thetta wilkoret icke heller bättra, så förökar han plåghona meer och meer, til thes hon warder siwfalt större; såsom Gudh vthi then tridie Mosi book giffuer tilkenna, sågandes: om j ån tå icke hören migh, så skalt iagh ån nw siw reser meer görat, til at nepsa idher för
Levit. 26. idhra synder, at iagh idhra höghferd och geenstreffwogheet nedhersla skal; item, Esaias: vthi alt thetta wender icke hans wredhe åter,
Esaie 5. vthan hans hand är ån nu vthreckt. Thet tyckes fast wara en swår ting medh theßa plåghor, som nu ibland oß wancka; lickwel är ån tå thet swårare, at man her vppå icke kan weta någhon enda; men aldraswårast är tå thet, at man ån nu större och förfärligare plåghor wißerliga förmoda moste, medh mindre hwar j sin stadh tencker til en alffwar-

sam

ſam och ſanſkylligh bätring; ty egentliga må man her thet ſäya, ſom Sanctus Johannes Baptiſta ſade til ſit folck Judarna: nu är yxen ſatt til rotena på träån; hwart och itt träå, ſom icke bär godha frucht, moſte affhugget och vthi eelden kaſtat warda. Matth. 3.

Nu, ſåſom tilförena ſagt är, at en rett hiertans bekennelſe in för Gudh förſt är her aff nödhenne; ſå ſkal man ock thet weta, at ändoch allahanda ſynder, the ſkee emoot hwilket Gudz bodh the kunna, haffua medh ſigh ſitt wißa och tilbörligha ſtraff, ſå äro lickwel några ibland, ſom ſcrifften vthi ſynderheet theßa landzpläghor, ſom är krijgh, hunger och peſtilentie, tilegnar, aff hwilka ſynes wara aff nödhenne her några förtälia, på thet når wij wete, hwar vthi briſterna meſt ſtå, mäghe ock tå thes lettare beſinna, hwadh deel ther är, ſom hörer til ſanſkylligha bättring i ſakenne. Och är tå ibland theße ſynder otackſamheet icke then ringaſta; ty lijka ſom ingen ting kan någhon tijdh wara ſkäligare och rättwijſligare, än at man honom tackar och loffuar, aff hwilkom man ſtora welgerningar vpboret haffuer; ſå kan ock twert emoot ingen odygd eller laſt större wara, än thetta icke göra, ſåſom ock thet latinſka ordſpråket betyghar: dixeris maledicta cuncta, cum ingratum dixeris; meer til ſmäleeks kan tu ingom förwijta, än när tu kallar honom otackſam. Lickwel är thenna laſten ſå almenneligh i werldenne, at thet går öffuer alla mät-

to, ſynnerligha ther ſaken gella ſkal emoot Gudh, hwarföre han ock genom Propheten Malachiam ſå klaghar: en ſon ſkal hedhra ſin fadher, och en tienare ſin herra; är iagh nu fadher, hwar är min heder? är
Mal. 1. iagh herre, hwar fruchtar man migh?

Her moſte wij tå til thet förſta bekenna wår ſtora ſkul; ty för ſå otaligha monga Gudz welgerningar, bådhe andeliga och lekamligha, haffue wij honom illa tackat. Han haffuer aff ſynnerligh nådh latit oß bekomma ſin helgha ord och en wiß rettelſe om wår ewigha ſaligheet, hwilken är Jeſus Chriſtus Gudz ſon allena, ſåſom S. Petrus ſägher: thet är intet nampn vnder himmelen giffuit, vthi hwilko menniſkian må ſaligh bliffActor. 4. ua, vthan Jeſu nampn allena. Men hwad ock thetta är för en dråpeligha ſtoor gåffua och welgerning, må man någralund tå beſinna, när man dragher til minnes och betencker, vthi hwilken förfärligh blindheet werlden tilförenna ſtadd war och wandrade; ty Herran Jeſum Chriſtum kende man platt intet, vthan allena widh nampnet. Huru man honom ſigh til tröſt bruka ſkal, thet war oß på then tijdhen, och wårom föråldrom, åwen ſå wel kunnogt, ſom Turckom och Heedningom thet är platt intet. Alle wore wij ſom wilfaEſaie 53. rande fåår, ſåſom Eſaias ſägher; hwar hölt ſin willa ſtijgh. Then ene ſökte ſaligherena vthi aflatzbreff, then andre medh pelegrims ferder, then tridie medh pſaltare och roſenkrantſar,

ſar, then fierde medh meßo köp, then femte medh munckakappor, och ſidhan medh ſå margahanda annor flätio, lögn och bedrägerij, at ther på war hwarken taal eller ende, at man öffuer ſådana wår iemmerligha wilfarelſe wel ſå må klagha, ſom Propheten Jeremias klagade öffuer ſins folcks afguderij, ſåyandes: ſå monga ſtådher, ſå monga gudhar haffuer tu Juda; och ſå monga gator, ſom j Jeruſalem äro, ſå mong blygda altare haffuen j vpſatt ꝛc.; item: mitt folck haffuer giordt en dobbel ſynd; migh, ſom är en leffuande kella, haffua the öffuergiffuit, och giordt ſigh brunnar, ja, vſla brunnar, ty the giffua intet watn. Vthaff ſådant gruffweligit mörcker haffuer Gudh fördt oß til ſitt vnderligha liws (ſåſom S. Petrus ſägher), nemligha til wår Herra Jeſum Chriſtum, ſom ſigh nempner werldennes liws. Jerem. 11. Jerem. 2. 1 Pet. 2. Johan. 8.

Sedhan haffuer han ock thes förinnan bewijſt oß ſå margahanda lekamligha wälgerningar, ſåſom medh mong åro godh och ſtadig fredh; förſorgt oß rikeligha medh brödh och födho, lijff och helſo, och än nu vthi thenna bekymmerliga tijdhen och örligs åren haffuer hans gudhdomligha hand welleligha beſkyddat och beſkermat oß för wåra hätzka och mechtiga fiender; ſå at ändoch man icke neka kan, medh rooff och brand ſkadha wara ſkeedd, lijkwel haffuer Gudh än nu alt hår til nådeligha förtagit fienderna ther medh ſå fierran komma, ſom fahren haffuer waret,

och the haffua åstundat. Samma wår kåre Gudh och himmelske Fadher frede och frelse oß ifrå them och alt ondt ock så hådhan aff! Och lijka som han medh ibland giffuit haffuer löcko och segher, och ther medh latet landet bekomma the partzeler, som så stoorliga haffua waret aff nödhenne, både salt och annat; werdigas ån nu göra oß itt nådeligit bijstånd, och göra på thetta krijghet och all annor wedermödho en godh enda. Nu, alt slijkt åro stora och dråpeligha Gudz welgerningar, för hwilka oß boorde honom trooligha tacka och loffua; men huru wij her medh haffue gått til werka, hwadh tack wij her före haffue bewijst Gudhi, år meer ån noogh (Gudh bättret) för ôghonen, ther wij hans gudhdomligha gåffuor så otilbörligha medh wårt ogudhachtiga wesende haffue misbrukat, ja, ock så (som noogh år til befruchtandes) her före meer tackat oß sielffua, wår eghen macht, rådh och förnufft, ån wij haffue tackat Gudhi, hwilkom doch retzligha allena för alt gott bör haffua tacken, såsom j Psalmen står: icke oß Herre, icke oß, vthan giff
Ps. 115. tino nampne åhrona. Och ther wij ån fast medh munnen skulle låtas tacka honom, så finnes thet lijkwel j sanningenne så wara tilgånget medh oß, som vthi Psalmen står: the skrymtade för honom medh sin mun, och lugho för honom medh sin tungo, men theras
Ps. 78. hierta war icke rettsinnigt för honom; therföre moste wij ock tagha wår deel medh aff the

the bittra ord, som Moſes talade til Judarna, ſåyandes: tu galna och wettlöſa folck, löner tu Herranom tin Gudh ſå igen? Är icke han tin Fadher, then tu tilhörer? Haffuer han icke giordt och bereedt tigh? Om tå Gudh, hwilskom wij icke bätter för hans gudhdomligha welgerningar tacke, dragher ſin hand ifrå oß igen, och medh ſådana plåghor, ſom oß nu liggia på halſen, heemſöker, teendes oß uthi ſlijka mått wår ſtora ſynd och mishandel; mon han tå ſkola hetas göra oß orett? Ja, Gudh är en rett domare (ſägher Dauid), och en Gudh, ſom hotas daghliga. Han later ſigh och nempna j ſcrifftenne Zelotes, thet är, en nijtelſkare, eller en nijtelſkande Gudh, therföre, at han bär nijt om ſin gudhdomliga åhro, ſå at han henne icke wil miſta eller androm låta, och för then ſkul them, ſom henne genom otackſamheet krenckia, förſwagha eller beröffua, gruffueliga ſtraffar och plåghar. Deut. 32. Pſ. 7. Exod. 34.

Thet haffuer ock waret ibland oß, och än nu (ty wer) är en gammal oſedh, ja, en gruffueligh laſt, Gudhi och hans helgha nampn til ſå ſtoor wanähro, medh thetta öfwerdådiga ſwäriande och åtſkilieligha eedhaſet, ther man ſå offta ſwädr om Gudh, hans hårda dödh, hans dyra under, hans helga blodh, kors, ſacrament, werdigheet och annat ſlijkt, hwilket ock meſtadeels ſker uthan all redeligh orſak, aff en ond och ſåfeng ſidhwenio; och är man her til ſå offuermåtton ſnart redho, at man näſtan intet ord kan

tala, ther icke legges en dyur eedh vppå, oanseedt, at Christus sielff thetta så hårdt förbudher haffuer medh thenna orden: iagh sägher idher, at j skolen alzintet swåria ꝛc., vthan idhart taal skal wara, ja, ja, ney, ney; ty hwadh ther öffuer är, thet är aff ondo. Och ändoch scrifften vthi någhor fall lijkwel tillater eedher, nemligha, ther sanna saker äro mörka, eller komma j twiffuelsmål, och behöffua för then skul medh eedher och Gudz nampns åkallan stadhfesta warda, såsom til the Hebreer scriffuas, at eedhen gör en enda på alla trättor; så skeer icke thes mindre som offtast, at thetta wendes twert om, så at man medh eedher stadhfester lögnen, och bedriffuer så en dobbel synd, som är både lögn och falsk eedh. Vnder tijdhen skeer ock, at thet man än rätt sworet haffuer, warder thet så ringa achtat och hållet; ther aff kommer tå, at ingen kan på eedher sigh tryggeligha förlata, såsom ock Propheten Jeremia klaghar, at samma last war ock tå hos hans folk Judarna mykit almenneligh, sägandes: om the än swåria, så sant som Herren leffuer, så swåria the doch falskeliga, thet är, the hålla intet, thet the swåria och loffua, vthan ryggia och bryta eedhen, när ock för hwad saak them löster. Nu sägher jw scrifften, at Gudh icke skal lata honom blifua ostraffat, som hans nampn misbrukar, såsom theße göra både medh fåfenga, falska, ock så medh brottna eedher; item, Propheten

Matth. 5.

Hebr. 6.

Jerem. 5.

Exod. 20.

ten Zacharias: jagh wil haffuat fram (sägher Herren), at thet skal komma tiuffuom och them, som falskeligha swäria widh mitt nampn, heem, och skal vptära theras hws ꝛc.; Zach. 5.
ty är ock icke willesamt vppå tagha och her aff besluta, at thetta almenneligha, fåfenga och falska eedhbruk, som genom strafflöso och sielffswold styrckes och fordras, intet litet hielper til theßa almenneliga och swåra landzplåghor och gångande straff.

Sammalunda, lijka som thet icke vthan Gudz grymma wredhe och straff plåghar gå förbij, ther man vthi förberörda måtto misbrukar Gudz helgha och all åhrowerda nampn; så haffuer Gudh icke heller til sedz strafflöst skenckia werldenne någhrahanda annat misbruck, som går på gudhdomliga saker, åhwilka som helst the ock äro, men synnerliga the helga werdiga sacramente, döpelsen och Herrans nattward, hwilkom både för Herrans Jesu Christi skul, som them stichtat haffuer, och serdeles nattwarden, then han medh sin eghen helga lekamen och dyrbara blodh stichtat haffuer, så ock för then merckeliga nytte och frucht, som ther igenom Gudz försambling beskaffat och tilfoghat warder, bör vthi alsom största åhro och wyrdning hållen warda; ty så scriffuar then helghe Paulus om nattwardzens sacrament: hwilken owerdeligha åter aff thetta brödh, eller dricker aff Herrans kalck, han bliffuer saker til Herrans lekamen och blodh; item: 1 Cor. 11.

then owerdeligha åter och dricker, han åter och dricker sigh sielffuom domen, thet är, Gudz hårde straff, therföre at han icke åtskillier Herrans lekamen, nemiliga medh sanskylligha wyrdning, som S. Augustinus thet uthlegger; och talar samma Apostel ån nu uthtryckeligare om straffet, sågandes: therföre äre och monge swaghe och krancke ibland idher, och en stoor deel soffua. Aff thenna S. Pauli ord är jw icke blindt uppå tagha, at kranckheter, sådana som thenna skarpa pestilentien samt andra slijka äro, genom hwilka folcket borttryckes aff land och städer, komma och så aff the helgha sacramentz misbruck och wanwyrdning.

Nu är iw och noghsamt kunnogt wordet, uthi huru stoort och gråselighit misbruk Herrans Jesu Christi nattward under Påwens regement waret haffuer, så wel her j landet, som annorstedz j werldenne, bådhe j then måtton, at man thet så ochristeliga stympat och åtskildt haffuer, giffuandes then ena delen then andra förwthan, emoot Herrans clara befalning; giordt och så ther aff itt syndaoffer för leffuandes och döddha, Christi sanskylliga och eniga offer, som på korßet giordes til så stoor förnedring och förachtelse, och sidhan uthi mongahanda andro måtto (som nu wore för longt omtala) thet wanbrukat; kan man och tå tenckia, at Gudh icke en gång sådana mishandel wil hemsökia, så wel hoos oß, som annorstädz? effter som han til thet

thet förſta bodhordet ſägher: jagh Herren tin Gudh är en ſtarck hempnare, then ſom ſöker fädhernas misgerning in på barnen, alt in til tridie och fierde ledh; ja, när barnen trä- Exod. 20.
dha in vthi theras ſynduga föräldras ſootſpor, ſåſom nogh är befruchtandes wij ock än nu göre. Ty ändoch theßa förtalda ſacramentz misbruk äro hoos oß affſkaffat, ſå är thet icke thes heller ſå fierran medh oß alt ſå clart; ty thet man Herrans nattward begärar ſå tijdha haffua för ögonen, och honom lijkwel ſå ſiellan brukar; item, när man honom än bruka ſkal, ſåſom alment pläghar ſkee Påſcha tijdh, görs thet meer för ſidhwenion och andra lettferdiga ſaker ſkul, än för then retta och ſanſkylliga, ſom är, at wij her medh ihoghkomma ſkole Chriſti pino och dödh, ſom är then retta lösnen för wåra ſynder, och therföre aff hiertat tacka honom; item, ſtyrckia ther medh wår ſwagha troo, och oß både til anda och lekamen medh Chriſto föreena. Så går her ock monge til, ſom liggia vthi vppenbara laſter, hoor, bolerij, ſwalgh, girigheet ꝛc., och platt ingen bättring företagha, ändoch the henne vnder tijdhen medh itt falſkt hierta vthloffua; theße ſwijn (ty ſå mägha the medh godh ſkäl kallas, all then ſtund the vthi ſlijka mätto liggia och söla ſigh j ſyndenne, ſom ſwijnet j träcken) wanähra thetta ſacramente på thet aldrahöxta, och ther medh föra Gudz pläghor ſå wel öffuer andra, ſom ſå fierran

oskylluge äro, som öffuer sigh skelffua; ty thet the sådedes medh sacramentzens misbruk bryta, moste ock andre medh them omgella; en part therföre, at the icke haffua stygs widh them och driffuit them ifrå sigh, når the til Herrans boord gått haffua, vthan haffua witterliga stadt them her til medh sigh, och sådedes giordt sigh aff theras laster deelachtiga; en part warda ock vthi thetta timliga straffet medh androm inweffuade, som ellies j sakenne äre platt oskylluge, såsom thet sigh haffuer medh the meenlösa barn, hwilket skeer aff Gudz lönliga, doch rettwijsa doom, såsom skedde tå flodennes straff gick vthan åtskildnat öffuer alla, och ellies mestadeels vthi almenneliga plåghor skeer; ther om Gudh genom Ezechiel Propheten så talar: jagh skal dragha mitt swerd vthu skydonne, och skal dräpa j tigh både rettferdiga och orettferdiga. Ty kommer ock tå thenna saken ther vth vppå, som Propheten Jeremias klaghar, såvandes: wåra fädher haffua syndat, och äro icke meer för handenne, och wij moste thera misgerningar omgella; item: fädherna haffua ätit sura wijndruffuor, och theras barns tender äro öma wordna.

Ezech. 21.

Thren. 5.

Jerem. 31.

Öffuer thetta moste wij ock bekenna, at medh dråp och manslag haffuer her j riket waret itt så öffuerdådugt wesende, at thet är gånget öffuer alla mått. Men hwadh ock thenna är för en dråpeligh och Gudhi mishageligh synd, och hwad för plåghor hon

öff-

öffuer land och städer plåghar vpweckia, synnerliga ther man slijkt för strafflöso skul så frijt och dristeliga bedriffuer, thet giffs mongestädz j scrifftenne clarligha tilkenna, serdeles vthi then fierde Mosi book, ther Gudh så talar til sitt folk: orener icke landet, ther j vthi boon, ty then til blodh saker är, han orenar landet, och landet kan icke försonat warda, för thet blodh, som ther vthgutet är, annars än genom hans blodh, som thet haffuer vthgutet. Her sägher Gudh, at itt land Num. 35
warder för honom orenat, thet är, ohelgat, besmittat och skemdt genom blodz vthgiutelse; nu sägher ock scrifften, at Gudh är heligh, hwilken för then skul intet oheligt lijda kan, Deut. 11
vthan hwadh sådant är, thet förstörer och förlegger han, och således straffar them gruffueligha, som thet ohelgha, som heligt är, effter som j Psalmen står: om the mina stadhgar ohelga, och min bodh icke hålla, så wil iagh heemsökia theras synd medh rijs, och theras misgerning medh plåghor. Thetta må Ps. 89.
man ock merckia aff Prophetens Hoseæ ord, som så lydha: Gudz hädhelse, lögn, moord, stöld och hoor, haffua fått öffuerhandena j landena, och then ena blodhskullen kommer effter then andra, therföre skal ock landet stå jemmerliga och allom inbyggiarom illa gå; Hos. 4.
item, Ezechiel: effter tu haffuer lust til blodh, wil iagh ock göra tigh blödande noogh, och skalt thetta blödandet icke vndslippa; ty Ezech. 35
är ock clart noogh, at genom blodz vthgiutel-

telſe, ſom icke ſlijteliga ſtraffas, förorſakas landz plåghor, ſynnerliga krijgh och blodhſtörtning; och är thet allom mandråparom ſwåra mykit förfärlighit, ſom Salomon her om talar, ſåyandes: then menniſkia, ſom medh öffuerwold eenne ſiels blodh vthgiuter, hönom ſkal ingen kunna behålla, thet han
Prov. 28.ån flyddе alt in til helweted. Och ſtådz ån tå icke blodz ſkul vthi theßa oppenbara dråp allena, vthan thet ſkee ock ſå ganſka offta i thenna tijdhen heemligh moord, ſynnerliga på the ſmå meenlöſa barn, hwilken föråldranar aff förſumelſe, eller ock vndertijdhen medh ibland (ſåſom noogh är befruchtandes) medh retta foracht, och är doch ingen, ſom ſigh later om theras blodh wårda, annar ån Gudh allena, hwilken thet ock omſidher genom almenneligha landzplåghor vthſöker; ty, ſåſom j Pſalmen ſtår, Herren flyr them rått, ſom lijdha öffuerwold; item: han wårdar ſigh om then fadherlöſa och enkiona, och gör the ogudh-
Pſ. 146. achtigas vpſåått om intet.

Så haffua ock alt för monge (ty werr) vthi theße förledhna åår beſlagne waret medh blodhſkams ſynd, then man plåghar nempna ketterij och frendſämio ſpield; thenna är ock en ſkendeligh, ſkadeligh och Gudhi widerſtyggeligh laſt, för hwilka all man medh retto ſkulle ſigh fruchta och flijteliga bewara, förſt, för thet hårda wijte ſkul, ſom Gudh haffuer wederlagt, ther hon vthi någhot land får, för ſtraffloſo ſkul, ſtoor framgång; ty ſå ſcriff-

uas

uas her om vthi tridie Mosi book: hållet (sägher Gudh) mina stadhgar och retter, görer intet aff thenna styggelsen (förnim blodhskams synd, som j thetta capitelet och ellies offta kallas styggelse); ty alt så haffuer landzens folck giordt, som för idher woro, och orenat landet; på thet at landet icke ock vthspyor idher, tå j thet orenen, lijka som thet vthspyodt haffuer hedningarna, som för idher woro. Aff thenna orden är lett til at förnimma, huruledes ther blodhskams synd vthi någhot land warder för straffldso skul mykit almenneligh, skola inbyggiarenar ther samma stadz icke triffuas, vthan the skola förminskade och vthödde warda, hwilket her j texten kallas vthspyys. Sidhan om man her på wil weta exempel, warder thet strax her bredhowidh indraghet, nemligha, the Cananeers förstöring och vthrooteise, hwilken her sägyes skedd wara egentligha för thenna syndenne skul; sidhan är än tå thet gråseligare, som skedde j Noah tijdh medh flodhenne; ty såsom lärarenar äro widh then mening, at then yterSta werlden skal medh eeld straffat och purgerat warda, egentliga för girughetenes skul, som hon orenas medh, så skal ock then förSta werlden, som warade alt in til flodena, för skörleffna och synnerliga för blodhskams synd skul, haffua medh samma almenneliga flodh straffat waret, hwilko mening och texten intet är olijk. Samma synd haffuer ock hafft öffuerhandena vthi Sodoma och the andra

Levit. 18.

Gen. 6.

dra ſtådher, hwilka Gudh medh eeld och ſwaffuel omſtörtte i affgrunden, ſåſom aff Loths döttrars exempel noogh merckias kan,
Gen. 19. ty hade the ſlijkt, ſom the bedriffuo medh theras fadher, icke ſeedt hoos the Sodomiter, och ther igenom wordet förargade, hade the wel hafft then laſten fordragh. För ſamma ſynd ſkul lät ock Patriarchen Jacob then förbannelſen gå öffuer ſin förſtfödda ſon Ruben, at han moſte ombåra ſin förſtfödzlorett, ſå at hans ſlecht, ſom ſkulle haffua wordet then förnemligaſta ibland the tolff, wardt näſtan then ringaſta, aldeles efter Patriarchens ord, ſom ſå lydha: tu ſkalt
Gen. 49. icke wara then öffuerſte ꝛc. Men hwadh för jemmer ther aff kom, at Konung Dauidz ålſte ſon Amon krenckte ſin halffſyſter Tha-
2 Sam. 13. mar, görs icke behoff här om tala; doch hwadh S. Paulus haffuer om thenna laſtena hafft för en mening, är gott merckia, när man giffuer acht uppå, huru illa han togh thet widh ſigh, när han fick tijdhende ifrå Corintho om then, ſom ſin ſtuffmodher beläg-rat hade, och ſtrax befalte, at the chriſtne, ſom til then förſamblingen hörde, ſkulle oförtöffuat driffuan ifrå ſigh, och antwardan ſa-
1 Cor. 5. tane j wold til kötzens förderff ꝛc.

Här aff, och annat ſlijkt j ſcrifftenne, är tå clart noogh, hwadan och genom hwadh ſtycker theßa ſwåra och almenneligha landzpläghor, retzligha warda förorſakadha, nemligha genom almans mishandel emoot Gudh och groff-

groffua synder, synnerligha slijka, som här nu förtalda äro; ty Gudz clara ord, som ingalund liugha kan, betyghar thet krafftteligha, effter som wij nu förnommet haffue. Man läås vthi the hedniska historier, huruledes hedningarna, när them någhor ny och förskreckeligh plägha vppå kom, haffua strax plägat sökia til någhot aff the rum, ther gudarna, ja, diefflarna, genom theras spåkonor, sybillor eller andra, almen hetas giffua wiß swar om okunnogha saker, på thet the måtte få ther weta, bådhe hwar aff plägghan war kommen, så och medh hwadh förssoning hon kunde affskaffat warda, thet doch altsammans owist war, ja, retzligha icke annat war, än bedrägherij och lögn, såsom Propheten Zacharias sägher: affgudarna tala icke annat, än wedermödho, och spåmännenar see intet annat, än lögn, och tala icke annat, än drömer, och theras förtröstning är intet. Men wij christne, som haffue Gudz sanna ord j scrifftenne, äre (Gudh thes loff) så fierran fast bätter försorgde; ty när wij söke, icke såsom förbemelte Hedningar, eller och såsom några wantrogne och säfenge christne än nu offta göra, til spåkonor, leffierskor eller annat slijkt bedrägheligit folck, vthan (såsom wår Herre Christus rådher) til scrifterna, och ransake ther, så göra the oß wissa nogh, lika som på alt annat, thet oß aff nödhenne är at weta, så och om allahanda landzplägghor, bådhe hwar aff the komma, så

Zach. 10.

Joh. 5.

så ock hwar medh the mågha retteliga warda förſonade. Men retta vrſprunget til theßa almenneliga landzplåghor, haffuer man nu aff ſcrifftenne korteliga förtaldt, och är j ſanningenne icke annat, än (ſom ſagdt är) landzens ſtora ſynder, ſerdeles thenna, otackſamheet emoot Gudh för ſå margfalleliga och ſtora hans welgerningar, hwilka han oß både til ſtålennes och kropſens welferd nådeliga bewijſt haffuer; item, hans gudhdomliga och alla åhro werda nampns förfårliga misbruk och wanheeder medh ſåfenga, falſka och ryggiade eedher, ſå ock hans helgha ſacramentz margfalleliga misbruk och wanwyrdning; item, öffuerdådigt dråp och blodz vthgiutelſe, blodzſkams ſynd, och ſidhan alla andra ſlijka groffua laſter, hoor, bolerij, druckenſkap, girigheet, orett och öffuerwold, haat och nijt ꝛc., om hwilka laſter S. Paulus ſågher, at the ſom ſådant göra, åro werde döddhen, ja, then ewigha döddhen, än heller then lekamliga döddhen medh alla timliga pläghor.

Rom. 1.

Men til then retta och ſanſkylliga förſoningen, genom hwilka alla, både ewigha och timliga pläghor, förtaghas, kunne wij aldrigh eller annorlunda komma, än ther medh wij alment oß beſinne och ſanſkylliga bättring företaghe, ſåſom Propheten Eſaias clarliga medh thenna orden giffuer tilkenna: twåtter idher, görer idher rena, legger bort idhart onda weſende ifrå min öghon, wender igen aff thet onda, lärer göra thet gott är, farer eff-

effter rättheeten, hielper then förtryckta, skaffer then sadherlöſa rett, och hielper enckiones saak; och kommer så sidhan, och låter oß gå medh hwar annan til retta (sägher Herren); om idhra synder än woro blodhröda, så skola the doch warda sniöhwijta ꝛc. Ty ändoch för synderna platt ingen annor förſoning är, än Chriſti pijna och döddh, såſom S. Johannes merckeligha medh thenna orden betygher: han är förſoningen för wåra synder, och icke allenaſt för wåra, uthan och för hela werldennes; lijkwel om wij til thenna förſoningen komma wile, så är platt ingen annar wägh för handenne, än (såſom sagt är) rett syndaboot, thet är, förſt en rettſinnigh och oskrymtat hiertans bekennelſe, såſom medh thet aldraförſta uthi thenna ſcriffwelſen föregiffuit är; ther näſt, rett tijdher och ånger, then Dauid kallar itt förkroßat hierta, och ther om han annorſtädz så talar: iagh kundgör mina misgerning, och ångſlas för mina synd. Sedhan moſte ock fölia en rettſinnigh troo til Gudz ord om ſyndernas förlåtelſe, genom midhlaren Jeſum Chriſtum, såſom S. Paulus til the Romare lärer, sägandes: genom Chriſtum haffue wij ock en tilgång j troonne til thenna nådh. Til thet yterſta wil ock itt nytt och chriſteligit leffuerne wara medh, ther om S. Paulus så mongaſtädz uthi ſin ſcriffuelſe, och ſynnerliga til the Coloßer, medh thenna orden talar: om j åren uppſtåndne medh Chriſto, så ſöker thet

Eſ. 1.

1 Joh. 2.

Pſ. 51.

Pſ. 38.

Rom. 5.

så och hwar medh the mågha retteliga warda förſonade. Men retta vrſprunget til theßa almenneliga landzpläghor, haffuer man nu aff ſcrifftenne korteliga förtaldt, och är j ſanningenne icke annat, än (ſom ſagdt är) landzens ſtora ſynder, ſerdeles thenna, otackſamheet emoot Gudh för ſå margfalleliga och ſtora hans welgerningar, hwilka han oß både til ſtålennes och kropſens welferd nådeliga bewijſt haffuer; item, hans gudhdomliga och alla åhro werda nampns förfärliga misbruk och wanheeder medh ſåfenga, falſka och ryggiade eedher, ſå och hans helgha ſacramentz margfalleliga misbruk och wanwyrdning; item, öffuerdådigt dråp och blodz vthgiutelſe, blodzſkams ſynd, och ſidhan alla andra ſlijka groffua laſter, hoor, bolerij, druckenſkap, girigheet, orett och öffuerwold, haat och nijt ꝛc., om hwilka laſter S. Paulus ſägher, at the ſom ſådant göra, äro werde döddhen, ja, then ewigha döddhen, än heller then lekamliga döddhen medh alla timliga pläghor.

Rom. 1.

Men til then retta och ſanſkylliga förſoningen, genom hwilka alla, både ewigha och timliga pläghor, förtaghas, kunne wij aldrigh eller annorlunda komma, än ther medh wij alment oß beſinne och ſanſkylliga bättring företaghe, ſåſom Propheten Eſaias clarliga medh thenna orden giffuer tilkenna: twätter idher, görer idher rena, legger bort idhart onda weſende ifrå min öghon, wender igen aff thet onda, lärer göra thet gott är, farer eff-

effter rättheeten, hielper then förtryckta, skaffer then fadherlösa rett, och hielper enckiones saak; och kommer så sidhan, och låter oß gå medh hwar annan til retta (sägher Herren); om idhra synder än woro blodhröda, så skola the doch warda sniöhwijta ꝛc. Ty ändoch för synderna platt ingen annor förssoning är, än Christi pijna och döddh, såsom S. Johannes merckeligha medh thenna orden betyghar: han är förssoningen för wåra synder, och icke allenast för wåra, uthan och för hela werldennes; lijkwel om wij til thenna förssoningen komma wile, så är platt ingen annar wägh för handenne, än (såsom sagt är) rett syndaboot, thet är, först en rettsinnigh och oskrymtat hiertans bekennelse, såsom medh thet aldraförsta uthi thenna scriffwelsen föregiffuit är; ther näst, rett idher och ånger, then Dauid kallar itt förkroßat hierta, och ther om han annorstädz så talar: iagh kundgör mina misgerning, och ångslas för mina synd. Sedhan moste och följa en rettsinnigh troo til Gudz ord om syndernas förlåtelse, genom midhlaren Jesum Christum, såsom S. Paulus til the Romare lärer, sägandes: genom Christum haffue wij och en tilgång j troonne til thenna nådh. Til thet ytterssta wil och itt nytt och christeligit leffuerne wara medh, ther om S. Paulus så mongastädz uthi sin scriffuelse, och synnerliga til the Coloßer, medh thenna orden talar: om j åren uppståndne medh Christo, så söker thet

Esa. 1.

1 Joh. 2.

Ps. 51.

Ps. 38.

Rom. 5.

Coloß. 3. offuan til år ꝛc.; item: affkläddher idher then gambla menniſkion medh hans gerningar, och ikläddher then nya. Ther wij nu alle alffuarſambliga ſå wille tagha wår ſaak före, thet är, bekenna wår ſtora ſkul in för Gudh, lata oß thet aff alt hierta ångra och tyckia illa wara, åkalla Gudh trooligha om hielp och bijſtånd, förläta oß driſteligha in på Frelſaren och midhlaren Jeſum Chriſtum, lata aff thet förra onda, och nu göra thet gott är; ſå behöffde ingen ther på twiffla, at Gudh wißerligha läte ſigh ſåledes förblijdka, och oß förläte wåra ſynder; ther medh tå ſkeedde, at theßa ſwåra landzplåghor förminſkade och ſtillade wordo genom honom, ſom råder öffuer ſtormen j haffuet, och ſtillar the
Pſ. 89. ſtigande och fråſande böljor, ſåſom Pſalmen ſägher.

Therföre ock, mine bröddher, effter thet Gudh ſielffuer genom Propheten Ezechiel them, ſom j predicoembetet ſtadde äro, effter ſom thet ſigh ock nu haffuer medh oß, nempner ſpeculatores, wechtare, widh then mening, ſåſom noogh clart är, at the altijdh, och ſerdeles när någor ſtoor farligheet är på ferde, flijteligha waka, ropa och tilſäya ſkola; ſå later oß icke her vthinnan wara förſumlige, vthan på thet aldratroligaſta achta på embetet, predica ordet j tijdh och otijdh
2 Tim. 4. (ſåſom Paulus rådher), ſtraffa, hoota, förmana medh all ſachtmodigheet och lärdom, lijka ſom the ther rekenſkap göra ſkola för

theras ſiålar, ſom oß betrodde äro, på thet
ſyndarenär måga wenda ſigh ifrå theras få-
fengio och onda weſende, in til leffuande
Gudh, ſåſom Paulus förmeller; ty ſå ſant Hebr. 13.
ſom iagh leffuer (ſägher Herren), wil iagh
icke ſyndarens dödh, vthan at han omwen-
der ſigh och leffuer. Hans wrede (ſägher Da- Ezech. 33.
uid) wahrar itt ögnablick, och han haffuer
luſt til liffs, på thet alle mägha (åra beken- Pſ. 30.
na, och ſäya: Herre, tu äſt rettferdig, och
tin doom är rett; wij haffue ſyndat medh Pſ. 106.
wåra fädher; wij haffue mishandlat och wa-
ret ogudhachtige; wij haffue ſyndat emoot
honom, och han haffuer hållet ſin ord; wij Dan. 9.
haffue olyduge waret; therföre haffuer tu
medh retto intet ſkonat; doch hielp tu oß, Thren. 3.
Gudh wår Frelſare, för tins nampns åhro
ſkul, frels oß och förlåt oß wåra ſynder.
För titt nampn ſkul, Herre, war wåra mis- Pſ. 79.
gerning nådelig, then ſtoor är; ſkoda wår Pſ. 25.
iemmer och elende, och förlåt oß alla wåra
ſynder; wendt tina plågahor ifrå oß, ty wij Pſ. 33.
äre förſmechtade för tinne handz ſtraff ſkul.
Sägh til engelen, ſom förderſſuar: thet är
noogh, halt nu tina hand tilbaka. Hielp Her- 2 Sam. 24.
re titt folck och welſigna titt arff, födh them
och vphögh them ewinnerliga. Pſ. 28.

Men efftet thet ock ſå är j ſanningenne,
ſom Jeſus Syrach ganſka merckeligen lärer,
nemligha, at öffuergiffua ſyndenna, är Her-
ranom en behageligh tienſt, och wenda åter
göra illa, thet är itt rett förſonings offer; Syr. 35.

item: then som håller laghen, han offrar rijkeligha, och then sigh wårda later om Gudz bodh, han gör itt helsosampt böneoffer; therföre så later oß iw altijdh hålla folckena then lårona före, om itt nytt och gudhelighit leffuerne, vthi hwilko the christne wandra moste, så framt the then vndfångna Gudz nådh och sondernars förlatelse icke åter vmbåra wilia. Men hwadh ock tå ther til retzliga hörer, kunne wij aff ingo bätter låra, ån aff tiyo Gudz bodh; ty skole wij ock them, sampt medh troonnes predican, flijteliga och alffuarsambliga driffua. Aff them låre wij wår Gudh elska vthaff alt hierta, all wår förtröstning settia på honom, på honom kasta all wår omsorg; wij låre ock aff them, vthi största wyrdning hålla hans förskreckeliga och all åhro werda nampn, och fly alt thet, som hans helga gudhdomliga nampn kommer til wanåhro; item, hålla hans helga ord och sacramente vthi alsom största wyrdning, brukandes thet honom til loff och tack, och sielffuom oß til tröst och saligheet. Ther aff låre wij ock elska wår nästa såsom oß sielffua; elska och åhra fadher och modher, haffua wåra lårare för öghon, och wara them lydugе, på thet the sitt embete mågha vthrätta medh frögd (såsom til the
Hebr. 13. Hebreer scriffuas), och icke medh suckan; ty slijkt år oß icke nyttugt, sägher han; item,
1 Pet. 2. åhra Konungen (såsom S. Petrus lårer), trooga för honom bidia, om hans welferd wårda, och honom efter machten bijstånd göra,

på

på thet wij måghe leffua vthi itt roolighit och
ſtilla leffuerne, ſåſom Paulus förregiffuer. Ther 1 Tim. 2.
aff låre wij ock haffua the groffua och ſlem-
ma laſter fördragh, ſom tilförenna omtalat
är, otackſamheet, moord, hoor, boleri, ſtöld,
lögn, öffuerdådiga eedher och annat ſådant
meer, ſom en ſaligh lerdom emoot faller. In
ſumma, wij kunne vthaff Gudz helga bodh,
hwilkas clarheet vplyſer ögonen (ſåſom j
Pſalmen ſtår), haffua itt rett och grundeligit Pſ. 19.
förſtånd om the tröſteliga ſtycker, ſom wij al-
draheſt haffua wilia, nemligha, frijdh och go-
dha daghar; om hwilken ſtycker Dauid medh
thenna orden rörer j Pſalmen: hoo är then
ſom begårar wel leffua, och gerna wil haffua
godha daghar? bewara tin tungo för thet ondt
är, och tina leppar at the icke tala ſweck;
låt aff thet onda, och gör thet gott är, ſödk
fredhen, och faar effter honom ꝛc. Til thet yt- Pſ. 34.
terſta, effter ther widh thenna landz plåghor
ſkola ſigh ock monge beſwåra, giffua och ther
öffuer klagha; wil ock wara aff nödhenne, at
j förmanen folcket til tolamoodh, ſå at the icke
knorra emoot Gudh, och ther öffuer komma
ſigh för honom vthi ſtörre ſkul, vthan (ſåſom
tilförenna ſagdt är) komma ihogh, hwadh
medh ſyndenne förtient är, och (ſåſom Jere-
mias ſägher) knorra ſå emoot henne; ja,
ock ſå komma ihogh wårs Herras Jeſu Chri-
ſti ord, ſom ſå lyoda: hwilken ſom wil fölia
migh, han wederſake ſigh ſielff, och taghe ſitt
kors vppå ſigh, och fölie migh; item, Apo- Matth. 16.

ſtelen S. Jacob: ſaligh är then man, ſom toleliga liidher freſtelſen; ty tå han bepröffuat är, ſkal han få liifftzens krono, hwilka Gudh
Jacob. 1. loffuat haffuer them, ſom honom elſka; och ther medh troligha bidhia Gudh, at han icke later freſtelſen större warda, än förmåghan är til at dragha; ythan gör medh freſtelſen en
1 Cor. 10. ythgång, ſå at the förmå draghat. Thetta är nu, kåre brödher, then förmaning, ſom migh ſyntes på thenna tijdh haffua til idher alla, förorſakat genom mitt kall och embete, men aldrameſt genom Kongelige Maj:tz wår allernådigſte Herres ſcriffuelſe, ther aff j ock måghe förnimma then fadherliga omſorg, ſom H. K. M. bär för then meniga rikeſens inbyggiare, bådhe om theras ewiga och timliga welferd. Men ſielffuer wår Herre Jeſus Chriſtus och Gudh och wår Fadher, then oß elſkar, och giffuer en ewigh tröſt och gott hopp genom nådena, han hughſwale allas wåra hierta, och ſtycke ythi ſitt ord och alla
2 Theſſ. 2. godha gerningar. Amen.

Datum Vpſaliæ, 20 Octobris,
Anno &c. 1566.

Prentat i Stocholm
aff Amund Laurentzſon, 1566.

Sög-

Högborne Furſte och Herre, Herr Eric, Sweriges Giöthes och Wändes Konung *).

Thet wärdhes E. M. ihugkomma, att iagh nu är en gammal man, ſnart mina fem och ſiuttio åhr, och hafwer af thenna förflutna tid fyratio och tre åhr Erkiebiſkops embetet här i Upſala föreſtått **), medh then

*) Detta märkwärdiga bref är infördt af Hallman i Phaſarnas leſwerne, pag. 132, ſamt på Latin öfwerſatt uti Act. Litt. Svec. pro anno 1727, pag. 245. Tiden då det bref ſkrifwit finnes icke utſatt; men ſom Konungen mördade Sturarne den 24 Maji 1567, och af ſine bröder bref til ſånga tagen den 29 Sept. 1568, ſå kan man hänföra det til 1567, ſtrax efter Konungens ankomſt til Stockholm, eller också til början af 1568, då det torde hafwa wärkat det märkeliga Konungens Patent af den 8 Junii, ſom pag. 284 uti des Hiſtoria af Tegel finnes infördt.

**) Här måtte fel wid brefwets afſkrifwande wara begångit, då han här ſäger ſig wara ſnart 75 år gammal, och i 43 år haffua föreſtådt Ärke-Biſkops ämbeter. Mar Laur. Petri, ſom det föregifwes, föd 1499, och hwilket med tämmelig ſäkerhet ſtyrckes af den inſkrift, ſom är på deß graſſten, förmodeligen beſörgd af deß närmaſte anhörige, hwilka borde känna deß födelſe år, och hwaräſt det ſtår: ac cum vixiſet annos LXXIIII placide obiit die XXVI Oct. MDLXXIII, ſå ſkulle, om det i brefwet upgifne årtal wore rigtigt, detta bref wara ſkrifwit nyß för Ärke-Biſkopens död, då Konung Eric redan flere år warit fången, och hwilket wore en orimlighet; men ſkulle man hwad åldersåret angår åfwen medgifwa, at på graſſten kunde wara et miſtag, ſå känna wi af Hiſtorien, då han blef Ärke-Biſkop, nämligen 1531. Han kunde åtminſtone icke

flijt och åhoga, att jagh skall in för dommen medh Gudz hielp wähl beståå migh; hwilket jagh dock intet til någon åhro och berömmelse (thet Gud kånne) anförer; utan endaast, at E. M. ther medh påminna, at jagh i mina dagar, mycket försökt och vthstått, o att til Gudz nampns ewiga åhro! jagh har ock mycket ransakat i gamle historier, måst efter min sahl. broders mester Oluffs död, emedhan han efter sig lemnade ett gott förråd af gamla handlingar, them han i sin tid medh mycken flijt och mödo, dock sig till fögo fromma upletat; men af alt som jagh förfarit, sedt och hördt samt låst, har iagh ån aldrig förnummet något landh kunna blifwa beståndande, thet så många ewentyr lijdit och af så margfaldighe syndher flödat, som wårt fattige fäderneslandh Swerige i the nerwarande och nestförflutne tijdher; ty på wantroo, orettwijso, tyrannie, oskyldigt blods utgiutelse, och hordoms laster, måste ju altijd en timmelig olycka och ewig förbannelse följa. E. M. liden, att iagh theße rader skrifwer, tåler at theße gamle hender, som efter Er May:tz arfsrett, och samtelige Sweriges Stenders enhelliga beslut, satt Cronan på Edert huffwud, och krönt E. M. til en mechtig Konung öfwer the store riken Swea och Götha,

säga, at han föreståd Ärke-Biskops ämbetet, förr ån ifrå Joh. Magni bortresa, och då inträffar icke heller det upgifna årtalet. Miştaget lårer således komma at sittas på afskrifwarens räkning.

tha, tåler, säger jagh, at the Eder troligen warna för sådane, och sliika himmelskriandhe syndher, som ofelbart och oundwikeligen samka öfwer landh och rijke ett odrägeligit syndastraff. E. May:tz salighe Herr Fadher, hwilkens namn jagh icke utan tårar skrifwer, höllt migh ibland sine synnerlighe wener, befalte migh therföre åtskillige gånger om åhret (som E. M. sielf bäst weet), tilse medh hwad framsteeg låromästarena, studier och bokeliga konster Eders M. underwiste och lärde, förnam gångh efter annan så merkeliga progresser, att iagh innerlighen tackade Gudh, som förunte en sådhan förståndigh Arffurste til Sceptrum och Cronan i wårt Federnesland uppfostras, jagh spådde ock tå i anledning af sådane merkelige tekn, at wårt rijke skulle, tå Gudh behagade låtha thet af E. May:tz wijshet styras, bringas til sådan wåhlgång, att grannarne skulle sigh ther öfwer förundra, och fienderna medh afwundsfulle och förskreckte hiertan befruckta; men nu når tijden är inne, på hwilken min prophetia skulle blifwa fulbordat, har jagh och samtelige Sweriges barn medh migh contrarium funnit. Hwar ifrån thenna olycko flyter, står letteligen at sluta, ty förutan undersåtarenas egne och grofwe syndher och laster, wisa sigh wantroo, hordoms laster och oskyldigt blodz utgiutelse uti E. M. egne wärck och handlingar, at snart ingen winkel och wråå är i landet, hwareft icke ther om, så

ibland the högre som lågre, talat bliſwer, ja, medh ſådana leedhe och förtreteligha ord, att the ſäija ſig wilja tyrannens ook af axlarna ſkudda. Wantroo är en mooder, ſom ofelbart föder af ſig ett förderfweligit kietterie; kietterie bliſwer tå af wantron frambringat, når ſathan bringar then ſielfklooke och klentrogna menniſkian, att annorledes förklara Gudz ord, än thet i ſielfwa bookſtafwen wijſar ſigh; når man intet läſer then heligha ſkrift med ett rent och obeſmittat hierta, tycker thet wara ſitt höga inbillade förſtåndh för når ſkedt, at man medh förundran anſeer the mörka ſpråken, ſom gåå utöfwer förnuftet, och them ſitt ringa förſtåndh tilſkrifwer, hållandes then för olärd och okunnigh om ſkriftenes retta förſtånd, ſom håller ſig ſtadigt wid texten, intet betenckiandes, at ſkriften ſig bäſt ſielf förklarar, och at man intet böör annat ſökia at utranſaka, än thet ther uthinnan är författadt. Ty Gudz hemlighet at utranſaka, mehr än oß är medhgifwit, thet är öfwerdådigheet; emedan Gudh af ſin blotta nådhe hafwer oß alt thet uppenbarat, ſom han weet wara oß til wår ſiels ewiga ſalighet nödigt. Dömme nu E. May:tz eget ſammwete, om icke ſådant har ſigh uthi E. May:tz werk och handlingar af mångh ſtycker wijſat. Uthi hwad fara har icke nu gångh efter annan wår rene Evangeliſke lära ſwäfwat under Dionyſii *) ſkadeligha förſlag, them jagh icke uthan E. May:tz ſtora owilja

*) Dionyſius Beurreus.

ja migh upfatt emoot, och bliſwit uthi ſtoo-
re lagh och ſamqwåm för en papiſtiſk ketta-
re och ſkrymtare uthſkälder, ſom bemelte dö-
de Dionyſius förorſakade medh ſin fördöm-
melighe lögn, ſom ſkulle jagh för en ſtoor
ſumma penningar låſwat then påſwiſke ſto-
len återſtella then ſwenſka nation thes mackt
och wälde. Jagh låter nu alle mine ſkrifter,
ehuru the med ſöga förſtånd åro ſamman-
ſkrefne, wittna, om jagh att werkſtella en
ſå fördömmelig ſynd, låtit migh kiöpa för
penningar; nej, then förrädelige Judas är
jagh intet, ſom ſå will förrådha Chriſti hiord;
men jagh will förmoda, att emedan Diony-
ſius är dödh, låra ock hans ſkadelighe för-
ſlagh, Religionens förändringhen angående,
medh Gudz hielp wara E. M. uthur hogen.
Then högſte Guden förändre i thesse och thy-
like förehafwande Konungens hierta, at al-
drig i eftertiden ſkrifwas må, ſådanna ting
i hans regementz tid hendt. Jagh är förwis-
ſad, at om then rena och ſaligtgiörande troo-
na, ſom är en gyllene kedia emellan Chri-
ſtum och en rett chriſten ſiel, får uti E.
May:tz hierta någhot rum, ſå måſte ju wis-
ſerligen wantroon wijka, och medh henne
många ſtere grofwe laſter, ſom E. M. på-
förde af många ſine underſåtare, ſom wehl haf-
wa ſigh bekandt then okyſkhet och hoordoms
ſynd, Konungen medh ſine löösachtuge konor
dageligen förölwar. E. M. påminner ſigh,
att man både efter Gudz och menniſklig lagh
är

är förplicktat att hålla sin kropp kyst och reen, in till thes man honom sina hustru öfwerantwardar, then honom åga skall. Ty medh hwad skähl kan man begiära af Gudhi tilsogas ena rena Jungfru, når man besmittar sin egen kropp? Hwarföre skall then ena delen wara reen, och then andra oreen? Och fast än migh intet är owitterligit, at horerie skattas för en ringa synd af största delen i werldene, så måste dock E. M. ackta hwar och en laghsens brott och öfwertredhilse, icke såsom then lettferdighe werldene, uthan såsom Gudh henne acktar, hwilken laghsens instiftare och dommare är, och igenom Paulum seijer: håll tigh ifrån horerie; han är ock then, som öfwer alla hoorkarlar felt denne förskreckelige doom: ingen horkarl skal ärfwa Gudz rike, och igenom Johannis mun räknar hoorerie för en af the wederstyggeligaste synder, uthslutandes, then thet bedrifwer, ifrån thet himmelska Hierusalem. Betenke tå E. M. hoos sigh sielf, om en menniska må hålla thet för ringa, som af Gudhi blifwer högt acktadt, och om ene menniſko skall fritt blifwa tillåtit, at giöra thet Gudh så strengeligen förbudit. Man må läsa alle werldslige Historier, skall man sellan finna någon bestendig wehlstrefnad för then säd, som flutit af en okyst länd eller i oäckta säng. Med en oförgietelig styggelse befleckiade then högwijse Konung Salomo sin stoora och ojemförliga wijshet, når hans kött och blodh bedrog ho-

honom til lödsacktuga qwinnor, och beräknas honom hans synd til så mycket större fördömmelse, som han war med större wishet för andra menniskior begåfwadt, wehlwetandes, at then som weet sin Herres wilia, och intet giör ther efter, han är wärdig dubbelt straff. E. M. förmanar iagh therföre å Gudz wegnar, att then wishet glorwördigste i åminnelse Konung Göstaf har medh mycken mödo och flijt låtit E. M. lära, inter må wijsa sigh ofruchtsam i the stycker, som then best bordt rönas, så framt E. M. will undwijka then fördömmelse eljest alla höorkarlar på Gudz rettferdiga doms dagh oundwijkeligen öfwergåå skall. Men tå iagh nemner then alsmechtige Gudhens strenga och rättwijsa dom, blir iagh på E. May:tz wegnar helt förskräckt, weet ock intet huru swaras skall in för then rettferdige dommaren, för the ährlige Swenske Riddersmän, Herr Nils Sture, then E. M. sielf dräpte, Herr Swen Sture, Herr Erik Sture, Herr Abraham Gustafsson, hwilka efter E. May:tz befalning uti sitt oskyldiga fengelse tyranskeligen mördades, medh sådana obetenckssamhet, at them intet tilstaddes först anamma Herrans högwärdige Nattward, och således så sina synders förlåtelse, hwilket war en fast ochristelig gerning, långt wederstyggeligare, än then tyrannens Konung Christierns war i Stockholm, hwilket iagh så mycket bettre minnes, som iagh thet sielff medh egna ögon, full af förskreckelse anså, hade ock så nära i thet-

ta

och största lyckfalighet består uthi sina egna åhregiruga lustars fyllnad, tencker att hans säkerhet består uthi undersåtarenas twedreckt och upror, förordnar utlendningar och fremmande till sina yppersta mån, med them han landet regera skall, bår till sina egna hemsödingar intet förtroende, uthaf hwilka han the förnemste och ädlesta med all slijt eftertracktar at dråpa, mörda och på hwarjehanda sätt låta omkomma, af mißtancka, som skulle the en gång upresa hufwudet, och hemnas hans tyranniska regemente. Då han sent omsider alt sådant begynnar ångra, blifwer hans ånger wend i förtwiflan, och förtwiflan i raserie, under hwilket han många ochristelige befallningar utgifwer, then eländiga hopene af hans undersåtare, som ån igänlefde åro, til förtryck och undergångh, hwilka befalningar hans utlendske betienter medh sådhan slijt efterkomma, som skulle the ifrån himmelen wara nedkomne, intet betracktandes, att man widh sådant tilfälle skal, som tilförene sades, mera lydha Gudh ån menniskor. Konungen dömme nu sielf, om han såsom en mild Konung, eller såsom en tyran regerat; ett ondt och gnagande sammeteth qwahl lärer för E. M. framtäggia ett långt och förskreckeligit synda register, ther widh E. May:tz nampn står intecknadt uthi the wederstyggeligaste tyranners tahl. Wäl ryser mitt kött och blod före, at skrifwa theße orden, af frucktan för sin eghen timmeliga under-

dergång och olycko; men emedan jagh är af Guds anda underwijst, att åhörarenas blod skall på dommedagh kreswias utu lärarenas hender, fördristar iagh migh intet, af fruchtan för thenna strenga rekenskapen, lemna thenna förmaningen ogiord. Jagh reknar migh för fast lyckſalig, om Johannis Döparens blodhiga bijhla skall theßa gamla lemmar för sanningen skuld i grafwen nederläggia; för hwilken fahrlige gerning Gudh dock E. M. nådheligen beware! Jagh protesterar in för Gudh, och beropar migh på E. May:tz eghit samwete, att thetta är intet förſta gången, som jagh E. M. sådane stycker föreſteller, ändoch jagh ther medh fögo ting annat utrettat, än löje och föracht åstadkommit; men om thet medh löje beſtendigt aflöper, lärer then osaliga ewigheten utwijſa, ther intet en sann ånger öfwer synderne, och en thidig umwendelse ifrån theras onsko emellankommer. Annu står nådhenes dörr yppen men timman och stunden på hwilken the tillſlutas skall, är sannerligen owiß; therföre i dagh, medan i hören Herrans röst, så förhärdar icke edhor hiertan. Här tilldraga sigh i landet mångh underlig hendelser och tecken, them Gudh oß för ögonen wijſar, på thet wij oß måtte föreſtälla, att yxan är satt till rothen på trådhet. Blygs icke att bekenna synden för Gudh och menniſkior, och att bedia them om förlåthelſe, hwilkas hiertan af sorgh wilia förſmechta, på thet att theras

tårar icke må ropa wee och förbannelse öfwer Konungen. Dauid war ock en Konung, men blygdes dock intet bekenna, at han war en stor syndare. E. M. påminne sigh, hwad wij oß emellan talade, intet månghe timmar för än thet wederstyggeliga mordet här i Upsala blef bedrifwit. Jag sluter nu, medh innerligh bön in för Gudh, thetta mitt rettsinte bref. Then högste Gudhen umwende Konungens hierta ifrån fördömmelsens wägh, på then wägh som länder till himmelen, att tå intet theße trogne lärdomar och ömhiertade förmagar måtte blifwa utsådde på ett fruchtlöst helleberg, som then evangeliska parabolen lydher; men skulle annorledhis afslöpa, och döödsens dom för migh thetta brefwet tillbakas följa, skall jagh wara hierteligen nögd, att jagh lättadt mitt samwete och friadt min siäl.

Laurentius Petri,
Erkiebiskop i Upsala.

Laurentius, Epiſcopus Vpſalen. honorabilibus viris ac dominis, eccleſiarum per totam dioeceſin Vpſalen. rectoribus, æternam in Domino noſtro, Ieſu Chriſto, ſalutem *).

Kåre gode mån och bröddher! Oß borde wel allom betenckia, och på hieretat leggia the monga och ſtora welgerningar, ſom Gudh then alzmechtigeſte oß menniſkiomen dagligha och vthi mongahanda mått bewijſar, på thet wij måtte therföre weta honom igen tack och loff; ty annorlunda kunne wij honom hans gudhdomligha welgerningar aldrigh betala; ſåſom han ock icke heller aff oß annor betalning kräffuer eller begårar, thet man ock wel aff thenna orden j Pſalmen merckia må:

*) Saknas ibland Laur. Petri tryckte Skrifter hos Hallman, och är åfwen därföre märkeligit, at detta är det ſiſta tryckta arbete, man känner af Laur. Petri, ſom dog ſamma år i October månad. Wid ſlutet af detta Circulaire har en ſamtida hand anteknat: Occaſio hujus predicte littere, ut Regie Majeſtatis copia indicat, quod anno Domini 1572 in Decembri, Ruthenus magna copia militum, igne, ferro, terram Liflandenſem devaſtavit, arces Huittensten & Karkhus ſuperavit. Tandem a domino Clauu. Åkeſen, predicte terre gubernatore, congregatis militibus, magnum prelium factum eſt, ut ex parte Rutheni 12000 ceſi ſint. Nobiles — — captivati, ſeptemque vexille allate Holmiam. Igitur pro tanta victoria liber hic editus eſt, tanquam gratiarum actionem continens.

Om denne Clas Åkeſen Totts ſeger, ſe Dalin Sw. R. Hiſt. Del. 3. Band. 2. pag. 37.

åkalla migh j nödhennes tijdh, så wil iagh hielpa tigh, och tu skalt prijsa migh. Men lijka som thetta borde medh retto aff allom, synnerligha oß christnom, medh största flijt och hiertans ödmiukt skee, så finnas the doch (Gudh bättret) så ganska fåå, som här göra något til; ja, så är största parten aff menniskiomen til sinnes, at the welgerningar, som Gudh bewijsar, leggia the sigh sielffuom, sitt förstånd, behendigheet, mödho och arbete til. Ther igenom moste tå Gudh mista sin tilbörligha prijs och ähro, som doch allena gör, thet welgiordt och oß nyttelighit är, efter som thenna S. Petri ord klarligha betygha: then som planterar, är intet, och then som watnar, är ock intet, vthan Gudh, som wexten giffuer; hwilket wij ock genom förfarenheten offta moste förnimma, nemligha, huruledes all mödha och arbete är förspildt och förtapat, ther Gudh icke giffuer löckon medh, såsom ock j Psalmen står medh thenna orden: om Herren icke bygger hwset, tå arbeta the alle fåfengt, som ther på byggia; item: om Herren icke bewarar stadhen, tå waka wårdmännenar fåfengt.

Ty wore ock tå wel tijdh, at man late sigh i thenna sakenne rett vnderwijsa, på thet man vndwijka måtte then skadeliga lasten, som kallas orackſamheet, hwilken bådhe Gudh och menniskiom leedh är; thet man aff scrifftenne så mongestädz merckia må, huruledes Gudh menniskiomen thenna odygden för-

förwijter, såsom ther han genom then helgha Moſen til Judafolcket så talar: tu galna och weetlöſa folk, löner tu Herranom tinom Gudh så igen? är icke han tin Fader, hwilkom tu tilhörer? haffuer icke han giordt och bereedt tigh ꝛc.? item, genom Propheten Jeſaia: jagh haffuer opfoſtrat barn och ophögt them, och the äro ifrå migh affallen; item, genom Propheten Micha: hwadh haffuer iagh giordt tigh mitt folk, och hwar medh haffuer iagh betungat tigh? thet sägh migh. Haffuer iagh doch fördt tigh uthaff Egypti land, och förloßat tigh uthaff trälldoms hwſet ꝛc.; ther på j jw merckia ſkullen, at Herren haffuer giordt idher alt gott. Såſom nu Gudh uthi ſlijka mätto förwijter the otackſamma theras odygd, så hotar han them ock medh ſtoort ſtraff och plåghor, såſom longt wore aff ſcrifftenne förtälia. Ens otackſam mans hopp (ſägher Jeſus Syrach) förſmelter såſom rimfroſt, och såſom watn fåfengt bortflyter; ty är ock ſcrifften full medh ſådana förmaningar, ſom thenna: tacker Herranom, ty han är mild, och hans godheet warar j ewigheet; item: tacker Herranom, och åkaller hans nampn, förkunner hans werck ibland folken; item: iagh wil loffua Herran j allan tijdh, hans loff ſkal alſtädhes wara j min mun; prijſer medh migh Herran, och uphöyer ſamfelt hans nampn.

Thetta och annat ſådant meer j ſcrifftenne ſkole wij, ſom kyrkiowembeten äro be-

åkalla migh j nödhennes tijdh, så wil iagh hielpa tigh, och tu skalt prijsa migh. Men lijka som thetta borde medh retto aff allom, synnerligha oß christnom, medh största flijt och hiertans ödmiukt skee, så finnas the doch (Gudh bättret) så ganska fåå, som här göra något til; ja, så är största parten aff menniskiomen til sinnes, at the welgerningar, som Gudh bewijsar, leggia the sigh sielffuom, sitt förstånd, behendigheet, mödho och arbete til. Ther igenom moste tå Gudh mista sin tilbörligha prijs och ähro, som doch allena gör, thet welgiordt och oß nyttelighit är, efter som thenna S. Petri ord klarligha betygha: then som planterar, är intet, och then som watnar, är ock intet, vthan Gudh, som wexten giffuer; hwilket wij ock genom förfarenheten offta moste förnimma, nemligha, huruledes all mödha och arbete är förspildt och förtapat, ther Gudh icke giffuer löckon medh, såsom ock j Psalmen står medh thenna orden: om Herren icke bygger hwset, tå arbeta the alle fåfengt, som ther på byggia; item: om Herren icke bewarar stadhen, tå waka wårdmännenar fåfengt.

Ty wore ock tå wel tijdh, at man late sigh i thenna sakenne rett vnderwijsa, på thet man vndwijka måtte then skadeliga lasten, som kallas orackſamheet, hwilken bådhe Gudh och menniskiom leedh är; thet man aff scrifftenne så mongestädz merckia må, huruledes Gudh menniskiomen thenna odygden för-

förwijter, såsom ther han genom then helgha Mosen til Judafolcket så talar: tu galna och weetlösa folk, löner tu Herranom tinom Gudh så igen? är icke han tin Fader, hwilkom tu tilhörer? haffuer icke han giordt och bereedt tigh ꝛc.? item, genom Propheten Jesaia: jagh haffuer vpfostrat barn och vphögt them, och the äro ifrå migh affallen; item, genom Propheten Micha: hwadh haffuer iagh giordt tigh mitt folk, och hwar medh haffuer iagh betungat tigh? thet sägh migh. Haffuer iagh doch fördt tigh vthaff Egypti land, och förloßat tigh vthaff trälldoms hwset ꝛc.; ther på j jw merckia skullen, at Herren haffuer giordt idher alt gott. Såsom nu Gudh vthi slijka mätto förwijter the otacksamma theras odygd, så hotar han them ock medh stoort straff och plåghor, såsom longt wore aff scrifftenne förtälia. Ens otacksam mans hopp (sägher Jesus Syrach) försmelter såsom rimfrost, och såsom watn fåfengt bortflyter; ty är ock scrifften full medh sådana förmaningar, som thenna: tacker Herranom, ty han är mild, och hans godheet warar j ewigheet; item: tacker Herranom, och åkaller hans nampn, förkunner hans werck ibland folken; item: iagh wil loffua Herran j allan tijdh, hans loff skal alstädhes wara j min mun; prijser medh migh Herran, och vphöyer samfelt hans nampn.

Thetta och annat sådant meer j scrifftenne skole wij, som kyrkioembeten äro be-

och idhra ſynder göma hans anſichte vndan för idher, at j icke warden hörde.

Wij ſkole icke heller then meniga man thet förhålla, at, åhuru Gudhi ſynes medh oß arma ſyndare j ſakenne handla, tå moſte wij jw taghat toleligha medh oß, och ingalund knorra emoot honom och hans fadherliga agha, wetandes, at han vthi alla ſina gerningar är bådhe rettferdigh och godh. Icke kunne wij heller medh wårt knorr annat vthretta, än at wij göre ther medh wåra onda ſaak helfftena werre, och ſåledes ſkaffe öffuer oß ſwårare plåghor, ſåſom thet offta j öknenne tilgick medh Iſraels almogha; ty är ock rådheligare ſå göra, ſom then helghe Jeremias lårer vthi ſin klageſong, ſåyandes: hwar och en knorre emoot ſina ſynder, och låt oß ranſaka och ſökia wårt weſende, och omwenda oß til Herran; låt oß vplyffta wårt hierta, ſamt medh henderna til Gudh j himmelen; wij haffue ſyndat och warit olydoge, therföre häffuer tu medh retto intet ſkonat. Thenna Prophetens ord ſkole bådhe wij ſielffue offta betenckia, och giffua meniga man före; ty the haffua medh ſigh en krafftigh förmaning til bättring, hwilken nu alment ſå ſtoorligha är aff nödhenne, ty ſynden är worden vthi alla ſtånder alt för ſtoor, hwilket om wij ellies icke wilie achta, ſå giffuer Gudh ſielffuer oß thet noghſamt och klarligha tilkenna genom theßa monga ſwåra gångande plåghor; ty hwadh göra the annat,

ån betyga medh ſielffua wercket, thet Propheten Eſaias föregiffuer medh thenna ord: wår öffuertrådelſe är alt för mykin, och wåra ſynder ſwara emoot oß; wår öffuertrådelſe är når oß, och wij ſynde wetandes, öffuertrådande och liugande in för Herranom, och wende oß tilbaka ifrå wår Gudh ꝛc. Samme wår Gudh och kåre himmelſke Fadher werdigas genom ſin helgha Anda giffua vthi wårt hierta en rett iidher och ånger för ſlijka wåra grooffua och monga ſynder, ſå at wij wandra måtte ſåſom ſanſkyllige chriſtne vthi en rett leffuande och werckande troo; på thet wij frelſte vthu wåra owenners hand, mågha honom tiena vthan fruchtan, j heligheet och rettferdigheet för honom j alla wåra liffsdagar; ſåſom then helghe Zacharias ſiunger j ſin loffſong. Amen.

Til thet yterſta ſynes migh icke ſtoort wara aff nödenne, här mykit tala om bönen; ty j weten ſielffue, at tackſäyelſe och bön plägha altijdh fölias åt. Ty ſå går thet här på werldenne medh oß chriſtna, ſom medh ſkieps-folck j haffuet, hwilke icke wel åro komne then ena farligheten förbij, för än then andra tagher widh; ſammalund haffue icke heller wij någhon waarachtigh ſäkerheet här förmodha hela wårt leffuerne igenom; ty ſkole wij ock efter S. Petri råd altijdh wara nöchtre och waka, at wij medh en ſtaduga troo och innerligha bön til Gudh mågha kunna ſtå fiendanom emoot, ſom nu går oß faſt och

j mongahanda mått̃o effter, ſynnerliga j then mått̃on, at han må göra oß ſåkra och förſumeligha til at öffua och ſtadhfåſta oß vthi Gudz ord, på thet han genom ſina falſka propheter må oß öffuerfalla och förraſka; hwilket honom doch medh Gudz hielp fehla ſkal, hwar wij ellies ſielffue icke giffue honom medh wår oflijt och förſummelſe ther til orſaak och tilfelle.

Hwadh ock orſaken haffuer ytterligare warit til thenna min vthſcriffning och förmaning til tackſåyelſe ꝛc., warden j wel förnimmandes aff thenna innelyckta copia af K. M. wår allernådigeſte Herres breff, hwilket migh j theßa daghar kom til handa, allenaſt at j icke förſumme thet effterkomma medh wercket, ſom förbemelta copia och min troligha förmaning förmeler. The Bönedagar, ſom vptagne äro, moſte än nu ſå bliffua hållne. Da pacem, Domine, in diebus noſtris. Amen.

Datum Vpſaliæ, 24 Aprilis,
Anno Domini 1573.

BREVIS CONFESSIO FIDEI,

a

GALLIS,

in Svecia degentibus, communi conſenſu edita *).

Rom. 10.

Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.

Illuſtriſſimo Potentiſſimoque Principi ac Domino, Domino ERICO, Dei gratia Svecorum, Gothorum, Vandalorumque Regi, & in Livonia Domino, Regi ac Domino ſuo clementiſſimo, Gallicæ Eccleſiæ fideles in Svecia agentes, pacem ac ſalutem in Chriſto.

Agimus ſæpe Deo optimo maximo immortales gratias, Rex Clariſſime, quod ipſe, in cujus manu corda ſunt principum, veſtrum ad manſvetudinem cor flexerit, eique ſanctam illam volunta-

*) Utur en ſamling af gamla Handlingar, benägit meddelt af Herr Adjuncten Knös.

tatem, tantæ clementiæ humanitatisque ſtudio comitatam, jam pridem indiderit, quantam M. V. erga afflicta Chriſti membra in hunc usque diem prolixe teſtata eſt. Nec enim ſatis habuit, fideles quoscunque benigne colligere, iis hoſpitium præbere in regno ſuo, iis profitendæ veræ religionis poteſtatem facere, ſed ipſorum quoque miſerias antevertens humanisſimo edicto, dato pridie nonas Martias, anno pietatis noſtræ 1561, & in Anglia per clarisſimum virum, dominum Dioniſium Buræum, M. V. illic oratorem, publice propoſito, illos ad ſe invitare voluit. Quo fit, ut nos M. V. ſubditi & ſervitores nulla digna ſatis gratitudine & laudibus ſingularem illam Dei miſericordiam Regiamque clementiam proſequi poſſimus. Cuius fructum noſtri gregis pars optima hucusque in magna conſcientiæ libertate perceperit, quod illis, inter perſecutionum procellas varie jactatis, in difficillimis temporibus portus & aſylum eſſe dignata ſit. Quod quidem non minus M. V. laudes per ſe amplisſimas coram Deo ſanctisque Ejus angelis cumulabit, quam non ſolum ejus poſteris, ſed & omnibus Chriſtianis Regibus ac Principibus, quamdiu latinæ & gallicæ loquentur litteræ, illuſtri exemplo profuturum ſperamus. Porro inter cæteras optimi Principis virtutes hæc

non

non modo inter Chriſtianos, ſed etiam barbaras plerasque gentes non poſtremum locum tenet, peregrinis afflictisque hominibus manum porrigere, nec ulla eſt, quæ auram popularem magis de ſe excitet, omnium ordinum votis & fauſtis acclamationibus excipiatur impenſius; atque ut hic totus mundus maligne obmuteſcat, abunde tamen eſt, unde pii principes, Dei ipſius judicio & Chriſti promisſionibus ſeſe conſolentur & ſuſtententent. Quod ſi omnibus pariter hominibus exhibitam hanc humanitatem & beneficentiam tanti facit Dominus; quo numero tandem habiturus eſt, quidquid bonorum in Chriſtianæ ac purioris fidei alumnos & domeſticos erogatur, vel favoris impenditur? Nunc vero, quæ eſt noſtrorum temporum infelicitas, a regni veſtri paſtoribus (bonos viros ſemper excipimus) pasſim & quotidie exagitamur, qui M.. V. ac populi totius odium jure in nos concitare ſe putant, ubi nos Chriſtiana profesſione dignum nihil habere, nos impios hæreticos, Anabaptiſtas, Sacramentarios, immo, ne homines quidem omni ſepultura indignisſimos, ſed ut ipſisſimos diabolos, plenis bucſis falſo traduxerunt. Hæc enim & hiſce longe atrociora, a ſanctulis illis concionatoribus de nobis impune dici, vulgoque jactari, inviti ſæpe audimus multumque de-

deploramus. Quæ profecto, ſi vera eſſent, non modo nos, qui a terra non abſorberemur, ſed omni præterea M. V. favore & hoſpitalitate indignisſimos eſſe judicaremus; quod cur tanta contentione faciant, neſcimus, niſi quod illos metuere ſuſpicemur, ne M. V. illuſtrisſimorum aliquot Germaniæ Principum exemplo incitata, quantum quorundam noſtræ nationis hominum in publicis Regni negotiis fidei & diligentiæ, tantum aliquando religioni pietatique tribuat. Quam ad rem etiam transmaritimorum quorundam, nec melioris notæ Doctorum ſlabellis illos accendi, non neſcimus. Quamobrem religionis noſtræ brevi aliqua fidei confeſſione nunc teſtandæ occaſionem & conſilium necesſario arripuimus, quam (ſi regia authoritate ad Dei verbum exigatur) tam ad deluendas adverſariorum calumnias, quam ad ora illis obſtruenda præſentisſimum fore remedium, ſperamus; non enim ſoli talibus convitiis impetimur, quæ in tot ſanctisſimas aliarum gentium Eccleſias, tanta Chriſtiani ſangvinis profuſione partim conſtitutas, partim vix adhuc a perſecutione reſpirantes invehuntur. Atque ut cauſæ noſtræ bonitatem ex magna ſociorum multitudine non æſtimemus, nunquam tamen efficient, ut Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, Scotiæ, Belgii & in Germania Hel-

Helvetiæ, Palatinatus, Hasſiæ, aliarumque regionum nobiscum conſentientes Eccleſiæ, non in ordinem, ſed ad ipſos potius inferos inſano partium ſtudio redigantur. Alioqui, ſi hanc inſamiam ſoli ſuſtinere poſſemus, ne hiſceremus quidem, ſed tantisper, dum vel malis noſtris Deus ipſe mederetur, vel oculos adverſariis noſtris aperiret, vel denique alium nobis portum oſtenderet, patientia noſtra frueremur. Nam cum bona pars puſilli noſtri gregis M. V. libenter & fideliter inſerviat; iſti tamen concionatores, promisſam eccleſiæ noſtræ tranquillitatem infeſtantes, faciunt, ut & animi noſtri langveſcant, & brachia remittantur, atque ita omnem M. V. diutius inſerviendi voluntatem voluptatemque ſenſim nobis adimant. Etſi autem nos Dei protectioni ſatis commendatos, & inſtar pupillæ oculi charos eſſe, non dubitamus; quia tamen M. V. in hunc dignitatis gradum a Deo evectam eſſe, meminimus, ut afflictis hominibus innocentiam ſuam conſervet, & Dei cultum imprimis promoveat, ad regiam clementiam hoc tempore confugimus, quam & obſecramus quam humillime, ut confeſſioni noſtræ locum, quem volumus, dare dignetur; ſcilicet, ut tam latine, quam ſvetice, a nobis utcunque ſcripta, cum Dei verbo confera-

ratur, & quam primum typis excuſa in multorum manus perveniens, nihil aliud, quam ut Deo noſtro ſub M. V. protectione ſerviamus, in animo fuiſſe teſtetur. Nec opus eſt, ut quis factum noſtrum ita interpretetur, quaſi regno veſtro, vel aliis eccleſiis præjudicium aliquod afferre voluerimus, quibus ab antichriſti tyrannide liberatis gratulamur. Hunc porro confeſſionis noſtræ fructum ſingularem a M. V. exſpectamus & petimus, ut coetus noſtros domeſticos tuto colere nobis liceat, ubi verbum Dei doceatur & ſacramenta rite adminiſtrentur; niſi forte, quod optamus, publico edicto omnibus conſpicuum locum vel templum nobis concedi placeat, in quo non ſine pietatis noſtræ teſtibus & plerumque judicibus verſari poſſimus; nihil enim in angulis cudimus (ut adverſarii clamitant), parati, ad Chriſti mandatum, vel tecta ipſa conſcendere. Hæc tranquillitas, hoc privilegium, quo meliori jure Germanicæ Eccleſiæ conceſſum ſit, neſcimus; nec putamus, M. V. templum, quod peregrenis Germanis aperuerit, Gallicæ nationis Chriſti fidelibus claudere velle, multo ſane minus, ut in mentem nobis venit, M. V. paſſuram, nos, regiis litteris invitatos, in regno ſuo ita tractari, quemadmodum exteris, & iis magna ex parte noſtratibus religione pon-

pontifica reſtituta, ex Anglia abire juſſis, inde in Daniam appulſis, ante aliquot annos accidit, cujus indignitatis nomine Danos & ſimiles poenas dediſſe, & adhuc daturos, exulantis eccleſiæ hiſtoria, in lucem edita, publice clamat. Dominus, Rex Regum, M. V. thronum juſtitia ſtabiliat, & regium ſolium æquitate, fortisſime ac illuſtrisſime Rex, nunc vero inſigni de hoſtibus victoria conceſſa, omnes poſthac bellorum tempeſtates & turbines benigne avertere & ſedare, ſuamque eccleſiam in mediis imperiorum ruinis colligere conſervareque dignetur. Datum Holmiæ, Nonis Maji, Anno MDLXIIII.

Sacræ Regiæ Majeſtatis V:æ

humillimi ſervitores,
Gallicæ Eccleſiæ fideles
in Svecia agentes.

Brevis Confeſſio a Gallis, in Svecia degentibus, communi conſenſu edita.

DEUS.

Credimus & confitemur, Deum eſſe unum & ſolum, unius & ſolius ac ſimplicis, ſpiritualis, æternæ, inviſibilis, immutabilis, infinitæ, incomprehenſibilis & ineffabilis, omnipotentis, perfecte ſapientis, perfecte bonæ, perfecte juſtæ & perfecte miſericordis eſſentiæ. 1.

2. Hic Deus ſe talem hominibus patefacit, primum per opera ſua, tam creatione, quam conſervatione & moderatione eorum: Secundo, idque clarius, in verbo ſuo, quod ab initio per oracula revelatum, poſtea ſcriptis conſignatum, certis libris comprehenditur, quos ſcripturam ſacram appellamus.

SCRIPTURA SACRA.

3. Tota Scriptura Sacra continetur libris Canonicis, veteris & novi Teſtamenti, quorum hic catalogus ſequitur:

Quinque libri Moſis, nempe
- Geneſis.
- Exodus.
- Leviticus.
- Numeri.
- Devteronomium.

Item
- Joſuæ.
- Judices.
- Ruth.
- Primus, Secundus liber Samuelis.
- Primus, Secundus liber Regum.
- Primus, Secundus Liber Chronicorum, vel alias Paralippomenon.
- liber Esdræ.
- Nehemias.
- liber Eſther.
- Job.

Pſal-

Pſalmi Davidis.
Proverbia, vel Sententiæ Salomonis.
liber Eccleſiaſtæ.
Cantica Salomonis.

Item libri Eſaiæ.
Jeremiæ.
Lamentationum Jeremiæ.
Ezechielis.
Danielis.
Hoſeæ.
Joelis.
Amos.
Obadiæ.
Jonæ.
Michæ.
Nahum.
Abacuc.
Zephaniæ.
Aggai.
Zachariæ.
Malachiæ.

Item Sacro Sanctum Evangelium,

Secundum { Mattheum. / Marcum. / Lucam. / Johannem.

Item, Secundus liber Lucæ, qui alias dicitur: Acta Apoſtolorum.

Item Epiſtolæ Pauli.
- una ad Romanos.
- ad Corinthios duæ.
- una ad Galathas.
- una ad Epheſios.
- una ad Philippenſes.
- una ad Coloſſenſes.
- duæ ad Theſſaloniſenſes.
- duæ ad Thimotheum.
- una ad Titum.
- una ad Philemonem.
- Item, Epiſt. ad Hebræos.

Epiſtola Jacobi.

Prima, Secunda } Epiſtolæ Petri.

Prima, Secunda, Tertia } Epiſtolæ Johannis.

Epiſtola Judæ.

Item Apocalypſis, ſeu revelatio Johannis.

4. Agnoſcimus, hos libros eſſe Canonicos, & certiſſimam fidei noſtræ regulam, non tam ab eccleſiæ conſenſu & ſuffragiis, quam ab interiori teſtificatione & perſvaſione Spiritus Sancti, a quo demum diſcimus illos diſcernere ab aliis quibuscunque libris eccleſiaſticis, ex quibus (etſi lectu utiles ſint) aliquem fidei articulum ſtabilire, nemo poteſt.

5. Credimus, verbum, quod continetur in hiſce libris, a Deo profectum eſſe, a quo

quo uno ſuam authoritatem obtinet, non autem ab hominibus; idque cum ſit omnis veritatis regula, &, quidquid ad Dei cultum ſalutemque noſtram neceſſarium eſt, contineat, ei addere ac minuere, vel refigere aliquid, hominibus ipſisque adeo angelis eſt neſas. Ex quo conſequitur, neque antiquitatem, non conſvetudines, non multitudinem, non hominum ſapientiam, judicia, ſententias, decreta, conſilia, viſiones & miracula huic ſcripturæ ſacræ opponi debere; ſed e contrario, ad eam debent expendi, & quaſi ex regula æſtimari ac reſtitui pariter omnia; unde tria illa Symbola recipimus, ſcilicet Apoſtolicum, Nicenum & Athanaſii, eo, quod cum verbo Dei conſentiant.

Hæc ipſa ſcriptura ſacra nos docet, 6.
in hac, quam profeſſi ſumus, ſola & ſimplici divina eſſentia, tres perſonas ſubeſſe, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum: Patrem principium & originem, primariam rerum omnium cauſam; Filium, qui ſit ſermo & ſapientia ejus æterna; Spiritum Sanctum, virtutem ejus, vim & efficaciam; Filium æterna generatione a Patre extitiſſe, Spiritum Sanctum ab æterno procedentem ab utroque: tres porro perſonas, non confuſas, ſed diſtinctas; non tamen diſtractas, ſed unius atque ejusdem eſſentiæ, æterni-

tatis, potentiæ & æqualitatis. Qua in parte, quod in veteribus ſynodis pronunciatum fuit, admittimus ſimulque omnes ſectas & hæreſes, a piis doctoribus, ut Hilario, Athanaſio, Ambroſio & Cyrillo exploſas, deteſtamur.

CREATIO
ET
PROVIDENTIA DEI.

7. Credimus, Deum diſtinctum in tribus collaborantibus Perſonis, ſua virtute, ſapientia & inexplicabili bonitate, omnia creaſſe, non modo coelum & terram, & quidquid in illis continetur, ſed & inviſibiles ſpiritus, quorum alii lapſi ſunt & ſe perdiderunt, alii vero in obedientia perſtiterunt. Quod illi, ad malitiam depravati, omnis boni atque adeo totius eccleſiæ ſint hoſtes; hi vero, Dei gratia facti incolumes, ad Dei gloriam ejusque electorum ſalutem promovendam deſtinentur.

8. Credimus, Deum non modo res omnes creaſſe, ſed easdem quoque gubernare & moderari, arbitrio ſuo conſtituentem & diſpenſantem quidquid tandem in mundo accidat; non quod ipſe author ſit mali, aut culpa in ipſum transſcribi poſſit, quando Dei voluntas præcipua & certiſſima omnis certitudinis & æquitatis eſt regula; ſed quod miris quibusdam

dam modis diabolorum & improborum opera utatur, ut etiam malum, quod faciunt & cujus ipſi authores ſunt, norit in bonum convertere. Atque ita, dum nihil ſine Dei providentia fieri aſſerimus, quam humillime arcana nobis abſcondita adoramus, ultra modulum noſtrum de illis minime ſolliciti, quin potius ad uſum noſtrum accommodamus, quidquid ea de re nobis in ſcriptura ſacra præcipitur, ad hoc ut tuto conquieſcamus & tranquillis animis ſimus; ſiquidem Deus, cui ſubjecta ſunt omnia, paterna quadam ſollicitudine nos obſervat, adeo ut ne unus quidem noſtri capitis capillus, niſi eo volente, cadere poſſit. Interim vero diabolos ipſos, & quotquot habemus hoſtes, tanquam freno ſic cohibet, ut nullum adverſus nos maleficium perpetrare, niſi ejus permiſſu, valeant.

PECCATUM.

Credimus, hominem, ab ipſa creatione purum & integrum & ad imaginem Dei expreſſum, proprio vitio a ſibi collata gratia excidiſſe, atque ita ſe a Deo alienaſſe, qui juſtitiæ & bonorum omnium eſt ſcaturigo, ut hominis natura ab omnibus partibus corrupta extiterit; unde in mente excæcatus & in corde depravatus homo, omnem integrita- 9.

tem amiſerit, ut ſibi nihil ex ea reliquum fecerit. Qui, etſi diſcrimen aliquod honeſtorum & turpium adhuc relictum ſit, nihilominus tamen dicimus, quidquid habeat lucis, meram eſſe caliginem, ubi de quærendo Deo agitur; adeo ut ad ipſum nulla ſua intelligentia & ratione pateat acceſſus. Denique, etſi is propria aliqua voluntate ad has vel illas actiones incitetur, attamen illa ſub peccato ſic captiva undique tenetur, ut nulla, niſi a Deo ſibi ad bene agendum conceſſa, libertate fruatur.

10. Credimus, totam Adami progeniem ea labe infectam eſſe, quæ demum eſt peccatum originale, vitium quoddam hæreditarium, non autem duntaxat imitatio, ut Pelagianis dicere placuerit, quos quidem in ſuis erroribus deteſtamur; neque operæ pretium ducimus de illo quærere, quomodo tandem peccatum ab uno homine ad alium transeat, cum eo nos eſſe contentos oporteat, quæ Deus in ipſum contulerat, non uni homini, ſed toti ejus poſteritati data illa fuiſſe. Nos itaque in ejus perſona omnibus bonis privati fuimus, atque in extremam inopiam & maledictionem devenimus.

11. Adhuc credimus, hoc vitium vere peccatum eſſe, quod ad totum humanum genus damnandum per ſe ſufficiat, adeo ut infantes quoque ipſi ſuam ſecum

cum damnationem a matris utero afferant, peccatum nempe, quod tale vel ipſius Dei judicio reputetur, immo, quod illud etiam poſt Baptiſmum peccatum eſſe non deſinat, culpæ quidem reſpectu, quamvis condemnatio ſit abolita in filiis Dei, quibus eam pro gratuita ſua bonitate non irrogat. Deinde, quod talis quidem perverſitas novos aſſiduos nequitiæ & inobedientiæ fructus pariat, adeo ut ſanctiſſimi quique ſic alioqui ſeſe opponentes, nævis & erratis quotidie conſpurcentur, quamdiu quidem in hoc mundo peregrinantur.

PRÆDESTINATIO DEI.

Credimus, Deum ex ipſa corruptione & condemnatione generali, in qua omnes homines demerſi ſunt, eos demum eripere, quos æterno ſuo ac immutabili conſilio, pro ſua unius bonitate & miſericordia, in Domino noſtro Jeſu Chriſto elegit, nulla de ipſorum operibus habita ratione, alios interim in eodem exitio & condemnatione, ad teſtificandam ſuam juſtitiam, relinquens; quemadmodum in his miſericordiæ ſuæ opulentiam clariſſime apparere facit; non enim homines alii aliis meliores inveniuntur, donec pro ſuo immutabili conſilio, quod in Jeſu Chriſto ante jacta mundi fundamenta fixit, eos inter ſeſe diſtingvat. 12.

Nec vero ulli hominum ad tantum bonum ſua virtute viam ingredi, datum eſt, cum natura ipſa nos vel ad unam bonam inclinationem, ſtudium & cogitationem ineptos finxerit, donec nos Deus ſua gratia antevertat eaque præparet.

JUSTIFICATIO PER CHRISTUM.

13. Credimus, quidquid ad ſalutem noſtram expetendum erat, nobis in eodem Chriſto oblatum collatumque fuiſſe, qui quidem nobis in ſalutem datus, pari opera nobis ipſiſſima ſapientia, juſtitia, ſanctificatio & redemptio factus eſt, ut ab eo deficientes patris miſericordiæ valedicamus, ad quam unicum nobis refugium eſſe debet.

14. Credimus, Jeſum Chriſtum, cum ſit ſapientia filiusque Dei æternus, carnem noſtram induiſſe, ut Dei & hominis, unicam tamen, perſonam ſuſtineret; hominis nempe nos ipſos referentis, corporis animæque affectionibus obnoxii, niſi quatenus ab omni macula immunis exſtiterit; qui quidem, humanæ ſuæ naturæ reſpectu, verum Abrahæ & Davidis ſemen fuit, quamvis arcana ſpiritus virtute conceptus ſit. Qua in parte omnes, quibus noſtra patrumque memoria eccleſiæ vexatæ ſunt, hæreſes deteſtamur.

Cre-

Credimus, in una eademque perſo- 15.
na, nimirum Jeſu Chriſto, duas natu-
ras vere & inſeparabiliter conjunctas ac
unione quadam copulatas eſſe, nihilo ſe-
cius ſingulis naturis in diſtincta ſua pro-
prietate manentibus, usque adeo, ut, ſi-
cuti in hac conjunctione divina natura
ſuæ proprietatis non oblita, increata, in-
finita & per omnia longe lateque diffu-
ſa permanſit, ſic humana etiam natura
finita, formæ particeps, menſura con-
ſtans & proprietate comitata perduravit.
Immo, etſi Chriſtus a morte reſurgen-
do ſuum corpus immortalitate donavit,
non tamen ei naturæ ſuæ veritatem abs-
tulit; adeo illum ſic in divinitate con-
templamur, ut humanitate eundem mi-
nime ſpoliemus.

Credimus, Deum misſione Filii ſui 16.
amorem erga nos ſuum & inæſtimabi-
lem bonitatem declarare voluiſſe, morti
illum exponentem, ac iterum vitæ reſti-
tuentem, complendæ totius juſtitiæ, no-
bisque coeleſtem vitam acquirendi gratia.

Credimus, unico ſacrificio, quod Do- 17.
minus Jeſus in cruce pendens obtulit,
nos cum Deo in gratiam rediiſſe, ut pro
juſtis coram eo habeamur & cenſeamur,
non enim posſumus accepti Deo, Filii-
que adoptionis participes eſſe, niſi qua-
tenus peccata noſtra remittit, eorumque
delet memoriam. Itaque profitemur, Je-
ſum

ſum Chriſtum noſtrum eſſe lavacrum, omnibus ſuis numeris abſolutum, & quod in ejus morte τὸ λύτρον, ad nos noſtrorum ſcelerum & iniquitatum reatu liberandos perfectisſimum, habeamus, & quo nullum aliud ſit præſentius remedium.

18. Credimus, totam noſtram juſtitiam remisſione peccatorum funditus eſſe ſubnixam, ſicut id demum ſolius noſtræ felicitatis nomine Dauid nuncupat. Omnes itaque alias coram Deo juſtificandi noſtri ſtudio comparatas rationes repudiamus, nulla denique virtutis ac dignitatis noſtræ opinione inſoleſcimus, in ſimplici Chriſti obedientia acquieſcentes; quæ profecto nobis tam ad omnia noſtra peccata tegenda, quam ad conciliandum favorem coram Deo in rationem venit & certe credimus. Uti vel tantillum quidem a tali fundamento deflectitur, nos alibi nullam poſſe tranquillitatem invenire, ſed perpetua inquietudine vexari, quando de placato Deo certi nunquam ſumus, donec certa perſvaſione nos in Chriſto amari cenſerimus, qui a nobis ipſis nihil quam ódio digni ſimus.

19. Credimus, nos libertate & prærogativa plena fiducia invocandi Deum, quod ſeſe patrem nobis oſtendat, ideo eſſe donatos; nullus enim omnino ad Patrem nobis accesſus, niſi per hunc mediatorem

rem introductis, pateret. Ut autem in ejus nomine exaudiamur, noſtram ei vitam, ut capiti noſtro, acceptam ferre convenit.

FIDES.

Credimus, nos hujus juſtitiæ fieri participes ſola fide, quemadmodum dicitur, ad acquirendam nobis ſalutem paſſum illum fuiſſe, ut quisquis in eum credit, non pereat, idque inde fieri, quod vitæ promiſſiones, nobis in ipſo præſtitæ, ad uſum noſtrum accommodentur, quod inde quoque effectum ſentiamus, poſtquam illas amplectimur, certo perſvaſi, nobis, Dei ipſius ore confirmatis, id fraudi non fore; quamobrem illam, quam fide acquirimus, juſtitiam a gratuitis promiſſionibus pendere, quibus Deus declarat & teſtificatur ſuum in nos amorem. 20.

Credimus, nos ad fidem illuminari arcana Spiritus Sancti gratia, adeo ut id & gratuitum & ſingulare ſit donum, quod Deus, quibus viſum eſt, diſtribuit; unde nihil, de quo glorientur, fideles habeant, duplo ſane devinctiores, quod Deus in fide danda non reſpectum habeat perſonarum, quod aliis prælati fuerint. Immo vero fides non ſolum electis ſemel confertur, quæ illos in rectam viam introducat, ſed ad aſſiduam potius in currendo diligentiam in finem usque ſollicitet, 21.

verenter audire convenit, modo & legitime vocati ſint ſuumque fideliter munus obeant; non quod Deus talibus adminiculis, vel infirmis iſtis mediis ſe alliget, ſed quod ſub tali ferula nos contineri, ipſi placeat. Qua in parte omnes phanaticos deteſtamur, qui, quantum in ipſis eſt, miniſterium prædicationis verbi ac ſacramentorum abolitum cuperent.

26. Credimus ergo, fas eſſe nemini discesſionem inde facere, ſibique uni duntaxat placere, ſed omnes teneri, eccleſiæ unitatem fovere & tueri, communem doctrinam & jugum Chriſti minime detrectando, idque ubicunque locorum Deus verum ordinem eccleſiæ ſanxerit, etſi a Magiſtratibus eorumque edictis prohibeamur; omnes ergo, qui ei vel ſe non adjungunt, vel eam fugiunt, divinæ ſanxioni reſiſtere.

27. Credimus, in ſingulari ſtudio & prudentia diſcernendam eſſe veram eccleſiam, quando immodicus eſt pasſim hujus tituli abuſus. Nos ergo ex verbo Dei aſſerimus, illam fidelium eſſe ſocietatem, quæ in ipſum Dei verbum, & quæ inde conſequitur, puram religionem profitendam conſentiunt, qui per totam vitam in ea proficere, adoleſcere & plus indies roboris in pietate colligere ſtudent, prout magis ac magis promovere & inceptum iter proſequi ipſorum

rum intereſt; immo quamlibet ſtrenue enitantur, aſſidue tum ad remiſſionem peccatorum revocandum eſſe ſuum curſum, intelligunt; nihiloque minus fatemur, fidelibus aliquos hypocritas & impios admixtos eſſe, quorum improbitate eccleſiæ titulus deleri non poteſt.

Hac fide freti proteſtamur, ubi nec 28.
Dei verbum recipitur, nec ſingulorum profeſſio ejus obedientiæ reſpondet, ubi deniqe abuſus eſt ſacramentorum, proprie loquendo, illic ſtare aliquam eccleſiam, judicari non poſſe. Qua ratione omnes Papiſtarum ſynagogas damnamus, & communionem deteſtamur.

Unde credimus, eas demum eccle- 29.
ſias evangelicas & reformatas eſſe, quæ in hac ultima mundi ſenecta Dei verbo illuſtratæ, quantum facere poſſunt, eo tenuiora baptiſmi veſtigia retinent, idque adeo verum eſt, etſi dicatur excuſate id fieri, vel ob populi ruditatem, vel novæ mutationis periculum, vel denique præſtantium hominum authoritate, aut ſancta quadam diſſimulatione olim ab illis pro tempore factum defendatur, quorum opera Dominus alioqui eccleſiam ſuam a multis nocentioribus erroribus repurgavit.

Credimus, eccleſiam eſſe univerſa- 30.
lem, Deum itaque noſſe ſuos, ubicunque locorum ſint, immo cum in hac

mundi ætate novisſima fideles propter evangelium ſæpe ſint exules, vel aliter a patria abſentes, poſſe & debere illos, idque eo libentius, cum facultas datur, ſenſim coetus ſuos & lingva ſibi nota publice habere, juxta ordinem, quem Deus in eccleſia ſua inſtituit, addita promiſſione: ubicunque ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, in medio illorum ſum; ita tamen, ne eccleſia eccleſiam ob externæ diſciplinæ varietatem contemnat.

31. Quod ad veram eccleſiam attinet, credimus, politiam, quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus inſtituit gubernandam, illam eſſe, ut ſint paſtores, ſuperintendentes & diaconi, ut doctrinæ puritas pasſim vigeat, vitia corrigantur & coërceantur, pauperibus & afflictis in præſentibus ærumnis ſubveniatur; coetus vero nomine Dei habeantur, in quibus omnium a minimo ad maximum ædificationi conſulatur.

32. Ad hæc credimus, in eccleſia ſervandum eſſe morem illum apoſtolicum, quo, præter ordinarium miniſtri munus, ſingulis & maxime in ſcriptura ſacra exercitatis prophetare licet, in eodem argumento, quod ſibi quis ex ſcriptura explicandum priore loco ſumpſerit; nec alibi melius agnoſcimus, quantopere dona ſingulis collata, juxta menſuram dona-

nationis, Chriſti eccleſiæ ædificationi proſint; & cavetur diligenter ne extra modeſtiæ & ſobrietatis fines erumpatur, atque ita diſſentionibus & hæreſibus feneſtra aperiatur; ſed ſe & ſua quisque eccleſiæ judicio libere dijudicanda permittit.

Credimus, omnes veros paſtores, 33.
ubicunque locorum ſint, eadem auctoritate æqualique poteſtate pollere, nempe, ſub unico illo capite omnium ſupremo & oecumenico Epiſcopo J. C.; quare eccleſiam eccleſiæ quocunque titulo dominari, nefas eſſe.

Credimus, nemini licere propria au- 34.
thoritate ad gubernandam eccleſiam, vel alias ab errore revocandam perrumpere, ſed ut communibus ſuffragiis fieri debeat, quatenus poteſt & Deus concedit, id quod diſerte excipimus, quoniam noſtra patrumque memoria ſæpe oportuit Deum novis quibusdam modis eos excitare, qui collapſam eccleſiam erigerent, vel ab aliquo errore reducerent. Alioqui credimus, hanc regulam perpetuo ſequendam nobis eſſe: omnes Paſtores, Superintendentes & Diaconi ſuæ vocationis teſtimonium habeant.

Credimus, expedire & eccleſiæ con- 35.
ſultum eſſe, ut qui in Superintendentes electi ſunt, inter ſe deliberent, quam viam in toto regendo corpore inſiſtere

debeant; ſic tamen, ut ne tantillum quidem a D. N. J. C. inſtitutis deflectant. Nec obſtat, quo minus ſingulares traditiones, pro varia ratione locorum, ab illis præſcribantur. Hujusmodi autem Epiſcopis & talibus eorum inſtitutis parere non recuſamus, qui eorum, qui in peregrinis eccleſiis gerentur, teſtes, cenſores, inſpectoresque futuri ſint, & qui de rebus controverſis conſulantur.

36. Nos tamen interim explodimus omnia hominum commenta & leges, quæ divini cultus prætextu ad ſtringendas conſcientias fieri poſſent. Verum id duntaxat recipimus & adhuc retinemus, quod ad alendam concordiam & ſingulos in officio continendos optime valet.

37. Credimus ex Dei verbo in bene moratis & recte compoſitis eccleſiis deligi debere ſeniores, qui morum cenſuræ præſint, cavendisque offendiculis invigilent. Et hac etiam in parte ſequendum ducimus, quod Chriſtus de excommunicatione præcepit; quam quidem approbamus, & neceſſariam una cum omnibus ſuis appendicibus fatemur.

SACRAMENTA: BAPTISMUS ET COENA DOMINI.

38. Credimus, ſacramenta verbo addita eſſe ad ampliorem confirmationem, quibus veluti divinæ gratiæ pignoribus & teſ-

tesseris utamur, parique opera fidem nostram sublevemus, infirmitatis & hebetudinis nostræ probe conscii; quæ ita demum externa sunt symbola, ut tamen Deus per ipsa virtutem spiritus sui exserat, nec ulla nos inani significatione frustretur. Hoc interim asserimus, totam eorum essentiam & veritatem in Christo residere, a quo ut primum divelluntur, nihil præter umbram & fumum in eis habemus.

Duo tantum agnoscimus sacramenta, 39.
toti ecclesiæ communia, quorum prius est baptismus, ubi adoptionis nostræ testimonium habemus, quod per ipsum, corpori Christi insiti, primum ejus sangvine abluamur & mundemur, deinde in novam vitam ipsius spiritu reformemur. Illud etiam pro confesso habemus, quamvis semel baptizemur, fructum tamen illo significatum a vita ad mortem usque pertingere, ut obsignatio perennis sit, Jesum Christum nobis in justitiam & sanctificationem fore. Quamvis autem baptismus fidei & poenitentiæ sacramentum sit, quia tamen Deus una cum ipsorum parentibus infantes in ecclesiam suam alligit, fatemur, mandato Christi fidelium infantes esse baptizandos.

Profitemur, sacram illam coenam, 40.
alterum scilicet sacramentum, illius unitatis testimonium nobis esse, quod no-

bis cum Chriſto intercedit; quandoquidem non ſolum noſtri cauſa mortuus ſit, & a morte reſurrexit, ſed etiam nos paſcat & vere alat ſua carne & ſangvine, ut in unum cum ipſo coaleſcamus, nobisque ſuam ipſe vitam communicet. Qui quamvis in coelo verſetur, donec ad judicandum orbem prodeat; attamen credimus, inexplicabili arcanaque ſpiritus ſui virtute id efficere, ut ſubſtantia corporis ſui & ſangvinis vivificemur, idque ſpirituali quodam modo, non quod pro effectu & veritate imaginationem & commentum reponamus, ſed quod hoc myſterium ſua altitudine intelligentiæ noſtræ modulum ipſumque adeo notitiæ ordinem tranſcendat; denique, cum coeleſte ſit, non niſi per fidem apprehendi poſſe.

41. Credimus ergo, in coena & baptiſmo Deum nobis reipſa & opere præſtare, quod illic repræſentat; quare ſignis veram rerum illic oblatarum poſſeſſionem & uſum ſemper conjungimus. Unde quicunque ad hanc ſacram menſam puram fidem afferunt, tanquam vaſa, ſignorum veritatem hauriunt, & ſentiunt, Chriſti corpus & ſangvinem, non minus ad alendam potuque reficiendam animam, quam panem & vinum corpori prodeſſe.

42. Id quoque extra controverſiam po-

ni-

nimus, aquam, etſi caducum ſit elementum, nihilominus tamen nobis interius lavacrum animæ noſtræ in ſangvine J. C. virtute ſui ſpiritus perficiendum, vere teſtificari; panem vero & calicem, qui nobis in coena porrigitur, vere in ſpiritualem alimoniam nobis cedere, quando J. C. carnem cibum, ſangvinem vero potum nobis eſſe, oculis quodammodo ſubjiciant. Proinde, omnes fanaticos & ſacramentarios damnamus, qui hujusmodi ſigna, in teſſeras nolunt admittere, cum J. C. pronunciet: *hoc eſt corpus meum; hic calix eſt meus ſangvis.* Simili modo, quidquid in utriusque ſacramenti adminiſtratione adhibetur, tam contra rationem ſacramenti, quam præter verbum Dei, ſathanæ impoſturam, ab evangelii ſimplicitate homines paulatim abducentis, eſſe dicimus, ideoque deteſtamur.

MAGISTRATUS.

Credimus, Deum velle, ut mundus 43.
legibus & politiis gubernetur, ut his, veluti repagulis quibusdam, hominum effrenatæ cupiditates cohibeantur. Proinde regna, reſp., omnesque id genus principatus, ſive ſucceſſive, vel quocunque modo conſtent, denique quidquid ad legitima judicia attinet, ordinaſſe, quorum omnium author agnoſci velit; quamobrem gladio magiſtratus manum ar-

masse, non solum ad peccata contra secundam, sed etiam contra primam tabulam, severe vindicanda. Unde non solum magistratus imperium ferre, sed honore etiam omnique reverentia eum afficere nos oportet, ut cui suas vices Deus ipse commendarit, munusque adeo legitimum & sanctum ei injunxerit.

44. Fatemur ergo, eorum legibus & statutis parendum esse, solvenda tributa, exactiones & similia onera; prompta & ingenua voluntate subjectionis jugum ferendum, etiamsi essent infideles, dummodo supremum Dei imperium illibatum maneat. Proinde exsecramur eos, qui magistratus abolere, communionem Platonicam introducere, judicia & leges evertere cuperent.

Huic autem confessioni subscripserunt

Dionys. Beurreus a). *Petr. Marsilius* b). *Jacobus Pasquier* c).

Se-

a) Beurreus, född i Frankrike; af Konung Gustaf inkallad at warda informator för Hertig Eric; nyttjades i flere beskickningar til främmande Hof; slogs 1561 til Riddare; blef 1562 Rikes-Råd. 1567 mördades han af en Drabant, på Kon. Erics befallning, då, efter Sturarnes olyckliga mord, Beurreus träffade Konungen på wägen wid Alsike, och där på knå med gråtande ögon bad Konungen, at de öfrige olyckslige skulle få behålla lifwet. Mordet skedde wid en källa, som än kallas däraf Dionysii källa.

b) Marsilius inkallades at blifwa Historiographus

Serenisſimo & potentisſimo Principi & Domino, D. Erico, Regi Svecorum, Gothorum, Vandalorum & aliarum gentium finitimarum, Domino meo clementisſimo. *)

Serenisſime & clementisſime Rex. Omnes M. V. ſubditi, ſuperioris & inferioris ordinis, puſilli cum majoribus, agnoſcunt ſe Deo æterno, patri D. N. Jeſu Chriſti, immortales debere laudes, cum pro aliis ſummis beneficiis, quibus regnum Sveciæ ornavit, tum inprimis pro inſigni illo dilectionis ſuæ τεκμηρίω, quod doctrinam de redemptione generis humani per filium ſuum Jeſum Chriſtum

regni. Man har af honom Tenor obligationis, dat. d. 5 Julii 1565, och Libellus memorialis de conſilio & neceſſariis rebus ad Opus Hiſtoricum, Lutetiæ Pariſiorum perficiendum, dat. Holmiæ, Calendis Aprilis, Anno 1566; bägge införde bland bilagorne til Tegels Hiſtoria öfwer Eric den fiortonde, utgifwen af Stiernman, pag. 332, 333.

c) Pasquier; om honom är utgifwaren intet bekant. Han torde hafwa warit broder til den berömde Etienne Pasquier.

*) Utom Ärke-Biſk. Laurentius Petri, hwilken genom ſin wakſamhet och grundeliga ſkrifter egentligen förekom alla anfall på den då nyligen införde Lutherſka Religion, funnos äfwen flere, ſom i detta aſſeende ſökte göra ſig utmärkte. Åt Laurentius Geſtricius waret en af deſſe, wiſar det här införde bref, hwilket ur en ſamling af gamla Manuſcripter är hennägit meddelt af Herr Adjunct. Knös.

curaverit, ex mediis tenebris papiſticæ religionis in eo [redacted]uceſcere, electo ad hoc præſtanti organo, clariſſimæ memoriæ Rege Goſtavo, ſub cujus gubernatione & tutela eccleſia Chriſti feliciter crevit & enutrita eſt, & impia religio papiſtica, qua beneficia filii Dei obſcurata fuerunt, paulatim expurgata eſt, represſis & pulſis ejus propugnatoribus. Nec minus Dei beneficium eſt, quod doctrinam evangelii repurgatam & illuſtratam apud nos puram & incorruptam conſervaverit, & adhuc hodie conſervat, ad quam rem fecit ſibi Deus cor. M. V. benignum & ſpontaneum, pro quo dono Rex & Propheta Dauid ardenter orabat. Pſ. 51. dicens: redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu ſpontaneo ſuſtenta me; & ſimul promittit ſe gratum fore, maxime in conſervanda ac propaganda doctrina, inquiens: docebo iniquos tuas vias, ut peccatores ad te convertantur &c. Verum ſathan, videns ſibi de proximo extremum judicium tartareasque catenas imminere, ſimul etiam dolens, tantam tam ſalutarem evangelii lucem in mediis ſuis tenebris illuxiſſe, magis furere, quam unquam, incipit, ac deſperata victoria prioris belli, de juſtificationis merito, veluti leo rugiens circumit, & copias ſuas educit contra Chriſtum & eccleſiam ejus; cumque ſciat juſtificationis noſtræ unicum

cum meritum, Jeſum Chriſtum, per miniſterium prædicationis & adminiſtrationem ſacramentorum nobis dari & conferri, atque corda hominum ſolis iſtis mediis per Spiritum Sanctum erigi & ſuscitari, ad Chriſtum reverenter excipiendum; hic ergo vires ſuas omnes fortiter exſerit, & per arcus ſuos immenſos, homines ſcilicet ſubtiles & ingenii fiducia inflatos, ignita ſua tela emittit, ſparſis hinc inde dubiis ſermonibus, quibus externum miniſterium verbi & ſacramentorum in contemptum vocare conatur; quas ipſius copias reverendi præceptores noſtri, qui illis ſe olim oppoſuerunt, titulis condignis notaverunt, appellantes eos Anabaptiſtas & Sacramentarios. Proinde, clementisſime Rex, cum mihi miſero ſanctulo (ſanctus enim dici non mereor) a Deo æterno & M. V. mandatum ſit, ut, in ſpecula domini ſtans & vigilans, diligenter obſervem incurſiones hoſtium Chriſti in eccleſiam ejus, quæ ſub M. V. umbra & alis enutritur & fovetur; idcirco, ubi animadverti quosdam ex noſtris Gallis, & quidem præcipuos, non modo ſpargere inter M. V. ſubditos, verum etiam pertinaciter & mordicus tueri & defendere hæreſes, noſtro ſeculo notisſimas, de quibus Philippus Melanthon ait, quod ſecum trahant maximarum rerum maxi-

mam

mam ruinam, & quod univerſæ eccleſiæ ac toti imperio minentur horribilem mutationem; ideo tacere non potui, ne tacendo viderer ipſis colludere, neve aliorum fidem mea diſſimulatione debilitarem; ſed auditores ſedulo monui, ut ſibi ab ipſorum perſvaſoriis verbis in rebus divinis diligenter caverent. Etſi neminem ex ipſis unquam nominatim perſtrinxi; quia vero veniunt, veſtibus ovinis induti, immo, ut coeleſtes Prophetæ, qui arcanas habeant de voluntate Dei revelationes, nunquam prius auditas; ideo fateor, me aliquando in concionibus conatum fuiſſe, ipſos vivis coloribus depingere, ne auditores ſpecie aliqua veri fallerent. Mirum enim eſt, qualis & quantus ſit artifex ſpiritus eorum in ſententiis, pulchro veritatis prætextu proponendis; indiget enim ægrotans oratio ſapientibus pharmacis, ut inquit Euripides. Ac ut de confeſſione, M. V. exhibita, ingenue & fideliter dicam; fateor, quemlibet chriſtiani nominis hominem debere eccleſiæ Chriſti, ut quid re ipſa animo & corde ſentiat de articulis fidei, libere, perſpicue atque candide, propriis verbis palam exponat & profiteatur, non more illorum aſtutorum hominum, qui in eccleſia, quæ candorem poſtulat, ambiguas, fallaces, fucatas & flexiloquas ſententias & confeſſio-

ſiones proferunt; non aliter, atque olim Ariani hæretici inſidioſe & aſtute cum ſancta Athanaſiana eccleſia confitebantur, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Deum eſſe (ac ſi ſentirent idem cum orthodoxis), ſed occulto illorum intellectu, nuncupative, ſeu non ſubſtantialiter, & largitate gratiæ, non proprietate naturæ. Quo etiam fuco noſtro ſeculo uſi ſunt Ecciani Sophiſtæ in colloquio Wormaſienſi, & comitiis Ratisbonenſibus; utebantur enim cum Lutheranis iisdem dulciſſimis vocibus, fide & gratia, ſonabant Apoſtolicas & conſolatorias illas conciones æque atque noſtri: fide juſtificamur, gratia ſalvamur; ſed tacita interpretatione, ut noſtros fallerent, fide nimirum formata, charitate & bonis operibus, & fide hiſtorica, profeſſione religionis chriſtianæ, & gratia, hoc eſt, ut illi interpretantur, Spiritus Sancti operatione in nobis & per nos. Ad eundem modum hæc confeſſio ambigue & fucarie ac flexiloquis ſermonibus ſententiam ſuam de miniſterio verbi & ſacramentorum proponunt (de aliis enim articulis non eſt nunc pro merito dicendi locus); nam nobiscum fatentur, prædicationem verbi neceſſariam eſſe eccleſiæ, & multa loquuntur de ordinatione miniſtrorum, & reverentia erga miniſterium, atque interim tacitam hanc additionem omittunt,

tunt, videlicet prædicationem verbi non esse necesſariam, ut medium, per quod filius Dei ſit efficax ad ſalutem, & Spiritum Sanctum, fidem, juſtitiam ac vitam æternam donet, ſed tantum esſe ferulam, ſub qua Deus nos velit in externa diſciplina contineri &c.

Sic, ut ſint extra ſuſpicionem hæreſis, ſucatis verbis de euchariſtia loquuntur; primo nobiscum quidem multis & prolixis verbis fatentur, verum corpus Chriſti præſens exhiberi in coena, ſed ſuo occulto intellectu, h. e. non realiter, ſed ſignificative, quatenus panis & vinum oculis noſtris quodammodo ſubjiciant carnem filii hominis qui in coelo certo loco verſatur, esſe verum cibum, & ſangvinem ejus verum potum &c.

Deinde nobiscum profitentur, in coena vere manducari corpus Domini, vere bibi ejus ſangvinem, ſed ſuo pravo & perverſo intellectu, ſymbolica tantum & ſpirituali manducatione, quæ fide duntaxat fit, per verbum, & non etiam ore per panem, ſive cum pane.

Ad hæc, disſimulato ſeu occultato ſuo errore, ſancta ſpecie, in genere vocant coenam Domini ſacramentum corporis & ſangvinis Domini, ſed juxta occultam ſuam gloſſam, ſignum & vacuum intelligentes, abſentis in coelo & non præſentis corporis & ſangvinis Domini, ſic

ut

ut ſtatua hominis repræſentat hominem, vel longe abſentem, vel diu ante mortuum.

Et cum ita re vera (Deum teſtor) ſentiant, loquantur & ſcribant, ſicut copioſe teſtatur liber eorum, Upſâliæ M. V. exhibitus; non poſſum ſatis mirari ipſorum temerariam audaciam, quod non vereantur, hanc ſuam impiam ſententiam, veritatis ſpecie & prætextu veſtitam, M. V. offerre, hoc præſertim ſtudio, ut poſtea in Svecia divulgata (ut petunt) a multis pro vera ac verbo Dei conſentanea recipiatur, non aliter ac piſces hamum ineſcatum avide recipiunt. Et inſuper petere non dubitant, ut typis excuſa in multorum manus perveniat, quaſi jam non ſatis hiſce annis regnum Sveciæ, alioqui ob puritatem doctrinæ celebre, propter illorum hic disputationes & ſcripta infamatum ſit.

Quia autem ſententiam ſuam in hac confeſſione non perſpicue nec plene proponunt, ideo ex aliis ſcriptis illorum, ubi verboſius, quid credant, exprimunt, uberiorem ejusdem declarationem depromo, atque ad exemplum regis Ezechiæ blasphemas ipſorum voces in Filium Dei & Spiritum Sanctum, fallaces item ſententias & pſeudolas concluſiones, contra miniſterium evangelii, ſangvine Filii Dei ſancitum & ſtabilitum, in conſpectu Dei

&

& M. V. expando, ut videat Deus opt. max. & gloriam ſui nominis vindicet, propter Filium ſuum, Jeſum Chriſtum, qui eſt, una cum Patre, Deus laudandus in ſecula; cujus gratiæ & potenti protectioni M. V., ad felicem & victoriosam regni adminiſtrationem, humillimis & ardentibus votis commendo. Datum Holmiæ, 14 Junii, Anno, M. D. LXIIII.

Regiæ Veſtræ Majeſtati

deditisſimus & fidelis ſubditus.

LAURENTIUS
Geſtricius *).

Sveno Dei gracia Epiſcopus Scarenſis omnibus preſens ſcriptum cernentibus ſalutem in Domino ſempiternam **). Cum melius ſit non vovere, quam a voto turpiter reſilire, hinc eſt quod nos juſtis

*) Förmodeligen den ſamme, ſom äfwen kallat ſig Laurentius Olavi, och hwilken dog ſom Paſtor i Storkyrkan 1565. Han har härtil fogat Hypotheſes principalium errorum, quibus Galli quosdam articulos chriſtianæ religionis impugnare & evertere conantur, jemte widlöftige wederläggningar deraf; men aldenſtund deße ej innehålla andra, än wanliga motſkäl, har man ej anſet nödigt, at dem här införa.

**) Tryckt uti Prof. Fants Diſput. de conviviis ſacris, Svet. Gilden, in Svecia, pag. 28. men här rättat efter originalet, benägit meddelt af Herr Adjuncten Knös.

ſtis peticionibus convivarum de convivio S. Laurencii Martiris apud eccleſiam *eedaas* noſtre dieceſeos favorabiliter inclinati eisdem concedimus quatenus ad obſervaciones juſtas & racionabiles in foro eccleſiaſtico ſuos convivales voto & juramento aſtrictos valeant cohercere. Ut ergo ad laudem divini nominis atque ad honorem S. Laurencii martiris dictum convivium ſubſiſtat & cum bonis operibus augeatur omnibus & ſingulis vere penitentibus & confeſſis qui ad fabricam ſeu conſervacionem in eccleſie ipſius convivii aliquid boni donaverint ſeu legaverint in vita vel in mortis tempore; ſimiliter illis qui miſſe convivii dum in eccleſia *eedaas* predicta celebratur devote interfuerint & obtulerint ad altare quociens aliquid premiſſorum devote fecerint nos tociens de omnipotentis Dei miſericordia confiſi XL dierum indulgencias de injunctis ſibi penitenciis relaxamus. Datum apud eccleſiam *eedaas* predictam anno domini milleſimo CDXL ſecundo feria tercia infra octavas ſancti Martini epiſcopi noſtro pendente ſub ſecreto.

Vniuerſis Chriſti fidelibus preſentes literas inſpecturis Johannes Dei gra-

cia Epiſcopus Scarenſis ſalutem in Domino *). Cum augmento celeſtium graciarum pium & gratum Deo obſequium rependere opinamur quociens eius fideles ad pietatis opera excitamus cupientes igitur vt eccleſiam in *verulzaas* **) congruis habeatur reverencia & honore omnibus vere penitentibus & confeſsis qui dictam eccleſiam in feſto aſsumpcionis beate Marie virginis cauſa devocionis & oracionis uel peregrinorum viſitauerint miſsas & alia diuina officia in ea audierint eius cymiterium pro defunctis orando circumierint & ſpecialiter circumeuntibus locum ſepulture peregrinorum ibidem & pater noſter ac aue maria pro animabus dictorum peregrinorum deuote dicentibus, ad fabricam uel ornatum eiusdem eccleſie aliquid boni qui donauerint ſeu legauerint eis eciam qui corpus dominicum uel oleum ſanctum dum ad infirmos deportetur & ad eccleſiam reportetur ſequuti fuerint ſimiliter & illis qui pro pace felici ſtatu regni ſuecie eccleſie noſtre atque noſtro Deum pie exorauerint quociens premiſſa uel aliquid premiſsorum deuote perfecerint tociens nos de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus auctoritate confiſi XL dies

*) Ex Originali meddelt af Herr Adj. Knös.
**) Werså i Warola förſamling under Skara Stift.

dies indulgenciarum de iniunctis eis penitenciis misericorditer relaxamus. Datum Kirkiofalla *) Anno Domini MCDLX quinto mensis nouembris die XXVII Nostro impendente quo ad presens utimur sub sigillo.

Vniversis Christi fidelibus ad quorum noticiam presentes peruenerint Brinnolphus Dei gracia Episcopus salutem in Domino sempiternam **) Sanctum Deo offerre & impendere credimus quociens fideles eius ad opera pietatis excitamus cupientes igitur vt ecclesia in *Kaalsberga* congruis habeatur reuerencia & honore & a Christi fidelibus iugiter frequentetur omnibus & singulis vere penitentibus & confessis Qui eandem ecclesiam in festis apostolorum Philippi & Jacobi natiuitatis Domini circumcisionis epiphanie cene parasceues resurrexionis, ascensionis pentecostes corporis Christi nec non in solennitatibus virginis gloriose apostolorum martyrum & confessorum missas & alia diuina in ea audierint eius cymiterium pro defunctis orando circumierint ad fabricam uel ornatum eiusdem ecclesie aliquid boni do-

*) Kirkefalla.

**) Ex Originali benåget meddelt af Herr Adjuncten Knös.

nauerint & legauerint eis eciam qui corpus dominicum vel oleum ſanctum dum ad infirmos portentur & reportentur ſequuti fuerint quociens premiſſa uel aliquid premiſſorum deuote perfecerint tociens nos de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi XL dies indulgenciarum de iniunctis eis penitenciis miſericorditer relaxamus confirmantes indulgencias prius datas. Datum Froyerid *) Anno Domini MCDLXXXI in octauis omnium Sanctorum noſtro ſub ſecreto.

Jacobus miſericordia domini Archiepiſcopus Vpſalenſis &c.

Premiſſis noſtris ſincerisſimis dilectione & ſalute, Werduge ſåder kere herrer ok beſynderlige gode wenner wij ſinge i gaar iber ſcriffuelſe hurw thet wij wille hielpa radha ther til, at ingen blodgiwtelſe matte worda afflagd ꝛc. Tha magi weta at åpter iber ſcriffuelſe bön ock begäring ſcriffuo wij i ghaar the gode herrer til Her Sten oc Her Niels thet yterſte ther wij kunno, ſom i förſinna aff then vtſcrifft her innelukt, oc i ſamma farthen ſom wij iber breff fanged hade, ſinge wij oc Högboren förſtes Konung Criſtierns breff oß oc förmanendes ok bidian-

*) Gröjered.

andes ſtörkia ther til hurw thetta tilſtundande mord ok blodgiwtelſe matte förſtört ok afflagt warda, aff hwilked breff wij idher ok en vtſcrifft ſenda her innelukt, j ghar ſende wij oc her Sten ok herr Niels en vtſcrifft aff ſamma Kung Criſtierns breff, item ſcriffwo wij i ghar them til ſom förſamblede äre i fiädrunge *) land ſom är herr Yffwar herr Eggerd herr Totte oc Erik Karlſon at the ſkulle all ärende wäl företaga ſwa at enkte hender mera mord eller blodgiwtelſe ſkedde herädpter vpa nagon ſyda oc underuiſte them ther vtinnan thet yterligeſte ther wij kunno, Oc finge wij i ghar eth waart bud hem aff weſterars oc thet annad bleff ther qwart huilked wij ok offortöffuad hem wäntha, En thet bud hem kom ſadhe för oß at nw i mandagz redh herr Niels aff weſterars mot herr Sten till munkatorpp medh ſwa manga heſta han medh ſig haffua kunne oc wid XL dalakarla fölgde honom medh til foth, oc ther wid then kyrkian ſkulle herr Sten liggia medh ſtor ſampling ther magi ider ädpter retta en ſom wij mena ſwa haffua the enga ytermera dalakarlla En förſt wij ſa wort bud hem igen oc wij yterligere förſara om al beleglighet wilia wij oc ſcriffua almogen til vppa bade ſydor i badhe förſamplinger at the giffua ſigh til fridzs oc är her ädpter ekke ytermer blodgiwtelſe wollande eller begerende, thy werduge fäder oc gode herrer, bidia wij ider oc formana vppa gudz wegna at i än

*) Fierdhundra.

nw hielpa til fridzs at swadant moord matte afflegges vppa bade sydor at frid endregt ok kerlek matte warde i riked igen, i all the ärende som til en bestendug frid kunna draga skuli altid finna oß wälwiliog oc swa brat wij then forbindning offuerläsed haffua wilia wij gerna ider then igen senda innan en dag eller twa her äpter Ider her medh befalindes gud ok sancte Erek Datum in castro nostro almarstek feria quinta proxima ante michaelis archangeli nostro sub signeto.

HENRICUS eadem gracia Episcopus Lincopensis.

Item Werduge fäder ok kere herrer wij haffua fornommed toch ekke i nager sannindh at the yperste män aff dala haffua scriffuad kung Cristiern nw nylega til swa at thet är fruktende at om then her ärinde ekke faa en for snar ända, at the ok swa göre som Vpland ok Fiärdringeland giort haffua oc om thet skedde som gud förbiude tha är fara bade om forbinning oc forwaring, wij haffua wor bud oc vppa then her ärende hwad wij förnäma wilia wij ider offörtoffuad tilbiuda, berame toch sueriges rike idhert oc alles wor beste fäder i gode herrer som land, län, sloth oc makth haffua i händer.

a tergo:

Reuerendis in Christo fratribus ac dominis Johanni Strengynensi Lydechino Arosiensi

enſi necnon Gudmwndo Wexſönenſi ceterisque militibus & militaribus regni ſvecie conſiliariis pro nunc holmis conſtitutis fidelibus noſtris amicis *).

Aue Maria gracia plena &c. Withen kåra frw Abbadißa Syſter oc Brödher ſamuledh ath i förſte weku faſto fick iak idhert breff i bland annor ordh ſwa lydhande at i ärin begärande at wita om iak wil thetta ämbetit länger foreſta, huilkit iak owerdogher oc ofallin i allahanda matto anamad hafuer, tha within ath iak ſcreff idher ther om för till nu om michels mäßo tidh, medh Anders ſom her i huſins thiäniſt ſtandit haſde, oc lat iak idher tha vnderſta ath aff allo mino hiärta är iach thy gerna quitter, ſwa bidher iak oc nw at innan thetta oc paſka tidh latin koma en annan godhan man thetta huſit trolikare kan foreſtanda än iak oc i båter almennelika betron än mik, oc än tho ath ſomlike äre the medh idher en hardhan grund hafua til min oc ſtora mistro, ſcal iak oc wil huſins beeſta wita medh gudz

T 4 hiälp

*) Originalet meddelt af K. A. R. Weſterdahl. Henricus Tideman, Biſkop i Linköping, lårer då warit på ſtället hos Ärke-Biſkop Jacob Ulphſon. Strart under Ärke-Biſkopens breff börjas Biſkop Henrics. Man wet, at de bägge woro Danſke partiet tilgifne; bägge bleſwo åſwen därföre, af Sturen mißtrodde, arreſterade.

hiälp ſom iak wil fore gudhi antſwara, oc ey lata i minom tima nokot huſino kan nyttoght wara hwarkin fore idhers kärlek åller vredhe ſculd *). Item är mik oc til witande wordhit at i åren mik mykit vredhe fore the Marghith — ſculd ſom herra Birghe thiänte, oc ſäghin at iak hafuer giort illa ath iak ſwadana qwinno vtdrifuit hafuer aff huſeno, thy bär mik förſt gudh witne ſom ſanninderna wet, at hon flerom ſinnom i manga godha manna närwaru orloff beddes, oc bödh iak henne mangom ſinnom ath ouergifua ſina wranghet oc ilzſko badhe mote mik oc androm the i huſino woro, oc ther medh ſtyra oc radha ſom hon giordhe för, tha ſwaradhe hon mik ath hon wilde ſik ther medh engte bewara oc hafde ther nw enga macht til, än ſidhan hwat dröuilſe hon mik idheliga giordhe medh thöm bandom oc blandan hon bant oc blandadhe badhe medh then ſama Anders nw medh idher är oc medh grannom oc ſinom winom ſom langt ware affſcriſwa ſwa ath iac ſtodh til ſtora fara badhe til liff oc ſiäl fore henna waſkan ſculd, ſändhe fornempda Marghitha vppa thet ſidharſta mot mikelsmäßo til min twa fina enkannerlika wenner Brodher Swen oc Brodher Marquard Lectores oc lät bidhia om orloff vppa nyo oc thiäniſta lön ſom the tha mäl-

*) Uti Diar. Wazſtenenſe, pag. 105 för år 1453, klagas öfwer denne Ericus Waſtonis, Procurator domus S. Birgittæ Romæ.

mållan war lagdho låtom wi oß tha wål at nöghia vppa badha ſidhor oc ther haſuer iac publicum inſtrumentum vppa a huſins wägna oc ſigx ibland idher framdelis ath alt thet got her år huſit badhe cläddhe oc annat ſkipadhe hon her till Jak ſwarar thöm thet ſigher medh orloff ther år ekke ſant, fore thy iak ma bewiſa medh huſins bok XIIII ſånga ſik her Birghe fore ſik oc ther medh vpbar han Sex hundradha oc XXV dukata ſom kom aff ſwerike vtan alla huſalegho gafwor oc andra votiua han wpbar her i Room i XI aar, ther medh bleff han ſkylloger thöm her i huſit åro än i dagh widh XXX dukata Sidhan the tw huſin vnder Capella liggia lät han bortga medh rät forſumilſe ath hwarkin iak åller annar thän nw åffter mik komber haſuer kräfta een pißelin aff thöm i thry aar, fore ſtora huſit in via pape togh han en peruento hwan ſynnodagh oc henne haſuer nw Marghit i ſina dagha, oc wan iak ey huſit i geen fore än iak medh ſtorom koſtnath ſik Pawans Eugenii mandatum ther oppa Nu ma iach bewiſa ath all the ſånga cläddhe her åro i huſit the åro ekke wärdh CC dukata, oc åro tho räknadha oc opſcrifna fore XXX ſånga ther medh ſigher iak å hwa thet giort haſuer huſit år darath vthan iäff, ey bar iak mera wpp tha iak huſit anamadhe ſom fadher Confeſſor wet oc brodher Olaff *) hulke her ouerwaro än widher

*) Olaus Petri utſkickades jämte Jo. Borquardi.

dher een halfuan nobel tho ſagdes mik genſtan ath iac fik nogh, tho dirfuis iak til ath ſighia ath aff gudz almoſo hafuer iak mer bätrath huſins ädhor i bygning än her Birghe i ſinom tima, oc berghit i wingardhenom hafuer iac latith vphugga ſwa ath then äffter mik komber ma ther lata ſaa ena tynno hwete oppa, oc ſcal ſa huſins ädhor friare än iak fick thöm, oc huſins äller idhre dukata ſom her liggia in depoſito ſculu blifua orördhe oc ominzkadhe oppa mina wädhna Item äffter thet ſom i mik tilſcrifuin ath engin är när idher then thet teſtament aff Stokholm äller nokra andra gafuor her til huſit ſculdo höra hafuer opburit tha wil iac ſpöria oc leta ful grannelika hwat hälder thet är mik forekommit i dröm äller ſannind ꝛc. Item within ath Eugenius bleff döddher vppa aſko odhinsdagh om nattena oc om midhfaſto ſynnodagh näſt äffter kronadhis annat kalladher Nicholaus quintus huilkin ſwa got ſom i eno are wigdher oc walder wardh Biſcoper i Bononia Cardinal et Pafue i Room Item within ath ſwa ſom Bulla Sancti Gregorii vtuiſar huilkin vthuggin är her i Sancta Pädhers kirkio i Room gyllena aar wardher wißelika her i Room tha ſom ſcriffs arom äffter gudz byrdh MCDL thetta maghin

1444 til Rom, at beſörja om St. Britas revelationers gillande, och ordens reglornas ſtadfäſtande. Olof återkom jämte broder Magnus 1446. Diar. Wadſt. pag. 92, 96.

ghin i vran twåkan kungöra allom gudz wi-nom ſom hugh oc wilia hafua hit ath koma fore alla ſynda forlatilſe ſculd och thy behöf-uin i her alſtingz wål en fulhändis man han faar her mer ån nogh ath göra oc ſorgh oc dröwilſe ther medh vran twåkan In Chriſto Iheſu feliciter valete & orate pro me Scriptum Rome die ſancti Bernardi proprio ſub ſigillo *).

ERICUS WASTONIS
Veſter ad placitum.

a tergo:

Religioſis ac deo deuotis perſonis domine Benedicte abbadiſe in waxſteno ceterisque ſororibus & fratribus conuentualibus ibidem **).

Humillima mei recommendacione premiſſa Venerabilis domina Abbatiſſa paterque Confeſſor venerande ſingulequ vtriusque Conuentus perſone mihi in Chriſto cariſſime. Licet poſtquam inchoatum fuerat negocium canonizationis beate Catherine non toçiens ad reuerenden-

*) Skrifwit 1447, då Påfwen Eugenius IV dog, och Nicolaus V krönte6.

**) Jfrån originalet benåget meddelat af Academie Råntmåſtaren Herr Weſterdahl. Et annat bref af Eric Waſt. ſe Lagerbrings Handlingar, Tom. I, pag. 135.

rencias veſtras literas dederam quotiens potuiſſem id feciſſe non tamen putandum eſt quod ego aliquid hic omiſerim quod pro procuracione ipſius negocii per me ſteterit faciendum interdum enim in perſona interdum eciam amicorum opera vna cum domino Torkillo quociens opus fuit meas operas ut debebam impenderam & adhuc futuris temporibus impendere in quibuscunque opus fuerit non deſiſtam Iiſtis namque vltimis diebus fuimus cum reuerendisſimis dominis Cardinalibus Comniſſariis noſtris ad intelligendum animum illorum quid tandem facturi eſſemus & reſponderunt nobis quod quaſi vno ore & vna verborum ſententia preſertim reuerendisſimus dominus Mediolanenſis in cuius judicio maior auctoritas eſt quo ad cauſam illam quod non niſi debeamus eſſe in bona ſpe & prouidere de neceſſariis expenſis donec beatus Bonauentura cononizatus erit quem Papa proponit omnino canonizare & tunc vult ipſe dominus Mediolanenſis & aliqui Commiſſarij id conficere quod eciam beata Catherina canonizetur. Quod ſi Bonauentura non canonizetur - - - nichil faceremus nam dudum Imperator & multi reges & principes ſcripſerunt pro canonizacione cuiusdam beati Leopoldi. Romani eciam inſtiterunt pro canoniza-

cio-

cione cuiusdam beate Franciſce mulieris romane, Rex Vngarie pro canonizacione cuiusdam fratris capiſtrini nec tamen aliquid efficere potuerunt quid ergo putandum eſt quod nos facere valeamus, hoc tamen nobis & a Papa & eciam Cardinalibus promisſum eſt quod ſi canonizabitur Bonauentura eciam vna cum eo canonizabitur beata Catherina quare omnino expedit ut in illum euentum procuretis ad hoc nouas literas dominorum Archiepiſcopi Epiſcoporum & Prelatorum & Conciliariorum regni Suecie ad ſanctisſimum Dominum noſtrum & Commisſarios noſtros, qualiter autem de pecunia ordinatum eſt aut qualiter debeat ordinari non posſum dare ſecurum conſilium quia ſi pecunia huc mittatur & canonizatio non procedat, propter cambium perditur multum, ſi autem pecunia remanſerit in Lubech & Papa procesſerit ad canonizacionem Bonauenture posſet canonizacio noſtra ob defectum pecunie negligi & totaliter retardari quare ſuper hac difficultate habeatis conſultos viros expertos & quidquid vobis viſum fuerit faciendum id ſignificate nobis & mandata veſtra cum omni diligencia exequentur ita ut nichil veniet nobis jmputandum De laciori informacione huius rei ſcribit dominus Torkillus ſimiliter ſcripſimus in iſto facto

cto recenter cum cuidam domino Petro de Vatzſtenis & huic tradidi diverſa ſemina herbarum domine abbatiſſe preſentanda vobis omnibus me perquam humiliter recommendo Ex vrbe die octaua menſis Decembris 1479.

humilis ſervitor PETRUS HENRICI de Kalmare Rector domus ſancte Brigitte de vrbe.

Religioſis ac deuotis perſonis domine Abbatiſſe Confeſſori generali ceterisque ſororibus & fratribus Monaſterii Vatzſtenenſis in regno Suecie cum omni reuerentia debita condigna 1479. Suecie *).

Obedienciam ſolitam & reuerenciam preoblatam Venerabilis ac religioſiſſima mater Abatiſſa paterque & domine Confeſſor plurimum venerande cetereque vtriſque veſtri Conuentus perſone in Domino commendande. Ad conformandum me mandatis voluntatibus atque deſideriis veſtris quantum diligens paratusque extiterim volui pocius veſtro ſtandum eſſe judicio quam aſſertione mea fortaſſis in hac parte ſuſpecta, & quanto in adminiſtracione domus hoſpitalis michi credita diucius inmoror tanto maiori affectione moueor ipſius domus

*) Af originalet meddelt af K. A. R. Weſterdahl.

mus vtilitatem proſpicere & veſtris ordinacionibus mandatis atque beneplacitis obtemperare ſatis tamen alienum judico ac interdum & ſepius in admiracionem deducor quare tot ad vos datis literis & viris fide dignis cum ſufficientibus informacionibus misſis ſuper ſtatu dicte domus & ipſius vinee dudum obtente & poſſeſſe per quos ad veſtram nitebar deducere noticiam quam michi non eſt poſſibile nec alicui fuit neque ut credo cuiquam erit ſaltem redditibus eiusdem domus nunc exiſtentibus ipſam vineam vna cum cura domus colere ut inde quisquam profectus poſſit haberi nullum ſtatuiſtis dare reſponſum conſenciendo vel in locacionem perpetuam vel in alienacionem totalem aut aliam permutacionem vobis vtilem magis viſam ſcripſi prius & nunc repeto quod ſi aliqua fuiſſet via & domum & vineam in bono ſtatu conſeruandi illam nequaquam pretermiſiſſem ſed experienciam habeo & ſcrutinium feci cum certis antiquis Romanis me & domum diligentibus & amicis quod labor quem dominus eius in ipſa vinea fecit cum peregrinis in laborando ligonizando inexpertis vinee obfuit & domui non profuit, demum reliquit ſine cura debita permittendo tecta ruere & muros pluvia diſſolui hec ſunt vera & viuencium teſtimonio demonſtra-

ſtrata & ſi opus fuerit demonſtranda Ego autem non verbis tantum ſed corporali preſencia & actorum intuitione de premisſis certificatus, elegi curam domus habere vineam relinquendo fortune, quam locatam reperi cum Romam venisſem cuidam mulieri per manum domini Asgoti de nidroſia qui domum me adueniente posſedit tenebar illi ſeruare pactum prout eciam ſeruaui ſed ipſa timens aliquam immutacionem debere per vos fieri inſtabat apud me ſepius de perpetua locacione fienda proteſtando quod alias expenſa & labores in ipſa vinea non faceret niſi deſuper certificata foret ego ſiquidem nullum pactum nouum quin vobis requiſitis auſus facere, promiſi ſcribere pro vlteriori mandato & plenaria auctoritate locandi ipſam vineam ad perpetuum & in euentum quo talem adeptus fuisſem ſibi pocius quam cuiquam alteri ſub illo pacto locasſem Et nunc ſunt tres anni & amplius poſtquam ita paciſcebar Sicque ego ſine aliqua certificacione dimisſus nichil facere potui ipſa autem pepercit laboribus in vinea faciendis pariter & expenſis & ſecutum eſt illud inconueniens quod vinea nihil fructificet & quod peius eſt remanet penitus deſolata Quare adhuc iterumque rogo ut ſuper iſto deliberare velitis ſcribendo expreſe & in publicam formam redi-

redigendo modum & ordinem in locacione ſi eam fieri vultis ſeruandam, quam ſi fieri permiſeritis aliquis vtique & ſi non primis duobus annis ſaltem ſequentibus redibit fructus in releuamen domus & ipſius prouiſoris. De hac materia me ſatis ſcripſiſſe puto vellemque ymo feruenter optarem quod de ea non cogerer amplius ad ſcribendum. De negocio canonizacionis beate Catherine vultis ut intelligo informari. Res eſt ſingularis & non cotidiana difficilis admodum & intelligendo profunda non ſolum propter ordinem in proceſſu ſeruandum ſed eciam propter thezaurum ad hoc neceſſarium in ſimili negocio expendendum. Canonizata fuit ſancta Catherina de Senis ſedente Pio 2:o pontifice maximo qui de ciuitate Senenſi fuit oriundus. Idem Pius medietatem expenſorum fecit & tamen ciuitas illa que opulentiſſima eſt in faciendo reliquam medietatem quaſi omnino viribus exhauſta fuit. Sed illo non obſtante deus qui per beatam Catherinam apud vos miracula operatur potens eſt facere opus ſuum perfectum & eam reponi fieri in cathalogo ſanctorum ſuorum & electorum. Hoc ergo incipiendo negocium neceſſe eſt ut primo impetretis a ſanctiſſimo domino noſtro papa quod velit committere certis epiſcopis quos ad hoc eligere velitis qui ſe

faciant ſuper huiusmodi rei veritate informari & ad hoc impetrandum conſtituetis procuratorem cum plenisſimo & ſufficienti mandato ſpectabilem & circumſpectum virum Magiſtrum Anthonium de Eugubio ſancte ſedis apoſtolice procuratorem fiſcalem vna cum aliquo alio prelato de regno noſtro ſi quem noueritis ad vrbem venturum, & ſi tales commisſionis literas extrahere posſimus primis duobus annis nos ſatisfecisſe utique gauderemus. Non disſuadeo quin uti posſitis conſilio reuerendisſimi patris domini Marini apoſtolice ſedis nuncii ad partes Dacie misſi ſed non erit vobis neceſſarius procurator qui in vrbe ad duos menſes moram continuam quam nunc facit quando non eſt occupatus in negociis ſedis apoſtolice vel ad Poloniam vel ad Daciam vel ad reliquas illas partes, veniunt ſibi infirmitates & multe alie occupaciones ita ut inſulas ſuas cogitur querere & ſic cum quis ſua opera neceſſe haberet vel remaneret neglectus vel omnino deſtitutus. Procuratores autem ſi conſtitueritis ad impetrandam commisſionem predictam procuratorium ipſum mittite ad manus meas ut in hoſpitali cum diligenti cura ſeruetur donec de pecunia pro literarum commisſione huiusmodi ſoluenda transmittatur. Quanta autem debeat

eſſe

esſe pecuniarum huiusmodi ſumma ad obtinendum literas predictas faciam me informari & demum cum primis occurrentibus nunciis ſcribam vobis. Super eſt ut gracias agam quod apud vos in parte auditus fui petendo michi transmitti vnum misſale quod intelligo usque Lubech esſe transmisſum ut autem usque ad vrbem perueniat curam & ſollicitudinem libenter accepto, juſtam optarem quod reuelaciones vna cum defenſorio deſuper habito eciam ad Lubech mittere curaretis propter continuum concurſum hominum diverſarum nacionum qui in hoc loco de reuelacionibus ipſis frequenter certificari volunt, de vita ſancte Birgitte eiusque propheciis informari id arbitror valde neceſſarium non obſtantibus quorundam diſſuaſionibus aut contradicentibus vtilitatem que inde ſequi poſſet minime cognoſcentes habito namque illo misſali ſum de libris quo ad diuina officia competenter prouiſus. Acquiſiui pro uſu capelle vnum graduale quo vtor quociens occurrunt feſta maiora ſi hiis libris vnum antiphonarium vel de omnibus vel ſaltem precipuis anni feſtiuitatibus adiungere poſſem, poſtea in libris nullum defectum haberem. Hec res vobis inter alias dicte capelle indigencias ſit recommiſſa. Poſtremo ut de quorundam literis habeo, in magnam

ducebamur admiracionem viſo ſigno celeſti quod anno LXXII:o apparuit Cometa ut autem aſtronomi appellant, & nimirum tamen & tota ytalia germania & gallia ſimulque viri docti & indocti obſtupebant manifeſtam Dei vindictam venturam in populum exponentes. Ego deinde multa vidi judicia varias audiui opiniones & in ſermonibus publicis & eciam in literis ad magnates & principes hinc inde misſis, hoc tamen quod cum preſentibus vobis mitto cetera & auctoritate & racionum poſicione precellit legite & relegite ac date gloriam Deo qui aliquando mutat ſententiam largiendo veniam peccatocri &c. mitto ſtaciones iuxta tabulam in hoſpitali anglicorum excopiatas ut petiuiſtis Hiis breuibus recommendo me oracionibus veſtris quibus eciam recommisſam haberi ſupplico genitricem meam que nuper ut ex amicorum ſcriptis didici ab hoc ſeculo migrauit ad pacem. Ex vrbe anno &c. LXXIII:o die vero XXVIII menſis aprilis meo ſub ſigillo E N P

PETRUS HENRICI Calmarienſis
ſeruus humilis & deuotus.

Venerabilibus & religioſis deoque deuotis Domine Katharine Abbatiſſe Dominoque Johanni Confeſſori generali nec non vtrique conuentui ſororum & fratrum monaſterii

rii Vaſtenenſis Lincopenſis dioceſis ſuperioribus & preceptoribus ſuis carisſimis *).

Reuerendi patres & mei obſeruantisſimi Conuentuales. Frater Bertoldus leo & ego **) alias ac pluries & plurimum ſcripſimus ad longum de ſacello hoſpitalis noſtri ſancte Brigitte in vrbe ſite & illius occupatione facta per quendam Antonium de caſtromorandi britonum ***) ac de lite deſuper habita inter nos pro

*) Originalet meddelt af K. A. N. Weſterdahl.

**) Hwilken denne *ego* warit, kan icke med ſäkerhet npgifwas. Utaf Petri Magni bref 1512 hos Stiernman i Nigri Hiſtoria, ſee at en Johan Niclis ſon med broder Bertil blifwit ifrån Clоſtret utſänd til Rom. Man ſkulle därföre kunna gißa at det är ſkrifwit af Joh. Niclisſon. Sjelfwa Original-brefwet är wäl conſerverat, och ſinnes ännu därpå något rödt wax efter ſigillet. Om frater Bertholdus leo ſkrifwer Petrus Ingemari 1513 til Abbetißan i Wadſtena: finner i nokor tillfälle at kalla till idher her *Bertil Leo*, tha gören thet, komber han hiit till Rom, tha warder thet wärre, än förr hafuer waridt. Spegels bewis pag. 146.

***) Öfwer denne Antonius klagar Petrus Magni i ſit anförde bref 1512: tha hoffde en ſom het *Anthonius de caſtro Birgittes* hus i tu aar oc tha han ſa ath lagben oc räthen gingo honom imot tok han kalka oc ſelf clenodia oc alt thet ſom nokot dogde i huſeno war oc foor aff Rom hem til frankerike ſåtyande en annan ondan oc mäktogan fienda i ſin ſtad i huſith ſom heter *Johannes Fonchet.*

recuperatione dicti hoſpitalis pro noſtro monaſterio & pro clariori & ueriori ueſtra informatione miſimus etiam inſtrumenta de proceſſu per quendam fratrem Joannem de hoſpitali ſancti ſpiritus qui credo iam ibidem ſe applicuit, & etiam frater Joannes nicolai qui hinc receſſit pro monaſterio potuit illas certiores reddere de omnibus, ſcripſimusque quod venerabiles patres uellent prouidere de pecuniis pro ſubſtentatione fratris Bertoldi & etiam litis & quod illi mitterent mandatum plenum & amplum ad cauſam negotii principalis & etiam ad alias & pariter ſi aliqua jura haberent que facerent ad cauſam & nihil factum eſt. Miror forte quod ille non extimarit hoc hoſpitale ſi ita eſt placeat reſcribere, ſi autem ſecus prouideant de neceſſariis ad cauſam, nam plures venerunt de partibus ipſis & nihil portaverunt niſi verba & nuper etiam venit dominus Henricus martini qui retulit fuiſſe uobiscum & nihil etiam portauit niſi verba, dixit tamen habuiſſe literas ex p. v. (*forte, paternitatibus veſtris*) & etiam ex domino electo Lincopenſi & domino Joanne braſck mihi directas & nullas portauit aſſerendo quod fuit prope captus & litere eidem ſubtracte, iam expectauimus per annum cum dimidio ſub ſpe auxilii & ex eo deſtituti ſumus ipſe iam per an-

annum & ultra fuit ſine pecuniis & eſt pignoratus quantum ualet, & niſi ego ſubuenisſem & cauſe & ipſi fratri Bertoldo *) quem per circa annum cum dimidio iam retinui in domo propria & omnibus meis expenſis, & cauſa & ipſe periisſent, uerum ipſe fidelis probus & conſtans eſt pro monaſterio, ſi aliter fuisſet forte tantum non expectasſet, & pariter ego qui pondus totum ſubſtinui ob deuotionem quam habeo erga beatam Brigittam cui in procuratore iam inſeruiui fideliter per circa xxv annos & in futurum deſeruire decreui ubi placeat paternitatibus veſtris quas rogamus uelint dare operam ut poſſimus reportare victoriam pro ut confido. Cauſa eſt in bono ſtatu iam habuimus duas ſententias conformes in fauorem & nunc laboramus pro tertia, habuimus huc usque durum aduerſarium & nunc habemus duriorem quia ipſe Antonius aduerſarius reſigniauit jus ſuum cuidam alteri Joanni britono **) potentiori qui obtinet in curia multos fauores & iam ſe intruſit in hoſpitali ſpero etiam ipſum cum auxilio altisſimi errare, ſi pecunie non deſunt, quibus & fauoribus deſtituti ſumus &

*) Om Bertoldi ſwårigheter i Rom ſe Diar. Waſten. pag. 162. 165.

**) Til åfwentyrs den förut i noten nämnde Johannes Jonchet.

protectorem nec habemus, nam dominus Cardinalis portugallenſis qui erat & eſt protector prope eſt decrepitatus & etiam quod forte longo tempore non fuit uiſitatus, nihil fecit, & dominus Cardinalis vulteranenſis ad quem pro veſtre partis protectione alias ſcripſerunt & ego ſibi preſentaui literas minime protectionem acceptare uoluit reſpectu domini Cardinalis portugallenſis protectoris niſi ipſe committeret nam nullus Cardinalium acceptaret ſine ſua licentia, fui ad eum pro licentia & dominus noluit, & ipſe laborare non poteſt, quia eſt ualde decrepitus & iam nonaginta ſex annos habet, & ſic nos ſoli ſumus & ad hoc oportet prouidere, ſcribo etiam ſuper hoc ad dominum Electum Lincopenſem compatrem meum ad quem in huiusmodi introcluſas meas literas dirigere placeat, ſunt etiam fauorabiles pro monaſterio, frater Joannes de hoſpitali Sancti Spiritus cum fuit rome & hinc receſſit, dimiſit fratri Bertoldo & mihi pro occurrentibus negotiis ſui hoſpitalis Sancti Spiritus quinquaginta aureos quos miſimus in quodam bancho Victorii Jelonis ipſo fratre Joanne preſente, de quibus pro neceſſariis pro iſta cauſa noſtre hoſpitalis circa xxv ducatos recepimus & reliqui ſunt perditi quia ille banchārius decoxit & fugam arripuit placeat etiam

etiam ad id prouidere quod ſaltim pecunie ipſe per nos recepte poſſimus reperire in aliquo alio bancho pro neceſſariis pro dicto hoſpitali Sancti Spiritus, ne uideamur infideles ſibi, placeatque de omnibus nos per ſpecialem nuntium & de uoluntate ueſtra certiores quam primum reddere, ut poſſimus etiam nos deliberare quod ſimus facturi, ne expectando deſinamus in totum, ego pro poſſe decreui uidere finem & in mea fidelitate non deſinam, & deſuper notum feci, & nunquam ſuper cauſam tantum credidi quantum iſtam, maxime propter iniquitates aduerſariorum qui hoc hoſpitale pium & ſanctum fecerunt hoſpitium ſcortatorum & meretricum & cum reuerentia vnum proſtibulum; eſtote boni animi quod in fidelitate mea nunquam deero nec deſinam donec foras eos eiecerim & hoſpitale ipſum pro monaſterio ſit recuperatum, nolo prolixius eſſe quia frater Bertoldus ſerioſius ſcripſit; Nec alia orationibus ueſtris me ſemper commendo & ad mandata ſemper paratus exiſto Rome die x Octobris 1507.

a tergo

Reuerendis patribus dominis Confeſſori generali Abbatiſſe ſororibus & fratribus & Conuentui Monaſterii wattzſteni ordinis beate Marie Virginis & Brigitte S. Saluatori

ſub regulam Auguſtini nuncupati Lincopenſis dioceſis in regno ſwetie dominis ſuis *).

Veni Sancte Spiritus

Vite preſentis veſtre commoda requie perpetua commutari Med faa ordh maghen i witha thet negocium beate Catherine ar hart nar kommit til anda ok reliquiarum bona pape optantur ccc ducata i gwl iak fik i Angland ſtaa orörde in banco i rom Item Her Jöns magiſter Cantor i Lincöping byginte lites mot oß at driffua oß wthaff hwſit ok Her päder magiſter war redhoboin til at kiffua mot hanom ok holla ther wppa An för thy euentus litis ar dubius holkin ſom winnar aller tapar, flydde iak thet ſaa att thet ar vpſat i eth aar vmkring ok Her Jönis ſcal ſtaa i huſit nar oß, ok hafua en kammar frij thetta aarit, ther vij kwnne wal faa tiwgho mark örtoger aff dm aarit Item han war mykit hwaß ok hotadhe ſtrax vthköra oß aff hwſit ok ſcreff oß wara i ban maiori excommunicacione publica men -- kallade oß apoſtatas ok ar ſcrifſuit ad regiſtrum medh witne at han wille thet tygha oß offuer Thet mathe wal hant at wii hadhom offuerwunnith hanom for thy iak wet ey annars an at wii hafuom rath til hwſit Men ther wille wal koſtas wppa eth

*) Iſrån Originalet meddelt af Herr A. R. Weſterdahl.

eth aar åller ii vm kring at minſta cc Ducata hwar ſkulle the taghas. Item han ſcriſuer ider nw kårliga til ok begåra ath i wilien vnna hanom att hafua oc regera huſit i rom oc ſåger ſig thet wilia allaledes göra ok latha åffter edhar wilia ok ei annars, wille han thet haalla tha ware thet ey aff wåghen mån wi ſee ingom långer ån til tånderna communiter loquendo Gud gifui eder et got raadh ther wdi. Wål kan her ſnarliga göras et cloſter wdaff ffor- ſåm åller flere wars ordens bröder ſaa at en waare altit aff Watzſtena cloſter principal ok ſkulle kallas commisſarius ordinis noſtri her år got tilfålle han maathe wål altiidh wara Doctor Oc ſom mik ſynes ware thet mykit neceſſarium for war orden thy her komma hwar åpter annan aff waarom bröbrom ok löpa her wnt grithonar *) in magnam confuſionem ordinis ok ingen hafuer ſignum åller habitum ok ey mores ſom then andre Hår vm gören ſom yder ſynes båſt wara wiiſte iak hulkit gudhi waare tåkkaſt thet wille iak radha- ider til ån iak thör ingen diffinitiuam her vm ſåghia Item hwat ider ſynes at göras ſkal de monaſteriis ordinis noſtri inkte thera werh aff annars obſeruantiis flerom ſinnom år mik ſaght ad oculum thet watzſtena cloſters perſone ſkulo ſwara for gudh ath the warda ey wiſiterad ok reformerat åffter waarom ſidhom ꝛc. Oc thror

*) Grytona.

thror iak at Pater Confesſor i watzſtenom ſaar ſnart nokon ammonitionem at ſee til med ordinis cloſtrom ꝛc. thet lathen mik ffa witha for ån iak kombir heem til watzſten wii hafuom ſtora nödh i päninga löſa ok ey kunnom wij nokot ſaa til lana her i room willen ſor gudz ſculd göra miſkund meb oß ok ſända oß nokon wntſätning at wii finnom thet i Lubeck wm oß til tränger at wii kunnom latha ſee w ider ſcrifwilſe thet wij haffuom ſaa mykit ſtandande for oß i Lubeck thaa maathe wij ån nokot wara betrode her i room donet dominus vt obſervetis hec omnia qui veſtras reverentias ſaluas faciat Amen Amen Ex alma vrbe ipſo die ſanctarum xj milium virginum Anno natiuitatis dominice milleſimo quingenteſimo quinto

veſter obediens ad poſſe frater
PETRUS INGEMARI. *)

a tergo

Reuerende Abbadiſſe ac domino Confeſſori

*) Denne Petrus Ingemari war en bland de namnkunnigaſte Munkar af Wadſtena Kloſter. 1491 ſkickades han til Lybeck at trycka Revel. S. Brigittæ, hwarutaf uplades 800 exempl. på papper och 16 på pergament. Återkom 1492. Skickades ſedan til Rom, hwariſrån han återkom 1506. Utſkickades widare til Rom 1508. Återkallades 1513, men kom icke hem förr ån 1520, och blef året därpå med allas ſamtycke Confeſſor Generalis. Affade ſig detta ämbete 1524 propter debilitatem och dog 1526. Se Diar. Waſt. p. 151. 162. 165. 168. 176. 178.

fori ac conuentui monaſterii watzſtenenſis in regno ſueeie *).

Aue maria gratia plena Ewerdeliga helsſo i helßonas ſkapara Jheſu Chriſto, ålſkeligin ſamſyſkene i gudi kårå moder abbadißa, kåre fadher Confeſſor och alla ſyſtrar och bröder täckis edher wilia vetha, ath myn medhbroder mik ålſkeligen broder Erlånd och jach kommom hiit til ſtraaleſwnd xiiij daga ſör jwl, ån hwrwledis medh oß tilgaangit var j våghin, Ther om haffwe vi tilförenna idher tilſcriffwiit, baade aff Lybecha med morten Lewſs aff ſwdercöpung och tesliges medh Per Anderſſon aff ſtocholm, Therföre görß thet ey behoff nw ther om ytermere ſcriffwa vthan hwrwledes her tilſtaar i thetta cloſter mariecrone, mo j vetha ath then tiid vi hiit kommo, fwnnom vi her för oß ey mer ån two preſtbrödher oc iij lekbröder oc en focarium, och ther med laa en preſtbroder jn carceribus och haffde ther legat nogra vikor. Annan dagen epter at vi vorom hiit kompne Tho kom och then ålſte brodren heem ſidſſ annar, och haffde tho wariid når biſcop Peder i ſwerin och ödmykat ſik, och bedz godh raadh, biſcopen ſwarade,

*) Ex Originali Chartaceo af Herr Acad. Råntem. Weſterdal. Et annat bref af Pet. Jngem. til Wadſtena Kloſter ifrån Rom 1513 finnes i Bilagorna til Spegels Kyrko-Hiſtoria, pag. 145.

rade, ffaren heem och hollen silencium til epter iulen, och lothen som j åren alle siwke, och förmogen hwaske låsa eller sionga och ey måßa, och sidan mo vel finas raad ꝛc. Tessen senior som thettha hörde, nekade och kom heem til closters och sidan haffwom vi baade låsit och siongit, mere sidan ån för Then confessor som appellerad haffwer moth biscopen, var farin til rom, xiiij daga för ån vi hiit kommom, ån som oß höris, kan han fögo gangn ther göra, han haffwer medh sigh en vngan prestbroder, Och two andre bröder som utsende voro til Kolne *), the gingo fran Kolne nw för en monad, til ångland, oc screffwo hiit heem och sagdo at the fingo ingen hwngnad wiid Kolne hwaske breff och personer wille the hiit sändha Och therföre gingo the til ångland om the kunno ther faa nogre hwgswalilse eller hiälp, Och är tho ey annat vtan faafångt Thy at om her vore alle vore ordhens bröder och ån systrana mådh The kwnno ey offwerwinna tåßen biscopen j swerin **) och hans mådhhaalara, hårtog bützloff aff ståttin han anamade kerliga vort conventtzbreff aff vatzstena, och bröderskapit omfågne mådh alle vordning ån alzinthe vil hans naad låggia sigh i förlikning mellan för:da biscop och thetta Convent, swo lenghe tåße brödher staa ilhårske och olyduge mot

*) Cöln.

**) Om twisten emellan Biskopen i Schwerin och Klostret anför Diar. Wadst. p. 170, 171.

mot theres biſcop, Teßen for:de Hertug butzloff lagde ſigh mykit vth, för thetta cloſther, nw i ſommars näſt förlidhen, baade medh ordh och ſcriffwiilſe til för:da biſcop, Och biſcopen ſcreeff ſtrax til Hertogan j ghen och oppenbaarade för honom groffwa ſaker moth thetta fatiga conwent och ſedan wilke then Hertogen alzinte wara thettha cloſter til goda hielp eller mädhſtand Item the two bröder ſom hädan voro ſände til vatſtena, och foro fraan vaſtena ſom j vel vethen annan dagen för än vi, The kommo ey än nw hiit heem jghen, Och äro vi ey viße hwath h:ller the äro liffwandes eller döde, än tho att ſomlige ſäya att the äro j gdanzſke *), Item är her ſtoor fatigdom och ſtoor motgang i thetta cloſter och alzinghen dyrffwas gaa til thenna kyrkio vthw ſtadenom, vthan two karla oc tree kärlinga ſom her boo vthan för ſtaden i landz wärn hart wiid cloſtriid, och äro her i cloſtriid LIII ſyſtra ſom ſionga kwnno, och theres ſaanger gaar ſom ther vore finzſka viſor framför watſtena ſyſtra ſaanger, Jach känner maxan hwaſke teres ord eller nother och haffwa the inne når ſig VIII eller X ſtegerhusſyſtrar **), thertil haffwa the lithen mat, än preſtbröderna äro nw IIII, III lekbrödher och en focarius The ſaago gerna at thet-

*) Danzig.

**) Stegerhus, kök. Chron. Rythm. min. p. 41. I Konungens ſtegerhus reddes hans mat. Se Ihres Gloſſ. ordet ſtekarehus.

thetta kiiff ſom the haffwa mot biſcopen motte ſwo lyktas at the kwnno hådan driffwas, och optaga ett annat cloſter i Lybecha ſom nyliga bygt år ꝛc. Hwilkit gud förbiude at täßen mariecrone ſkulle noghen tiid ſwo nidras eller förſmaas, Hwarföre gören för iomffro mariecrone heder ſkull och för allan vors helga ordens heder at i haffwen nogra gudeliga böner för teßen fatiga ſtaden marie crone, oc teßligis för oß, ſom j oß loffwade för än vi vtforom och annat huat oß loffwat var, tröſte vi til allas edra dygd, att thet ſtadugt bliffuer, ſom mik drager til mynnes at jac ſcreff eder til, fran Lybech medh morten Lewſs, lydhandes att biſcop Peder j ſwerin ſkulle wara dragin til rom ꝛc. mo i vetha j ſangnind, at ſwo dant ryktthe gik baade vtanſtådes ok innanſtådes at han war j rom, och likowel dolde han ſik hema, i ſinom ſkrubbom fåm eller ſex wikor och wille pröffwa huat hans ſiande wille göra, och i thet ſamma rykte ffoor confeſſor her aff cloſtriid til rom, Än thet andra ſom jak ſcreff att Hertugen aff mekilborgh loth bränna biſcopſens qwerna och godz, thet war alt i ſanning, och therföre dolde biſcopen ſigh, oppo thet, at rykthet ſkulle utwiidas at han haffde wariid farin til Rom, Jach haffwer och tilſcriffwit broder Peder magni j Rom, fulkomliga aff täßen dröffwilße, thetta cloſter liider, om han kan hielpa confeſſori ſom her vth foor xiiii daga epter kyrdermeßo år

dagen

dagen vthe, j mellen biſcopen oc thetta cloſter. Hwat hans nad vil ſedan göra mot cloſtriid, thet är oß oweterligit. Sit Deus nobiscum, her ſkule vi lida honom til en tiid. Hans capellani och monge andre klerker her j landit göra ſtörſta gab och ſlyin aff wore kåre moders ſancte Birgitte reuelacionibus, och ån merkelige måſtara och Doctores. Jbland andra haffwer en Doctor utriusque juris, wariid aat mik, two eller tre reſor ſedan iac hiit kom, och diſputera ath revelaciones är ey annat vtan quinno foych och kårlinga ſkrop, ꝛc. och bar jach honom j ghen declaraciones & defenſoria reuelacionum, huru Cardinales Doctores och magiſtri förſwara och ſtadeliga tro oppo the oppenbarelſå, priſandes och ſtadfeſtandes them medh the helge ſcript i morgfollelige motto. Then Doctor ſwarade mik ſeyandes, hwat the Cardinales oc andre Doctores ſammanſatte defenſoria reuelacionum at förſwara reuelaciones och holla ther medh thet giorde the alt ſamman för gul och päninga ſkul, medh huilkit the begaaffwades. Jach ſagde aather til then Doctorem, at Jheſus ſagde til ſanctam Birgittam: quorum corda ego illuminaui credunt indubitanter ex me veniſſe, hwars hierta jac haffwer oplyſt medh mynne nadh, the tro otwåkelica at teßen oppenbariſſe åro aff mik ꝛc. Jac böria nw i ſwodana ſtriid, ſtaa annum probacionis ſed Deus pro-

uidebat Item når then förelagde dag som år xiiii daga epter kyndermeßo år framlidhen och vi faa höra hwrwledis thettha kiif kan endas i mellan för:da biscop och thettha conwent, tho wil broder Erlend och jach göra oß redho, dragandis til vastena thet snarasta vi förmogom, thy at vi kwnnom her inthe gangn stort göra. Her år ganska lithet baade maat och ööl, ån hwat vi görom och liidom Hår medh edher alla ödmykliga alzmektige gud befallandes och all gudz helghen. Hasteliga scriffwit i Mariecrone wiid strolesundis MDXV, tiwgonde dag jwl *)

Alles edra ödmykliga tiånara oc bröder brodher ERLEND oc broder NILES AMUNDI.

a tergo:

Tho den henden szyner werdygen moder vrowen *Annen* Abbatiße des Klosters watsten dyßze breff myt aller otmodycheyt **).

Aue Maria

Jhesum Christum etiam patrem filium ac fraterne dilectionis vinculum spiritum Sanctum. Venerande pater pro charitate in me ac meos ostensa ac effectualiter exhibita nec non compassione pro me habita immensas ago gratiarum actio-

*) Cfr. Diar. Vast. p. 171.

**) Af originalet meddelt af K. A. R. Westerdahl.

actiones. Et dominus retribuet pro me qui omnis boni premium preſtat vsque-quaque. Scire dignetur & velit paternitas veſtra me in literis veſtris accepiſſe illos quatuor rinenſes per fratres transmiſſos Item I rinenſem ex parte fratris Erici jonſſon, & iij ex parte fratris Gödechini, nec a quoquam aliqua alia percepi transmiſſa pro hac vice. Demum ſcribit paternitas veſtra reducendo ad memoriam meam de quadam inſtancia erga me facta in antea quam in literis vltimis ſtatuit calamo non committere propter certas cauſas. Sed de qua re vel negocio huius inſtancia fuerit teſte conſciencia penitus ignoro. Et forte litere priſtine de tali negocio propter infidelitatem bayulorum ad manus meas vsque modo non venerunt. Quam rogo ibidem alias tempore oportuno literis demandari, inſuper ſcire vos volo quo modo frater Pe. j. *) ſemper & continue dicit ſe ab vrbe receſſurum propter tribulacionem & dolores noſtros nec eſt posſibile quemquam bonum hic posſe ſtare ſolum quare ve ſoli qui ſi ceciderit &c. nec etiam me delectat italia ſiue curia romana, nec ſum miſſus ad habendum hic quietem ymmo laborem & dolorem. Nihilominus ſpero poſt lachrimas riſum & poſt nebula ſolem

*) Petrus Ingemari.

ſuboriri. Si dominus magnus fecerit aliquem cum temptatione prouentum, ea propter ſcito te me intendere hic manere vsque dum plenius in iure canonico fuero fundatus vt gradum doctoratus accipiam non propter cupiditatem honoris mei ſed monaſterii & ordinis vt ſi aliquando reduxerit me dominus cum ſalute ſciam inpugnationibus monaſterii ac exprobrantibus verbum reddere. Placet & optime mihi quatenus non pigeat D. V. *) venire vsque ad me pro fideli exercicio labore atque gradu. Conſequenter ſcribit paternitas veſtra de vno notario publico inter fratres habendo ſi quouis modo fieri poſſet, ſed de rigore iuris communis fieri hoc minime poteſt, nam monachum non licet exercere officium publicum tabellionatus. Nichilominus temptabo per vnam ſupplicacionem ſi hoc potuerimus per priuilegium optinere, ut ſaltem generalis Confeſſor poterit pro tempore exiſtens notarios pro monaſterii neceſſitate creare. Cetera que occurrunt pro preſente patent in literis conuentui directis. Me veſtris deuotis oracionibus commendatum habetis ut reciproce compromiſſum. Super cuius memoria mitto vobis primum tractatulum Bonauenture de meditacione paſſionis Chriſti. Salutetis filias

*) Dilectionem veſtram.

lias meas valedictionibus multis quarum nomina & cognomina bene scitis & fratrem Ericum beronis. Ex vrbe Roma anno domini 1512 vigesima quarta mensis may

frater P - - M - - vestre dilectionis deditissimus in vrbe degens.

a tergo

Feruido zelatori sacre religionis sancti Saluatoris domino Nicholao Amundi professo in monasterio Vastenensi hoc fraternaliter *).

Jhesum Christum til helso oc lydno. Werdogens witha kära modher Abbatisa Fadher Confessor oc al älskeliken sysken j gwdy thy jak oc myne medhbrödher Her P. I - oc Her L. B - **) maghom wäl gwdy warj thes loff. Item haffde jak sänth brodher Larens Ben. til warth closter j janua ***) hwar hän stod i xxxj vikwr, oc medh scriffwilsom kallade jak honom ather titt igeen oc kom förste daghen j Februarij manadh, Oc sägher han att ther är ganskans god regla göma stoor rolek oc gwdeliken styrzla ꝛc.

*) Från Originalet meddelt af K. Acad. Räntmäst. Westerdahl.

**) Förmodel. Petrus Ingemari och Laurentius Benedicti. Conf. Diar. Wazst. p. 168.

***) Genua.

Item gißar jak thet Her P. I. *) aktar sigh til wåghen j sommar medh gwdz hwålp. Han haffwer alla syna wnnhoran wppa sancte Katherine årande haffth oc ån haffwer wåntandes ath en dagh giffwer thet som mangh aar haffwa nekath ꝛc. Item haffwer jak jnghen scriffwilse fangith fran edher sidhan j syordh the som waro screffwin viij mensis may, oc haffwer jak offta screffwitt edher til thet her staar wål til j hwsith oc wål förbåtras daglika gwdy til heders, Oc ån tha ath jak gerna ware hema i closstreno tha likowål wil jak ey neka ather haffwa ån nokon sidh omak her wppa thet ath allt matthe komma ån til ythermere stadga och förbåtrilse, wm edher swa tåkkes oc ey annars Item haffwer jak jngen enkanneligen årande edher wnderwisa pa thessen tidh wthan som jak haffwer förra edher tilscreffwith. Edher alla oc hwarya her medh gwdy befallandes oc mik wndher edra gwdelika böner. Screffwit j rom 1515 xv daghen j februarij manadh.

Alla edre ödmywke tyånare her j sancte Brigitte hus j Rom
Broder P. M. **)

a tergo:

Religioſe & venerande matri domine Anne Fickonis Abbatisſe patri Johanni Mathiæ

*) Petrus Ingemari.
**) Petrus Magni.

thiæ Confeſſori generali ceterisque conuentualibus monaſterii Vaſtenenſis ordinis ſancti ſaluatoris in regno ſuecie preceptoribus digniſſimis *).

Jheſum Chriſtum til helſo kåra moder Abbadiſa ſadher Confeßor oc alle åſkelighe wener i gwdy werdoghens witha thet jak ſik edhar ſcriſwelſe nw j dagh ſom ar ſåmthe daghen j aprili manadh hwilken ſcriffwin waro j Waſtena i fyordh XXIIII Octobris hwilken breff waro alth ſör gammwl thy the haſdo warith j wåghenom maxan j VIII manadha, j hwilkom breffwom j låggen ſtora byrdh wppa mik å hwadh åndha thet kan gripa, ſom j haffwen wnderwiſth ſörnåmyth och tilkallath ordenſens perſoner halla ſkwlandes capitulum generale j Marieforſth wpa Sancti Pædars ad vincula tidh ꝛc. Thimen ar mik ganſka ſtåkkotter til at nokoth her jnnan ſörwerffwa oc begaa, oc theslikes fryktar jak ath cloſtren haffwa oc jngen wnderwiſilſe fangith aff teßo ſörſamblingh thy hwnda åtha wp annars årande. Tha likowdl gißar jak ath thet ware torfftelikith ordini haſde thimen warith långre ath mynſto eth aar, mån jak wil göra thet båſta gwd giffwer nadhena til oc tilfållen giffwa åfftther lydnennas bwd. Item ſom j ſcriffwen wm

*) Från Originalet meddelt af K. Acad. Råntmåſt. Weſterdahl.

mare magnum *) &c. wäl withen j ath jak hafwer thet jnthe oc thy är mik onth ther wm nokra förtanka hafwa, wthan nokra andra faa bwllas haffwer jak her de priuilegiis noſtris, än thet jak las aff them hema j Waſtena warandis är mäſth förgätith. Jtem til tättha ärandith ſkwllen oc j haffwa giffwith mik til känna medh edhrom ſcriffwilſom, hwath edher ſynes nyttogaſth wara til ordanſens beſtandh oc rättilſe ꝛc. Än j ſcriffwen tre äller fira radher oc ther medh: Tu autem &c. wthan ſwa är ath the j Mariencron cloſter haffwa medh förakth giorth hynder pa edhra informacionem, thy the ſändo mik fira breff ſom waro fran eder ſändh, oc ſcriffwo mik til ena lingulam ſwa lydandes: Fateor erubeſcimus pater amande noſtram negligenciam, quam forſitan egre feres & quidem digne, miſſiua principalis tibi a patribus tuis directa & ſigillis vtriusque conuentus munita & clauſa de manibus noſtris elapſa eſt. Quam exacte per omnes fere monaſterii officinas querentes inuenire nequiuimus, vnde vltra quam

*) Så kallades Brigittiner Kloſtrets privilegium, ſom utgaſs af Johannes XXIII Rom 1 Maji 1412. Han ſammandrog och ſämnkade uti denna Bulla alla ſine företrädares tid efter annan utgifna ſtadgar. Den beſtod af 55 capitel, och kallades förmodeligen för ſin widlyftighet, ſåſom och för de ſtora förmåner därigenom för Kloſtret bekräftades, mare magnum. Se Lagrebrings Sw. R. H. 4 D. 306. Celſii bullarium, 165.

quam credi posſit conſternati variisque ſuſpicionibus agitati. Hoc ipſum intimare dignum duximus obſecrantes per verbi dei incarnationem vt nobis ignoſcas, quia nouit omnium cordium inſpector deus non ex propoſito aut voluntate noſtra id euenisſe. Hoc illi. Item war her en brodher af nadhendals cloſther ſom hether Michael oc foor hädan XXVII Marcij oc ſcreff jak medh honom ſendandes edher eth transſumpt aff eth breffue apoſtolicum oc annor tingh oc breff ꝛc. Jak wiſte jnthe tha aff teßo capitulo oc jnthe hafde han hörth ther aff j cloſtrommen ther han hafde framfarith oc warith j mangom war ordans cloſtrom oc j ſomligom war III oc ſomligom fira nätther the hafde jw nokoth ord talath wm thet capitulum hafdo them witherligith warith theraff. Item the IIII breffwen jak fik waro teßen forſth eth breff yppeth medh tw jnſigle ſom ſkulle wara makt breffwit til ath halla capitulum hwilkith brodher Årland hafwer ſcriffwit, Thet andra är Conuenthennas breff wnder Syſtrarnas ath e naſt jncigle, hwilket brodher Joh. Nicl. hafwer ſcriffwit, Thet tridye war brodher Nicolai Amundi, Thet fiärdhe brodher Erici Beronis bref, annor ſcriffwilſe haffwer jak jnghen fangit fran edher ſidhan j fiord medh Her Johannes Erici *) aff Upſala war

*) Sedan Guſtaf Trolle 1514 af Dom-Capitlet i Upſala war wald til Ärke-Biſkop, aſſändes twän-

hith åpter Ärkebiſcoppenom ꝛc. framdelis maghen i witha thet her ſtandher wäl til pa hwßens wägna oc wj ärwm wäl helbrigde gwdy warj thes loff, oc haffde jak aktath mykith bygth her nw j aar än mädhan jak ſkall teßa reſona nidher fara til thet capitulum tha wardher jak wpſäya bygningena til eth annath aar wm gwd wnner mik liffwa ſwa länghe, Jtem jnthe ſcriſwen j aff Her Pædhar Jngemari hwath j haſwen hört aff honom han ſcreff mik til aff Lybech j ſyordh circa feſtum ſancti Michaelis, oc ſydan haſwer jak jnthe aff honom wnderſtandith hwar han är, haffde han wnderſtandith aff thetta capitulum, tha matte han ther kommit til medh pa edhra wägna, han haſwer mykith omak giorth ſigh för ordanſens wägna än tha ſomlighe räkna thet inthe wara, Jtem jnthe ſcriffwen j heller hwar Bartollus är (then ꝛc.) Jtem haffwer jak wnderſtandit ath brodher Ärlandh är präſter oc brodher Larens Erici ſkal ſnarth wardha preſther hwilkit mik tykker wäl wara, oc gören them alla ſamman til präſtha oc taken inga lekbrödher jn wthan the ſom beqwäme ärw til ath wardha präſte ſwa kwnna the mera hedher göra gwdy oc ſigh ſyälffwom gawghn oc tyäne hwarandrom, komber jak hem jak wil ſwa ſnarth tyäna enom aff them til meſſo ſom the mik oc tror jak ath tha ſkwlle war-

ne Canonici til Rom, at begära Påſwens confirmation. Förmodeligen war Johannes Erici en af dem.

wardha bätre rolighet, thy teße mange secte ſom ärw j waran orden göra mykith onth. Wj ärwom ſaa til taleth, oc mange secte, ſom är Präſtbrödher Dyaconi Lekbrödher Korsbrödher focarii oc än eth annath ſlagh medh brödher wthan före, wm hwilka priuilegia tala, oc theßen wtanſkapen dogher jnthe, thy lekbrödherna ſäya ſigh wara förſmadha aff präſtbrödherna oc bindha bandh, Item ewangeliſte ſeya ſia wara förſmadha oc göra ſig manga fantaſias, quia nullus ſua ſorte contentus, thy dyäffwllen pwſtar j aſkona ſtarkligha nogh, Jak ſcriffwer edher thetta ſine omni parabola, thy j blandh Jheſu Chriſti tyänara ſom swa mange waro ſom i warom cloſtrom ſkwlo wara perſone war ey ſwadana differencia, thy the waro ey wthan apoſtoli oc diſcipuli vt patet ex 68 c. Corepiſcopi & in faſciculo temporum recitatur. Item ärw nokre the ſom ekke ärw lärdhe tha lägge ſigh win wppa ath lära thy inghen är för gammal til ath lära, thy när j haffwen twa män ſom ella badzſtuffwona oc Conwenth ſtroffwona, tha är all tyäniſth giordh, thet andra göres per ordinem, oc alle ſywnge j korenom, oc kwnna ey alle ſywnga per artem tha faa the wäl ſonghen daghlika per vſum, Item hwilke ey tröſta ſigh til ath prädika tha ſkiffthe medh enom androm the tyäniſtena, Thettha är ey ſtrax giorth wthan jak giffwer edher känna hwath mik ſynes wara til rolek,

lek, tha haffdo ekke lekbröderna förkasta prästommen thet the skwla bära wndan them när them komber siwkdomber til äller allerdomsens wanskilse, tha sagde sigh jnghen wara försmadhan, systrana tyäna alle per ordinem sin j mällan, oc ärw wäl til fredz ther medh, göre oc swa brödherna, Item halles ey tha capitulum wm torsdagana särdelis medh prästhbröderna oc särdelis medh lekbrödherna, oc ey lägge sigh swa alle ath veniam tha, thy then som gör emendam in choro tangendo pauimentum pro errore paruo, äller pro tardancia före högha altarit inclinatus, honom tarffwas ey annan tid giffwa sigh skwlloghan ther före jn capitulo, wthan sithe stilla wthan veniam, än tha ath goth är rädas ther wara synd som inghen synd är, än the skwla sithia qwarre in capitulo, wppa thet ath the som sigh giffwa skwlloga oc altid storliga bryta magha ther aff mera neso haffwa ath the altid skwla liggia ad veniam ensambne, oc ther medh drägas the fran them syndhawananom för the blygzneno, om Gudz kerlek kan thet ey göra, Item til tidhande maghen j witha ath nw är Kesaren för Mediolanum medh otalikith stadz folk, oc är troande ath ther bliffwer eth osäyelikith grympt slagh thy ther ärw starke oc mange pa badha sidhor, hwath sidhan kan komma raadhe Gwd, bidhen troligha thet tarfwas, scriffwen offtaren oc hälsth swänsko swa kan ingen

gen wnderſta thet vm the komma j annars hender. Eder härmedh Gwdy befallandes åfwerdelika, Scriffwit j rom Arom ꝛc. 1516 femte daghen j Aprili manath, läther brodher L. B, *) kerliga helſa edher alla.

Brodher P. M. edher til tyäniſth j rom.

a tergo

Venerande & religioſe matri domine Anne Fickonis Abbatiſſe patri Suenoni Confeſſori generali ceterisque vtriusque ſexus perſonis monaſterii Vaſtenenſis ordinis ſancte Birgitte in regno Suecie ſuis mayoribus hoc humiliter **).

Jheſum Chriſtum til ewiga helſo oc lydno äpther hans bwdh kära modher Abbadiſſa fadher Confeßor oc all älſkelighen ſamſpſken j gwdy ***) werdogens witha thet jak fik edhor kärliga ſcriffwilſe medh Boo Timberman XX daghen j Septembri maanad nw j aar hwilken ſcriffwen waaro j fiordh om ſancti Mathie afftan, j hwilkom j rördhen wm nokor ſcriffwilſe ſom ſkullo warith jnnelykthe j thet

*) Laur. Bengtſon.

**) Af Originalet meddelt af K. A. R. Weſterdahl.

***) Detta är förut tryckt af Benzelius ad Calc. Diar. Watzſtenenſis, pag. 213, efter originalet, ſom då ägdes af Brenner, men nu af Kongl. Ac. Röntm. Weſterdahl, och hwilket här införes fulſtändigt, då uti det förra mycket är förbigångit och felaktigt.

j thet ſamma breff, oc ſkwllo lyda wppa hwrw harmlika war ordans cloſther haffdo ſcriffwith til Waſtena, ſeyandes ſigh wilya taka ſigh eth annath cloſther för hoffwod cloſther ꝛc. hwilka ſcriffth jak jnthe fik ꝛc. An then tid the ſatto in actis capituli montis gracie ath ingen ſkwlle förwerffwa capitulum generale wthan ſex cloſthers ſamtykkio ſom årw ther* wth trykth tha wille the ey haffwa waſtena för hoffwod wthan hellers för en qwarters man, åller en ſiättungz man, haffdo the tha ſtadgath ſwa ath waſtenenſes ſkwllo haffwa fwlla makth kalla ſamman ordinem hwarth ſämthe aar, åller tyonde til capitulum generale, tha haffdo the ſtadgath wål, nw wil ther ſämtyo dwcata til thet förwerffwa oc ryggia then ſtadfeſtilſen, oc thy haffdo the ey alstinges oräth åller ſkwld i thet ath the ey kommo til capitulum, En bwlla begick jak här lydandes wppa thet capitulum tha ſkwlle warith, oc ena andra ſupplicacionem haffwer jak ſigneradha medh paffwans hand ath waſtenenſes magha ſättia capitulum ſwa offta them täkkis oc tarwas j ordanen, men ther fattas j the genkallilſen ſom ſkal wara moth-thet förbod ſom sakth är oc giordes in capitulo montis gracie, Når jak faar the reformacionem ſignerada wil jak latha göra minutam *) oc ſända edher oc til annor war ordans cloſther hörandis wm them täkkis ther

*) Sammandrag.

ther til hyålpa wthdragha bwllam oc honom halla, Item ſcriffwer jak nw til Mariekron medh teßom breffwiſare Boo wm then bwllan mare magnum &c Jak hoppas år han wål kommyn j theras händher tha förhalla the honom ey moth edhrom wilya, Än nw år ey tidh honom wthföra j thetta örlögh, fframbelis ſcriffwen j bidiandes thet jak ſkwle förwerffwa nokra affgiffth oc Cærenas til them ſom komma j manwikth åller barnafaſtho ꝛc. til hwilkith jak ſwarar, ath j haffwen ſtwndom alla ſyndha ſkwl affgifft, ſtwndom flere oc ſtundom färre aar oc carenor, Nw år ther j landit ſwa dana wille ath the ey tro ath eth afflath år ſwa goth ſom annath ceteris paribus, hwat yw ſäthes j alla bwlla theßen clauſula: de injunctis eis penitentiis miſericorditer in domino relaxamus, oc ey göra the ſkälſang mellen the åller the penitencias, oc hwar ſom laghen ey göra ſkälſangh mällen nokor tingh ther ſkwlom oc ey wj göra ſkelnad mällen, än tha ath hoſtienſis raadher allom halla the penitencias ſom ſätz, thy pinan år twngh j purgatorio &c. Nw i aar ſcreff en Doctor aff ſancti Auguſtini ordan nidre j tyſkaland j eth ſtwdium ſom hether wittenborg manga concluſiones moth afflath och ſände widarla wm kringh oc hith til paffwan, oc haffde paffwen honom han brende honom ſlapro, än han haffwer hakſtandara, en annar Doctor her j rom ſcreff ſwar ther moth åffther

naff-

paffwans befalning oc ther han menthe löſa lykkiona giordhe han knwthen, hwilka materiam jak ſändher edher medh teßo breff, jak haffwer låſith hwrw afflath bördades förſth oc år löſgiordhadher grwnd, ån penitencia thet år tryggaſthe wäghen ther wil jak döö wppa, Thy alle wilya haffwa ribalda werk, Item jak begik eth brewe apoſtolicum ſom lyder til allan ordanem oc innehaller try aar oc tre Carenor men ther ſtar inthe offer j wthan gwdeliga böner för alla kriſthna ſyåla, aff hwilko jak tilförna ſände edher copiam, Ån jak tror thet år ey mykith allom taknåmelikith, oc thy ſpwngen j ey the ſequenciam: Dies ire dies illa &c., oc ſändher jak edher copiam j thetta breff wm j haffwen ey fangith henne til forna ꝛc. Item wm hwſith werdogens witha ath j fiordh bygde jak nyo Camara oc hwälffde twa kållara j jordenne hår j hwſith aff hwilkom IX camarom twa årw hwälffde ån tha ath alztinges mwrgerningen år obetaladh, Tha hoppas jak kwnna ſnarligha betala, oc nw then delen j gardenom ſom år til kryddegardhen ſtandher til ſprungs, jak wil och redha mik til ath ſpringa hådan lathandes myn åfftherkommanda haffwa nokoth til ath byggia oc thy ſcreff jak edher til wilyandes hådan, oc ån nw ſcriffwer oc bedes hemkallas, oc waren ther j förtänkthe hwem j her wilven haffwa, Men ſkal jak her bliffwa til allerdomſens lamheth åller krankdom kommer mik til,

tha

tha wil jak her döö, oc ey liggia pa annars hendher ther hema, oc höra mor åller knor når jak ey måktade göra myn åmbethe, thy jak weth åller gißar ath j wiljen ey nythia åller brwka thet breve apostolicum som iak förwerfwadhe aff paffwanom ath brödherna matto jntaka andra för them som obotelikeu krankdom haffwa, åller årw wthgamble, åller wthsåndas, oc thet her maga altid twa standa j rom ꝛc. Aff hwilko brefwe jak sånder edher sanna copiam de verbo ad verbum som thet lydher, The andra copia som jak sånde til förna war åffther minutam, thy jak haffde ey ån tha lösth brefwe de Secretaria Pape, Item wilyen j oc befålla them brödhrom j hiith sånden anama råkenskap aff mik aff alth thet jak haffwer wpbwrith aff renthonne j fornomstoga mannas hendher, tha wil jak honom göra, Tåkkis oc edher ther hema råkna alth oc öffwer see, jak år redho, thy dagh fran dagh haffwer jak scriffwith hwath jak haffwer wthlagth ꝛc. åller wpbwrith oc for hwath åller hwrw år förtårth, haffde jak kwnnith giorth wånth hwar påningh j hwndrada gyllene til hwßens båtring thet haffde jak gerna giorth, Ån jak haffwer tapath borth aff brewera-nom psalmum 132 oc thy bedhes jak hemkallas in nomine Ihesu Christi, Jak år wål helbrigde til likammen gwdhy wari ther före tak och thyånist hwilkom jak edher alla oc hwarya befallar til ewighen tidh, oc mik

vndher allas edhra gwdhelika bönet, ſcriffwith j Rom arom ꝛc. 1518 ptherſta daghen j Septembri maanath.

Allas edhre ödmywke tiänare Brödher P. M. förſtandare j ſancte Birgittes hws j Rom *).

Dilectis filiis Confeſſori generali & Conuentui monaſterii Vaſtenenſis ordinis ſancti Auguſtini ſancti Saluatoris nuncupati Lincopenſis dioceſis **).

Leo Papa X. Dilecti filii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Vacantibus ſub religionis obſeruancia ſtudio pie vite apoſtolici fauoris preſidium libenter impendimus. Et hiis que eorum commoditatem & quietem reſpiciunt nos eis gracioſos & fauorabiles exhibemus. Cum itaque ſicut nobis nuper exponi feciſtis in monaſterio veſtro Vaſtenenſi ordinis S. Auguſtini S. Saluatoris nuncupati Lincopenſis dioceſis Quod caput tocius ordi-

*) Följande twänne Bullor äro intagne efter ſöregående bref.

**) Denna Bulla är förbigången uti Celſii bullarium. Här kan utgifwaren icke annat än uttra ſin önſkan, at Herr Expedit. Secreteraren och Riddaren Fredenheim måtte lämna allmänheten del af den ſamling af Påfwelige Bullor rörande Swerige, dem Herr Expedit. Secret. hemförde ifrån Rom, och hwarutur mycket ljus säkert wore at hämta för fäderneslandets ſå Politiſka ſom Eccleſiaſtique Hiſtoria.

dinis prefati exiſtit juxta illius inſtitucionem certus videlicet XXV fratrum numerus eſſe debeat Et interdum aliqui ipſorum XXV fratrum pro neceſſitatibus monaſterii & ordinis predictorum ad almam vrbem negocia geſturi. Et alia ad diuerſa eiusdem ordinis monaſteria reformanda ad tempus in eis manſuri mittuntur. Ac nonnulli in eodem monaſterio veſtro pre etate Valitudinarii aut incurabili infirmitate laborantes vt penitus nulla onera in eodem monaſterio perferre valeant, efficiantur Et reliqui fratres ſani pre paucitate diuina officia celebrare & decantare ac ſermones facere & alias cottidianas regulares obſeruancias vix adimplere poſſint, ſicut nec aliquis eorundem XXV fratrum extra monaſterii clauſuram poni vel ſtare poteſt. Ac propterea huiusmodi certi fratrum numeri jnſtitucio & clauſura monaſterio & ordini prefatis minus fructuoſa exiſtat Nobis humiliter ſupplicari feciſtis vt ſtatui veſtro ſuper hiis oportune prouidere caritate dignaremur. Nos igitur qui religioni deditis apoſtolici fauoris preſidium libenter impendimus huiusmodi ſupplicacionibus inclinati vobis vt loco fratrum dicti monaſterii veſtri vt premittitur ad vrbem pro illius ſeu dicti ordinis negociis ſiue ad alia eiusdem ordinis monaſteria reformanda pro tempo-

re misſorum ſeu mittendorum & eciam decrepitorum ſeu incurabiliter egrotancium onera & officia in monaſterio portare non valencium ſeculares ordini predicto preſentatos ad profesſionem regularem pro tempore recipere, Et ſi quandoque dicti misſi vel mittendi fratres negociis & reformationibus expeditis & factis ad illud redierint numero fratrum ſupradicto in monaſterio exiſtente integrato nihilominus ſcil. cum aliis fratribus in eodem monaſterio posſint & debeant remanere. Nec non vt ſingulorum monaſteriorum perſone tanto deuocius quanto quiecius altisſimo famulentur pro toto ordine predicto duos fratres circumſpectos procuratores Sindicos & negociorum geſtores ad nutum veſtrum ammouibiles qui in dicta vrbe extra monaſterii clauſuram continuo ſtare & permanere ac literas apoſtolicas graciam & juſticiam concernentes pro monaſteriis & perſonis huiusmodi impetrare, cauſasque & negocia domus eorum ibidem pro tempore contingencia agere gerere procurare & defendere, Ac fratribus ad eandem vrbem ſe conferentibus Viſis prius eorum literis teſtimonialibus boletum dare. Et eos qui ſine obediencia venerunt ad ordinis diſciplinam reducere & cohercere pro tempore deputare libere & licite valeatis. Premis-

misſis ac Conſtitucioni & ordinacionibus apoſtolicis nec non monaſteriorum & ordinis predictorum juramento Confirmatione apoſtolica vel quauis ſirmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus ac illis ſub quibuscunque tenoribus Concesſis priuilegiis & indultis apoſtolicis Ceterisque contrariis nequaquam obſtantibus auctoritate apoſtolica tenore prefencium de ſpeciali gracia concedimus pariterque indulgemus. Datis Rome apud ſanctum Petrum ſub anulo piſcatoris Die XVII Junii MDXVI pontificatus noſtri anno quarto.

Dilecto filio Confeſſori generali monaſterii Vaſtenenſis ordinis ſancti Auguſtini ſancti Saluatoris nuncupati Lincopenſis dioceſis *).

Leo Papa X. Dilecte fili ſalutem & apoſtolicam benedictionem Cum tu ſicut nobis exponi feciſti ob dei honorem & ſalutem animarum Chriſti fidelium ac ordinis tui S. Saluatoris decorem deſideres cantum ſeu ympnum deuotisſimum ſcilicet *Dies ire dies illa* Qui in misſis defunctorum ſecundum ſtilum eccleſie romane dicitur & decantatur eciam in dicto ordine & monaſterio tuo Vaſtenenſi ordinis S. Saluatoris Lincopenſis dio-

*) Anmärkt i Celſes Bullarium, pag. 215.

ceſis Cuius generalis exiſtis introducere & introduci facere ac decantari Vt Chriſti fideles ad orandum pro fidelibus defunctis magis ac magis excitentur Quare tam tuo quam tocius dicti ordinis nomine nobis ſuper hoc humiliter ſupplicari curaſti. Nos igitur deuocionem tuam in tam pio deſiderio confouere volentes de omnipotentis dei miſericordia ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi omnibus & ſingulis Vtriusque ſexus Chriſti fidelibus Qui pro tempore in eccleſiis ſingulorum monaſteriorum dicti ordinis in die animarum ſingulis annis Et eciam alios quotiens funera fratrum & ſororum eiusdem ordinis ad tumulum efferentur ſub decantacione dicti cantus ſeu hympni oraciones juxta ſuam devocionem pro liberacione fidelium animarum effuderint tres annos & totidem quadragenas de iniunctis eis penitenciis miſericorditer in domino relaxamus Non obſtantibus Conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis ac monaſteriorum & ordinis predictorum ſtatutis & conſuetudinibus nec non regulis Cancellarie apoſtolice ceterisque contrariis quibuscunque preſentibus perpetuis futuris temporibus duraturis Et quia difficile foret preſentes literas ad ſingula monaſteria dicti ordinis vbi opus eſſet deferre Volumus quod earum tran-

tranſumptis manu notarii publici ſubſcriptis & ſigillo alicuius prelati munitis plena fides adhibeatur. Datis Rome apud S. Petrum ſub anulo piſcatoris die primo Decembris Anno domini 1514 pontificatus noſtri anno ſecundo.

Teße förſcreffne twenne Copie lydha ordh fran ordh ſom originalia hwilka jak wil ſyäffwer hemföra när gwdy täkkis thet kan ſkee, Jak haffwer förſtandith ath brodher Pædhar Ingemari är j Danmark j war ordans kloſther oc kan ey hemkomma för örlögith Jak takkar honom för thet han medh mik war i ſynne reſo, han haffuer haffith ſtora möddo oc mykith arbedhe hwilkith ganſkans faa kunna beſinna äller tänkya gwd wari hans lön äfwerdelika, Jak wndrar ſtorlika ath han ſwa orkar länge widher tolkith arbedhe, hwilan tarffwas honom wäl ꝛc. Item ſkal ingen wndra hwi Jak förwerffwade ath bröddherna matto jntäka för the ſom kränkithe drw äller wardha medh ſywkdom thy jak mynnes brodher Torſten, brodher Ingemar, brodher Erik oc flere teſlikis jnthe kwnno göra j kloſtreno j mangh aar, hwilkas ſyäla gwd haffwi, oc när ſomme drw wthe ath predika oc ſomme läſa medh them ſywkom, oc ſomme ſköta ſyſtrommen j ſcriffiamall, ſwa ſtanda twaa j tre hopa j korenom Thet ornerar oc prydher ey wäl cloſtridh, Thy ſkal thet jngen förkwnna äller

wndra, oc ey taka til widherwilya thet gwdz heder ökes oc klosterſens teslikis, Item jak förwerffwade eth brewe Apoſtolicum ſub anulo piſcatoris för än jak nidher foor til Colne til ath ther faa reliquias ſom jak oc ther fik, oc haffwer jak then nidherſath ther nidhre til gömo til thes jak hem far ſyälffwer wilyandes them bemföra til waſtena, Item brodher Johannes Nicolai Diaconus ſcreff mik til ath jak ſkwlle betala manga gyllene oc dwcata oc mangh breff ſollicitanter ſom edher witterlikith är ꝛc. Jak kan ey annath ſwara ther til wthan wiſar honom til the godha men här äpther mik kommanda ärw til ath ſtyra oc regera thetta hwß, jak haffwer mykith betalath ſom war widher LX ducatis in auro för än jak fik Inſtrumenta j geen, ſom lydha pa hwſith, men til ath ranſaka hwilken ſom betalade regiſtrum är langer circuitus, thy officium notariatus haffwer warith ſalth mangom ſinnom ſidhan, oc haffwer han ekke notarii quitanciam oc handſcriffth ath han the päninga wpbar aff honom tha talar han faafängeliga, in protocollis äller regiſtris ſinnes ey tolken betalningh thy notarius lather ey regiſtrum fran ſinne hand för än han är betaladher oc thy tarffwas honom thet ey ſcriffwa in regiſtro, Iterum valete.

a tergo:

Venerabilibus & religioſis perſonis domine Anne Fickonis abbatiſſe patri Suenoni Tor-

Tordonis Confeſſori generali ceterisque perſonis monaſterii Vaſtenenſis ordinis ſancti Saluatoris Lincopenſis dioceſ. in regno Suecie ſuis dignisſimis preceptoribus hoc tam humiliter quam deuote *).

Humillima mei recommendacione **) in domino Jheſu ſincere premisſa pro immenſis beneficiis mihi licet immerito a veſtra munificentia multipliciter exhibitis graciarum actiones refero multiformes ipſe autem bonorum omnium remunerator defectum meum conſiderans liberalitati veſtre pro me retribuat ad condignum pro augmento maioris meriti & vberioris gracie apud deum promerende reuerende paternitati veſtre enixius ſupplico quatenus latores preſencium N. & N. ſub diſciplina ſcolaſtica vna cum ſcolaribus aboenſis eccleſie militare cupientes velitis domino rectori ſcole memorate colligendos committere tanquam vobis ſpecialius recommisſos nec per hoc eidem dominacioni veſtre pretendo inſtanciam quod eis expenſas quaslibet teneatis ſed ut tanquam tutor caritatiuus iniuriatorum & improperancium

*) Utom de anförde 4 breſwen af Petrus Magni, har von Stiernman i Bilagorne til Petri Andreæ Nigri Hiſtoria anförd et af 1512, pag. 129.

**) Ex Cod. Mſc. Bibl. Upſ. n. 6. p. 80.

cium inſolenciam ſi qua eos indebite moleſtauerit reprimi procuretis ac alia non ſumptuoſa caritatis indicia fauorabiliter porrigatis Sunt enim de precipuorum fautorum noſtri monaſterii legittimo procreati matrimonio, ad quorum ſollicitacionem vobis hanc petitiunculam porrigere ſum compulſus Vtinam quitquam vobis acceptum vice huius recompenſacionis valerem rependere. Sed cum aurum & argentum non eſt mihi exiguum oracionum mearum offertorium ante oculos diuine majeſtatis libens licet tremulus preſentabo. Altisſimus in ſua gracia vos conſeruet Scriptum in Monaſterio W. Sub ſigneto patris noſtri domini Confeſſoris per virum J. quondam commenſalem veſtrum pariſius nunc autem fratrem conuentualem in Monaſterio memorato.

Fraternam in domino ſalutem & benediccionem ad ſingula complacendi beneplacita voluntatem *). Cum ordinis noſtri ſtatum & religionem ſacroſanctam quam

*) Ex Cod. Mſc. Bibl. Upſ. n. 6. 4:o. p. 79. verſa.

Diar. Waſten. p. 59. nämner om broder Gerlac, ſom 1418 gick iſrån Wadſtena tilbaka til Mariendal. Om detta warit den Gerlac ſom i breſwet nämnes ſåſom Bajulus preſentis ſchedulæ, ſå lå-

quam pater luminum iam ſeneſcente mundo plantauit, & dextera excelſi rigauit & per ſucesſionem temporum in numeroſitate palmitum ampliauit deuotis aſpectibus & gratis affectibus contemplamur. In ipſius condicionis honore & decore precipuo non immerito interioris cordis noſtri iubilo, quamquam membra proh dolor arida ipſius ſumus iocundamur, Statumque eius felicem feliciorem domino reddere quantum cum eius posſumus adiutorio anhelamus vt ab eo a quo ſumpſit exordium per incrementa temporum ab eodem eciam percipiet habundancius influenciam ymbrium graciarum, Et exinde emolumenta & lucra eidem vberiora in acquiſitione prouenient animarum ſane dulciſſimi fratres & filii in intimis precordiis caritatis noſtris indelebiliter inſcripti noueritis quod dilectus pater veſter & confrater noſter Gerlacus preſentis ſcedule baiulus inter alia ſtatum & locum veſtrum concernencia apud nos depoſuit & clare expoſuit letiſſime hyſtorie ſeriem, quod ſanctiſſima congregacio veſtra in ſpiritu ſancto collata & ipſius ſpiramine attacta incluſionis & conſecracionis perfeccionem ſubire & aſſumere ordinauerat. Et a ſecula-

rer breſwet wara ſkrifwit antingen af Abbatißan Gerdika Hardlef Bolks dotter, eller af Confeſſor Generalis Ericus Johannis.

cularí conuerſacione tanquam preciosum a vili & granum a palea eſtate futura domino concedente ſeparari decreuerat vnde non mediocriter letificata ſunt corda materna in filia maturitatis tempora & fructus vbera iam adepta. Huius rei gracia memoratus Gerlacus vnam de ſororibus noſtris conſecratam in ydiomate lingue almanice peritam & Monaſtica vita & diſciplina tritam ad informacionem & deuociorem ſororum veſtrarum recenter conſecratarum per epiſcopum aſſignandarum aſſignacionem & recepcionem importune & oportune hinc transferri & ad vos deduci inſtantisſime poſtulauit. Et ut de mediis reſponſis & collacionibus pro & contra adductis benigniter concludamus ipſo in prece & ſupplicacione ſua importune perdurante commoditatemque facti cum honeſtate iteratis vicibus & vocibus allegante propter ipſius improbitatem & negocii ut videtur neceſſitatem ſinguli ſingulariter requiſiti ſuis votis paruerunt & ad hoc finaliter conſenſerunt. Vnde dilectisſimi caritati veſtre fraterne ſororem noſtram & filiam nomine anna nuncupatam nobis dilectam in ſincero & vero amore vobis directam vt prætactum eſt ardencius amplexandam commendamus & pro multiformibus beneficiorum complacenciis beneuolenciis & reuerenciis alias a-

liis

liis ſororibus noſtris vobis miſſis exhibitis & exhibendis graciorum referimus acciones. Sed nunc reſpirare & finem ſtilo imponere libet & expedit. Habilitate ergo vos filii dulciſſimi quaſi ſtrenue operatores precincti ad labores ſe in agro vinee domini fatigantes. Et tanquam curſores in ſtadio currentes & coronam immarceſcibilem expectantes quam reddet vobis pariter & nobis iuſtus iudex Jheſus Chriſtus in ſecula benedictus amen, qui cooperari vobis dignetur pro complemento glorie ſue ad conſumacionem conſecracionis & incluſionis veſtre ad quam conamini peruenire feliciter proſequende. Scriptum in Monaſterio W.

Devot — in Chriſto — ſoror — Abbatiſſa. Frater — Confeſſor generalis omnesque ſacerdotes ſorores & fratres Monaſterii Watſtenenſis Ordinis Sancti Salvatoris Lincopenſis dyoceſis in regno Svecie ſalutis eterne continuum incrementum. Pro devotione veſtra qua noſtram ſacram religionem diligitis ſuſcipiat vos dominus deus in numerum electorum ſuorum. Et nos ejus autoritate & ſedis Apoſtolice quantum poſſumus in noſtras orationes vos devote aſſumimus & aſcribimus per preſentes. Conferentes vobis tam poſt mortem quam

in

in vita plenam fraternitatem & ſpecialem participationem. Omnium ſpiritualium operum & exercitiorum, videlicet Horarum, Miſſarum, Predicationum, Obedientie, Jejuniorum, Vigiliarum, Disciplinarum, Abſtinentie & Penitentie Ceterorumque omnium bonorum operum que in dicto noſtro monaſterio omnibusque aliis monaſteriis ordinis ſancti Salvatoris Per ſuos devotos fratres & ſorores Ibidem deo pro tempore famulantes divina clementia dignabitur operari. Ut ſicut nos devota fraternitas hic jungit in terris Ita divina pietas nos ſanctis ſuis finaliter aggregare dignetur in celis. Amen. Datum in prefato noſtro Monaſterio Anno a nativitate domini. Milleſimo quingenteſimo — die vero — menſis. — Sub ſigillo noſtro quo in talibus utimur. In majorem evitentiam & fidem omnium premiſſorum.*)

Catharina Dei gratia, Svecorum, Gothorum Vandalorumque Regina.

Venerabilis virgo grate nobis dilecta. Gratiam à Deo Optimo Maximo & augmentum pietatis ac virtutum omnium Dilectioni Tue precamur. Fuerunt nobis

*) Efter Original-formulairet meddelt på Pergament af K. Acad. Räntmäſt. Weſtordahl.

nobis grata, & litere quibus nos D. T. (dilectio tua) mulſit; & liber, quem ad nos miſit: habemusque hoc noſtre Tue dilectioni gratias. Quod vero ad nos ſcripſit petens a nobis ut rebus illius intercesſione noſtra ad Serenisſimum Regem Conjugem noſtrum prodesſemus, id libenter fecimus & apud ſuam Majeſtatem obtinuimus ut petitionibus D. T. clementer annueret, ita ut nihil ſit, quod & in poſterum de ſue Majeſtatis & noſtra gratia ambigatis. A vobis quoque poſtulamus ut ejus Majeſtatis & noſtri ac liberorum noſtrorum, in orationibus veſtris memoriam habeatis. Tandem Dilectionem Tuam una cum ceteris ſanctimonialibus virginibus bene valere in domino optamus. Data ex arce noſtra Stockholmenſi 1 die Julii A:o MDLXXIX.

Ex mandato ſacratisſimæ regalis Majeſtatis.

a tergo:

Venerabile virgini Catharinæ Abbatisſæ ſanctimonialium virginum in monaſterio Vatſtenis grate nobis dilecte. *)

Lin-

*) Originalet meddelt af K. Acad. Räntmäſt. Weſterdahl, ſom til Upſala Acad. Bibliothek aflåmnat alla de i denna och förra delen ifrån deß ſamlingar införde bref jåmte flere ganſka intereſſante gamle handlingar.

Linköpingh Capitels Domboock begynnandes *anno Domini XCVI* uppå hwilket åhr högvyrdelig och höglärd Arche-Biscop *Abram Andreæ Anger.* höllt *Generalem Visitationem* öfwer alt Linköpings Biscops Sticht. *)

Acta I conventus super Norre och Södre Möte stod i Calmare. — Acta Calmarnensia die II Maji 96. — Acta II conventus super Södra Mothed på Öland stod i Torslunda. — Acta III conventus super Norre Mothed på Öland stod i Gerslösa. — Acta IIII conventus super Ambyrds och Stranda Häreder stodh i Döderhult. — Acta V conventus super Tjust och Westerviks Stadh. — Acta VI conventus super Kin Sevede och Åsbo hereder stodh i Wimmerby. — Acta VII conventus super Ydre Norra Widboo och Södra Widboo hereder stodh i Ekesjöd. Acta VIII conventus super Wist och Tweta hereder stod i Jönköpingh. — Acta IX conventus super Boberg, Aska, Göstrings, Daals och Lysings hereder stod i Wadstena. Hitt under och Skenninge Stadh. — Acta X conventus super Wijsolke, Walkebo, Gullbergs, Hanakinds, Bankakinds och Åkerbo hereder stod i Linköpingh. — Acta XI conventus super Skärkinds, Lösings,

*) Original-Protocollen, hwarutur följande är tagit, finnas uti Upsala Bibliothek.

ſings, Öſtkinds, Hamarkinds hereder ſtodh i Sörköpingh. — Acta ultimi conventus ſuper Miningh Bråbo och Bjerkakinds hereder Item Bergslagen ſtod i Norköpingh.

Torsåas Sochn. Olof Ingemarsſon hafwer ſlagit ſin moder, låtit thet ſig mycket ångra, och är icke wid ſitt fulla wett, och är döf. Beſlut, att han ſkulle ſtå ſtort ſtraff, men för hans swaghet ſkull, ſlet han ris, 25 ſlag, och hans huſtru, ſom mycket hafwer warit en orſak till ſamma gerning ſlet ockſå ris och fick 5 ſlag. Till en åminnelſe gåfwo the till Domkyrkjan penningar en daler.

Arby. Joen i Starbech trolofwade ſig en pigo, och ſedan han hänne intet kunde bekomma, och talte fadren till åtſkillige gånger om bröllopstiden, och han honom thes altid afſlog, och halade ſå från den ena tiden alt intill den andra, öfwergaf han för:de pigo och trolofwade ſig med en enkja, hwilke woro ſyſte in 3 och 4 gradu, och war lägerſkap dem kommit emellan. Efter grannelig ranſakning fanns förſta och måſta orſaken hos pigones fader, derföre blef beſlutit att för:de Joen för det han enkian lågrade, ſkall ſtraffas wid Härads Ting, och den pigan, ſom han lagligen hafwer trolofwat, then ſamma ſkall han behålla till ſin huſtru. Och ſå framt han anners än ſom wäl leſwer emot ſin fäſtepiga, ſkall han gif-

ſin huſtru ett blått öga medan D:nus Archiepiſcopus war i Calmar. Efter ranſakning befanns att han war oſkyldig, och huſtrun dricka alla dagar och därutaf kommer trätor. Hon bleſ förmanad att hon intet härefter ſkulle wara någon ölſlaſka eller öldyrka, och loſwade bättring. Wite rygghuden i pant. — Chriſtiern Perſon är oens med oß uti lärdomen. Efter ranſakning befans att han war intet annat än ſom en fantaſt. — Nils Jordan hafwer ſlagit ſin huſtru lemmelös och är en arg tyran emot hänne, ſlet ris 39 ſlag och ſlogs watten uppå honom, ſedan bleſ befalt att borgmäſtarne ſkulle kaſta honom i kiſtan och gifwa honom watten och bröd till theß han ſig beſinnade och gjorde bättring.

Södra Motet på Öland. Ås. Brita Per Matsſons i Näsby beryktad för trulldom. Nekar ſådant och hafwer några gånger warit för ting. Item måſtermannen hafwer haft hänne på wattnet och hon flöt. Och ingen kunne fria hänne därföre. Men för förböner nöt hon liſwet, och ſkulle draga härifrån Öland, och ſådant intet ſkedde, utan hafwer ſedan warit här inne uppå landet i 3 år. Och tå hänne nu widare därom bleſ tillfrågadt, ſwarade hon återigen att hon hafwer lugit uppå ſig ſielf. Frågades utaf grannar och nabor huru hon hafwer ſtält ſig ſedan. Rſ. Det hafwer ingen förſtått med trolldom utan eljeſt lupit i byggden och lugit

ſig

till at straffa, skall them ingen tjenst bewisas. Skola ok slemma mordwerjer bortlåggias.

Ljungby. Lille Jöns hustru och hännes dotter signa och låsa öfwer the siuka. Hon kunne signa för slenen och gastawred. Slete både 2 ris och lofwade bot och bättring. — Joen i Gresmo är i träter med sina grannar och håller ingen förlikning. Hwad belanger deras träto, skötz till werldslig lag, hwilken han föraktade samt Clas Joenssons Dom. Och på sistone föraktade ock Capitels dom, derföre han slet ris och sedan blef han något mjukare och förliktes med sin granne. — Brauuned i Uddeboda Per i Fjölaboda Deße 2 åre syskonebarn och hafwa belägrat en qwinno. Utaf Lagmans Boken wart ransakadt att då Brauuned han wille ägta förenämde qwinna och där gick hummel att han hänne belägrat hade, frågade han honom till derom, men Per skämdes til att uptäckia sin blygd, och sände fördenskull en annor man till Brauuned och lät honom sådant kungöra, till hwilken Brauuned icke wille ställa tro, utän mente thet skedde utaf afund och at man honom qwinnan mißunte, tog hänne fördenskull till ägta, men så snart han saken rätt förstod, körde han hänne ifrån sig igen. Hwad belanger theße 3 personer att the så hafwa sig tilsamman koplat länder qwinnan till werldslig dom, men Pelle efter han hafwer försonat sin sak hos öfwerheten och belägrade hänne, och stod i tro-

ſin huſtru ett blått öga medan D:nus Archiepiſcopus war i Calmar. Efter ranſakning befanns att han war oſkyldig, och huſtrun dricka alla dagar och därutaf kommer tråtor. Hon bleſ förmanad att hon intet häreſter ſkulle wara någon ölſlaſka eller öldyrka, och lofwade bättring. Wite rygghuden i pant. — Chriſtiern Perſon är oens med oß uti lärdomen. Efter ranſakning befans att han war intet annat än ſom en fantaſt. — Nils Jordan hafwer ſlagit ſin huſtru lemmelös och är en arg tyran emot hänne, ſlet ris 39 ſlag och ſlogs watten uppå honom, ſedan bleſ befalt att borgmåſtarne ſkulle kaſta honom i kiſtan och gifwa honom watten och bröd till theß han ſig beſinnade och gjorde bättring.

Södra Motet på Öland. Ås.ⁿ Brita Per Matsſons i Näsby beryktad för trolldom. Nekar ſådant och hafwer några gånger warit för ting. Item måſtermannen hafwer haft hänne på wattnet och hon flöt. Och ingen kunne fria hänne därföre. Men för förböner nöt hon lifwet, och ſkulle draga härifrån Öland, och ſådant intet ſkedde, utan hafwer ſedan warit här inne uppå landet i 3 år. Och tå hänne nu widare därom bleſ tillfrågadt, ſwarade hon återigen att hon hafwer lugit uppå ſig ſielf. Frågades utaf grannar och nabor huru hon hafwer ſtält ſig ſedan. Rſ. Det hafwer ingen förſtått med trolldom utan eljeſt lupit i byggden och lugit

ſig

sig mat till. Blef frågat om Pastor tog hånne in i församblingen. Rſ. ita. Concludebatur. Pastor hafwer gjort orätt och hafwer brutit werldslig dom och hade skullit först förfråga sig hos werldslig Öfwerhet. Så beslutter man: att du qwinna åst mycket brottslig, och en stor matljugerska, och den werldslige dom som dig är öfwergången kunne wi intet göra omyndig, utan du hafwer sådant wäl förtjent, och om de icke fullfölje deras dom, så göra the honom sielfwe omyndige lika som du hade rätt till att stå uppå. Finne dig och skyldig till att wika landet på det andre icke måge följa ditt exempel efter. Men efter du medlertid som du blef förmanad du skulle afstå med sådan ogudagtig handel, och likwäl befinnes att du sådant icke gjort hafwer, åst tu fallen under wår dom och skalt slita ris. Men huru länge du skalt wara ifrån landet, och huru du dig medlertid håller om du kan komma hit igen, står till werldslig öfwerhet och dom. — Eric Helsing på Ottenby gård en Edabuker lefwer och i tråto med sin hustru. War en gammal utlefwad man och geck på twå kryckor, och hade man gerna skont hans ålderdom, men efter det att ingen botfärdighet war för handen slete the ris både 2 och finge hwardera 9 slag. Vite om de komma igen, så skola the mista theras måne kost som dem utaf öfwerheten är förlänt och mista rygghuden.

dant haſwer bortglömt, och ſedan haſwer han miſsbrukat ſådan ord, men når han wardt förmanad utaf Capellanen derom att han ſådant ſkulle afläggia brukade han dem aldrig mera. Blef förſkonad ſå att han icke ſlet ris. Vite om han kommer igen och man beſinner att han ſådant mera brukar ſkall han miſta rygghuden. Sacellanus D:nus Eſchillus war god derföre. — Brita Månſes i Qwarnſtada plägar myckit träta med ſine ſöner och en af them Per Månſon wid namn blef död af förfärlig ſiukdom och når han giorde ſitt kriſtermål och anammade Sacramentet ſkyller han ſin moder för samma död. Blef ock förenämde Britas dotter död af barn, och når hon död war, ſkar modren up hännes qwid, tog barnet ther ut och begrof thet hos modren, ty hon räddes att hon ſkulle ſtå up och gå hem till att föda barnet. För hännes ålderdom ſkull och efter det hon war en gammal utlefwad qwinna ſökte man icke högſta rätt med hänne, utan lät ſlita hänne ris. Om hännes trulldom war icke heller bewiſligit.

Pesnås. Nils i Huſkalla ſiſkiade Påſkadag och war intet i kyrkian. För ſin ålderdom oförſtånd och ſiukdom ſkull blef han förſkonad med ris och gaf 2 d. till Domkyrkian.

Löth. Nils Larſon i Iſtada war ſkild ifrån ſin fäſtemö utaf D:no Præpoſito Petro Celöſenſi, derföre han bekom en ſilfſked

och

och derom förſtrågade ſig om det war rätt gjort. Dömdes att Præpoſitus härutinnan haſwer orätt och ſåwitſkeligen handlat och måſte han gifwa den andra med ſkamen ſin ſilfſked igen och bekände ſig uppenbarliga haſwa illa gjort och beddes nåder.

KÖPINGS. Paſtor loci ibidem D. Jonas och Per Nilſon i Solberga haſwe warit uti långelig träto om ägor ſom förberörde Per haſwer tagit ifrån Preſtegården och åre ägerne för Lagmansdom ſynte ifrån Per Nilſon och till Präſtagården. När nu Per Nilſon detta förmerkte geck han under ett falſkt ſken och lög Sochneböndernes merkie i hela Sochnen till ſig, ſå att han wille draga up till hans Förſt. Nåder och förſkaffa dem friheter på thet hö och hamp ſom dem war pålagt. När han nu ſå falſkeligen Sochnernes bomärke hade bekommit, gick han till en benämd Per Rasmuſſon eller Per Fredag och han ſtållte honom en Supplication till Hans Furſt. N. och derutinnan genom några klagepuncter anklagade han H. Joen ſkälmeligen, under Sochnernes ja och ſamtycke, ifrån lif och lefwerne, men om det hö och hampen rördes icke ett ord i Brefwet. Efter ranſakning befanns och hela Sochnen wittnade emot denne Per Nilſon och Per Fredag att the aldrig hade gifwit ut deras bomärkie uti ſådan måtto, men han hade falſkeligen ſom en liſtig ſkalk lugit dem till ſig. Item hwad de klagemål emot H. Joen

he-

belanger, wore lögnagtige och kunne intet bewises, utan blefwe refuterade utaf Sochnenes nämd som tillstädes war. Andra dagen derefter bekände han, att han osanfärdeligen hade för H. Furſteliga Nåde berättat på alla the puncter som han klagade på H. Joen och lofwade på sin Christeliga tro att han ångrade sig sådant och aldrig skulle werka däruppå mera, om han det giorde skulle honom wederfaras alt det han ämnade H. Joen, och bad sedan med gråtande tårar the ädle och wälbyrdige Herrar samt Presterskapet Hofmän och dränger som då tillstädes wore att the wille bedja för honom att han måtte komma till ett godt sammwet och nåder igen. Däruppå han ock utgaf sin obligation så lydandes som här hos ligger: Jag Peder Nilsson uti Solberga uti Köpings Sochen på Öland, bekänner och oppenbarligen både inför Gud then almägtige, hwar Christen människia och närwarande wår gemene Sochna församling tillstår att jag af hatgirigt hjerta hafwer uti många puncter angifwit min Kyrkoherde H. Joen ut förber. Köpings Prästagäld inför min Nådige Furſte Hertig Carl, hwilke puncter allasammans, ingen undantagandes af mig och mina medstämplare, lögnagteligen, falſkeligen och förrädeligen, såsom ransakat och bewist blef inför sittande Capitel uti thet almänneliga Visitations möte, som uti Gerdslösa hållet wart, anstälte wordne åre, och mig sielf, som tilbörligit är, un-

under wälförtjänt straff känder skyllig, doch under ädle, ärlige och wällärde måns förbön och menige Präſterſkapens flitige förmedling kommen till nåder inför Ärbördig och Arwärdigſte Herre min Herre Ärchie-Biſkop Abraham uti Upſala, med the wilkor och förord, att om jag någon tid efter thenne dag, thenne min bekännelſe med ſtämpling och lögnagtig anſättning förkränker, tå will och ſkall jag undergå all the straff och den förſkräckelige peen, ſom jag thenne ärlige, oſkyllige, min kåre Kyrkoherde H. Joen ämnat hade. Och uppå thenne min ödmjuke underdånige bekännelſes ſtadfäſtelſe begärer jag uti störſta ödmjukhet den ärbyrdige Herres förberörde Herr Ärchie-Biſkops, ſamt Wyrdelig, Höglärd Herres M. Peders Biſkops uti Linköping, med flere Adels och Lärde Måns ſigneter här neden under utgifne i Gerslöſa på Öland then 14 Maji år 1596.

L. S.	L. S.	L. S.
Abrah. Andreæ	Petrus Bened.	Jöran
Ep. Upſal.	Ep. Lincop.	Månsſon.

L. S.	L. S.	L. S.
Hans	Måns	Hans Oluf-
Bröms.	Perſon.	ſon.

— Gumme Trulsſon i Wanborgen en genwördig Man emot Guds ords tjänare loſwade bättring, och efter Herr Joen bad för honom ſlap han med ½ d. til Domkyrkjan. Mats Larsſon och Gummel i Wanborga kla-

klagade att hans son war i träta med honom, och hade slagit och stött honom med en yxhammer och efter fadren därtil hafwer gifwit orsak och eljest mycket swårt, slet han ris 25 slag och sonen 35 slag och 3 åmbar watten. — Truls Matson i Salmestorp säger att Oluf Mårtensson skräddare hafwer öknamnat honom, sammalunda gjort en spewisa om honom. Denne klage puncter kunne Truls icke Oluf öfwertyga, utan honom öfwertygades att han sådant gjort hade. Item slagit pigan och gifwit hänne några yxhammers hugg. Detta skjöts till tings. Men hwad belanger han hade lugit på Oluf skräddare och icke det kunde bewisa, utan war ett afunds och sielf updiktat tal på det han kunne komma ett wanrykte på honom, slet han ris 29 slag.

Långalått. Per Benctsons hustru i Björkerum hafwer slagit sin Swåra och gifwer sine grannar öknamn och ställer sig illa i många måtto. Sådant hänne öfwertygades. Slet ris 39 slag, 6 åmbar watten.

Replinge. Håkan Larsson i Tomtaby i träte med Herr Anders Skaffare. Item kunne wisa igen det som bortstulit war som hans sedel det bewiste. Blef beslutit att han skulle slita ris 39 slag och sedan gå för alla Kyrkodörar och tiggia nåde och wänskap häruppå landet, och om öfwerheten sedan will lida honom här på landet ställes uti hännes betänkiande.

Giers-

Gierslösa. Frende Elufsſons huſtru är ganſka förſumlig att gå i Kyrkio. Slet ris 20 ſlag.

Runesten. Copia utaf D. Bonnonii Nicolai bref, ſom han bekom utaf Reverendiſſimo D. Arch. Epiſcopo. — Uppå wår allernådigſte Herres Kongl. Maj:ſts til Swerige ſamt wår nådigſte Furſtes Hertig Carls nådigſte behag hafwer jag Abrahamus Andreæ Upſalenſis Epiſcopus mig fördriſtat uti thetta General viſitations möte uppå Öland i Gierslösa, att tilſtå D:no Bonnonio Nicolai efter hans och allmännelig alle frommes bön, förbön och wittnesbörd för honom och för hans ſtora fattigdom ſkull thet han högbemälte wår nådigſte öfwerhets förwerfwada bref oppå alla partziele utkräfwelſes frihet ännu till godo må njuta, ſåſom härtil i alla partzieler ſkett är, till thes att han genom underdånig anhållning och förſta lägenhet om öfwerhetens nådiga förunnelſe ſig förfrågat och förwißning tager och öfwerheten kan täckias ſin nådige wilje härutinnan förklara. Datum Gierslösa på Öland den 14 Maj år 1596. — Abrahamus Andreæ E:pus Upſalenſis Manupropr. Item Domino Paſtori i Longalöt efter han hafwer en liten Sochen är honom med Biſpernes ſamt Jöran Monsſons och fogdernes ſamtycke eſterlåtit halfwa tienden i Sochnen.

Mölstada Ås. Ingel i Slubbemala

är beslagrad af en dräng i Dödrehult Sochen benämd P. Trulsson i Rannö. Denne pigans fader sände hänne til drängens moder att hon erliga skulle uptukta hänne, sådant hon ock lofwade, och medan Inges fader war ute på tåget blef hon beslagrad af drängen där hon tjente och wore the sköldе in 4:o gradu, det de dock icke wiste. Blef efterlåtit för gode mäns förböner skull att the måtte komma tillsamman, och efter the hafwa brutit emot wår Kyrkio ordning sleto the båda ris hwardera 20 slag. Denne gaf till Kyrkian 1 daler. — Copia på några bref, som gåfwes D:no Pastori uti Mölstadås. — Abrahamus Andreæ A. Archiepiscopus Upsalensis. Petrus Benedicti Episcopus Lincopensis. Göre witterligit att år efter Christi Byrd 1596 d. 17 Maji tå wi then General visitering hölle uti Döderhult i Småland, kom för oß och Capitelet samt alt Presterskapet af Ambyrds och Stranda härader som tå ther alle församlade woro för rätta, hederlig och wällärd man Herr Oluf Petri Kyrkoherde uti Mölstadås, samt Sochnenes nämd och andre beskedelige Dannemän i förberörde Prästegäld gifwandes tilkänna och frambore några wiße witnesbref samt witne uppå Sal. H. Brita Per Skrifwares ord, som hon både uti sin wälmågo så ock uti sitt ytterste om sitt aflinga gods bekänt hade och bekände neml. att thet till the fattige och Kyrkio-

nes

nes dårſammaſtädes upbyggelſe brukas liggia och blifwa ſkulle, ſåſom hon thet och tå ther til undergaf och lade. Sådant wi efter det icke är emot Guds Ord eller Sweriges Lag icke ogilla kunne utan hälle det för Chriſtligit och årligit, och ſådan hännes bekännelſe ſamt med the wälaktade Politiſke mäns ſtyrkio ſom ſamma möte till biſtånd woro, ſtadfäſte och gille. Till wißo under wåra ſigneter. Datum ut ſupra,

Abrahamus Andreæ Upſalenſ. Epiſc. — Petrus Benedicti Epiſc. Lincopenſ.

— Abrahamus Andreæ genom Guds förſyn Archie Biſkop i Upſala. Per Benedicti Biſkop i Linköping. Göre witterligit att år efter Chriſti Byrd 1596 then 16 Maj tå wi then general viſitering hölle uti Döderhult i Småland, kom för oß och Capitlet ſamt alt Präſterſkapet af Ambyrds och Stranda härader, ſom tå ther alle förſamlade woro för rätta, hederlig och wällärd man H. Oluf Petri Kyrkoherde uti Mölſtadås ſamt Sochnenes Nämd och andre gamle beſkedelige Dannemän i förberörde Präſtagäld giſwandes tillkänna och witnade om en kläcka ſom war lånt ifrån förberörde Kyrkio till Strömsrums Ladugård, och ſtrax therefter ſamma gård upgifwen war, om hwilket wälbyrdig man Anders Svenſon til Ekna ombetrodder war till att beſtälla ſkulle, haſwer wälbemälte Anders Svenſon then ſamma kläckan låtit föra til Husholms gård.

Sedan unt och efterlåtit the gode mån wid Komlamo Capell i Ljungby Sochen ofwanbemälte kläcka att lösa till deras gudstjenst, oansedt hon med rätta til Mölstadås kyrka hörde. Hafwe wi förthenskull utaf ett Christeligit betänkande icke annorlunda befunnit både efter Guds och Sweriges Lag, än att förberörde Sochnebönder i Komlamo Capell låtta samma klocka till sin rätta Sochnekyrko komma igen eller ock theß wärde, så myckit man kan tro att hon koster. Dette wår wänlige wilje och afwarlige befallning är. Till wißo under wåre signeter. Datum ut supra.

Fliseryd. Nils Andersson i Qwarnatorp hafwer öfwergifwit sin äkta hustru i 9 år och hafwer warit i 16 år tilsamman och aflat 8 barn och hafwer nu tagit en annor, men de äre icke wigde och den wäldtog han. Den förrige gaf honom wänskap och will taga honom igen. Men om han ochristeligen lefwer eller håller sig emot hänne, skall saken stå honom öppen och gifwa en öre til Domkyrkia och mista rygghuden för 3 Kyrkiodörar, och den andra taskan skulle han försiverja, så att han aldrig wille hafwa beskaffa med hänne. Men för det han wetterligen hafwer gjort hor, slet han ris, samt den andra horan.

Misterhult. Gunne i Wireqwarn, Lasse ibid. Börje ib. Hindric i Laßatorp Olof Knutsson i Lund går sållan till Kyrkio,

kio, ſkall ſlita ris 6 ſlag. — Swarades att the måſt gå hit till Döderhults kyrkio. Beſlut: Dem bör och ſkole hwar 3:dje ſöndag och på alla ſtore helgedagar komma till deras Sochnekyrkio efter de en lång wåg hafwa.

Lofta. Huſtru Anna på Haßleby hafwer nu i 2 år warit i träto med Hans Bröms på Ättinge och akter ingen förmaning af prädikſtolen utan går annorſtädes till Sacramentet. Blef befallat för det hon hafwer ſtulit ſig Sacramentet till, ſkulle hon ſättias utur förſamlingen, och om hon ſig icke bättrer efter hon är en ſtyf qwinna, ſkall man öfwerantwarda hänne djefwulen på kötſens wägnar. Blef ock befallat att D:nus Præpoſitus hänne ſådant ſkulle förkunna och taga witne på hännes ſwar. — Sven Benctſon i Bokalla hårdrogs med ſin granne på Kyrkogården. Swarades: ubi non eſt lex, ibi non eſt transgreſſio, och medan det hafwer warit en gammal oſed att dricka på Kyrkogården, blefwo de förſkonte med ris och loſwade 1 dal. till Domkyrk. Intet bekommit. De öfsåljningar ſom ſke om helgedagarne wid Lofta Kyrkio och annorſtädes ſkulle afſkaffas, och ſkall Länsmannen och Kyrkones Sexmän hafwa inſeende därmed och taga öket ifrån dem, och om de det icke göra, ſkall Paſtor göra ingen tjenſt, och ſkola the köpa Kyrkotjenſten igen hos Domkyrkian.

Törnisfalla. Jönſon i Kårby haf-

wer förkränkt sin faders legopiga. Först hafwer denne Jöns warit hos hännes fader och begårat hänne till äkta och sedan förnedrat hänne och hafwer bedragit hänne med äktenskaps lyste som en arg förtwiflig skalk. Han skall slita ris 39 slag och 5 ämbar watten och sedan aldrig få lof och gifta sig förr än hon war förspedd, om han det gör skall räknas lika som han hade bedrifwit hor och derföre böta. Men på sistone lät han öfwertala sig, och wigdes wid hänne förr än han skulle undergå detta straffet.

VIESRUM. Carl i Kårnförst en signare, signar för flenen och tanna wärk och hafwer lärt utaf en gammal munk. Slet ris 15 slag.

MÖRLUNDA. Per Nilsons hustru i Simmersta är beryktat at hon hafwer molkat annars ko. Bekände att hon war ung och oförståndig då hon det gjorde och hännes grannes boskap geck uti hännes haga och kom således qwinnorne träta emellan, och sade fördenskull hon wille hafwa halfparten utaf mjölken. Denne förliktes med sin grannqwinna och blefwe wänner. Den som bryter wänskapen skall gifwa 3 dal. til Domk. och rygghuden.

MÅLILJA. Lasse tog jord på Kyrkjogården om en söndag, med hwilken utan twifwel han wille bruka widskepelse. Efter ransakning befanns det Klockare hustrun dem sådant lärt hade, nemligen för tannawerk, skul-

ſkulle the taga af ett korß ſticker, ſom ſtod för en man ſom war drunknat och det ſkulle hjelpa, och lika ſom hon hade apat för dem, ſå hafwa de apat efter. Blefwe alle förſkonte för goda måns förbönner ſkull.

VI. Ingel i Mjöhult är den kloke qwinnan ſom alla man löpa till. För ſwaghet ſkull wart hon förd till mötet och bekände ſig hafwa lärt den konſten utaf en Munk, hon hade ock ett band med några knutar hwilket togs ifrån henne. Genom flitig och alfwarſam förmaning kom hon till att bekänna ſina ſynder och loſwade bättring. Slet ris 3 ſlag ändock hon wäl dömdes till högre ſtraff, men hon icke förmåtte thet utſtå. Sedan fördes hon till Linköpings ſpetal.

TORPA. Marriet i Holma beryktad för trolldom, nemligen att hon kom med en brokot katta och ett band om halſen med 3 knutar och hafwer gjort mycket ondt. Sköts till tinget.

RYD. Dominus Paſtor loci klagade önkeligen och gaf om ſin huſtrus ſkröplighet tilkänna, och meddeltes honom efterföljande bref. Abrahamus Andreæ A. genom Guds förſyn Ärchiebiſkop i Upſala, Petrus Benedicti Biſkop i Linköping, göre witterligit att den 28 Maji år 1596, då wi then General viſitering höllo uti Ekeſiö i Södra Widbo i Småland, ſtäldes för oß och Capitelet ſamt alt Präſterſkapet af Norra och Södra Widbo, ſom på then tid där al-

le tilſtädes wore, uti ärlig, wälbyrdig Mons Olufsſon til Greby, item wälaktig Jöns Boſons Häradshöfdinge, Nils Perſons, Hemming. Persſons Kongl. Maj:ſts befallningsmän och fogder ſamt Jon Amundsſon Knekte Höfwidsman och tre nämder af Norre, Södre Widbo och Ydre härades närwaru för rätta, hederlig qwinna H. Kirſtin, Herr Mons Jonæ huſtru i Ryd, ſom klageligen gaf tillkänna med bref och många ſanfärdige trowärdige människors ſanfärdige wittnesbyrd bewiſte att hon för 14 år ſedan war af ſtor ſiukdom och torrwärk i alla ſina lemmer och ledamoter ſå förſwagat, förlammat och platt förderfwat worden, att hon i förbemälte 14 år allsintet förmått göra ſin man någon hjelp och biſtånd i hushållet, ja icke förmådde ſielf röra ſig ifrån det ena rummet till det andra, utan andre måſte leda och bära hänne, både ut och in, ſåſom nu och ſkinbarligen är, hade och i ſå long tid aldeles warit oförmögen att bewiſa ſinom man någon äktenſkaps ſkyldighet, efter hon dertill ſåſom en död och afdummat lem platt otjenlig och oduglig war. Hade och förthenſkull för några ſå år ſedan med ſin mans goda wilja och ſamtycke begifwit ſig till ſin måg H. Måns i Asby, där hon hos ſin dotter ſtörre och bättre rolighet och omwårdnad hafwa kunde än hemma af ſitt egit oaktſamma legofolk. Och nu på thet aldraflitigaſte med gråtande tårar bad för för:de

ſin

ſin man H. Mons att honom måtte warda efterlåtit komma till annat äktenſkap, ſåſom hon ock thet ſamma tilförene hos ſalig Ärchie Biſkop Anders i Upſala och Biſkop Per i Linköping bidit hade och förtröſtning deruppå bekommit, efter ſom wälbemälte Ärchie Biſkop Anders bref förmåla, (althenſtund hon ſinom man nu ock framgint aldeles död och förglömd therutinnan wara wille) både och theslikes thet ſamma wälbemälte wälbyrdige, wälaktige gode mån, ſamt Härads nämder, ſom wiſte hwilken ſtor elendighet Herr Mons ſå mång år lidit hade, och i ſitt hushåld en utfattig man war worden. Hafwe wi förthenſkull tagit thenne ſaken i noga och flitelig ranſakning och betänkiande, och wi i ſanning förnimmer att ofta förbemälte Herr Monſes huſtru är till äktenſkaps bruk och hushåld aldeles otjenlig och en död och aſdumat lem, och han i för:de 14 år hafwer ſig årliga och kyſkeliga förhållit och haft chriſteligit medlidande med hänne förmodandes bättring, och nu platt intet hopp är mer till hännes helſo, och therföre hon ſå myckit för honom beder, och han till äktenſkap är tjenlig och nu thet ock begärar, och will hänne förſörja med nödtorftig hjelp efter ſin ytterſta förmögenhet till föda och kläde i hännes lifstid, efter ſom the ſig ſjelfwe derom uti gode måns närwarelſe förent hafwa. Hafwe wi förthenſkull för thenne förtalde orſaker ſkull (och efter

Kyrkiones chriſteliga Conſiſtoriers exempel och gamla ſtadga, hwilken wed them Apoſtoliſka orden ſig grunder: om mannen dör, ſå är qwinnan fri ifrån lagen) i thetta fälet med honom i ſå måtto diſpenſerat och efterlåtit att han må begifwa ſig till åktenſkap när och hwar ſom honom ſynes, och Gud honom råd föreläggер. Till wißo under wåra ſigneter. Datum die, anno & loco ut ſupra.

HÖREDA. Paſtor loci beklager ſig att 2 gårder äro lagde ifrå Linköpings Stift och inuti Wexiö Stift. Deruppå gafs honom detta bref: Abrahamus Andreæ genom Guds förſyn Archiebiſkop i Upſala, Per Benedicti i Linköping Biſkop, göre witterligit att år efter Chriſti börd 1596 den 28 Maji, tå wi then General viſitering hölle uti Ekeſiö i Söder Widbo i Småland kom för oß Capitelet ſamt alt Präſterſkapet af Norre och Södra Widbo härader, ſom tå ther alle förſamlade wore för rätta, hederlig och wällärd man Herr Jons Nicolai Kyrkeherde i Hörede, ſamt Sochnenes nämd och andre gamle beſkedelige Dannemän i förenämde Präſtegård, gifwandes tillkänna och wittnade, att denne ſju gårdar, (nämligen Kartarid 2 gårdar, Torp 1 gård, Mortarid 1 gård, Bönſköfle 1 gård, Heſtanſkog 1 gård, Nönne 1 gård, item ett Torp benämdt Wik) hafwa af ålder med all präſtetiende och rättigheter legat uti Höreda i Södre

dre Widbo i Linköpings Stift, men för 3 år sedan wid paß slagligen tådan lagde till Biarke i Werid Stift för wåld och wånskap skull, såsom Herr Canuti Olai som på then tid där war Kyrkioherde bref och sigill därpå gifwer klarliga utwiste, wittnade och theßlikes thet samma årlig och wälaktad Jöns Boson till Syreda samt Prästerskapet och häradsbo att förbemälte 7 gårdar hafwa af ålder altid legat til oftabemälte Höreda och aldrig till Biarke, förån S. Biskop Per Caroli, den tid han war ordinarius öfwer alt Calmar län, dem dit lade, för:de Herr Knut till wilja; kunne wi förthenskull härom icke annorlunda besluta eller dömma än att oftabenämde 7 gårdar skulle här efter ewerdeligen så wäl med all prästetiende och rättigheter item kyrke och prästegårds bygg-ning liggia till Höreda och icke till Biarke, såsom the med Konungstienden och alla andra årliga utlager dertill liggia: ther kyrkioherderne på både sider samt bönderne hafwe sig fullkomligen efterrätta, icke görandes härmed i någon måtto wed thet straff och pen, som wår Kyrkoordning herom förmåler. — En tjensteqwinna som hafwer dräpit sitt barn, och Herr Ture Bjelke Lagmannen förskonte hänne lifwet. Slet ris 39 slag och begjöts med watten.

Svartatorp. Benct i Knotorp och hans hustru gå sällan till Kyrko. Deße föracka Guds ord, och kunne han alsintet låsa;

ſa; han ſlet ris 15 ſlag, men hon wardt förſkonat efter hon kunde läſa, och loſwade bättring. Vite miſta ryggbuden.

Visingsö. Theſſe efterſkrefne qwinner ſom åre beryktade för trulldom Anna och Gunnel. Denne Gunnil war för rätta anno 93 och war en bonde, Håkun i Stibby ſom hon loſwade ondt och honom wederfors thet, och han klagte ſig för hänne och bad hänne hon ſkulle ſigna honom. Hon ſignade honom och lade honom hemma uti ſin ſång, och han feck en ſömn. Strax feck han ſin helſo igen och geck helbregdo hem. Item anno 91 kom där ett ſtort ſpiäll på en bryggia wed Grefwens gård på 8 t:nor malt ſå att de kommo pannan intet till att ſjuda ett dygn, the lade aldrig ſå myckit under pannan de kommo hänne likwäl intet till att ſjuda, och maltet begynte till att ſurna, hände ſig att mäſter Hans Guldſmed ſom war ſkaffare och Marcus Marcusſon Gårdsfogden ginge till hänne och gåfwe hänne ½ tunna ſpannemål och då feck pannen ſtrax bot och begynte till att ſjuda ſå ingen näpligen kunde hänne ſtilla. Detta wittnar Marcus i går annan dag Pingesdag, och att ſå ſant war witne wi dannemän på Wiſingsö, att thet war fört för rätta. Den andra ſyſteren Anna är ock ſammaledes ſkyld för trulldom, blefwe både förde i fängelſe af Peder Hansſon ſom dem ſkulle ſtraffa, med det wilkor förde han dem i ſjön och de gåfwo

wo sitt samtycke därtill, at om de flöte skulle de wara skyldige till döden, och måstermannen swemde dem och de flute, och komme åter i fengelse igen, Denne Anna hon tog sig oråd före i fengelset och skar sönder halsen för sig, hwem hänne låkte wete icke wi; sedan komme the i löfte, och intet omtalat sedan. Thetta wittne wi alle som byggia och bo på Wisingsö, och de som stå i löfte åre här tillstädis att the skulle stå till swars hwart the blifwa kallade. Denne Gunnil bekände sig hafwa 9 band af Rönebark och på hwartdera 5 knutar; hon las up många låsningar, och sade sig hafwa lärt utaf Ingels moder i Mjöhult, den kloke qwinnan som fördes till Linköping, och derföre gaf hänne 2 d. Hwad som klagades uti Pastoris bref bekände hon altsamans. Hon hafwer ock på fiskeri brukat samma band så att hon kunne borttaga fisken när hänne syntes. Item kunne taga nyttian ifrån boskapen, och sade den onde bekommer det, och förer det på wagner wester nor och tager folk dertill de som draga laßet stundom 2 stundom 1 tunna, men senast drog wargen laßet åt honom. Frågades hwar bierenar taga wägen, sade hon att hon intet hade sett dem, utan kunne göra sådant med bandet. Frågades hwar de kommo till möres: säger wed en å i Westergötland benämd Swea å, och kommer han i mannalikhelse och lofwar henne många rikedomar och alt det i werlden är. Item

Sa-

Satanas förer hänne ſjelf öfwer ſjön, ſtundom ſeglar han och ſtundom ror han, han hafwer hwad kläder han will uppå ſig, och säger han will hafwa ſjålen och ſkall hon intet fara illa. Frågades om hon kände till de andra ſom wore wid mötet. Nekte därtill och ſade det wore 4 eller 5 manfolk och åre främmande, ſomma bonde-kläddе, ſomma kläddes-kläddе, och menar hon att det är utaf hans ſällſkap åfter de åre ſå grymme; men hon nekade att hännes ſyſter kunne ſamma konſten. Och ſade hon att hon intet kunne förſkaffa honom ſå mycket mjölk ſom han wille, och är nu wreder på hänne; hon hafwer ock tagit honom i handen och legat når honom, och är han kaller ſom ett jern. Förſta gången han kom till hänne ſkedde på en Thorsdags qwäll, och han frågade om hon wille tjena honom, ſå wille han låtta hänne ſe alt det ſom war till i werlden, och hon bejakade honom, och då kom han ſom en Jomfru och kallade ſig Jomfru Brita. En månad dereſter kom han ſom en Köpman, och för fattiadomen ſatte hon honom tjenſt. Hon hafwer ock gjort Kyrkoherden olycka på kalfwer, item på hans barn, och tog ben och tänder utur galgebacken och lade där barnet ſkulle gå nöfwer, nemligen under tröſkelen, och om man nu tager den mullen bort, ſå får barnet bättre igen. På herregården hafwer hon ock gjort olycka på boſkap, och ſade den onde behöfwer och haf-

hafwer luſt ſtundom till ſärſk mat. Uti Påſkes war hon till Sacramentet och då ſlog den onde hänne ifrån ſig med afuga handen och ſade han hade ingen magt mera utöfwer hänne. Sedan hafwer han icke heller warit hos hänne. Denne saken ſkjöts till werldslig öfwerhet. Men hännes ſyſter Anna ſlet ris 9 ſlag och wille intet bekänna. — På Greſwe Eriks gård, theße åre oens med oß i lärdomen. Greſwe Erik, Norman, Gabriel, Samuel, Matthis och Jacob.

Tolsta. Måns i ſ • en dubbel mandråpare och ſedan tagit deras blod och drucke det utur ett ſtop och är en öfwergifwen ſkalk den ingen törs tala emot; ſlet ris 39 ſlag och 9 ämbar watten. Bleſ befallat att han aldrig ſkulle draga hemma wärjer med mindre än på wåger; om det fins ſkjutes utur knektehopen.

Egbyborna. Klagades att the ſom fiſke bruka, wille icke utgöra någen tiende fiſk, utan allena af leekfiſk. — Item en bonde i Krigsberga Sochen hafwer waddes med Paſtoren 2 år ſedan om ett par oxar att thet icke war Guds eller werldſlig lag att gifwa tiende fiſk utan allena af leekfiſk. — Item en haga ligger wid kyrkian ſom är under Präſtagården, hwilken ingen mins länger tillbaka än han af ålder thertill legat hafwer, then hafwer Paſtor i 30 år gifwit tax utaf.

Nykyrkia. Hans Andersſon är rymd ifrån ſin huſtru i Weſtergöthland för tjuſweri,

ri, hwilken Decanus Scarenſis hade ock anteknat. Bref afſagt: efter Decanus Scarenſis ſielf war tillſtädes, ſkulle han draga till Skara capitel och där ſaken afhandla.

Vedersta. Jöran i Walsberg en okrare, befaltes att han ſkulle ſättja löfte för ſig eller ſättjes utur förſamlingen.

Hogstad. Joen i Kortekälla och hans huſtru bruka ſignelſe för ⁘, wred och torſkabett, tannewärk, gaſtekram, häll, boſkapsnyttja, trolleſlag, item för dem ſom är owänſkap kommen emellan. Hon ſlet ris 39 ſlag och 9 ämbar watten, men han bekom 35 ſlag och 3 ämbar wätten, och om de komma igen ſkola the till elden. — Länge Kirſtin en ſignerſka för wredet, ſlet ris 25 ſlag.

Strå. Per Benctſon legat i lönſkeleier, ſade att han icke hade lofwat hänne äktenſkap, ej hafwer han bött för mökränkning efter hon war intet född utaf äkta ſäng, hafwer hänne icke gifwit för eller efter belägringen; förſkontes med riſet och lofwade 1 ſpann ärter till Domkyrk. D:nus Clemens i Wadſtena god derföre.

Fornås. Klagades att för Ceremoniers afleggning hafwe några förkortat altarleien. Nemden lofwade att de wille dem ſamme förmana och föra böter uppå. — Dominus Andreas Jemptius wardt priverat ifrån Präſt och Präſtaämbete, för han är en landslöpare och landsljugare, hafwer undertiden gifwit före att han war Förſtens Capellan.

Stun-

Stundom hafwer han ſig ſagt wara Archiepiſcopi ſtundom Biſpens i Link. Capellan. Han bleſ ok alt för mycket anklagad uti Weſterwiks möte och dock för gode måns förböner bleſ förſonat; han hafwer ſig ock berömt att han hafwer giftwit Archiepiſcopo ib. rör, ſå att han dem ſå kår hade att han dem öfwer alla ſina böcker hengde, hafwer ok föregifwit att Archiep. honom utſände att kalla adelen tillſtädes ſom ſkulle komma hit till mötes och taga nytt regiſter utaf präſterna, att the icke ſå troligen handlade ſom dem borde; hade ok warit på Bråborg. Item ſlagit Herr Jons folk i Styreſtad och mykit annat ſagt ſom ingen ſanning är. Item i Dagsberg hafwer han druckit och ſlagit Herr Joens huſtru i Öreſtad med en yxehammer ſå att thet är befruchtande att kinbenet är ſönderſlagit. Item ſlagits med en Drabant och han hafwer förſonat honom för D. Archiepiſc. ſkull. Bleſ ſå länge priverat till ſheß man ſer någon annan bättring med honom, och ſedan warder af ſin Biſkop reſtituerad, till hwad ſtickt han ordinerad är.

Vadstena Stad. Deße efterföljande förakta prädikan och Sacramentet. Laſſe Erikſon, Hans Finne, Lars Klenſmeden drinkare, Oluf Hofſlagare, Urbanus Klenſmed en drinkare, Laſſe Finne en drinkare och edabuker, Anders Knutsſon, Hans Speleman en drinkare, Karin Karls en edabuker, Karin i Bränsgården en drinkerſka, Gerdt

Dykare med huſtru och ſonen drinkare, Håkan Skomakare. Deße wore alle tillſtädes och lofwade bättring; bleſwe ſkonte med riſet, och fingo alle en dom, nemligen om de icke afſtå deras ogudaktige leſwerne, miſta ryggh uden och ſättjas utur förſamlingen. — Denne efterſkreſne wigdes ſtrax, Per Pottemakare. Om det befinns han en huſtru haſwer i Tyſkland, ſkall han undergå ſtraff ſom en horkarl och öfwergifwa den han nu wigdes med, lyſte Måns Svensſon Svante Bonde i Orlunda. Gerdt Dykares ſon, Per Benctsſon på Ladugården, Jöns Andersſon, Hans Larke, Nils Byßeſkyttare, Sven Arfvedsſon, Jöns Olsſon, Nils Portenår, Benct Håkenſon, Björn Snickares dräng, Oluf Svensſon, Sven Berieſon, Joen Joenſon, Mons i Granby. Deße wigdes ſtrax. — Arve Guldſmedsſon ligger i Lönſkeleier. Sade ſig icke haſwa mere beſtälla med den qwinnan han hade barn med, bleſ warnat att han ſig icke förſer ytterligare. — Mons Ebbeſon Breſdragare haſwer öfwergifwit ſin huſtru här i Wadſtena, han är i Stockholm och hans huſtru heter länge Brita och han ligger i Stockholm i hor med andra. Denne Mons är lagligen fäſt med denne länge Brita, ſom hans egen bref förmåla, och haſwer han ſedan riſwit ſönder dem hos Dauid ſmed ſom präſten gaf dem i Weſtergöthland, hwilke bref hon här för Capitelet præſenterade. — Per Joensſon ligger i Lönſkeleier, den

qwin-

qwinnan hade tilförene låtit lågra ſig utaf flere och ſlet hon ris och hon loſwade till Wadſtena kyrka 1 dal. — Gunner Månsſon war troloſwat och icke tillſtådes, hans husbonde loſwade att han ſkulle wies ſå ſnart han kommer hem. Wite, 20 dal. och rygghuden. — Jöns i Stråås beryktad för hor och nekar dertill, dock utaf grannelig ranſakning kunne man icke fria honom och ſkjöts till werldſlig dom. — Hans Skomakare haſwer en gift mans huſtru här i ſtaden, och åga barn tillſamman, och hännes man är i Stockholm, benämd Benct Skriſware, en danſk, och är han gift därſammaſtådes. Förſt haſwer denne Benct Skriſware gjort hor och huſtrun tog honom igen, och då drog förberörde Benct ifrån hänne, och ſedan lät hon belägra ſig utaf denne Hans Skomakare; då kom oftabemälte Benct och klagade ſig för Biſkopen i Linköping och begärade åtſkilna bref och han det icke wille ſtrax utgifwa utan mente att de ſkulle komma tillſamans igen, då gick Benct Skriſware ſtrax till igen, och belägrade en i Norköping, och wille taga hänne till äkta och köra ut denne huſtru, ſom nu Hans Skomakare haſwer. — Marriet Torisdåtter gjort hor. Slet ris 39 ſlag. Likaleds Sven Månſes gjort hor. Sitter på halſen. — Laſſe Finne haſwer öfwergifwit ſin huſtru, hon är beryktad at Hertig Carls tjenare Oluf Jempte ſkulle belägrat hänne då H. F. N. war här i Wadſtena, och

haſwer han öfwergifwit hänne till thes han gör hänne ren, Oluf nämligen, för denne miſstankan. — H. Hindric i Tolſtad hade ſkyllt ſin huſtru att hon hade wållit att han war kommen ifrån gellet. Hon nekade därtill. Wordo förmante till förlikning. Wardt laggt wite dem emellan med wiße conditionibus, att ſå framt han dem brute ſkulle han ſåſom en hus-tyrann utur huſet utſkjuten warda och icke nappa ſin präſtekjortel igen. Han lofwade han wille hålla ſig ſom en ärlig man emot hänne. Hans löfteſmän wore: Måns Olſon Guldſmed, Erik Håkenſon, Lasſe Hansſon, Anders Hansſon Beltare. Däruppå räckte de hwarannan hand. Den ſom gifwer orſak till oſämjo och och twiſt ſkall wara förfallen till ſtraffet, den oſkyldiga beſkyddat, och om han bryter ſkall han gifwa till Kyrkan 15 dal. och aldrig komma till präſte-ämbetet igen. På hännes ſido woro lyfteſmän. Chriſtopher i Snytringe, Kinds Nils, Lasſe Köpſwen. Deße äre förpliktade att taga ut förberörde pengar. — Summa på Cloſter-Perſonerne hwilke hafwa gått ſjelden till Kyrkio och intet till Sacramentet. Karin Olofsdotter Abbediſſan, Syſter Ingeborg Olsdotter, S. Margareta, S. Ingrid Jonsdotter, S. Ingel Månsdotter, Olof i Kryddegården, Lasſe Jonſon, M. Arendt i Trädgården med ſitt ſällſkap, Lasſe Munkadräng, Benct Läſare, Hans Finne, Per Eriksſon. Den-

ne

ne ſade att honom tycker illa wara han haſwer warit i den påſweſka religionen, loſwade någorlunda bliſwa ſtadig med oß och wille på näſte ſöndag gå till Sacramentet.

Westerlósa. Monſon i Sperwinge en perlementere; loſwade bättring och gaf 2 d. till Domk. och 1 d. till ſin Sochnekyrkia. Bite 10 d. till Domk. och rygghuden.

Gredbo. Joen i Kölatorp är oens med oß i Lärdomen. Denne loſwade ſig wilja bliſwa ens med oß. Jejunium — — voluit defraudare. Bewiſtes myckit ondt på denne Herr Joen att han är en öfwergiſwen ſkalk. Item hade wele ſkära up en haſwande qwinna. Item ſlog en karl i hjäl och ſedan drack blodet efter honom, geck ſedan ſtraxt efter detta manſlaget, ſom Herr Hindrik i Wiſt ſade ſig haſwa hört, på en ſkog, och mötte där en dräng och bad honom han ſkulle låna honom ſin yxa, och högg drängen ihjäl och drängen fanns på ſamma ſkogen död. Item lärer andra när de ſkola ſlå någon ihjäl att de icke ſtraxt rycka ut darten eller kniſwen utan ſkära innan till omkring intill benen. Bite, om du ſuper dig ſå full att du bliſwer ſå yr och galen, ſkall man utmunſtra dig utu förſamlingen och förwiſas landet. Men han wälkorde ſig ſjelf att han wille ſtupa för bödels ſwärdet och ſkole the taga twedelen utaf alla hans ägodelar om han kommer mera igen. Paſtor loci god att han ſkall wara hans anklagare.

ORETOMPTA. Per Bagge will caſtigere ſitt folk ſjelf och lyder hans bref ſom efterföljer: Ärewördige Fader och Måſter Abraham, hafwer jag bekommit eder ſedel om min tjenare och tjenarinnor. Så hafwer en min tjenare Laſſe Andersſon troloſwat ſina qwinno ſom han belägrat hafwer och ſkall hålla hans bröllop i höſt will Gud. En min tjenare benämd Erik Snickare will köpa ſin rygghud nu i Persmeßo uti Linköping ſamt then han belägrat hafwer. En min tjenare är dragen åt Norrebotten och kommer igen i höſt, ſkall wies med ſina then han lägrat hafwer. Men then ſom hafwer rycktet för ſtalldrängen hafwer jag ſlagit huden af för ſina mißgärningar ſkull. Eder wärdige Fader och Måſtare Gud befallandes till en långwarandes helſo och ſundhet. Datum Söderby then 21 Junii Anno 1596.

LANDERYD. Clas Slatte hafwer på några år icke warit till Sacramentet och leſwer i boleri. Han blef citerad: Wår wänlig helſen med Gudi nu och altid tillförene Edle wälborne Clas Slatte, man låter Eders Herlighet wänligen förnimma att Ed. H. här uti detta General viſitations möte åren och anteknade uti wår regiſter. Bedje förthenſkull kärligen att E. Herlighet wille här i Linköping i morgen ſom är den 16 Junii Ed. obeſwärligen finna låta och oß till de ſaker ſwara derom man hafwer eder att tilltala ſå framt wi icke warde förorſakandes

med

med Kyrkio-diſciplin emot eder att fortfara, och öfwerherren därom tilkänna giſwa. I wele och Edert husfolk under samma lydno hålla att the ock tillſtädes komme hos hwilke någon briſt är. Förmode wänligen att Ed. H. warder denne wår citation och ſtemning efterkommande. Gud befallandes. Haſteligen af Linköping den 15 Junii år 96. Ed. H. wälwillige

Abraham. Andreæ Ep:s Upſal. — Petrus Benedicti Ep:s Lincop.

— Kläckaren i Landeryd war mißtänkt för löfjeri, ſade ſig ſjelfwa konſten inte kunna utan hade hållit med en Danſk karl, ſom hafwer tjent Clas Slatte, benämd Lasſe Eriksſon, är nu i Weſterås en hufwudlödiere, ſom många onde konſter drifwer. Item hafwer Kläckaren tagit en tunna hwete på hans wägnar och hafwer denne Lasſe lärt honom ſamma konſt och han hänne ofta brukat hafwer, ſom han på ſiſtone bekände; men ſedan han blef förmant, brukade han hänne aldrig. Slet ris 15 ſlag och 3 ämbar watten.

Nyekil. Hemming Siggesſon Kläckare en förfärlig och förſkräckelig beſwärjare och trullkarl, den många ogudelige böner, konſter, characteres, figurer, bokſtäfwer och eljeſt mycken trulldom och widſkepelſe drifwit och öfwat hafwer, det många hans ſkrefne böcker utwiſte. Blef denne gången benådad til lifwet, ſå framt han ſådant icke will ytterli-

teligare-öfwa, och all djefwulſkap, med hwilken han härtill förmycket umgåtts hafwer, öfwergifwa. Vite. Spörs det härefter ſtånde ſitt tillbörliga ſtraff. Slet ris 39 ſlag och 9 ämbar watten.

Birkeberg. Herr Jören i Birkeberg ſwor i oträngde mål. In uſus notarii.

Linköpings Stad. En qwinna uti Klåſteret är berycktad att hon många bedrager till att taga penningar utur jorden. Denne ſade att hon är låſin i ſyn af en gammal Präſt i Weſtergöthland, hade många bedragit, bekände att hon hade ſett ett litet ſkrin där war en meſſingskättel uti full med gamla penningar, item en kopparkanna, der ſkeder och pengar wore uti, ſtod till Laſſe Skräddares, på Näſbyholm ett ſkrin i en gammal käller, hade låtit gräfwa i Wärdsberg, fan kohl; war till Söderköping, ſåg intet, ſade att det kommer ſå ſtundom åt hänne, hon kan det intet bättra, eljeſt kan hon intet låſa; hon ſkulle gå i 9 wecker däröfwer förr än hon ſkulle ſå up koppar kannen; hwar dag ſkulle hon ſå en kanna öl; Brynnel kom hon till att gräfwa efter en bryggepanna, fann intet. För det hon ſå grofweligen hade umgåts med lögn och tillmått ſig djeflakonſt ſlet hon ris 15 ſlag och 3 ämbar watten. Kommer hon igen ſkall en ſten bindes om halſen och ſänkias i ſjön. De ſom till hänne gått hafwa, ſkole gifwa de fattige det de hänne lofwat hafwa.

NOV 3 0 1943